

ΟΙ ΕΝΔΟΞΟΙ ΕΛΛΗΝΙ
ΤΟΥ
1821

Η

ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΜΠΛΟΣ.

ΕΤΑΙΡΙΣΤΑΙ, ΚΑΤΗΧΗΤΑΙ, ΚΑΠΡΙΚΟΙ, ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ,
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ ΞΗΡΑΣ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΗΣ
ΔΩΡΗΤΑΙ, ΔΟΓΙΟΙ, ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ,

ΥΠΟ
ΑΓΑΠΗΤΟΥ Σ. ΑΓΑΠΗΤΟΥ.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ,
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Α. Σ. ΑΓΑΠΗΤΟΥ.
(ΟΔΟΣ ΜΑΙΖΩΝΟΣ.)

1877

τις ἀρτίτυπος, γιὴν φέροι τὴν σφραγίδα, τὴν ἀριθμὸν
καὶ ὑπογραφὴν τοῦ Κεφίου Ἀγαπητοῦ, θεωρεῖται καὶ
ἰ καταδιώκεται κατὰ τὸν Νόμον.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Α. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

140 078

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΑΝΤΩΝ

ΤΩ

ΕΝΔΟΞΩ ΔΙΑΔΟΧΩ
ΤΟΥ ΟΡΟΝΟΥ

ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ

ΤΗ ΧΡΗΣΤΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΛΠΙΔΙ

ΤΗΝ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΝ ΤΑΥΤΗΝ

ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ

ΓΗΘΟΥΣΝΩΣ

ΑΝΑΤΙΘΕΙΝ

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ.

Τί γηλάτατε Λιάδοχε τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου!

Ἡ Παλιγγενεσία τῆς Ἑλλάδος ὁφειλομένη εἰς τὸν ἀπαζούμαννον ἡρωϊσμὸν τῶν τέκνων τῆς καὶ εἰς τὴν ἀρωγὴν τῶν φιλελλήνων, ἔχαιρε τὴν ὑπὸ τῶν φιλελευθέρων ἰθρᾶν τῆς ὑφηλίου ὡς νέα Ἀρατολῆ τοῦ λαμπροῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἡλίου καὶ ὡς ἀφετηρία ἀπελευθερώσεως σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἡ Εὐρώπη εὐγνωμοροῦσα εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι παρατητὴς ἐλαβε τὰ γῶτα καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ δι' αὐτῆς πολλάκις ἐσώθη ἐκ βαρβάρων ἐπιδρομῶν, ἐξέμρησε τὸν ἵερον ἀγῶνα καὶ τὰ τρόπαια τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπέθει τὴν ἀπελευθέρωσιν πάσης τῆς Ἑλληνικῆς χώρας ἀπὸ τῆς σκληρᾶς καὶ αἰμοβόρου τυραρρίας τῶν Τούρκων, ἀλλ' αἱ ἀραιαὶ λαβοῦσαι τὴν προστασίαν τῆς Ἑλλάδος Αυτάμψις ἐφάρησαν φειδωλαὶ περὶ τὴν διαχάραξιν τῶν δόλων αὐτῆς πεπεισθῆσαι, διότι ἡ δεινῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τετρανυματισμένη Τούρκια θὰ καταρρεύσῃ καὶ διότι οἱ Ἑλληνες ἀραδεικρυνθεῖσιν ικαροὺς ἢ κατάσχωσι τὴν ἀρήκουσαν αὐτοῖς κληρονομίαν, θὰ μεταφέρωσι τὴν πρωτεύουσαν αἰτῶν ἐν Κωνσταντινούπολει, ἔνθα δὲ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων, Κωνσταντίνος ὁ Παλαιολόγος, ἐγκαταληφθεὶς ἀπα-

Θρώπως ὑπὸ τῆς Δύοεως ἐπεσεν ἡρωϊκῶς μαχόμενος ἐραττορ τῷ κατὰ τῆς Ἀρατολῆς ἐπιπεσθτωρ πάγρων καὶ ἀπιραρίθμων ἔχθρων πιστεως καὶ πατρόδος.

Οι Ἑλληνες τοῦ 1821 ἐφάρησαν κατὰ τὴν ἀρδηλαρ καὶ τὴν σύνεσιν ἔραμιλλοι καὶ ἵσως ὑπέρτεροι τῷ ἀρχαῖορ προγόρων των, διότι μὴ ἀρχόμενοι τὴν δουλειαν καὶ τὰ ἐκ ταύτης προκύπτοντα δεινὰ καὶ συνερωθέντες διὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας ἐπὶ τὸ αὐτὸν ἀρέλαβον τὸν ἱερόν κατὰ τῆς Τουρκίας ἄγωντα καὶ ἐπὶ ὅκταετιαν μαχόμενοι κατὰ ξηρὰν μὲν ἀτακτοι καὶ ἀπαράσκενοι ἐραττορ πολλαπλασιων παρεσκενασμένων τακτικῶν καὶ ἀτάκτων στρατῶν, κατὰ δὲ θάλασσαν διὰ πλοιαριών ἐραττορ τρομερῶν στόλων, κατερίκησαν καὶ κατεπτόησαν τὸν Κολοσσὸν τῆς Τουρκικῆς Αύτοκρατορίας καὶ ἐκριθήσαν ἀξιοι ὡρ ἐπεδιώκοντο εἰλικριῶν, μετὰ δὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῷ πραγμάτων ἀνύψωσαν τὸν Ἑλληνικὸν Βασιλειον εἰς τὴν τάξιν τῷ μᾶλλον πεπολιτισμένων καὶ εὐροουμένων ἔθνων, ἀρέπτυξαν τὰ φῶτα, τὸ βιπόδιον καὶ τὴν ραντιλλαν εἰς ἐπίζηλον θέσιν, καὶ ἡδύραρτον ῥᾶ ἐπιτύχωσι τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἐρωσιν τῷ ὑπὸ δουλειῶν μειράτων ἀδελφῶν των, ἐπὶ τῇ Εὔρωπῃ ἔρενα ἀρτικηλίας καὶ ἀλλων σκοπῶν, δὲρ διῆ-

πέρρε διχοροίας μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀν δὲ ἐγ-
γνάτο τὴν ἀκεφαίστητα τῆς Τουρκίας.

• Ήδη ὅτε ἡ περὶ ἀκεφαίστητος τῆς Τουρκίας συνθήκη
ἀπεδείχθη ὡς τὸ μέγιστον σφάλμα τῆς Χριστιανικῆς Εὐ-
ρώπης καὶ ἥρξατο διαρρηγνυομένη, οἱ πόλεις τῶν Ἑλλή-
νων δέορ νὰ ἐκπληρωθῶσιν, ἀπαντες δὲ οἱ ἀπαρταχοῦ
τῆς ὑφηγίου Ἑλληνες πρόθυμοι ὅντες διὰ πάσης θυ-
σίας νὰ διεκδικήσωσι τὰ δικαιώματά των, εὐελπίζοντα
νὰ Σὲ ἴδωσι Διάδοχον τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου τῆς Με-
γάλης καὶ Κραταιᾶς ΕΛΛΑΣΟΣ.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀφιερῶν Σοι, ὑψηλότατε, τὴν
βιογραφίαν τῶν Μεγάλων Ἀρδρῶν τῆς Νέας Ἑλλάδος; δ-
πως ἐν τῇ μελέτῃ αὐτῆς ἐρισχύσῃς ἢν ἔχεις ἢ δύρασαι νὰ
σχηματίσῃς πεποίθησιν δὲ τὸν ἡτο καὶ εἶναι ἡ Μήτηρ
τῶν Μεγάλων Ἀρδρῶν καὶ τῶν μεγάλων κατορθωμάτων
καὶ διτὸν τὸν Ἑλληνικὸν Βασιλεὺον εἶναι καὶ ἔσεται πρόεν-
πορ ἐν τῇ Ἀρατολῇ.

Ἐρ Πάτραις τῇ 1 Αὐγούστου 1877.

Τῆς Ὑμετέρας Ὑψηλότητος
Ὑποκλιτέστατος θεράπων

Α. Σ. ΑΓΑΠΗΤΟΣ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ως οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες διὰ τῆς μεγαλοφύτας των, διὰ τοῦ
ἱεροῦ πρὸς τὴν πατρίδα αἰσθήματος, διὰ τῆς καλλιεργείας
καὶ ἀναπτύξεως τῶν φώτων καὶ τεχνῶν καὶ διὰ τῶν περι-
φανῶν ἔργων των διέρρεχαν τὴν ἀχλὺν τῆς βαρβαρότητος
καὶ ἀμαθείας καὶ ἀνέδειξαν τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα καὶ τοὺς
Μεγάλους ἔκείνους ἀιδίας οἵτινες ἐλκύουσε τὸν θαυμασμὸν
πάντων τῶν ἐθνῶν, σύτῳ καὶ οἱ μεταγενέστεροι, ὡς γνή-
σις ἀπέγενονται ἔκείνων ἀπεδείχθησαν ἐφάμιλλοι αὐτῶν, διότι
καὶ κατὰ τὴν μακραίνα δουλείαν διετέρησαν ζωηρὸν τὸ αἰ-
σθητικὸν τῆς καταγωγῆς των καὶ ἔχρημάτισαν διδάσκαλοι
τῶν ἐθνῶν κατὰ τὰς τέχνας, ἐπιστήμας καὶ τὸν πολιτισμὸν,
διατηροῦντες δὲ εἰς τὰ στέρνα αὐτῶν τὸ ιερὸν τῆς ἐλευθερίας
πῦρ, ἀπέδειξαν κατὰ τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος δικταετῆ
ἀγῶνα, ἀτρόμητον ἥρωϊσμὸν καὶ ἔξτεθησαν εἰς τοσαύτα
πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς ἐλευθερίας των θυσίας, ώστε ἡ λητμο-
νίσασα τὸν ὅπαρξιν τεῦ Ἑλληνισμοῦ Εὐρώπῃ, ἔξυπνίσασα ἐκ
τοῦ ληθάργου καὶ ὰδούσα τὰ μεγάλα κατορθώματα καὶ τὰ
λαμπρὰ τρόπαια τῶν Ἑλλήνων, ἔχειροκρότησε καὶ ἔξυμνησε
τὸν ιερὸν αὐτὸν ἀγῶνα, θελίσασα δὲ νὰ θέσῃ πέρας εἰς αὐ-
τὸν διὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἥδυνθη νὰ
κραγματοποιήσῃ ἐν ἐκτάσει τὴν θέλησίν της ταύτην, διότε
μεταξὺ τῶν μεγάλων Κρατῶν τῆς Εὐρώπης ὑπῆρχον καὶ ὑ-
πάρχουσι τινα δεσπόζοντα - ἄλλων, δὲν συνέφερε δὲ εἰς τὰ
δεσπόζοντα ἡ καθιέρωσις τῶν ἐπαναστάσεων καὶ ἐλευθεριῶν,
ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος περιωρίσθη δι-

στυχῶς ἐντὸς στενῶν δρίων μὴ ἵκανοποιούντων τοὺς Ἑλληνας καὶ τὸν περικλεῆ αὐτῶν ἀγῶνα, οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν Ἑλλάνων ἥδικήθησαν ὑπὸ τῆς Εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας μείναντες ἐκ τῶν δρίων καὶ ὑποκύψαντες εἰς τὴν σκληρὰν καὶ ἀφόρητον τῶν Τούρκων τυραννίαν, θν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἔθνεγερσίας εἶχον ἀποτινάξει διὰ τῶν δπλων καὶ δι' ἀπείρων θυσιῶν.

"Ενεκα τῆς τοιαύτης στενεύσεως τῶν δρίων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς πρὸς ἀποφυγὴν Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου γενομένη μεταξὺ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων συνθήκη περὶ ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας, δὲν ἥδυνίθησαν οἱ Ἑλληνες νὰ ἐνωθῶσιν εἰς ἐν ἴσχυρὸν καὶ ἐκτεταμένον Βασίλειον, διότι μ. ὅλας τὰς εἰς διαφόρους ἐποχὰς γενομένας ζωηρᾶς ἔθνεγερσίας, εῦρον ἀντιπάλους τὰς μεγάλας τῆς Εὐρώπης δυνάμεις καὶ εὗτω πιεζόμενοι, οἱ μὲν ὑπὸ δουλείαν Ἑλληνες πάσχουσι τὰ πάντεινα ὑπὸ τῶν σκληρῶν καὶ αἰμοβόρων Τούρκων, οἱ δὲ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδες βιοῦντες, ἀναγκαζόμενοι νὰ περιστρέφωνται ἐντὸς στενῶν δρίων κατηγοροῦνται ἀσυτόλως ὑπό τινων Εὐρωπαίων, ὡς μὴ παρέχοντες ἔγγυήσεις αἰσιωτέρου μέλλοντος, ἐνῷ εἶναι πασίδηλον δτι οἱ Ἑλληνες εἰς μικρὸν διάστημα χρόνου, ἔκαμον τοιαύτας εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ εἰς τὸν πολιτισμὸν προόδους, δσας εἰς μέγα διάστημα χρόνου δὲν ἔκαμον τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης ἔθνη καὶ δτι ἀν καθιστέρησαν κατά τι εἰς τὴν γεωργίαν, εἰς τὴν βιμηχανίαν καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν, τοῦτο προηλθεν ἐκ τῆς στενεύσεως τῶν δρίων καὶ ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν πόρων τῆς Ἑλλάδος.

"Η ἰστορία τῶν Μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Νέας Ἑλλάδος ἀπο-

δεικνύει δια οῖτος δὲν μειονεκτοῦσι τῶν ἀρχαίων προγόνων τῶν κατά τε τὴν σύγεσιν καὶ ἀνδρείαν καὶ κατὰ τὰ μεγάλα ἔργα, ἥδε πρόοδος τοῦ Ἑλληνισμοῦ παρέχει ἀποχρῶντα ἐχέγγυα ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως, τῶν Ἑλλήνων εἰς μέγα καὶ ἴσχυρὸν Βασίλειον δυνάμενον νὰ διατηρήσῃ τὴν ἰσορροπίαν τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ παύσῃ τὰς ἀντιζηλείας αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν λύσιν τοῦ πολὺθρυλλήτου Ἀνατολικοῦ ζητήματος.

Ἐν τῇ παρούσῃ βιογραφίᾳ τῶν Μεγάλων ἀνδρῶν τῆς νέας Ελλάδος ἐρανισθείσῃ φιλοπόνως ἐκ τῶν ἴσοριῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐξ ἐπισήμων ἱστορικῶν Ἕγγραφων καὶ ἐκ πληροφοριῶν ζώντων ἀγωνιστῶν (οἵτινες ὡς αὐτόπται ἀποτελοῦσι τὴν ζῶσαν ἱστορίαν) ἐκτίθενται δι' ὅλης τῆς ἀκριβείας καὶ ἀληθείας τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων Κληρικῶν, Πολιτικῶν, Στρατιωτικῶν, Επαριστῶν, Δογίων καὶ τῶν Εὔεργετῶν αὐτῶν, καὶ οὕτω παραδίδεται εἰς τὴν δημοσιότητα ἔργον δυνάμενον νὰ διαφωτίσῃ πάντας περὶ τῶν κατορθωμάτων τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν πεποίθησιν αὐτῶν περὶ τοῦ αἰσιού μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος.

Μελετήσατε, Νέοι Ἑλληνες, τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὰ μεγάλα κατορθώματα τῶν πατέρων σας καὶ ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα αὐτῶν, ἀναδειχθῆτε ἄξιοι διάδοχοι ἐκείνων καὶ ἀπαλλάξετε τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῶν ἔχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ.—Εἰς Σᾶς ἡ Πατρὶς ἔχει τὰς ἐλπίδας της.—Ο καιρὸς ἔγγικεν.

Ἐν Πάτραις τῇ 2 Αὐγούστου 1877.

ΑΓΑΠΗΤΟΣ Σ. ΑΓΑΠΗΤΟΥ.

**ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΕΔΔΑΔΟΣ**

	Σελίς
Γρηγόριος Ε'. Πατριάρχης	1
Ρήγας Φερράριος	7
Αθαμάντιος Κοραῆς	13
Ιωάννης Καποδίστριας	19
Αλέξανδρος Τψηλάντης	24
Γερμανὸς Παλ. Πατρῶν	32
Πέτρος Μαυρομιχάλης	40
Κύριλλος Ζ'. Πατριάρχης	47
Θεόδωρος Κολοκοτρώνης	54
Οδυσσεὺς Ανδροῦτσος	67
Γεώργιος Καραϊσκάκης	77
Μάρκος Μπότζαρης	89
Λάζαρος Κουντουριώτης	101
Ανδρέας Μιαούλης	114
Ανδρέας Ζαΐμης	126
Δημήτριος Τψηλάντης	135
Κυριακεύλης Μαυρομιχάλης	142
Μιχαὴλ Σοῦτσος	150
Ιωάννης Κωλέττης	156
Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος	164
Ανδρέας Μεταξᾶς	171
Πανούτζος Νοταρᾶς	179
Νικόλαος Σκουφᾶς	184
Αναγγώστης Δεληγιάννης	189
Θάνος Κανακάρης	197

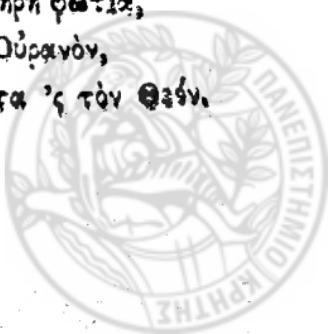

ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ.

9

«Νὰ χάνωμεν ἀδέλφια πατρίδα καὶ γονεῖς,
 «Τοὺς φίλους, τὰ παιδιά μας, κ' ὄλους τοὺς συγγενεῖς;
 «Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,
 «Παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβία καὶ φυλαχή.
 «Τί σ' ὡφελεῖ κι ἀν ζήσης, καὶ θταί, στὴ σκλαβία.
 «Στοχάσσο πῶς σὲ ψαίνουν καθ' ὥραν στὴ φωτιά.
 «Βεζύρης, Δραγουμάνος, ἀφέντης κι ἀν σταθῆς,
 «Ο τύραννος ἀδίκως σὲ κάμνει νὰ γιαθῆς.
 «Δουλεύεις δλη μέρε εἰς δ, τι κ' ἀν σοὶ πῆ,
 «Κι αὐτὸς πασχίζει πάλιν τὸ αἷμα σου νὰ πιῇ.
 «Ο Σοῦτζος κι ὁ Μουρούζης, Πετράκης, Σχαναβῆς,
 «Γκίκας καὶ Μαυρογένης καθρέπτης εἰν' νὰ ιδῆς.
 «Ανδρεῖοι καπτεάνοι, παπάδες, λαϊκοί,
 «Σκοτώθηκαν κι ἀγάδες μὲ ἀδίκον σπαθί.
 «Κι ἀμέτρητ' ἄλλοι τόσοι καὶ Τοῦρκοι καὶ Ρωμαῖοι,
 «Ζωὴν καὶ πλοῦτον χάνουν χωρὶς χαρμῆτα φορούτ,
 «Ἐλάτε μ' ἔνα ζῆλον σὲ τοῦτον τὸν καρόν,
 «Νὰ κάποιμεν τὸν δρόμον ἐπάνω 'ς τὸν σταυρόν,
 «Σᾶς κράζει ἡ πατρίδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
 «Ζητᾷ τὴν συνδρομὴν σας μὲ μητρικὴ φωνήν.
 «Συμβούλους προκομιμένους μὲ πατριωτισμὸν,
 «Νὰ βάλωμεν εἰς δλα νὰ δίδουν δριτιμόν.
 «Ο νόμος νᾶν' ὁ πρῶτος καὶ μόνος ὁ δηγός,
 «Καὶ τῆς πατρίδος ἔνας νὰ γένη ἀρχηγός,
 «Γιατὶ κ' ἡ ἀναρρύτα μεταξεῖ τὴν σκλαβία,
 «Νὰ ζῶμ' ὡσὰν θηρά εἰ ν' πλιὸν σκληρὴ φωτιά,
 «Καὶ τότε μὲ τὰ χέρια ψηλὰ 'ς τὸν Ούρανὸν,
 «Ἄς πεῦμ' ἀπ' τὴν καρδιά μας ἐτοῦτα 'ς τὸν Θεόν.

'Ο ΠΑΙΑΝ

« Όλα τὰ ἔθνη πολεμοῦν.

« Καὶ εἰς τοὺς τυράννους τῶν ἑρμοῦν. »

ΤΟ ΕΓΕΡΤΗΡΙΟΝ

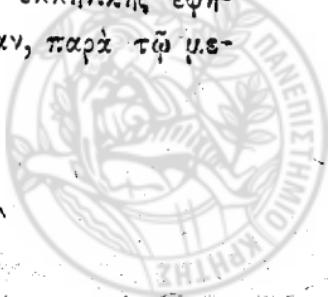
« Δεῦτε παιδες τῶν Ἑλλήνων »

Καὶ τὸ

- « Ω παιδες τῶν Ἑλλήνων
- « Ως πότε τὸν λαιμόν;
- « Νὰ κλίνωμεν ἀνάνδρως;
- « Εἰς δούλιον ζυγόν,
- « Καλλίτερα μῆτρες ὥρας
- « Ἐλευθερος ζωὴ,
- « Παρὰ σφράγια γρόνων
- « Σκλαβίᾳ καὶ φυλακῇ !

Τετερον συνέστησε μυστικὴν ἐταιρίαν, τῆς ἐποίας θευτικῶς ἀγνοοῦμεν τὸν δργανισμὸν, τὸν τρόπον τῆς κατηγήσεως, ὡς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατηγηθέντων. Λαμβάνοντες ὅμως ὑπ' ὅψιν ὅτι καὶ ὁ Οθωμανὸς Παζβάντογλους καὶ ἄλλοι, συνηργάζοντε μετὰ τοῦ 'Ρήγα καὶ ἐξηπηρέτουν εἰληκρινᾶς τὰ σχέδιά του, δὲν πλανώμενοι ἀν πιστεύτωμεν, ὅτι ἦδυναντο καὶ ἐτερόδοξοι νὰ καταταχθῶσιν ἐν αὐτῇ, καὶ ὅτι οκοπὸν, ὑψηλὸν ἀληθῶς, προέθετο αὕτη τὴν καταπολέμησιν τῆς τυραννίας, καὶ αὖτις τὴν ἐξέντωσιν τῶν εἰς τὸ Κοράνιον πιστευόντων.

Μεταβάται δὲ ἐκ Βουκουρεστίου εἰς Βιέννην, ὅπως πεῖσῃ τοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ μεγαλουπόλει ἐμπόρους νὰ συμπράξωσιν εἰς τὰ σχέδιά του, συνέστησεν ἐκεῖ καὶ τὴν ἔκδοσιν Ἑλληνικῆς ἐφημερίδος. Εὑελέτα δὲ νὰ μεταβῇ εἰς Βγατίαν, παρὰ τῷ με-

« Εἰς μάτην λέγει Γάλλος τις συγγραφεὺς, παρεκάλεσαν, νὰ μὴ παραδοθῶσιν εἰς τὸν ἄγριον Τούρκουν, ἀλλὰ νὰ ἀποκεφαλισθῶσιν ἐν Χριστιανικῷ Κράτει· ἡ δεησίς των κύτη δὲν εἰσηχύσθη· ἀλλ' εὐτυχῶς οἱ δόδηγοῦντες αὐτοὺς στρατιώται, φεβούμενοι μὴ ὁ Παζβέντογλους ἀποσπάτῃ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν τὰ εὔγενῆ ταῦτα θύματα, ἀπεκεφάλισαν αὐτὰ, η μᾶλλον τὰ κατεπνήσαν εἰς τὸν Δούναβιν, κατὰ μυστικὴν τῆς Λύστρίας διαταγὴν, καὶ οὕτω τοις ἀπόλλαξιν τῶν ἀναμενόντων ταῦτα παρὰ τοῖς Τούρκοις φρικωδῶν θασανιστήσαν».

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς, ὅτι ὁ φίλος καὶ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, συναίτερος τοῦ Ρήγα Πασβάντογλους, πολλὰς κατέβαλε προσπαθείας, δπως ἀρπάσῃ τὸν Ρήγαν καὶ τοὺς συγταίφους του ἐκ τῶν χειρῶν τῶν συνοδευόντων αὐτοὺς Τούρκων στρατιώτην, κατέβαλε δὲ πρὸς τὸῦτο πάσας ἔκεινας τὰς θέσσας, δι' ὃν ἐφαίνετο πιθανὴ ἡ διάβασις. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀλῆ-πασσᾶς τῶν Πιωαννίων, τῇ παραχλήσει Ἐλλήνων τινῶν, ξένωσε τὰς προσπαθείας αὐτοῦ μετὰ τῶν τοῦ Παζβέντογλου ἐπὶ τῷ αὐτῷ σχοινῷ.

Δὲν φαίνεται δῆμως ἐπίστης ἀληθὲς, ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐθανατώθησαν, ὡς ὁ Γάλλος ιστορικὸς ισχυρίζεται, κατὰ μυστικὴν τῆς Λύστρίας διαταγῆν. Σρόδρα πιθανὸν φάίνεται ὡς εἰνὶ ὅτι, ὁ Μαρκπλῆς Ἀλῆ, Πασσᾶς τοῦ Βελιγραδίου, εἰς οὓς τὰς χειρὰς παρεδόθησαν ὑπὸ τῆς Λύστρίας οἱ μάρτυρες οὗτοι, λαβέων γνῶσιν τῶν πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν παντοειδῶν ἐνεργειῶν, διέταξεν, δπως ματαιώσῃ ταῦτας, καὶ ἐθανάτωσαν τὸν Ρήγαν μετὰ τῶν δπαδῶν του.

“Οποιος δ' ἂν ἔγη ἢ ἀτιμως διαγωγὴ τῆς Λύστριας Κυ-

γάλω Ναπολέοντι, εἰς τὴν εὐμένειαν τοῦ ὁποίου πολλὰς ἐστήριξεν ἐλπίδας. Ἀλλ' ἡ Αὐστριακὴ Κυβέρνησις λαθοῦσα ἐκ τύχης γνῶσιν τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ, συνέλλαβε τὸν Ρήγαν ἐν Τεργέστῃ, καὶ ἀφοῦ τὸν μετέφερε δέσμιον εἰς Βιέννην, παρέδωκεν αὐτὸν, μετὰ δικτὸς ἀλλων πυνεταῖρων του, εἰς τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν.

Κατὰ τὸν Φιλήμονα, δὲ προδώσας τὸν Ρήγαν εἰς τὴν Αὐστριακὴν Κυβέρνησιν, δὲν ἦτο ἡ τύχη, ἀλλ' Ἡ Ελληνικὴς Ἐμπορικὴ Τεργέστης, Δημόκτης Οἰκονόμου ἀκλούμενος. Ἡ Βασιλικὴ δὲ Ρήγας, λέγει οὗτος, καταβάίνει εἰς τὴν Τεργέστην, σκοπεύων νὰ συνομιλήσῃ εἰς τὴν Βενετίαν μὲ τὸν Ναπολέοντα, ἐκεῖ συλλαμβάνεται ἐκ προδοσίας (9 Ιανουαρίου 1797). Η προδοσία ἔγεινεν ἐκ μέρους τινὸς Δημοτέρου Οἰκονόμου Κοζανίτου ἐπιθυμοῦντος πάντοτε τὴν ἀπόκτησιν τοῦ εἰς Τεργέστην Τουρκικοῦ Προξενείου· ἦτον αὐτὸς σύντροφος ἐμπορικῆς τοῦ Ἀντωνίου (Χίου), πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Ρήγας διεύθυνεν ἐκ τῆς Βιέννης πρὸς τῆς καταβάσεώς του, τὰ πρὸς τὸν Ναπολέοντα γράμματά του, καὶ δώδεκα κιβώτια, περιέγεντα τὰ ἀντίτυπα τῶν ποιήσεων καὶ τῶν ἀλλων συντάξεών του. Ο Κορωνίδης ἔτυχε τότε ἀπὸν εἰς τὴν καταντικρὺν "Ιστριαν" καὶ εἰς τὴν εὔχαιρίαν αὐτὴν ὁ Κοζανίτης παρουσιάζει δῆλα ταῦτα πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς πόλεως Βαρώνα Πεντούκην. Αὐτὸς καὶ ἄλλοι ἐξ πολιτικοί, ἔζετάζουσι τὸν Ρήγα, προσπαθῶ τοὺς ἀπεκρίνεστο δὲ Ἑλληνικὸν καὶ διαθέτει μονον, χωρὶς νὰ ἐροχλῶ τὴν ἡσυχίαν καρμιᾶς Εὐρωπαϊκῆς Δυτικής. Καὶ ἀπεκρίθη δίκαια. Η παρουσία καὶ τὸ στομῆλον τοῦ ἀνδρὸς ἐκαμόν τὴν τακτικωτέραν ἐγκύπωσιν εἰς τὸν Πεντούκην ⁹.

νεν εύχαριστημένη ἐγώ μόνον δὲν εἴμαι ἐντελῶς εὐτυχής· τὸ γλυκύτερον, ἔλεγεν ὁ Ἐπαμινώνδας, μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην ἀφ' ὅσα μοὶ συνέβησαν ἐν τῇ ζωῇ μου, τότε νὰ γιαπεσω τοὺς Λακεδαιμονίους, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρός μου καὶ τῆς μητρός μου. Τὴν γάριν ταύτην μὲ ἐστέρησεν ἡ Πρόνοια. Πολλὰ τοὺς ἐλύπησα καὶ τοὺς δύο, καὶ τοσούς διατερπίζει τὰ τραύματα τῆς καρδίας των· τοσούς γίθελα τοὺς πληροφορήσει, δτι δὲν εἶχον τοσοῦτον ἀδικον νὰ τοὺς παρακούσω».

Μετὰ παρέλευσιν ὅλιγων μηνῶν ἀπὸ τῆς ἀναγορεύσεως του, ἐγκαταλειπὼν τὸ Μοντπελιέρ, μετέβη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως εἰς Παρισίους, ἐνθα τὰ πρὸς τὸν ὑψηλὸν αὐτοῦ σκοπὸν μέσα, γίσαν μᾶλλον πρόσφορα.

'Ἐν τῇ Μητροπόλει ταύτῃ τῆς Γαλλίας διατείθων, εἰδεν ἐκτιλυσσόμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐκεῖνο δρᾶμα, τοῦ δποιου αἱ ὑψηλαῖ, ἀλλ' αἱμοῦαφεῖς σκηναῖ, ὅλιγα ἐδίδαξαν καὶ λαοὺς καὶ βασιλεῖς· ἀλλ' αἵτινες δὲν ἥδυναντο νὰ μὴ ἀφίσωται ἐντυπώσεις ἀνεξαλείπτους, εἰς τὸ φιλόσοφον τοῦ Κοραή πνεῦμα.

Εἶδε θρύγον συντριβόμενον, σκῆπτρα καὶ στέμματα ἐιπτδμενα εἰς τὸν θόρηρον, ἀφοῦ ὅλη ἀγενεστέρα ταύτης δὲν ὑπῆρχεν· εἶδε μεγαλειότητας καταβιβαζομένας ἐκ τοῦ θρόνου αὐτῶν, ὅπως δέσμιοι ἀναβῶσι τὴν λαμπτόμον· εἶδε τὸν λαὸν κύριον τῶν κυρίων του, ἀναλαμβάνοντα τὴν συναίσθησιν τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ, καὶ σωρεύοντα ἐρείπια ἐπὶ ἐρειπῶν καὶ κεφαλὰς ἐπίκεφαλῶν· τὸν εἶδε τέλος, πατάσσοντα τυράννους, πλὴν φεῦ! καὶ ἀληθεῖς τῆς ἐλευθερίας λάτρας!!

Πολλὰ γύτυχε νὰ διδαγγῇ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκσίγη,

οὐδόλως δὲ ἔπαινεν ἀνακοινῶν κατόπιν τοῖς Ἑλλησιν, τὰ δποῖα
ἐκταύτης ἐξῆξεν συμπεράσματα. «Τίποτε μὴ πράττῃς, ἔγραψε
τῷ Μαυροκορδάτῳ, κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1823, χωρὶς νὰ ἔ-
χῃς πάντοτε εἰς τὸν λογισμὸν, ὅτι παρόντες ἀοράτως οἱ ἀρχη-
γέταις τῆς ἑλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ πρόγονοί μας, βλά-
πουν καὶ τὰς πράξεις καὶ τοὺς σκοπούς τῶν πράξεών σου· ἀν
Θέλης καὶ ζώντων ὁφθαλμούς, νομίζω ὅτι σὲ βλέπει καὶ τὸ
ὑγίεις μέρος τῆς Εὐρώπης, καὶ ὅλον τὸ μακάριον ἔθνος τῶν
Ἀμερικανῶν. Τούτων μάλιστα τῶν Ἀμερικανῶν τὴν πολι-
τείαν κατάπειτε τοὺς ὄμοιγενεῖς νὰ δεχθῶσιν».

Διστυχῶς ὁ ἀπαίσιος Θροῦς, ὁ ἐκ τῶν μυστικοσυμβουλίων
τῆς Εὐρώπης προερχόμενος, παραλύσας τὸ ἀκουστικὸν τύμπα-
νον τῶν Ἑλλήνων, δὲν ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ν' ἀκούσωσι τῆς φω-
νῆς τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρός.

Ἐν Παρισίοις εὑρισκόμενος κατὰ τὴν τρικυμιώδη ἐκείνην
ἐποχὴν, καὶ περιπετείας πολλὰς ὑπέστη, καὶ τοῦ ἄρτου ἐ-
στερήθη ὡδέποτε ὅμως ἔπαινεν ἐργαζόμενος, καὶ ὑπὲρ τῆς
πατρίδος του. Σχετισθεὶς μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν σοφῶν τῆς
Εὐρώπης ἀνδρῶν, κατέκτητεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ μὲν τὸ σέβας καὶ
τὴν ὑπόληψιν αὐτῶν, ὑπὲρ τῆς πατρίδος του δὲ θερμὰς συμ-
παθείας ἐνέπνευσεν αὐτοῖς, συμπαθείας αἵτινες τόσον ἐπωφε-
λεῖς ἀπέβηταν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτε αὐτὴ βραδύτερον ἤρξατο
ἀγωνιζομένη, κατὰ τῶν τυράννων της. Παρερχόμεθα τὰς ὑπὲρ
αὐτοῦ, καὶ τῶν πολλῶν συγγραμμάτων του εὑμενεῖς
χρίσεις, τὰ ἐγκώμια, . . . τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης, παρὰ τῶν
ὅποίλαν οὐδὲν ἡ γεννήσασα αὐτὸν πατρὶς ἐλησμονεῖτο. 'Αλλ' ὅ-
πως νοήσωμεν δόποσον ἐπίζηλον ἦτο τὸ ὑψός, εἰς δὲ ἀνεβίβασ-
τὸν Καραϊ ἡ πρὸς αὐτὸν ὑπόληψις τοῦ σοφῶν τῆς Εὐρώπης;

κόσμου, σημειοῦμεν μόνον, μεταφέροντες ἐκ τοῦ κ. Κούμα, τὰς ἑξῆς ὀλίγας λέξεις.

«Οτε ὁ Eichsad ἐν Hala τὸ 1802, λέγει οὗτος, ἔξεδωκε Διοδώρου τὸν Σικελιώτην, τὸν μὲν πρῶτον τόμον τοῦ φιλοπονήματος τούτου προσερφώνητεν εἰς τοὺς τέσσαρας μεγάλους φιλοσόφους τῆς Εὐρώπης διὰ τῆς ἑξῆς ἐπιστολῆς».

Τῇ τετρακτῇ τῶν ἑξόγων Κριτικῶν ἀνδρῶν, Κοραῆ Συμφναίω, διδάκτορος τῆς ιατρικῆς, Ριγάρδῳ Πορτόνῃ, καθηγητῇ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῇ; Κανταρρυγίας, Λύγούστῳ Οὐελζίῳ, καθηγητῇ τῆς ἑπτορικῆς καὶ τῆς ποιητικῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Ἀλλης, καὶ Δανιὴλ Βιτεμβαχίῳ, ὥσαντῷς καθηγητῇ τῶν ἀρχαίων γραμμάτων ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Λουγδούνου. Τὴν νέαν ταύτην ἔκδοσιν τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου ἀνατίθησιν.

Τὰ δὲ πονήματα ὅσα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ διαχύνῃ τὰ φῶτα κατὰ τὴν Ἀνατολὴν, ἐδημοσίευσεν, δὲν ἐπιχειροῦμεν ν' ἀριθμήσωμεν, διότι ἀν ποιήσωμεν μνείαν, τῶν σορῶν ἐκδέπειν τοῦ Θεοφράστου, τοῦ Ἡλιοδώρου, τοῦ Αἰλιανοῦ, Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τοῦ Ἡρακλείδου, τῶν προλεγομένων του, δὲν σημειοῦμεν, οὔδὲ τὸ ἥμισυ τῶν ἑξόγων φιλοπονημάτων αὐτοῦ ἐκείνων, τὰ ὅποια δὲν ἦδύνατο νὰ θαυμάσῃ ἀρκούντως ἡ σοφὴ Εὐρώπη. Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ μὴ ἀναφέρωμεν ἀ) τὴν εἰς τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Ἰπποκράτους περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων· καὶ β') τὴν εἰς τὴν καθομιλουμένην, ἐκδοσιν τοῦ Ἰεοκράτους, εἰς δύο τόμους. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῶν πονημάτων τούτων, ὑπερύψωσε τὸν Κοραῆν καθ' ὅλην τὴν σοφὴν Εὐρώπην. Ο ὕδιος ὁ Ναπολέων ἐπὶ θρόνου καθήμενος καὶ περικυκλωμένος ἀπὸ μεγιστάνας, καθηγητὰς, πρέσβεις καὶ

λοιπούς, ἔδωκεν αὐτῷ, ἵδιαις χερσὶ τὴν δεκαετή ἀμοιβήν. Τὸ δὲ δεύτερον, ἡ ἔκδοσις δηλονότι τοῦ Ἰσοκράτους, ἐνέπλησε δόξης, καὶ τοῦτον, καὶ τὴν γεννήσασαν αὐτὸν πατρίδα. Ταύτης τὰ αἰσθήματα πιστῶς ἐρυγνησύουσα ἡ τρίτη ἔθνικὴ συνέλευσις ἔγραψεν αὐτῷ.

«Π Έλλάς σὲ συγγάρει ἀρίστε συμπολῖτα, γιαίροντα διὰ τὴν ἀνάλωσιν ταύτης. Εὔγνωμον εἶ εὐεργετηθεῖσα εὐεργεσίαν ἀνεκτίμητον ἔνεκα τῶν ἀρίστων συγγραμμάτων σου· ὁ πρὸς τὴν παιδείαν ἔρως τῶν Ἑλλήνων, ἐπήγασεν ἀπὸ τὰ φῶτα, ὃς αἱ πρό τινων γρόνων ἐνέσπειραν εἰς τὰς καρδίας των, τὰ προλεγόμενά σου· ἀπὸ τὰ βιβλία ὃσα ἐπρομήθευσεν εἰς τὴν πατρίδα ὁ πατριωτισμός σου, καὶ ἀπὸ τὰ σχολεῖα, ὃσα ἡγειράν αἱ σοφαὶ συμβουλαί σου. Τοιαύτων ἀγαθοποιῶν αἰτιῶν ἀποτελέσματα εἶναι τὰ ἐκ τῆς ἐλευθερίας ἀγαθά, ὃσα οἱ συμπολῖταί σου ἀπολαύουν τὴν σήμερον. Τοιαῦτα ἀνεκτίμητα ἀγαθά εἶναι ἄξια τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν γενεῶν καὶ τῶν αἰώνων».

«Τὸ Ἑλληνικὸν, ἔθνος, συνηγμένον εἰς Γ'. ἔθνικὴν συνέλευσιν διὰ τὰ μεγάλα του συμφέροντα, σὲ προσφέρει τὸ σέβας καὶ τὴν ἐκ μέσης καρδίας ἀγάπην του· ἀλγος αἰσθανόμενον, ὅτι δὲν ἔμπορει νὰ κατασπασθῇ τὴν ἴεράν σου κορυφήν· καταφίλει ὅμως τὰ γρυπᾶ σου λόγια, τὰ σοφά σου, παραγγέλματα, συνομιλεῖ μὲ τὰ βιβλία σου καὶ φωτίζει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν σου, εὐχόμενον νὰ μὴ παύσῃς τοῦ νὰ κανοποιῆς τὰ ἀγαθά σου φρονήματα εἰς τοὺς συμπολίτας σου, συμβουλεύων τὰ καὶ νῆστη συμφέροντα.

Εἴθε ζῆς ὑγιείνων, σεβάσμιε γέρων, τῆς ἐλευθερίας ὑπέρμαχε».

·Αλλ' ἔρθασε τέλος ἡ ὥρα καθ' ἣν οἱ νοητικοὶ ἀγῶνες τοῦ

συγχρόνως ἔπειρε νὰ προνοήσῃ περὶ ἀρτου καὶ στέγης, χιλιάδων οἰκογενειῶν καὶ δρόμων, τῶν ὑποίων ἡ θέα συνέτριψε τὴν καρδίαν. Ὡκοδόμησε τὸ ἐν Αἰγίνῃ δρόφινοτροφεῖον, ἐντὸς τοῦ ὑποίου εὗρον ἀσυλὸν ἐπτακόσια περίπου δρόφανά· κατέστρεψε τὴν ληστείαν, ἔξαλειψε τὴν ἀτιμάζουσαν τὴν 'Ελλάδα πειρατείαν, κατορθώσας νὰ ὅπλισῃ στολίσκουν κατ' αὐτῆς' στέλλων δὲ εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας ἐκτάκτους ἐπιτρόπους, ὅπως προστατεύσωσι τὸν λαὸν κατὰ τῆς καταπίεσεως τῶν προκρίτων, ἥξιώθη τῶν εὐλογιῶν αὐτοῦ, ἐπινομασθεὶς ἐκτοτε *Μπαρμπαγιάρης*. Ἀνεδιωργάνωσε τὸν στρατὸν, καὶ εἶγεν ἦδη ἑτοίμους δύο στρατιᾶς ὑπὸ τὸν 'Ψηλάντην καὶ Τσούρτσην, νὰ ἀπολύσῃ κατὰ τῆς 'Ηπείρου καὶ Θεσσαλίας, ἀν ἡ σίρην τῆς 'Ανδριανουπόλεως δὲν ἐκλείστο τόσον ταχέως. Κατώρθωσε δι' ὅλα ταῦτα ἐν τῷ μέσῳ τόσων ὑλικῶν καὶ ἥθικῶν ἐρειπίων, μὲ μόλις πέντε ἑκατομμυρίων ἐτῆσιον εἰσόδημα, στείνων ἑαυτὸν παράδειγμα περιφανὲς, αὐταπαρνήσεως, λιτότητος, καρτερίας καὶ φιλοπατρίας.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1829 συνεκάλεσεν ἐν 'Αργει ἐθνικὴν συνέλευσιν, ἵτις παραδεχθεῖσα τὰ ὑπὸ ἐκείνου καθυποθληθέντα ψυφίσματα, περὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ τόπου, ἔξαρσε, πρὸς πεῖσμα τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, πλήρῃ ἐμπιστοσύνῃ εἰς τὴν περίνοιαν τοῦ ἀνδρός.

'Αντλίσας δὲ Κυβερνήτης νέας δυνάμεις ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνης τῆς τοῦ ἔθνους συνελεύσεως, ἐπανέλαβε μετὰ μεγαλητέρου ζήλου τὸ ἔργον τῆς διοργανώσεως τοῦ τόπου. Εμερίμνησεν ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης, συνέστησε τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τῶν εὐελπίδων, καὶ τὸ μουσεῖον τῶν

ἀρχαιοτήτων ἐν Αἰγαίη· ἐμόγθησεν ὑπὲρ τῆς ἀναγέρσεως πόλεων κατηδαφισμένων, ὑπὲρ τῆς συστάσεως ἐθνικῆς Τραπέζης· καὶ ἔκοψεν ἐθνικὸν νόμισμα. Ἐνῷ δὲ ἐπανέκτα τὴν στερεὰν, τὰς Ἀθήνας, τὴν Εὔβοιαν, καὶ ἐδίωκε τοὺς Τούρκους ἐκ τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς Ναυπάκτου, ἔργον πετεῖ θλέμμα θαθὺ καὶ εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας· ἡ σύστασις πρωσταριῶν ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου, καὶ φροντιστηρίου, σκοποῦντος τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ αλήρου· ἡ ἀνφορδόμητις πολλῶν ναῶν κατεργατικένων, μαρτυροῦσι τὴν ὑπὲρ τῆς θρησκείας ὑψηλὴν αὐτοῦ καὶ σωτήριον μέριμναν.

‘Ο φατριασμὸς ὅμως μὴ δυνηθεὶς νὰ καταβάλλῃ τὸν Κυρενήτην ἐν τῇ ἐθνοσυνελεύσει, ἐξερεύνόμενος δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ξένων, ἥρξατο κατ’ αὐτοῦ λυσσώδη ἀντιπολίτευσιν. Συνέστησεν ἐργατεῖνα ὁ «Ἀπόλλων» οἵτις δέ οὐδὲν ἄλλο ἥσχολεῖτο, ἢ πῶς ἐπιτηδειότερον νὰ συκοφαντῇ τὸν ἄνδρα· τὸν ὀνόματό τούρχνον, διαφθορέα τῶν γρηγορῶν ἥθιῶν! “Οπως δὲ κολάσῃ τὴν κατ’ αὐτοῦ ἄδικην ἐπίθεσίν της ἡ ἀντιπολίτευσις, ἔλαβεν ὡς σύνθημα, τὸ σύνταγμα, τὸ ὄποιον δῆθεν δὲν συγκατετίθετο νὰ χρηγήσῃ· κατορθώσασα δὲ νὰ δηλητηριάσῃ ἐν μέρει τὸν λαὸν, τοῦ ὄποιού τὰ εὐγενῆ ἔνστησαν ὑπεκέντα πως, καὶ ἡ ἐν Παρισίοις Ιουλιανὴ ἐπανάστασις, ἡ συντρίψασα τὸν θρόνον τῶν Βουρβόνων, ἐγένετο τολμηροτέρα, καὶ ἐν τῇ λύσῃ της οὐδὲν ἀνεγνώριζεν δριών.

Ἐγείρει τὴν Μάνην εἰς ἀποστασίαν· πείθει τὸν Καρατάσον νὰ ἐγείρῃ χεῖρα ἀντάρτιδα κατὰ τῆς Κυρενήσεως, τὸν δὲ Μικούλην, νὰ καίσῃ τὸν ἐν Πόρῳ σταθμεύοντα ‘Ελληνικὸν στόλον.

‘Ο Κυρενήτης ὅμως ἀτάραχος ἐν τῷ μέσῳ τῶν δαιμο-

τῇ μεταξὺ λοχαγοῦ καὶ συνταγματάρχου, δὲν ἐμεσολάβει ἀ
βαθμὸς τοῦ ταγματάρχου. Ἐλαῖς δὲ ὑπὸ τὸν βαθμὸν τοῦ-
τον μέρος εἰς τὰς κατὰ τοῦ Ναπολέοντος Α'. ἐκστρατείας,
καθ' ἃς ἐδείχθη τὸ γενναιόν καὶ ἀτρομον τῆς ψυχῆς αὐτοῦ,
Ἐν τῇ φοιτερᾷ ἵδιως μάχῃ τῆς Λειψίας, ἐπολέμησε μετὰ σπα-
νίας γενναιότητος· ἐν αὐτῇ δὲ ἀπώλεσε καὶ τὴν δεξιὰν αύ-
τοῦ χεῖρα. Ἀξιωθεὶς ἔνεκα τῶν ὑπηρεσιῶν του τούτων κατὰ
τὸ 1815 τῆς ἐμπιστευτικῆς θέσεως ὑπασπιστοῦ τοῦ αὐτο-
κράτορος, προτίχηθη θύνο ἐπὶ βραχύτερον εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ
ὑποστρατήγου.

Ἄλλ' ἀν καὶ εἰς τοσοῦτον ὑψος ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἡ θέλη-
σις τοῦ ἥγειρόνος Ἀλεξάνδρου, οὐδέποτε δμως ἐδέχθη νὰ
λάβῃ Ῥωσικὴν ὑπηρεσίην. «Διὰ τοῦτο, λέγει ὁ Φιλήμων,
οἱ διοισμοὶ αὐτοῦ ὡς λοχαγοῦ καὶ ἐφεζῆς, ἔγινοντο καθ' ὃν
τρόπον ἐλάχιθανον ἐν τῇ Ῥωσίᾳ ὑπηρεσίαν στρατιωτικοὶ διά-
φοροι ξένοι ἥγειροινίδαι τῆς Γερμανίας».

Οτε δὲ δ αὐτοκράτωρ παρώτρυνεν αὐτὸν, μετὰ τὴν ἀπώ-
λειαν τῆς χειρός του, νὰ νυμφευθῇ καὶ ἡσυχάσῃ· ὁ Ὑψη-
λάντης ἀπεκρίθη, «ἡ ἐπιθυμία μου, Μεγαλειότατε, εἶναι νὰ
νυμφευθῶ τὴν πατρίδα μου, καὶ νὰ ἀποθάνω μαχόμενος
ὑπὲρ αὐτῆς.»

Ἄλλ' ἡ μοῖρα δὲν ἐπέτρεψε δυστυχῶς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς
εὐγενοῦς, ἐπιθυμίας του ταύτης εἰς τὸν ὅσον μαγαλόφρονα
τοσοῦτον καὶ ἀτυχῆ τοῦτον ἄνδρα.

Ἐνῷ δὲ τὸ γενναιόν τοῦτο τῆς πατρίδος τέκνον τέξεδήλου
πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τὸν εὐγενῆ αὐτοῦ πόθον, τοῦ ν' ἀποθάνη
ὑπὲρ αὐτῆς· δὲ Ξάνθος, εἰς τῶν ἀρχηγῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας
προσέφερεν, ἐπ' ὄνοματι καὶ τῶν συναρχηγῶν αὐτοῦ, τὰς ὑ-

περτάτην ἀρχηγίαν εἰς τὸν κόμητα Καποδίστριαν, ἀλλ' ἀ-
ποτυχών, ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν Υψηλάντην. Εἰσα-
γθεὶς δὲ παρ' αὐτῷ θιάκ του Μάγου, ἤρξατο συνδικαλεγόμε-
νος μετὰ τοῦ πρίγκηπος ὡς ἔζης.

«Πόθεν εἶσθε καὶ πῶς ἤλθατε εἰς τὴν Πετρούπολιν; —
· Εἶμαι ἐκ τῆς Πάτμου καὶ ἤλθον ἐδῶ δι' ἐμπορικὰς ὑποθέ-
σεις.

«Πῶς περνοῦν οἱ ὄμογενεῖς εἰς τὴν πατρίδα σας καὶ εἰς
ἄλλα μέρη ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν τυραννίαν; — Πανταχοῦ
ἡ τυραννία τῶν Τούρκων κατήντησεν ἀνυπόφορος.

«Πῶς δὲν προσπαθοῦσιν ἢ νὰ ἐλευθερωθῶσιν, ἢ νὰ ἐλα-
ρρώσωσι τούλαχιστον τὸν ζυγόν των; — Μὲ ποικίλης μέ-
σα καὶ μὲ ποιόνις ὄδηγούς, ἀφοῦ ἔμειναν ἐγκαταλειμένοι
ἀπὸ ἐκείνους, θέσοι ἡμπόρουν νὰ τοὺς ὄδηγήσωσιν; ἀφοῦ οἱ
τοιοῦτοι καταφεύγουσιν εἰς ξένους τόπους, καὶ ἀφίουσιν ὀρ-
φανοὺς τοὺς ὄμογενεῖς των; · Ο ἀείμνηστος πατέρας κατέ-
φυγεν ἐδῶ, καὶ δὲ Καρατσᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν. · Ο κόμης Κα-
ποδίστριας ὑπηρετεῖ τὴν Ρωσίαν, καθὼς καὶ ἡ ἐκλαμπρό-
της σας, χάσαντες ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα σας. · Ο-
μοίως καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὄμογενεῖς, καταφεύγοντες εἰς τὴν
Εὐρώπην, μένουσιν ἐκεῖ καὶ ὀλίγον φροντίζουσι διὰ τοὺς δυ-
στυχεῖς ἀδελφούς των.

«· Αν ἐγνώριζον,, δτι οἱ ὄμογενεῖς μου εἶχον ἀνάγκην ἀπὸ
ἐμὲ καὶ ἐστοχάζοντο, δτι ἡμπόρουν νὰ συντελέσω διὰ τὴν
ἐλευθερίαν των, σὲ λέγω ἐντίμως, κύριε Ξάνθε, δτι μετὰ
προθυμίας ἔθελον κάμει κάθε θυσίαν καὶ τῆς καταστάσεώς
μου καὶ τοῦ ἑσυτοῦ. — Δότε πρίγκιψ τὴν χεῖρά σας εἰς θε-
βαίωσιν ὅσων μὲ εἴπατε. (Διθείσης δὲ αὐτῆς, ἐξηκολούθη-

εεν ὁ Ξάνθος): Σάς λέγω λοιπόν, θτι δὲν ξλθα εἰς τὴν Πετρούπολιν δι' οποθέσεις ἐμπορικάς, ἀλλὰ δι' ἄλλην σημαντικωτάτην αιτίαν... .”

Ἐπανελθών δὲ τῇ ἐπιούσῃ ἐξάνθος, ἐζηγήθη καθαρῶς περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἐπικρίας προσφέρων τούτῳ προσῆπε τοὺς ἀκολούθους λόγους: «Ο Θεὸς πρίγκηψ σᾶς προσκαλεῖ νὰ ὁδηγήσῃς τὸν λαὸν αὐτοῦ, τὸν νέον Ἰσραὴλ, εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ο Θεὸς εὐλογεῖ ἕδη ἄνωθεν τὴν ἀρχηγίαν τὴν δποίαν σᾶς προσφέρει τὸ ἔθνος». (1)

Δεγχθεὶς ὁ Ἀψυλάντης τὴν ὑπερτάτην ἀρχηγίαν, καὶ ἐρχεθεὶς κατὰ τὰς τάξιν, ἀνηγόρευθη Ἐφορος γερικὸς τῷ; Ἐλληνικῆς Ἐταιρίας διὰ τῆς ἔξης πράξεως.

«Κατὰ τὴν ἀπαξὶ ἐγκριθεῖσαν γνώμην, συνελθόντα τὰ
Μέλη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρίας καὶ συσχεθέντα μετ' ἀκο-
ρεῦσαν ἐρεύνης καὶ ἔξετάσεως, ἐγνώρισαν Ἡρόφρον γενικὸν τῆς
Ἑ.Ι.ῃρικῆς Ἐταιρίας τὸν ἐκλαμπρότατον πρύγκηπα χύριον
Ἀλέξανδρον Τψηλάντην, ἵνα ἐφορεύῃ καὶ ἐπιστατῇ ἐπὶ πᾶ-
σιν, ὅσα κρίνωνται ἀξια, καὶ ὡφέλιμα καὶ πρέποντα τῇ Ἑλ-
ληνικῇ Ἐταιρίᾳ. Εἰς ἀσφάλειαν δὲ καὶ θεσαίστιν τῶν ἐγ-
κριθέντων θεσμοῦται τῇ ὑπογραφῇ ἐκάστου τῶν Μελῶν.

Ἐν Πετρουπόλει τῇ 12 Ἀπριλίου 1820

Αλεξ. Τυπηλάντης.

Ιωάννης Μάνος.

Ἐμπειρούσῃ Ξένθος.

«Θεία πρόνοια, λέγει δὲ Φιλήμων, ὡκονόμητε τὰ πράγματα
διὰ θευματίου τρόπου· ὁ δὲ ἀπόστολος Ξάνθος ἀξιοῦται τῆς
ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν περὶ Τψηλάντου ἐπιτυχίαν,

Τῷούτοις πρὸ τούτου, τὰ πράγματα τῆς Ἐπαιρίας εὑρίσκοντο εἰς θέσιν ἀκροσφαλῆ· ἢ διεύθυνσις ἔφευγεν ἀπὸ τὰς γεῖφας τῶν ἀρχηγῶν· ἡ τόσον ἀναγκαῖα ἐνότης ἥρχισε νὰ ἔχειπη, νέχ δὲ κέντρα ἔτεινον νὰ σχηματισθῶσιν ἐντὸς αὐτῆς· δύσκολον δ' ἦτο νὰ ὑπερποδήσῃ ἡ Ἐπαιρία τοὺς φοβεροὺς σκοπέλους καθ' ὃν ἀκαταγέτως ἐφέρετο, καθόσσν μετὰ τασαύτης ταχύτητος διεδίδετο τὸ μυστήριον, ὥστε οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἀρχηγοὶ, ἀν καὶ προσεπάθουν ν' ἀναγκαιτίσωσι τὴν διέδοσιν, οὐδὲν ἥδυναντο· ἀν δὲ εἰς ταῦτα προσθέτωμεν καὶ τὰς ἐν Μιλδαύταις διενέζεις τοῦ αὐστηροῦ Ἀναγνωτοπούλου, πρὸς ἄλλα μεγάλης ἐπιρροῆς μέλη, καὶ ιδίας τοὺς μετὰ τοῦ Πεντέδεκα διαπληκτισμοὺς αὐτοῦ, διὸν ἔχομεν ἡ ὥρονα εἰκόνα τῶν, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, πραγμάτων τῆς Ἐπαιρίας. Ἑγκαίρως λοιπὸν, καὶ κατὰ θείαν ἀληθῶς οἰκονομίαν, παρέστη ἐν τῷ μέσῳ δ' ἀνὴρ οὗτος, καὶ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς Ἐπαιρίας.

Καταβάς ὁ Γψηλάντης κατὰ τὴν 1 Ὁκτωβρίου εἰς Ἰ-
σμαήλιον καὶ προσκλέσας ἐκεῖ, τὸν Σάνθον, Δικαῖον, Θέ-
μελην, Διονύσιον Εὔμορφόπουλον, Πελοπίδαν, "Ὕπατρον καὶ
ἄλλους" ὑπέβαλεν αὐτοῖς τὰ ἑέτης δύο ζητήματα: α) ἀν
συμφέρει νὰ καταβῇ εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἀρχίσει ἐκεῖ-
θεν τὸν κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνα· καὶ β') ἀν πρέπει νὰ
ἐπιταχυνθῇ τοῦ πολέμου ἡ ἔναρξις. Καὶ ως πρὸς μὲν τὸ πρῶ-
τον, μετὰ μακράν συζήτησιν, ἀπήντησαν σχεδὸν ἀπαντες κα-
ταρχτικῶς· ως πρὸς τὸ δεύτερον δύμας ζήτημα, αἱ γνῶμαι
διηρέθησαν, μετὰ σφοδρὰς δὲ συζητήσεις, ἀπερασίσθη ἡ κατὰ
τὸν Μάρτιον κήρυξις τοῦ πολέμου. Ἡ ἀκατάσχετος δύμας·
τῶν πραγμάτων φορὰ ἀνέτρεψε τὰς ἀποφάσεις ταύτας.

Πληροφορηθείς ότι Υψηλάντης, τὴν σύλληψιν τοῦ Ἀριστείδου Παπᾶ, ἀνήκοντος εἰς τὴν ὁποίαν διεύθυνεν ἐταιρίαν, καὶ φοβηθείς μὴ, τὰ ὅποια ἔφερεν ἔγγραφα αὐτῆς, περιέπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ἡναγκάσθη ἀνέτοιμος ἔτι ὥν, νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος, ἵνα περίπου μῆνα πρὶν τῆς εἰκοστῆς πέμπτης Μαρτίου, ἦτις πρὸς τοῦτο εἶγεν ὄρισθη.

Διαβάς δὲ τῇ 22 Φεβρουαρίου τὸν Προῦθον, καὶ φθάσας εἰς Ἰάσιον, ὑψώσεν ἀμέσως ἐκεῖ τὴν σημαίαν τῆς ἀνεξαρτησίας, καὶ ζωτίεις τὴν σπάθην παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Μολδανίτης Βενιαμίν, ὠρκίσθη νὰ μὴ θέσῃ αὐτὴν εἰς τὴν θήκην της, ἐὰν δὲν ἐλευθερωθῇ ἡ πατρίς. Εἶτα δὲ ἀνήγγειλε τὴν γενικὴν τῆς Ἑλλάδος ἐπανάστασιν διὰ φλογερᾶς προκρύπτεως, περικοπαὶ τῆς ὁποίας ἔγουσιν οὕτω.

«Ἡ ὥρα ἥλθεν, ὡς ἀνδρες Ἑλληνες! Πρὸ πολλοῦ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης, πολεμοῦντες ὑπὲρ τῶν ἴδιων δικαιωμάτων καὶ ἐλευθερίας αὐτῶν, μᾶς ἐπροσκάλουν εἰς μίμησιν. Αὐτοὶ καὶ τοι ὁπωσδιπτὸν ἐλευθεροί, ἐπροσπάθησαν δλαῖς δυνάμεις ν' αὐξήσωσι τὴν ἐλευθερίαν, καὶ δι' αὐτῆς πᾶσαν αὐτῶν τὴν εὐδαιμονίαν.

«Οἱ ἀδελφοί μας καὶ φίλοι εἶναι πανταχοῦ ἔτοιμοι. Οἱ Μυραΐται, οἱ Σουλιώται καὶ ὅλη ἡ Ἡπειρος, ὁ πλοιοφόροις τες μᾶς περιμένουσι. Ἀς ἐνωθῶμεν λοιπὸν μὲ ἐνθουσιασμόν! Ἡ πατρίς μᾶς προσκαλεῖ.

«Ἡ Εὐρώπη προσηλόνουσα τοὺς ὁφθαλμούς της εἰς ἡμᾶς; ἀπορεῖ διὰ τὴν ἀκινησίαν μας. Ἀς ἀντηχήσωσι λοιπὸν ὅλα τὰ ὅρη τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὸν ἥχον τῆς πολεμικῆς μας σάλπιγγος, καὶ αἱ κοιλάδες ἀπὸ τὴν τρομερὰν κλαγγὴν τῶν ὁρ-

μάτων μας. Ή Εύρωπη θέλει θυμωθεί τὰς ἀνδραγχθίας μας· οἱ δὲ τύραννοι ἡμῶν, τρέμοντες καὶ ὀχροί, θέλουσι φύγει ἀπ' ἐμπροσθέν μας.

« Εἰς τὴν φωνὴν τῆς σάλπιγγός μας ὅλα τὰ παράλια τοῦ Ιονίου καὶ λίγαίου πελάγους θέλουσιν ἀντηχήσει· τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα, τὰ ὅπεια ἐν καιρῷ εἰρήνης ἔξευφαν νὰ ἐμπορεύωνται καὶ νὰ πολεμῶσι, θέλουσι σπείρει εἰς ὅλους τοὺς λιμένας τοῦ τυράννου μὲ τὸ πῦρ καὶ τὸν μάχαιραν τὴν φρίκην καὶ τὸν θάνατον.»

« Ποία Ἐλληνικὴ ψυχὴ θέλει ἀδιαφορήσει εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς πατρίδος; Εἰς τὴν Ῥώμην ἔνας τοῦ Καίσαρος φίλος, σείων τὴν αἰματωμένην χλαμύδα τοῦ τυράννου, ἔγειρει τὸν λαόν. Τί θέλετε κάψει σεῖς ὦ Ἐλληνες, πρὸς τοὺς ὅποιους ἡ πατρίς γυμνὴ μὲν δεικνύει τὰς πληγὰς της, μὲ διακεκομένην δὲ φωνὴν ἐπικαλεῖται τὴν θοήθειαν τῶν τέκνων της; ...

« Ας καλέσωμεν λοιπὸν ἐκ νέου, τὸ ἀνδρεῖον καὶ μεγαλόψυχοι Ἐλληνες, τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν κλασικὴν γῆν τῆς Ἐλλάδος! Ας συγκροτήσωμεν μάχην μεταξὺ τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Θερμοπυλῶν! Ας πολεμήσωμεν εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων μας, οἱ ὄποιοι, διὰ νὰ μᾶς ἀφήσωσιν ἐλευθέρους, ἐπολέμηταν καὶ ἀπέθανον ἐκεῖ! Τὸ αἷμα τῶν τυράννων εἶναι δεκτὸν εἰς τὴν σκιάν τοῦ Ἐπαγγειώδου Θηβαίου, καὶ τοῦ Ἀθηναίου Θρασυλέου, οἵτινες κατετρόπωσαν τοὺς τριάκοντα τυράννους· εἰς ἐκείνος τοῦ Ἀριοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, οἱ ἐποῖοι συνετρίψαν τὸν Πεισιστρατικὸν ζυγὸν, εἰς ἐκείνην τοῦ Τίμολεοντος, ὃστις ἀπεκάτεστησε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν Κόρινθον εἰς τὰς Συρακούσας· μάλιστα εἰς ἐκείνας τοῦ Μιλτιάδου, καὶ Θεμιστοκλέους, τοῦ Λεωνίδα καὶ τῶν τριά-

ρέλας τὸν Γερμανὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, προθίβασας αὐτὸν εἰς Ἀρχιδιάκονον τοῦ Μητροπολίτου τῆς Κυζίκου· εἰς αὐτὸν δὲ καὶ μόνον ἀνέθετο πάντοτε τὴν διεξαγωγὴν καὶ τὴν διυκολοτέρων ὑπείσεων, οὐδέποτε διὰ τοῦτο μετανῶν, ἀλλὰ λαμβάνων ἀφορμὴν νὰ ἐπαινῇ καὶ θαυμάζῃ τὸν Γερμανὸν, τὸν ὃποῖον καὶ ἀπεκάλει συνήθως «δεξιὰν αὐτοῦ χειρα».

“Ητο μόλις τριακοντούτης ὅτε, τῇ 25 Μαρτίου 1806 ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης, Π. Πατρῶν. Μεταβάς δὲ ἐκεῖ ὀλίγον ὄστερον, κατέστη τὸ κέντρον, πρὸς δὲ πάντες οἱ, πολλὴν ἡ ὀλίγην, σημασίαν ἔχοντες, ἐντένιζον. Οὐδεὶς ως αὐτὸς ἐπικήσατο χρῆσιν καταλληλοτέραν, τῆς ἐπιρρόῆς τὴν ὅποιαν ἐγροήγει ἀντῷ τὸ ἀξίωμά του.

Κατέκτησε διὰ τῆς εὐφυΐας αὐτοῦ, τὴν ὑπόληψιν Τούρκων τε καὶ Χριστιανῶν· συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπὶ τὰ κρείττῳ μεταβολὴν τῆς πρὸ παλλοῦ χρόνου ἀφορήτου καταστάσεως, Τσουρκικῆς κακοδιικήσεως· κατώρθωσε σχέσεις στενὰς καὶ ἀδιαρρήκτους μεταξὺ τῶν προύχόντων, τῶν ἀρματωλῶν καὶ λοιπῶν· ἐμήγυθει ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν φώτων, ἀποτελεσματικῶς· ἦτο δὲ συνάμα ὁ πρόθυμος προστάτης καὶ παρήγορος τῶν ὀρφανῶν καὶ τεθλιψένων. Κατηγορεῖς ὑπὸ τοῦ Δυτικανίου Πελοπίδα, εἰς τὰ δόγματα τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, ἐγένετο ἡ ψυχὴ αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι, καὶ «συνεργός θερμὸς τῆς προαγωγῆς τοῦ Μυστηρίου, ως λέγει ιστορικός τις, συνιστᾶ τὸν Πελοπίδαν πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Λόντρον, Ἀνδρέαν Ζαΐμην, καὶ λοιποὺς φίλους του, οἵτινες διὰ τοῦτο κλίγουσι τὸν αὐχένα εἰς τὴν διδασκαλίαν ἀνθρώπου, εἰς τὸν ὅποιον οὐδὲ ἥθελον ἄλλως συγχωρήσεις νὰ τοὺς πληγιαστῇ». Απὸ τὸν

αὐτὸν σκοπὸν διδηγούμενος, ἀνεδέχθη καὶ προσωπικῆς τὴν διάδοσιν τοῦ Μυστηρίου, κατηγόριας τὸν Χαριούπόλεως Βισ-σαρίωνα, τὸν Κερνίκης Προκόπιον, τὸν Νικηφόρον Νεζερίτην, τοὺς Κουμανιωταίους, τὸν Κλοκανᾶν ἀπὸ Λεγχαιῶν, καὶ λοιποὺς, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ Μεσολόγγιον προσκαλέσας κατή-γησε τὸν Τάσσον Τζιμπουράκην».

‘Απὸ τῆς εἰσόδου του εἰς τὴν Ἐταιρίαν, ἀρχεται διὰ τὸν Γερμανὸν, νέον ὅλως στάδιον ἐνεργείας, τῆς ὁποίας τὸ ποι-κίλον καὶ τὴν ἔκτασιν, δὲν δυνάμεθα ἐνταῦθα καὶ ἐν ἀλίγοις ν’ ἀφηγηθῶμεν. ‘Αργων ἐπὶ τῶν ἀρχόντων τῆς Πελοπονῆ-σου, διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος, ἵδιως δὲ διὰ τῆς εὑρίτας του, μεθῆς ἥγοντο, ἡ τόλυη, τὸ μεγαλεπήσουλον, καὶ τὸ πολυμήχανον, ἀπήτητε, καὶ ἐπέτυχεν ἐκ μέρους τῆς Ἀρ-γῆς τῆς Ἐταιρίας, τὴν σύστασιν καὶ διοργάνωσιν Κεντρικῶν Συστημάτων, ἡ Γενικῆς Ἐφορίας, τῆς ὁποίας ἡ ἀποστολὴ συνίστατο κυρίως, εἰς τὸ νὰ διατηρῇ καὶ συνέγγῃ, τὴν μεταξὺ τῶν σχηματισθέντων, καὶ ἀπαύστως σχηματιζούμενων, μετα-κῶν Ἐφοριῶν, ἐνότητα, νὰ ἐπιβλέπῃ τὰς ἐργασίας αὐτῶν, καὶ νὰ προλαμβάνῃ ἐνδέχομένας καταγράσεις ἡ παρεκτρο-πάς, τόσῳ πλέον ὀλεθρίους, δσῳ καὶ ἐκ τῆς μικροτέρας ἐξ αὐ-τῶν, ἐκινδύνευε γὰρ σαλευθῆ ἐκ θελεψίων, αὐτὴ πρὸ πάντων ἡ ὑπαρξίας τοῦ “Ἐθνους”. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ἦτον ἀναγκαῖον ἡ σύστασις τοιούτων ἴδρυμάτων, δσῳ πρὸ τῆς ἐγκαθιδρύτεως αὐτῶν, τὸ πᾶν ἦτο χάος καὶ σύγχισις, «πᾶς Ἀπόσολος, ὁ ποι-οῦσας ποτε ἀκόμη Προσύλητος, ὑπήρχεν ὃς Ἀργή τις ἀπόλυ-τος; καὶ οἱ ἀνθρώποι ὡθούμενοι καὶ ὡθοῦντες τοὺς ἄλλους εἰς τὸ πλεῖον τῆς ἀβεβαίιτητος, ἐπλεον χωρὶς πηξίδα.»

Μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ἀληθῶς σωτηρίου τούτου

μέτρου, ἔστρεψεν δὲ μεγαλόνους Γερμανὸς, τὴν μέριμναν αὗτοῦ, πρὸς τὸν αἰμογαρῆ 'Αλῆν, Πατοῖν τῶν Ἰωαννίνων. Ηροφανὲς δέ τι, πρὶν τῆς ἔξοντέσεως τούτου, ἐπανάστασις ἐν Ἐλλάδι, οὐαὶ τῷ ἡτοὶ ἡ φοβερωτέρα τῶν μωριῶν. Ἡ σωτηρία λοιπὸν, ἡ ἀνάστασις τῆς Ἐλλάδος, ἀπήτει τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις ἀνθρωπομόρφου τούτου τέρατος. «Τὸ νὰ πεισθῇ οὗτος, ἐναντιούμενος κατὰ τοῦ Σουλτάνου ἔνοπλος, νὰ πολιορκήθῃ δοθείστης ἀνάγκης,» εἰς τὸ φρούριον τῶν Ἰωαννίνων καὶ νὰ ἐπιμείνῃ ἀκαμπτος μέχρι τελευταίας πνοῆς, ἵδον δὲ θρίαμβος τὸν ὄποιον ἐμελέτησε καὶ διὰ τῆς μεγαλειτέρας ἐπιτηδειότητος, ἐνήργησαν δὲ Γερμανὸς καὶ δὲ Βλασσόπουλος, διὰ τοῦ Παπαζηγοπούλου, διεργάτινέως τοῦ διευθυνομένου ὑπὸ τοῦ δευτέρου προξενείου.

'Αλλ' ἐνῷ ἡ σύστασις τῆς Γενικῆς Ἐφορίας, ὑπὲρ τῆς τοσοῦτον ἐμβόθησεν δὲ 'Ιεράρχης, τίχισε νὰ παράγη τοὺς προσδοκωμένους καρποὺς, ἡ 'Αρχὴ τῆς Ἐπαιρίας, διὰ τῶν θερμῶν μὲν καὶ γενναίων, ἀλλ' ἀπειρισκέπτων καὶ ἀπείρων. Ἀποστόλων αὐτῆς, ἐζητεῖ νὰ δρέψῃ αὐτοὺς ἀώρους. 'Ο φλογερὸς 'Αρχιμανδρίτης Γεργόριος δὲ (Παπαφλέσσας) περιτρέχων, ἐξαλλοῖς ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ, τὴν Ηελοπόννησον, καὶ ἀφίνων ὀπισθέν του στήθη κοχλάζοντας δὲ ἀγνυπόδμονος Ἀντώνιος Ηελοπίδας δὲ κατ' οὐδὲν τούτου ἀνόριος· αἱ ὑψηλαὶ καὶ πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ ἀγίου, ὑπὲρ ἐλευθερίας προκηρύζεις τοῦ μεγαλεπιβόλου 'Υψηλάντου· ἡ ἀκατάσχετος τέλος τῶν πραγμάτων φορά· δλα ταῦτα ὄμοι, ἐνῷ ἀφ' ἐνὸς, ἐξαπνίζουν τοὺς Τούρκους, ἀκονίζοντας ἥδη τὰ ξίφη των καὶ μελετῶντας σφαγάς· ἀφ' ἑτέρου ἀναγκάζουν τὸν Γερμανὸν, τὸν Λόντον, Ζαχίμην, καὶ ἄλλους, εἴτινες ἄλλως τε ἐπεθύμουν τὴν, δύον τὸ δυνα-

τὸν, ἀναβολὴν τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος, νὰ δόσωσι «τὸ σημεῖον τοῦ μεγάλου μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων πολέμου, τῇ 21 Μαρτίου τοῦ 1821, ἡμέρᾳ Τετάρτῃ, ὥρᾳ τρίτη μετὰ μεσημέριαν.»

Πρῶτος λοιπὸν ὑψώτε, καὶ ηὐλόγησεν, ὁ χλεινὸς Ἱεράρχης τὸν ίερὸν τῆς ἐλευθερίας σημαίαν· οἰεστυργίσας δὲ ἐν κατανύξει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φρίσσοντος ἐξ ἐνθουσιασμοῦ, τοῦ δακρύοντος ἐκ συγκινήσεως πλήθους, καὶ εὐγήθεις ὑπὲρ τῆς εὔδοσεως τοῦ ἀγῶνος, ἐρήμοθη πρῶτος ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἥντικὲ φοβερᾶς πυρκαϊᾶς. Ἀρίνει πρὸς στιγμὴν τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον, ὅπως δράξῃ τὴν ῥομφαίχν, καὶ ταύτην ἵνα λάβῃ τὸν κάλαμον, καὶ συντάξῃ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ βρασμοῦ, καὶ τοῦ ἀλλαλαγμοῦ τῆς μάχης, προκηρύξεις πρὸς τοὺς μὴ λαβόντας εἰσέτι τὰ διπλα Πελοποννησίους, πρὸς τοὺς διστάζοντας νὰ τὰ λάβωσι· κατοίκους τῆς Στερεάς, καὶ πρὸς τοὺς ἐν Πάτραις προξένους τῶν μεγάλων δυνάμεων.

«Οἱ Ἑλλῆνες τυρχνούμενοι πάντοτε — ἔλεγεν ἐκείνη ἡ πρὸς τοὺς προξένους — ἐπὶ πλάνον ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ διποτεῖς ὠρκάνθησαν νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσωσιν, ἀπεράσισαν ὄμορφώνως ν' ἀποτείσωσι τὸν ζυγὸν, ή ν' ἀποθάνωσιν. Ἡγέρθη μὲν νὰ λάβωμεν τὰ δίκαιά μας, καὶ εἴμεθα πεπειρμένοι, ὅτι ἔπιασαν αἱ χριστιανικαὶ δυνάμεις, θὰ γνωρίσωσι τὴν δίκαιην τοῦ ἀγῶνος μας, καὶ οὐχὶ μόνον. δὲν θὰ παρεμβάλωσι προσκόμιατα εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ θὰ μᾶς βοηθήσωσιν, ἀναπολοῦσαι, ὅπόσον οἱ πρόγονοί μας, ὡφέλησαν τὴν ἀνθρωπότητα. Ταῦτα καὶ νεποιοῦντες πρὸς ὑμᾶς παρακαλεῖσμεν νὰ μᾶς προμηθεύσητε τὴν εἶναι τῆς Αὔγουστης Αὔλης σας.

Ἐνησχολεῖτο μετὰ τοῦ Ζαΐμη καὶ ἄλλων εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν ἐν Πάτραις Τούρκων, ὅτε ἐπληροφορίθη ὅτι ἡ περὶ τοῦ δργανισμοῦ τῆς Πελοποννήσου ἔρις, μεταξὺ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τῆς ἐν Καλτετζαῖς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας, ἤρξατο νὰ λαμβάνῃ ἀπειλητικὰς διαστάσεις· ἔσπευσεν ἀμέσως τότε ὁ Γερμανὸς εἰς Τρίκορφα, παρὰ τῷ Ὑψηλάντῃ, ὅπως προλάβῃ τὴν ἥξιν, συμβιβάζων τοὺς διεστῶτας· ἀλλ’ ἀφοῦ παρεκάλεσεν, ἐγονυπέτησεν, ἔχυσε δάχρυα, ὁ μεγαλόφρων Ἡράκλιος πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ πρίγκηπος τούτου, δεστις παρέστη ἐν τῷ μέσῳ, τῶν χαιομένων ἔκείνων λεόντων, ὡς πληρέσσουσιος ἀρχῆς ἀνυπάρκτου, ἐν ὀνόματι τῆς ὁποίας ἥξιον δι’ ἑαυτὸν αὐθαδῶς, τὴν ὑπερτάτην ἀργυρίαν ἀπῆλθεν ἔκειθεν ἀπρακτος, καὶ συντετριμένος, διὰ τὰς ὁποίας προέβλεπεν, ὡς ἐκ τῆς ἔριδος ἔκείνης, μελλούσας νὰ ἐνεκτίψωσιν εἰς τὴν πατρίδα σομφοράς.

Κατορθώσας νὰ ὑψωθῇ ὑπεράνω τῶν παθῶν καὶ τῶν διαιρεούντων τὴν χώραν φατριῶν, ἦτο τὸ σημεῖον πρὸς δὲ τὰ βλέψυματα ἐστρέφοντο, ὅτε οἱ μεταξὺ τούτων διαπληκτισμοὶ, ἐλάμβανον χαρακτῆρα ἐπίφοβον. Ἰκετεύει καὶ ἐκ δευτέρου, παρεμβαίνων μεταξὺ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ζητοῦντος νὰ ματαιώσῃ, τὸν, ὑπὸ τοῦ Βουλευτικοῦ, διορισμὸν τούτου, ὡς ἀρχηγοῦ τῆς κατὰ τὴν Στερεάν ἀποφασισθείσης ἐσκτρατείας· κατορθεῖ δὲ ν’ ἀποσεβήσῃ, ἐν τῷ μέσῳ τρῦ ἀγαλλομένου Ἑλληνισμοῦ, τὸν ἐκ τῆς διαιρέσεως ταύτης κίνδυνον. Ρίπτεται ίκέτης, δλίγον μετὰ τοῦτο, ἐν μέσῳ τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ «τὸ ὅποιον ἀτίθασσον εἰς τὰς ὄρμάς του, κατέστη τότε ἀντίπαλον τῆς Βουλῆς, καὶ γενικεύον εἰς ἑαυτὸν τὸ προνόμιον τῶν ἐκτάκτων μέτρων

ἐνήργει περὶ ὅλων ἀπ' εὐθείας, χωρὶς τῆς παρὰ τοῦ Ὁργανικοῦ Νόμου ἀπαιτουμένης προειδοποιήσεως τῆς Βουλῆς», ἀλλ' οὐδὲν δύναται νὰ πράξῃ, ἀπέναντι τῆς ὁλονέν, μεταξὺ τῶν δύο τούτων σωμάτων, ἐκτεινομένης ἀβύσου. Παρεμβαίνει μεταξὺ τοῦ Ὁδυσσέως, καὶ τῆς ἀποκηρυξάστης τούτον Κυβερνήσεως. Μοχθεῖ δικως εἰς μάτιν ὁ εὔγλωττος Ἱεράρχης ἡττήθη· οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι δὲν ἔκουσαν ἢ τὰ πάθη των· γνωσταὶ δὲ αἱ ἐκ τούτου συμφοραί. Τρέχει, ἀμα βεβαιωθεὶς, τὴν εἰς Πελοπόννησον εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη, εἰς Τρίπολιν, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Κολοκοτρώνη, ὃ αἰώνιος οὗτος τῆς πατρίδος ἵκετης, δυσωπεῖ τὸν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως δυσαρεστημένον ἔνδοξον στρατηγὸν, τὸν ἐνθουσιαστὴν, καὶ κινηθέντα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τὸν εὐλογεῖ· οὕτω δὲ ἡ Πελοπόννησος δρθιοῦται, περικυκλοῦ τὸν Γέρο της, κτυπᾷ τὸν αὐθάδη στρατὸν, καὶ ὁ δρῖζων τῆς Ἑλλάδος πληροῦται νικητηρίων παιάνων.

Ἄλλα καὶ εἰς τὴν κωρὴν Εὐρώπην ἐστάλη, μετὰ τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη, διπλαὶ ίκετεύσῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος. «Μὲ τὸ νὰ ἐζητεῖτο δὲ κοινῶς παρὰ πάντων τῶν Ἑλλήνων, — γράφει ὁ Ἰδιος εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του — νὰ ἀποσταλῶσι πρεσβεῖαι εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀπεφασίσθη συγγρόνως, υ' ἀποσταλῇ καὶ εἰς τὸν Πάπαν μία πρεσβεία φανερά, καὶ διωρίσθη περὶ αὐτῆς ὅ,τε Π. Πατρῶν, καὶ ὁ Γεώργιος οἵος τοῦ Πετρόμπετη».

Εἶχεν ἀρχίση ἡ Ἑλλὰς νὰ αὐτοκτονεῖται, διὰ τοῦ, μὴ κατορθωθέντος νὰ ἀποσοβηθῇ, ἐμφυλίου πολέμου, δῆτε ἐπαγγήλθεν ἐκ τῆς Εὐρώπης ὁ Γεωργανός. Δὲν τρόμαστο φάνεται τότε, οὐδὲν νὰ πράξῃ πρὸς κατάσθεσιν αὐτοῦ. Ἀπεσύρθη λοιπὸν εἰς τὴν Κερπινήν· ἦτα δὲ βετφέη, ὡς εἰς ἀσύλον, εἰς τὴν μονὴν

τόλμης, τὴν ὅποιαν δὲν ἡδυνάθησαν νὰ μειώσουν αὐδί¹ αἱ ναυαγήσασαι περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἐταιρίας ἐλπίδες αὐτοῦ, οὔτε ἡ, τῇ διαταγῇ τοῦ Τύφλαντου, θανάτωσις τοῦ Καμαρκοῦ, ὡς ἀρνουμένου νὰ παραδώσῃ, τὰς ὅποιας ἐκόμιζε πρὸς τὸν Μαυρομιχάλην, ἐκ μέρους τοῦ Καποδίστρια ἐπιστολὰς, αἵτινες, ὡς ἔγγρωσθη, ἡδύναντο νὰ παραβλάψωσι τοὺς σκοποὺς τῆς Ἐταιρίας.

“Οτε τὰ πράγματα εἰς τοιοῦτον προήθησαν σημεῖον, ὥστε ἡ περὶ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος ἀναβολὴ, καθίστατο φυσικῶς ἀδύνατος, ὁ μεγαλόφρων οὗτος τῆς Μάνης ἡγεμῶν, οὐδόλως πτοούμενος ἀπὸ τὰς, περὶ ἀποτυγίας τῆς ἐν Πάτραις ἐπαναστάσεως, ἀπαισίας φύμας· ἐπὶ κεφαλῆς πεντακισγιλίων Μανιατῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὰς Καλάμας, ἐκυρίευσεν αὐτὰς καὶ ἀροῦ ἔψαλλε διοζολογίαν πρὸς τὸν ὑψιστον, προεκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν.

«Αν καὶ ἀπέτυχε, λέγει ὁ Τρικούπης, τὸ ἐν Πάτραις πρῶτὸν τοῦτο ἐπαναστατικὸν κίνημα, ἡ ἐπανάστασις διεδόθη ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Πελοπόννησου. Πράτη ἡ Μάνη μαθοῦσα τὰ συμβάντα ταῦτα, ἐγύθη τὴν 23 Μαρτίου εἰς Καλαμάταν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἡγεμόνος της Πετρόμπεη, ἀνδρὸς ἀξιοσεβάστου διὰ τὰς κοινωνικὰς ἀρετὰς του, καὶ τὴν ἐπ’ ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος γρῆσιν τῆς ἡγεμονίας του.

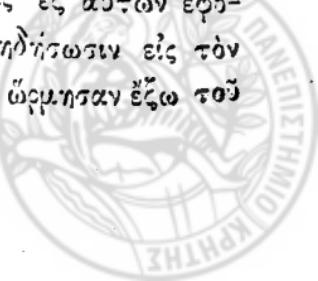
Πρῶτος δὲ ὅστις συνηθάνθη τότε ὀπόσον ἦτο ἀναγκαῖα ἡ συγκρότησις κέντρου τινὸς, ὑφ’ ὃ νὰ ὑπαγγέλωσιν αἱ ἔθνικαι δυνάμεις ἦτο ὁ Μαυρομιχάλης.

«Η πρώτη πρὸς συμπύκνωσιν τῶν μερικῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους ἀπόπειρχ, λέγει ὁ ἡμεῖς ἴστορικὸς, ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης Πετρόμπεη, ὅστις προθύμως δρᾶζας τὰ

δόπλα κατά Μάρτιου τοῦ 1821, καὶ προελάμβας ἐκ τῆς γέρας αὐτοῦ, ἐκυρίευσε τῇ 23 τὰς Καλάμης. Ο Πέτρος Μαυρομιχάλης, οὗτος εν ἀμέσως μετὰ τῶν προεστῶν, τὴν λεγομένην Μεσσηνιακὴν Γερουσίαν, καὶ ἔξεδωκε τῇ 26 διακήρυξιν πρὸς τὰς Εύρωπακὰς αὐλὰς, προσυπογραφεῖσαν ὥπ' αὐτοῦ τε ὡς ἀρχιστρατήγῳ, καὶ τῶν ἄλλων τῆς Γερουσίας ταύτης μελῶν».

“Ἐκ τοτε Μαυρομιχάλαι ἐκστρατεύουν ἐδῶ, Μαυρομιχάλαι τρέχοντας ἐκεῖ ἀκολουθοῦντες δὲ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας αὐτῶν Πέτρου, πετοῦν, παρευρίσκονται, ὅπου ὁ κίνδυνος, ἡ μάχη, ἡ νίκη, ζητεῖ ἀνδρας καὶ ἀρχηγοὺς, τὰ τέκνα αὐτὰ τοῦ πυρός. Τρέχει ὁ Γεώργιος Μαυρομιχάλης εἰς τὸν Τρίπολιν, σπεύδει κατόπιν εἰς πολιορκίαν τῆς Ακροπόλεως Ἀθηνῶν, ἀπελθὼν δ' ἐκεῖθεν εἰς Κάρυστον, εὑρεν ἐκεῖ, τὸν ὄπειτον ἀνεζήτει, ἔνδοξον τάχρον.

«Οἱ δὲ λίγοι στρατιῶται Ἐλλήνων οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὸ γωρίον (πλησίον τῆς Καρύστου) διεσκορπισμένοι, λέγει ὁ Γερυκνὸς, θύόντες τοὺς ἐγχθροὺς, ὅτι ἐπλησίαζον ἔφυγον· ἔμεινε δὲ ἐκεῖ ὁ Πειζαδὴς Ἡλίας μὲν μόνους δέκα τρεῖς στρατιώτας· ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ περιεκύλωσαν τὸ γωρίον οἱ ἐγχθροὶ, ἐβιάσθη νὰ κλεισθῇ εἰς ἓνα παλαιόμυλον ἀσκεπῆ, κείμενον ἔξω τοῦ γωρίου, ὅπου συνήγθη δὴ τὸ δύναμις τῶν ἐγχθρῶν, καὶ οἱ μὲν κεκλεισμένοι ἀντεπολέμησαν, ἵκανάς ὥρας μὲ ἀνδρείαν, καὶ ἐρήνευσαν πολλοὺς τῶν ἐγχθρῶν, ἀλλὰ τέλος πάντων ἐπειδὴ καὶ τὰ φουσέκιά των ἐτελείωσαν, καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν, καὶ οἱ ἐγχθροὶ ἐπλησίαζον νὰ εἰσπηδήσωσιν εἰς τὸν μύλον, ὁ Πειζαδὴς Ἡλίας μὲ τοὺς λοιποὺς, ὥρμηταν ἔξω τοῦ

μύλου, μὲ τὰ ξίρη εἰς τὰς γεῖρας, καὶ ἔπειχον διὰ μέσου τοῦ πλήθους τῶν ἔχθρων, διόπου ἐθανατώθη ἡρωϊκῶς ὁ τε Πεῖζαδὲ Ηλίας, καὶ οἱ στρατιῶται του, καὶ ὑστερήθη τῷ ὅντι ἡ Ελάσσα, ἐνδε νέου μὲ ἀνδρείαν, καὶ ἄλλα ἵσαντα προτερήματα».

Γνωστὸν ὅποια ἦτο ἡ θέσις τῆς Πελοποννήσου, πρὸ τῆς λαμπρᾶς μάχης τὴν ὅποιαν ἀνελπίστως ἐκέρδισαν οἱ Ἐλληνες ἐν Βαλτεσίῳ. Μόλις κατωρθοῦσα συγκέντρωσίς τις ἐξ ὀλίγων ἐκκατοντάδων Ἐλλήνων, καὶ ἡ θέα μόνη τῶν Τούρκων, ἥρκει νὰ τοὺς διασκορπίσῃ· τρὶς, τετράκις, αἱ ἀνώτεραι πάστοις περιγραφῆς προσπάθειαι τῶν ἀργυρῶν, συνεκρότησαν στρατόπεδον πλησίον τῆς Τριπόλεως, τὴν ὅποιαν ἀπεπειρῶντο ν ἀποκλείσωσι, καὶ τρὶς, τετράκις, εἶδον τοὺς Ἐλλήνας διασκορπίζομένους, καὶ τρεπομένους εἰς φυγὴν, πρὸ τὴ ἔλθουσιν εἰς γεῖρας μετὰ τῶν Τούρκων. Η ἀπόσθεσις τῆς ἐπαναστάσεως ἔθεωρετο βεβίχικ, οὐδὲ αὐτὸς ὁ ἀκαταδίκαστος Κολοκοτρώνης ἥλπιζε πολὺ. «Οτε δὲ μετὰ τὴν φυγὴν τῶν ἐν Καρυταίνῃ Ἐλλήνων, ἥτοι μάζετο πατά μονος, καὶ μὲ καρδίαν συντετριψένην νὰ βαδίσῃ πρὸς τὴν Πιάναν, εἰσῆλθεν εἰς τινὰ ἐκεῖ που πλησίον κειμένην ἐκκλησίαν «ἔκαμε τὸν σταυρὸν του. ὡς λέγει ὁ Τρικούπης, καὶ ἔμεινε πολλὴν ὥραν σύννους» ἔπειτα ἀπασθεῖς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, Παραγία μον, εἶπε, βοήθησε τοὺς χριστιανούς· τοὺς πῆρα με στὸ λαμπό μας· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔκινησε πρὸς τὴν Πιάναν, ὅλος ἀπηλπισμένος, συνοδίτην ἔχων μόνον τὸν Μανιάτην του.»

· 'Αλλ' ἡ Πελοπόννησος ἔμελλε νὰ σωθῇ. 'Ζπῆρεσν εἰς ἀνήρ ὅτις διὰ τῆς βαρύτητος τοῦ ὄνόματός του, ἥδυνθη καὶ θάρρος νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς ἀθυμούντας καὶ τὰ πλήθη νὰ συγκεντρώσῃ. Οὗτος δὲ ἦτον, ὁ ἡγεμὸν τῆς Μάνης ἦτο, ὁ Πέτρος Μαυρο-

μιγάχλης, πρὸς δν ἀναγκαίως ἐστράφη ἵκετικὸν τὸ βλέμμα τῆς ἀγωνιώστης Πελοποννήσου. «Ἐξ αἰτίας δὲ τῶν δεινῶν τούτων περιστάσεων, λέγει ὁ Τρικούπης, συνῆλθον κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Κολοκοτρώνη, » καὶ τοῦ Κανέλλου Δεληγιάνη, εὑρισκομένου τότε ἐν Μαρμαρᾷ, διάφοροι ὅπλαρχηγοι εἰς Πάπορι, 4 ὥρας ἀπέξον τῆς Τριπολιτεᾶς, καὶ κοινῆς σκέψεως γενομένης, συνωμολόγησαν, ὅτι δύσκολος ἦτον ἡ στρατολογία, καὶ ἔτι δύσκολωτέρα, ἢ μὴ λειποταξία τῶν στρατολογουμένων. Εἰς διάρθωσιν δὲ τοῦ κακοῦ, ἀνηγόρευσαν ὅλοι ὄμογνωμόνως, τὸν ἐν Καλαμάτᾳ διατρίβοντα Πετρόμπεην, ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου, καὶ τὸν παρεκάλεσαν νὰ συναξῇ ὅσους ἐδύνατο Μανιάτας, ὑποσχόμενος αὐτοῖς τροφὰς καὶ μισθοὺς, καὶ νὰ συνανασθῇ καὶ αὐτὸς κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅπου νὰ βιάσωσι τοὺς χωρικοὺς διὰ τῶν Μανιατῶν, νὰ διπλοφορίσωσι, νὰ ἐκστρατεύσωσι, καὶ νὰ διατηρήσωσι τὰς θέσεις των. Τοίτου γενομένου... μετέσθησαν εἰς Βαλτέται, χωρίον ὅρεινόν, 2 ὥρας ἀπέξον τῆς Τριπολιτεᾶς ».

Πολλοὶ μετὰ τοῦτο ἤρχισαν νὰ συγκεντρώνται ἐν Βαλτέται, καὶ περὶ αὐτῷ, ἀλλ' ἐδέησε καὶ πολλοὶ Μαυρομιχάλαι, καὶ ὁ Κυριακούλης, μετὰ τοῦ Ἰωάννου ὁ Τσαλαφατίνου, καὶ ὁ Ἀντώνιος νὰ τρέξωσιν ἐκεῖ, ὅπως δοξασθῶσι τὰ Ελληνικὰ ὅπλα.

Δύσκολον νὰ πειγραφῶσι λεπτομερῶς τὰ ἄθλα τῆς ἡρωϊκῆς ταύτης οἰκογενείας, διότι Μαυρομιχάλαι συγγρόνως, καὶ εἰς διάφορα μέρη, ἐδῶ, ἐκεῖ, ἀλλοῦ, πανταχοῦ, ἐμάχοντο ὡς λέοντες, κτυπῶντες καὶ κτυπώμενοι, καὶ ἀμυνόμενοι ἢ ἐπιτιθέμενοι, μετὰ ὀλίγων ἢ πολλῶν, ἐνέκων ἢ ἀπέθηκον.

Ἄλλαξ ἦτον ἀληθῶς ἀδύνατον ἡ πολυμελής αὕτη οἰκογένεια,

ὑπὸ τόσης νὰ καλυφθῇ δόξης, ἀν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, δὲν ἦτον
ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης.

Ἐκλεγθεὶς ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀρχιστράτηγος τῆς Πελοποννήσου παρεχώρησεν ἄνευ δυσαρεσκείας τῷ Κολοκοτρώνῃ τὴν ἀρχιστρατηγίαν, καὶ ὑπετάχθη μάλιστα εἰς αὐτὸν, ὁ ἡγεμῶν οὗτος τῆς Μάνης. Ὁποίᾳ αὐταπάρυνθησις! ὃποῖον ὅψος χαρακτῆρος!

Οὐχὶ ἄπαξ ὁ πρὸ τοῦ ἀγῶνος ἡγεμονικὸν βίον διάγων, Μαυρομιχάλης, ἐξεστράτευσεν, ἐκακουγήθη καὶ ἐκινδύνευσεν ὡς καὶ ὁ ἀπλοῦς στρατιώτης. "Οτε τὸ Μεσσολόγγιον πολιορκούμενον ὑπὸ δύο περίου μυριάδων Τουρκαλβανῶν, ἐκινδύνευε νὰ πέσῃ, ἢ δὲ Ἑλλὰς ἐκάλει τὰ τέκνα αὐτῆς νὰ σπεύσωσι πρὸς σωτηρίαν τῆς ἡρωϊκῆς πόλεως, πρῶτος ἐπέταξεν ἔκει ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης, μετὰ τῶν ἀτρομήτων Μανιατῶν του, ἀν καὶ ἐγνώριζεν ὅτι δύσκολον ἦτο νὰ μὴ ἀποτεφρωθῇ, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ σίδηρος ἀνελύετο εἰς τὰς γειρὰς τῶν τριακοσίων ὑπερασπιστῶν αὐτῆς.

"Ηκους μετὰ γαλήνης ἀληθῶς Σπαρτιατικῆς τὸν θάνατον τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ ἀδελφῶν. Ἐνῷ δὲ ἡχροᾶτο μετὰ προσοχῆς τ' ἀνδραγαθήματα αὐτῶν, ἐπιθυμῶν νὰ μάθῃ ἐξ πεσον ἡρωϊκῶς, ἀπέστελλε συγχρόνως τοὺς ἄλλους εἰς ἄλλα πεδία δόξης, παραγγέλων αὐτοῖς τὸ τῶν προγόνων, «ἢ τὰν, η ἐπὶ τάν».

"Αλλὰ καὶ διπλωματικῶς ὑπηρέτησε τὴν πατρίδα, ἡ οἰκογένεια Μαυρομιχάλη. "Οτε ἡ Ἑλλὰς ἐδέησε νὰ πέμψῃ πρεσβείαν εἰς Εύρωπην, ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν ἀρωγήν της, ὁ Πέτρος Μαυρομιχάλης, συναπέστειλε μετὰ τοῦ Γερμανοῦ καὶ Μεταξᾶ, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Γεώργιον, ὁ διποῖς μετὰ

τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρεσβείας ἐκσίνης, ἐπανῆλθε ταχὺς εἰς τὴν ἀγωνιζομένην πατρίδα του. Ὁλίγον δὲ μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του, λαβὼν ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ Ἰμβραήμην, δι' τῆς προσεκαλεῖτο νὰ ἐργασθῇ πρὸς ὑποταγὴν τῆς Μάνης, ὅπως σώσῃ δῆθεν ταύτην, ἐκ παντελοῦς κατοξοφῆς ἀπήντησε πρὸς αὐτὸν ἐ μεγαλώρρων Σπαρτιάτης ὡς ἡρῷον εἰς τὴν Βάρ-θαρον ἀλαζονείαν σκληροῦ ἐκ πορθητοῦ. «Ἐλάθομει τὸ γράμ-μα σου, ἔλεγεν ἡ πρὸς τὸν Ἰμβραήμην ἀπάντησις τοῦ Ιεωργίου, εἰς τὸ ὄποιον εἴδομεν νὰ μᾶς φιερίζεις, ὅτι ἀν δὲν σοῦ προσφέρομεν τὴν ὑποταγὴν μας, θέλεις ἔξολοθρεύ-σει τοὺς Μανιάτας καὶ τὴν Μάνην· διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς σὲ περιμένομεν, μὲ δοσας δυνάμεις θελήσεις».

Μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην, τὴν ἁποίαν δὲν ἐπεξίμενε, οχίνεται, τοιαύτην ὁ Ἰμβραήμης, ὥρκησε λυσσωδῶς κατὰ τῆς Μάνης, τεθεὶς ὁ ἴδιος ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐκλεκτοτέρων στρατευμάτων του. Γνωστὸν ποίαν ἔκβασιν ἔλαθον αἱ κατ' αὐτῆς ἐπιθέτεις αὐτοῦ. Ἀπεπειράθη ἀνοίτως νὰ εἰσέλθῃ εἰς σπήλαιον λεόν των· ἀλλ' ἀρκετὰ ἐτιμωρήθη διὰ τὴν αὐ-θέδειάν του ταύτην.

Παρακλείπομεν ὡς λίγην γνωστὰ τὰ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυθερώτου, μέγυρι τῆς εἰς τὸν Ήρόνον ἀναβάσεως, τοῦ Ὁ-θωνος, ὅτε ὁ Πέτρος Μαυρομιγάλης ἐγένετο σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας, μετὰ δὲ τὴν μεταπολίτευσιν Γερουσιαστής.

«Ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ ἔθνους, ἐδωρήσατο τῇ οἰκουγενείᾳ αὐτοῦ καὶ τι κτῆμα, κείμενον ἐν Πελοποννήσῳ, τὸ λυκο-θεύγιον. Ἀντὶ τῶν μετρίων ὅμως ἡ μᾶλλον τῶν γλίσορων τούτων ἀμοιβῶν, τί ἔθυσίασε καὶ πόσα ὑπέρερε διὰ τὴν πατρίδα!! Ἀπώλεσεν, ἐθυσίασεν ἡγεμονίαν· περιουσίαν με-

ποιημάνιου του ἐπιθυμίας, μεταξὺ τῶν δύοίων τὴν πρώτην θέσιν, πολὺ δραῦλος, κατεῖχον αἱ ὑπὲρ τῆς συστάσεως, ἐγγύτερες, καὶ διωργανώσεως σχολείων, οἷανδν νὰ διαχύσωσιν διάγον φῶς, εἰς τοὺς ἐν τῷ σκότει τῆς ἀμαθείας κυλούμενούς κατεύκους τοῦ τόπου ἐκείνου.

Ἐγπέρ τοῦ εὐγενοῦς δὲ τούτου σκοποῦ, ἡργάσθη ὁ Κύριλλος καὶ ὅτε μετὰ 4 ἔτη μετετέθη εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Ἀνδραγούπολιν, καὶ ἀνέβη τὸν Μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς πόλεως ἐκείνης. Καὶ ἐσέρησε μὲν τὴν, ἐν ᾧ ἐγεννήθη, πόλιν, δλίγον μετὰ τὴν, ὡς Μητροπολίτου αὐτῆς, ἐγκαταστασίν του διότι μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ τετάρτου, ἐκλεγθεὶς παμψηφί, ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, κληθεὶς Κύριλλος ἔθδομος, ἦναγκάσθη ν' ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων. Ἐφόρντισεν δημος νὰ ἀντικαταστήσῃ ἑαυτὸν, διὰ τοῦ πολυμαθοῦς, καὶ ὑπὸ πολλῶν ἀρετῶν πεπρωμένου Πρωτού, δὲ διοῖος ἐκλεγθεὶς ὑπὸ αὐτοῦ, Μητροπολίτης Ἀνδραγούπολεως, ἀνεῳχθη διὰ τῶν ἔργων, ἀξιος ἀληθῶς διάδοχος, τοῦ προτιμήσαντος αὐτὸν, ἀντὶ παντὸς ἄλλου, διὰ τὸν Μητροπολιτικὸν θρόνον τῆς πατρίδος του.

Ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως ὁ Κύριλλος, καὶ δυσάμενος ὡς ἐκ τῆς ὑψηλῆς ἐκκλησιαστικῆς περιωπῆς εἰς τὴν ἀντίθεν, νὰ συντελέσῃ ἀποτελεσματικότερον ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν φώτων, οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ἐπαυσε νὰ μωχθῇ ὑπὲρ τοῦ ὑψηλοῦ τούτου σκοποῦ, οὐδὲ κάπων, οὐδὲ θυσιῶν χρηματικῶν οὐδόλως φαιδόμενος.

«Ἐπὶ τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ Πατριαρχείας, λέγει ὁ Τανταλίδης, φιλομουσότερος γενόμενος ὁ Κύριλλος ἀπάντων τῶν

Πατριαρχῶν, πλείστους ὅσους ὑποτρόφους ἐν τοῖς Ἑλληνικαῖς γυμνασίοις καὶ μάλιστα ἐν τῇ κατὰ τὴν Ξηροκρίνην, Μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ, ἵδιᾳ δαπάνῃ διατηρῶν, τινὰς δὲ καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν πρὸς ἐπιστημονικὴν ἐκπαίδευσιν ἀποστέλλων, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ἰωάννην Σωτήριον ἀνέλαβεν αὐτὸς ἀπὸ τοῦ 1815 καὶ τὴν ἀνετωτέραν ἐν Εύρωπῃ διατήρησιν αὐτοῦ, τοῦ ὥσπερ ἔφημεν, πολλαγῶς ἐξηρειώμενου αὐτῷ Στεφάνου Καραθεοδωρῆ, εὗτινος ἐκ πολλοῦ ἦκουε πέρι τοῦ πόρρωθεν τὰς λαμπρὰς ἐπιδόσεις, καὶ ἐπιστολὰς παρ' αὐτοῦ ἐλάμβανεν ἐπιβεβαιούσας τὴν φήμην ».

Ἄφοῦ δὲ ἐπὶ ἐπτὰ ἔτη ἐλάμπουν τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρῆτίθη καὶ μετέβη εἰς Ἀνδρεικούπολιν, διπως ἐκεῖ ἡσυχάσης ὀλίγον, καὶ λάβη πρόνοιαν περὶ τῆς, ὑπὸ τῶν μόχθων καὶ ἀδιαλείπτων φροντίδων, παθούσης ὑγείας του.

Αλλ' ὀλίγον ἔμελλε νὰ ζήσῃ εἰσέτι ὁ ἀοιδημός εὗτος ἀντί. "Οτε ἐκμανέντα τὰ αἴμουγαρη τοῦ Ἰσλαμισμοῦ θηρία μετὰ τὴν ἐν Δακείᾳ ἐπανάστασιν, ἀπηγγόνησαν, ώς γνωστὸν τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον Ε', τοὺς Συνοδικούς, καὶ ἄλλους διατήμους ἄνδρας, δὲν ἦδύναντο νὰ λησμονήσωσι καὶ τὸν πρώην Πατριάρχην Κύριλλον. Προησθάνθη τοῦτο ὁ ἀληθὸς οὗτος λάτρης τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐλευθερίας· καὶ ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἔκλαιε πικρῶς, διὰ τὸ τραγικὸν τέλος τῶν δικαιημοτέρων τοῦ Γένους κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, καὶ διὰ τὰς ὁποίας τὸ ἔθνος καὶ ἡ ἐκκλησία· ὑπέφερον φρικώδεις, καταδρομάς· προτοιμάζετο ἀφ' ἑτέρου διπως ἀταράγως ὑποστῆ τὸ ἔσχατον μαρτύριον, καὶ ἀτενίσῃ ως "Ἑλλην καὶ ἀληθὴς χριστιανὸς, τὸν ἀπαίτιον ἔκειγον Θρύγον, ἐνῷ ἔθεσαν

τὴν κεφαλὴν αὐτῶν, τὰ ἐνδοξότερα τέκνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Αμιλλόμενος ὁ Σατράπης τῆς Ἀνδριανουπόλεως, νὰ μὴ δειχθῇ κατώτερος κατὰ τὴν θηριωδίαν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει δολοφόνων, λαβὼν δὲ καὶ διαταγὰς ἐκεῖθεν ὅπως ἀποκεφαλίσῃ καὶ ἀπαγγοίσῃ, ὅσους, καὶ οἵους ἦθελεν, ἥρξατο ἄμα τῇ διαταγῇ, νὰ διασκεδάζῃ τοὺς ὅμοθρήσκους του, ἀποκόπτων μετὰ μεγάλης ἐλευθεριότητος, τὸ μὲν πρῶτον τὰς κεφαλὰς τῶν προύγόντων ἐκ τῶν λαϊκῶν, εἴτα δὲ ἐπέβαλε γεῖρα, καὶ εἰς ἐκείνας τῶν κληρικῶν. Πεντήκοντα τρεῖς μόνον κεφαλὰς εἶχεν ἀποκόψει τὴν πρώτην ἡμέραν, ὅτε ἐμνήσθη καὶ τοῦ Κυρίλλου. Διατάξας δὲ τοὺς δημίους νὰ τρέξωσι πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πρώτην Πατριάρχου, καὶ ὑποδεγχεῖς αὐτὸν, ἐρχόμενον μετὰ τούτων, εἰς τὴν συνέθη τῆς ὑποδοχῆς αἴθουσαν, « μὴ φοβεῖσθε Πατριάρχα, εἶπεν εἰρωνικῶς, οὐδὲν κακὸν παρ' ἔμοι »· « οὐδένα φοβοῦμαι, ἀπήντησε γαλήνιος ὁ Κύριλλος, οὐ μόνον τὸν Θεόν ».

Αποποιηθεῖς δὲ τὸν ὄποιον τῷ προσέφερον καρφέ· ἀνεγώρησεν ὑψηλούν, συνοδευμένος ὑπὸ τῶν δημίων, εἴτινες ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὴν Μητρόπολιν, εἰς τὴν θύραν τῆς ὄποιας εἶχεν ἥδη τεθῆ ὁ περιμένων αὐτὸν φοβερὸς Βρόγχος. Μετὰ θραγεῖσαν, ἀλλὰ κατανυκτικὴν προσευχὴν, παρέδωκεν ἔαυ· τὸν πρὸς τοὺς ἀνυπομονοῦντας δημίους, οἵτινες ἔξετέλεσσαν ταχέως τὸ ἔργον των. Ἀφοῦ δὲ, κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν παρὰ τοῖς Τούρκοις, ἀπάνθρωπον συνίθειαν, ἐπὶ τρεῖς συνεγεῖς ἡμέρας, καὶ τρεῖς ὅλας νύκτας ἔμενεν ἐκεῖ χρειάμενον τὸ ίερὸν ἐκεῖνο λείψανον ἐρρίφθη ἐπειτα εἰς τὸν ποταμόν. Εὗρεθεν ὅμως παρὰ γρειστιαγοῦ τινος, καὶ ἀναγγωρισθέντα ἐτά-

φη ὑπὸ τούτου προσωρινῶς ἐν τινὶ ἔρημοκκλησίῳ. Εἶτα δὲ, γνωσθέντος τοῦ πράγματος, μετεφέρθη εἰς Ἀνδριανούπολιν, καὶ ἐτάφη εἰς τὸν τῆς Μητροπόλεως νάρθηκα, πλησίον τοῦ, τὰ αὐτὰ ὑποστάντος μαρτύρια, Πατριάρχου Ἀγαθαγγέλου.

Τοιοῦτον τὸ τέλος τῆς ζωῆς τοῦ τῆς ἐκκλησίας ἥρωας τούτου, τοῦ δποίου τὸ τραγικὸν τέλος, κατεσπάραξεν δύος ηὔτυχησαν νὰ γνωρίσωσιν ἐκ τοῦ πλησίου, τὸν ἀληθῶς ἐννάρετον τούτου ἄνδρα. Φειδωλὸς εἰς ἑαυτὸν, καὶ γενναῖος πρὸς τὸν πλησίον, κατεօρόνει ἀπαντας τοὺς πλουσίους ἀνεξιρέτως περὶ τούτων δὲ ἐμιλῶν, ἐπανελάμβανε συγνάκις τὸ τοῦ Σωτῆρος «εὐκοπώτερον ἐστὶ κάμηλον διὰ τρυπήματά τε φαρίδος διελθεῖν, ἢ π. λούσιον εἰς τὴν βισιλεῖαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν». Άλλὰ καὶ περὶ τῶν φειδομένων νὰ διαθέττωσιν, ὑπὲρ τοῦ πάσχοντος ἐμοίου τινα, τὸ περισσεῦον ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν, ὡμίλει μετ' ἀποστροφῆς καὶ δικαίας ἀγανακτήσεως. «Ἐν γένει ὁ Κύρυλλος, λέγει ὁ Φιλήμων, διεκρίνετο εἰς τῶν μᾶλλον ἐμμούσων τοῦ ἀνατολικοῦ κλήρου, πεπρωικισμένος ἐκ φύσεως δι' εὑφύτες καὶ εὐγλωττίας σπανίας, οὗθει δὲ ιεροπρεπέστατος καὶ ἀγαθότατος, καὶ ὡς τοιοῦτος λαμπρύνας ἐπὶ ἔτη ἵκανα τὸν ἀνώτατον ἐκκλησιαστικὸν θρόνον τῶν Χρυσοστόμων καὶ Φωτίων. Οὐχὶ δὲ ὡς ἐπτομένος περὶ τὰ ἀρχαῖα, ἀλλ' ὡς ἀνάγκην ἀπόλυτον κρίνων, καὶ δρθῶς, τὸ ἀμετακίνητον τῶν διοικητικῶν πραγμάτων τῆς ἐκκλησίας ἐνεκχ τῶν ἔξωθεν ὑπεισεργομένων λύκων ἐν μομφῇ προβάτου, μικρὰ ἐφρόνει περὶ πᾶν γεωτερίζον ἐπιστήμη καὶ λόγω. Οὕτω καὶ πρὸς τὴν σύστασιν τῆς γέας ἀνατολικῆς μεθόδου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀσματικῆς

αύτοῦ, διάσημος ἀρχηγὸς τῶν ἀρματώλων ἐν Κορίνθῳ, ωνομάζετο Κωνσταντῖνος Κολοκοτρώνης· ἡ δὲ μήτηρ, Ζαρπία, τὸ γένος Κοτσάκη.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς, φονευθέντος ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγεν εἰς Μάνην. Ἐπανήλθεν δ' ἐκεῖθεν εἰς Ἀλωνίσταιναν, καὶ εἶτα μετέβη εἰς Ἀκοθαν.

Διὸν δυνάμεθα ἡ ταχὺ· μόνον βλέψουσα νὰ ῥίψωμεν ἐπὶ τῶν, πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἀγῶνος, περιπετειῶν αὐτοῦ.

*Εἴη ἐν Ἀκοθῇ ἦσυγος, ἔλαβε σύζυγον, καὶ ὠκηδόμησεν οἵκουν, ὅτε ἀπόπειραι κατὰ τῆς ζωῆς αύτοῦ, ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, τὸν ἡγάγκαταν νὰ δράξῃ τὰ δπλα καὶ νὰ ζητήσῃ ἄσυλον εἰς τὰ δρῦ. *Ἐκτοτε βλέπομεν τὸν Κολοκοτρώνην, ὅτε μὲν κλεφτηρ ἐπὶ τῶν δρέων, ῥίπτοντα ἐκεῖθεν τὸν τρόμον κατὰ τῶν Τούρκων, ὅτε δὲ ἀρματωλὸν διορίζομενον ὑπ' αὐτῶν¹ τὸν βλέπομεν μαχόμενον ὑπὲρ τοῦ φίλου του Μούρτζινου, κατὰ τοῦ Μπέη τῆς Μάνης Κουρουνδουράκη² τραχυματιζόμενον, ἀποκηρυττόμενον, καὶ σωζόμενον ὡς ἐκ θαύματος εἰς Ζάκυνθον. τὸν βλέπομεν καὶ πάλιν πετῶντα ἐκεῖθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπως σώσῃ τοὺς ὑπὸ γενικῆς σφαγῆς ἀπειλουμένους κατοίκους αὐτῆς³ πολιορκούμενον ὑπὸ χιλιάδος Τούρκων, καὶ ἀνοίγοντα δρόμον αἱμοθαφῆ, διὰ τοῦ φοβεροῦ ξίφους του⁴ τὸν βλέπομεν περιεργόμενον τὴν Πελοπόννησον, πετῶντα ἀπὸ δρῶντας εἰς δρῖς, ἀναζητοῦντα κρύπτας καὶ ἀτραποὺς, ὅπως σώσῃ ἑαυτὸν ἐκ τῆς λυτσώδους τῶν Τούρκων καταδιώξεως, οἵτινες καὶ βρυχεῖται πολλὰ, καὶ τιμᾶς, ὑπεσχέθησαν εἰς τὸν κομίσοντα τὴν κεφαλήν του. Τὸν γάνομεν ἐκ Πελοποννήσου, ὅπως ἐπανεύρωμεν αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης, μαχόμενον οὐχὶ πλέον κατὰ τοῦ πυρὸς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ θα-

τοι, διὰ πλοίου, τὸ ὄπαῖον ἔλαβε παρὰ τῶν Ρώσσων, ἵνα δι' αὐτοῦ ἐπιτίθηται κατὰ τῶν Τούρκων.

'Αλλὰ . . . καὶ πάλιν τὸν χάνομεν, . . δὲν φοβούμεθα ὅμως μὴ κατεπόθη ὑπὸ τῶν κυμάτων, δφείλουν καὶ ταῦτα νὰ σεβασθῶσι τὴν τόσην ἀνδρείαν του' ἵνα τὸν ἐπανεύρωμεν εὔχολον· μᾶς δῆγετ τὴς πυρίτιδος, καὶ τὸν ἀλαγγή τῶν ὅπλων. Εἶναι εἰς τὸν 'Αθωνα' πολιορκεῖται ἔκει, διασκορπίζει τοὺς πολιορκητάς του, καὶ σώζεται διά τινος 'Αγγλικῆς φρεγάτας εἰς Σκίαθον. Σπεύδει ταχὺς ἔκειθεν, πρὸς βούθειαν τοῦ 'Αλῆ Φαρμάκη, μαχομένου, κατὰ τοῦ Βελῆ πασσᾶ, ἵνα ἔξοφλήσῃ πατριωτικὰς πρὸς αὐτὸν ὑποχρεώσεις καὶ σφάξῃ Τούρκους. 'Αφοῦ δὲ ἔσωσεν ἐκ βεβαίας καταστροφῆς, τὸν φιλελεύθερον τούτον 'Οθωμανὸν, τρέχει μετ' αὐτοῦ εἰς Τσαμούριγλάν, καὶ στραταλογήσας 300 Τσάμιδας, σκοπεῖ μετὰ τούτου (τοῦ 'Αλῆ Φαρμάκη) καὶ ἄλλων, νὰ ἐπαναστατήσῃ τὴν Πελοπόννησον, νὰ κηρύξῃ αὐτὴν ἀνεξάρτητον καὶ νὰ ἐγκαθιδρίσῃ τὴν Δημοκρατίαν' ἀλλ' ἀποτυχών, μεταβαίνει καὶ πάλιν εἰς 'Επτανησον, ἵνθια διέμεινε μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς 'Ελληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὑπηρετῶν ὑπὸ τὰς 'Αγγλικὰς σημαίας μὲ τὸν βαθὺδὸν τοῦ λοχαγοῦ καὶ εἴτα τοῦ Ταγματάρχου.

'Ἐν 'Επτανησῷ διατρίβων, ἔλαβεν (ώς δὲν ἴδιος διηγεῖται) ἐπιστολὴν τῆς Φιλικῆς 'Εταιρίας, διὰ τοῦ 'Αναγνωσταρᾶ· ἔκτοτε δὲ ἥρχισε νὰ κατηγῇ ὅσους ἐνόμιζεν ἀξίους πρὸς τοῦτο.

"Οτε ἀπεφχείσθη ἡ ἔκρηξις τοῦ ἀγῶνος, φοβερωτέρου τοῦ ὄποιον δὲν εἶδεν ὁ κόσμος, δὲν Κολοκοτρώνης ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ζακύνθου, καὶ . . . ἀλλ' ἀφώμεν ὅπως δὲν ἴδιος διηγηθῇ

ζμῖν, ἀφελῶς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. «Εἰς τὰς 3 Ἰανουαρίου, λέγει ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον· καὶ εἰς τὰς 6 Ἰανουαρίου ἐμβῆκα εἰς τὴν Μάνην εἰς τοῦ Καπετάν Παναγιώτη τοῦ Μούρτζινου τὸ σπίτι. Εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα πρὶν νὰ ἔμβω εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπῆγα εἰς τοὺς Κορφοὺς μὲ τὴν πρόφασιν γὰρ ζητήσω 4,000 τάληρα ἀπὸ μισθίους μου τοῦ Μέτλαντ, καὶ ν' ἀνταμώσω τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν· τὸν ἀνταμώσας, ἐκάθησα 30 ἡμέρας καὶ ἐπέστρεψα ὅπισθε εἰς τὴν Ζάκυνθον· ἔχει ὡμιλήσαμε πολλὰ περὶ τῆς ὑποθέσεως. Ἐδὼ τελειώνει ἡ ζωὴ μου ἡ περασμένη, καὶ ἀρχινᾶ τῆς ἐπαναστάσεως· δισάκις ἔμβαινα εἰς δούλευσιν, ἔμβαινα πάντοτε μὲ τὴν συμφωνίαν, ὅτι ἀπὸ τὴν Ἐπτάνησον νὰ μὴ ἀπομακρύνωμαι, καὶ νὰ μὴ πολεμῶ παρὰ εἰς Τούρκικα τόπο, καὶ τὸ φόρεμα νὰ μὴν ἔνγαλω· εἰς τὰ νησιά ἐγνωρίστηκα μὲ τοὺς Βοτζαράους, καὶ ἔκαμα τὸ Μάρκο Βότζαρη ἀδελφοποτό μου. Εἰς τὸν καιρὸν τῆς νεότητος ἦμεροῦσα νὰ μάθω κάτι· σχολεῖα, δικαιοδημίαι δὲν ὑπῆρχον· μόλις ἤσαν μερικὰ σχολεῖα εἰς τὰ ὅποια ἐμάθαναν νὰ γράφουν καὶ νὰ διαβάζουν. Οἱ παλαιοὶ Κοτζαπάσηδες ὅπου ἤσαν οἱ πρώτιστοι τοῦ τόπου, μόλις ἤξευραν νὰ γράφουν τὸ ὄνομά τους· τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν Ἀρχιερέων δὲν ἤξευρε, παρὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ πρᾶξιν, κανένας ὁμως δὲν εἶχε μάθησιν· τὸ ψαλτήρι, τὸ πτούχι, ὁ μηνιαῖος, ἄλλαι προφητεῖαι, ἤσαν τὰ βιβλία ὅπου ἀνέγνωσα· δὲν εἶναι παρὰ ἀφοῦ ἐπῆγα εἰς τὴν Ζάκυνθο, ὅπου εὑρῆκα τὴν ἱστορία τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἀπλοελληνικήν· τὰ βιβλία ὅπου ἐδιάβαζα συγνά, ἢτον ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Ἀριστομένη καὶ Γοργῶ, καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Σκευόθρηπτεη.

«Ἐτσι λοιπὸν εἰς τὰς 3 Ἰανουαρίου ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, καὶ εἰς τὰς 6 ἔφθασα εἰς τὴν Σκαρδαμούλαν, εἰς τοῦ πατρικοῦ μου φίλου Καπετάν Παναγιώτου Μούρτζινου. Τὸ κίνημά μας ἔγεινεν εἰς τὰς 22 εἰς τὴν Καλαμάταν ἀπὸ τὰς 6 Ἰανουαρίου, ἔως τὰς 22 Μαρτίου, ἐπροσπάθησα νὰ ἑνώσωμεν διάφορα απίτια Μανιάτικα ἔστειλα εἰς τὰς ἐπαργύριας καὶ ἦλθιν ἐκεῖ δπού εύρισκόμην, καὶ ἐλεγα ὅτι τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ νὰ ἦναι ἔτοιμοι, νὰ πολιορκίσουν εἰς τὰ διάφορα φρουρια τοὺς Τούρκους.

Τὴν ἐπιοῦσαν τῆς 22 δευτέρας Μαρτίου καταβάντες μετὰ τοῦ Πετρούπολη εἰς Καλάμας, ἐκήρυξαν τὴν ἐπανάστασιν, ἀφοῦ προηγουμένως διέταξαν νὰ ψαλῇ δοξολογία συκινήσασα μέγιρι δακρύων.

“Αμα τῇ ἐνάρξει τῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις ὡς ἀστραπὴ διῆλθεν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον, ἀπασαν τὴν Πελοπόννησον, νέον στάδιον ἀργίζει διὰ τὸν Κολοκοτρώνην, νέου δὲ εἰδους ἀγῶνες καὶ περιπέτειαι, ἐπὶ χώρου ἀπείρως εὑρυτέρου, ἀπέρρως λαμπρότερα θ' ἀναδείξωσιν, τὰ, ἐν μέρει μόνον γνωστὰ εἰσέτι ἡμῖν, ἐπίζηλα τοῦ ἀνδρὸς τούτου καὶ λαμπρὰ πλεονεκτήματα.

“Αν ὁ γρόνος εἴνε χρῆμα ἐν ὁμαλαῖς τοῦ βίου περιστάσεσιν, ἐν καιρῷ πολέμου, οὐδεὶς δύναται νὰ ὑπολογίσῃ καὶ μία μόνη στιγμὴ τί ἀξίζει. Ἀλλ' ὡς ἀν, ἡ στιγμὴ εἴνε αἰώνιώτης, δὲν ἀφίνει ὁ Κολοκοτρώνης, οὐδὲ ταύτην νὰ παρέλθῃ εἰς μάτην. Ἐκστρατεύει αὐθωρεὶ μετὰ τριακοσίων Μανιατῶν, τοὺς ὅποιους ὁ Μούρτζινος ὥπλισε δι' αὐτόν· ὡςαὶ παρῆλθον καὶ εὑρέθη ἐν Καρυταίνῃ, τὴν δὲ ἐπιοῦσαν (ἥτο ή 26 Μαρτίου) οἱ ἐν αὐτῇ Τούρκοι ἀπεκλείσθησαν· τὴν 27 μάχεται εἰς τὸ

Φανάρι καὶ νικᾶ! Ἐνῷ δὲ τὴν πρώτην Ἀπριλίου, εἶδε, τὸν εἰς τὸ πῦρ ἀσυνείθιστον εἰσέτι στρατόν του, διασκορπίζόμενον, τὴν ἐπιοῦσαν τῆς ἡμέρας ταύτης, εὑρέθη ἐπὶ κεφαλῆς νέου στρατοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ στρατὸς οὗτος πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς γεῖρας μετὰ τῶν Τούρκων διασκορπίζεται· μόνος ὅμως ὁ δαιμόνιος οὗτος ἀνήρ, δὲν ἔμεινεν οὐδ' ἡμέραν· συγκέντρωσιν νέαν ἐταχυδαχτυλούργησεν. Πλὴν εἶδε φεῦ! καὶ ἐξ τρίτου τεπομένευς εἰς φυγὴν, δσους καὶ ἐξ τρίτου κατώρθωσε νὰ συναθροίσῃ.

Ἡ ἀθυμίᾳ τότε, ἥ ἀποθάρρυνσις, κατέστη γενική. Δὲν ἀθυκεῖ ὅμως ὁ Κολοκοτρώνης, οὐδ' αἰσθάνεται τὸ θάρρος του ἐλαττούμενον, ἀλλὰ διασκορπίζει πεζοδρόμους καθ' ὅλας τὰς διέυθυνσεις, καὶ καλεῖ πάντας πρὸς σωτηρίαν τῆς ἀγωνιώσης ἐπαναστάσεως. Καλέσας δὲ παρ' αὐτῷ τοὺς υἱοὺς Πάνων καὶ Γενναΐον, καὶ δεικνύων τὴν Κερύταινα, εὑρεθεῖτε ἀμέσως, λέγει αὐτοῖς, ἐκεῖ, καὶ, καθ' δσων δὲν ἐλαφίον, ἥ κατέθεσαν, τὰ δπλα «τσεκοῦρι καὶ φωτιά.

Κατορθώτας δὲ οὗτος ὁ ἀκαταδάμαστος οὗτος ἀνήρ, νὰ συγκεντρώσῃ καὶ ἐξ τετάρτου πλέον τῶν χιλίων ἀνδρῶν, ἐστρατοπέδευσεν εἰς Βαλτέτσι, κωμόπολιν ὅρεινήν, ὅλιγας ὄρας ἀπέχουσαν τῆς Τριπόλεως· ἀπόφασιν δ' εἶχε νὰ ἀποθάνῃ ἐκεῖ, διότι ἐγγώριζεν ὅτι, ἂν ὁ μετὰ τοσούτων ὑπερανθρώπων πρωσπαθειῶν συναθροισθεὶς, ὅλιγάριθμος στρατός του, διεσκορπίζετο καὶ ἐξ τῆς θέσεως ἐκείνης, πόλιν δύσκολος ἀν δχι ἀδύνατος, θὰ ἦτο ἥ συγκέντρωσις νέου. Ἀλλὰ τότε ἥ ἐπανάστασις κατεπνίγετο.

Ο πρῶτος δστις ἔτρεξε παρὰ τῷ Κολοκοτρώνῃ εἰς τοὺς τσιον, ἦταν ὁ Ἡλίας Μαυρομιγάλης μετὰ τῶν ἀτρού.

60 ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Μανιατῶν του. Ό πρως οὗτος, ἀπόφασιν λαβὼν, ή νὰ ταφῇ ἔκει μετά τοῦ Κολοκοτρώνη, ή νὰ νικήσῃ, ἥρξατο ἅμα ἀφεγχθεῖς, ν' ἀνεγείρῃ διὰ τὸ ὑπὸ τὴν δύνην του εῶμα, κατάλληλον προμαχῶνα, τὸν φοβερὸν ἔκεινον προμαχῶνα δὲ δποῖος ἔμελλε μετ' οὐ πολὺ νὰ περιφρονήσῃ τὴν ὁρμὴν τῶν βαρβάρων ὁρδῶν, καὶ τὸν δποῖον δὲ Ἡλίας ὡρκίσθη νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ, ή δπως ὁρμήσῃ κατὰ τῶν Τούρκων. Τὸν Ἡλίαν ἤκολούθησε κατόπιν καὶ ὁ Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, καὶ τοῦτον ἄλλοι, ἐν οἷς δὲ Πετούνης, δὲ Πέτροβης καὶ δὲκαπενταέτης Ἰωάννης Μαυρομιχάλης. Καὶ δὲν ἤγνόσουν οἱ ἀνδρες οὗτοι, δτι, ἐν ᾧ συνήργουντο θέσει, φοβερὸν ἔμελλον μετ' οὐ πολὺ νὰ παίξωσι παιγνίδιον ἐγνώριζον δηλονότι, δτι τὸ Βαλτέτσιον ἔμελλε νὰ ἔναι μετά μικρὸν ή δὲ τάφος τῆς ἐπαναστάσεως, ή δὲ φωτεινὸς φάρος, ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ δποίου, τρυπαιοῦχος αὕτη θὰ ἔβημάτιζεν ἐν τῷ μέλλοντι. Ἀλλ' ἀκριβῶς διότι τοῦτο κατενόουν, συνήρχοντο εἰς τὴν κώμην ἔκεινην ἀπόφασιν ἀμετάθετον ἔχοντες ή νὰ ταφῶσιν ἔκει μετά τῆς πατρίδος, ή νικήσαντες σώσωσι καὶ δοξάσωσιν ἔκειτούς καὶ τὴν πατρίδα.

Ἐν τοιαύτῃ ἡρωϊκῇ ἀποφάσει τεθωρακισθέντες οἱ Ἑλληνες, δύσκολον ἀληθῶς ἦτο νὰ ἥττηθῶσιν. Οπως νικήσωσιν, δὲν ὄφειλον, ή νὰ ἔκτελέσωσιν ἀκριβῶς τὰς διαταγὰς τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ο Κολοκοτρώνης, λέγει δὲ Παπαργύρουλος, ὡδήγησεν αὐτοὺς, πῶς πρέπει νὰ δχυρωθῶσι, παρεσκεύασε τὰ ἄλλα σώματα, ἵνα δράμωσιν εἰς βογθειαν ἐν κατερῷ εὔθετῷ, καὶ ἀειγότορον ἔχοιμάτο εἰς Βαλτέτσι, προεγεύετο εἰς Πιάναν οι δεσπότες εἰς Χρυσοβόίτσι.

Ἔπο τὸ πρῶτα τῆς 12 Μαΐου, ἡμέρα Παρασκευὴ, ὅτε δὲ Κεχαγιᾶς Βένης, ἐπὶ κεφαλῆς 10 περίπου χιλιάδων ἐπιλέκτων ὥρμησε κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπὶ τοσοῦτον δ' ἦν βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας, ὡς λέγεται, ἐφ' ὃσον ἐκστρατεύων ὡς κατωτέρῳ, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἔξι ταχιδρόμους, ἵνα ἀποστείλῃ ἑτοίμως, τοὺς μὲν διὰ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν Χουρστή πασσᾶν εἰς Ἰωάννινα, τοὺς δὲ διὰ τοῦ ἴσθμου πρὸς τὸν Κισσέ Μεχμέτ πασσᾶν εἰς Βοιωτίαν, κομίσοντας τὰς εἰδήσεις περὶ τῆς τελείας ὑποταγῆς τῆς Πελοποννήσου.

Ἄλλ' δποίᾳ ὑπῆρξεν ἡ κατάπληξις τοῦ ἀξίου τούτου στρατηγοῦ, ὅστις, εἴθισμένος νὰ βλέπῃ τοὺς Ἑλληνας τρεπομένους εἰς φυγὴν, καὶ ἐπὶ τῇ θέᾳ μόνη στρατοῦ τουρκικοῦ· ἔβλεπεν ἦδη τὰς πρώτας φάλαγγας, τὰς δποίας ἀπέστειλε κατὰ τοῦ προμαχῶνος τῶν Μαυρομιχαλαίων, ἀραιουμένας ὑπὸ πυρὸς φονικοῦ, συντριβομένας, ὑποχωρούσας!! Τὴν ἐκπληξίν διεδέχθη ἡ μαντία, ὡς καὶ ταύτην μετά τινας ὥρας, ἔμελλε νὰ διεδεχθῇ τὸ αἷσχος. Ἐν τῇ λύσῃ του δ σρατηγὸς Τούρκος, φάλαγγας ἐπὶ φαλάγγων ἐκσφενδονίζει κατὰ τῶν ἐν Βαλτεσίω, ἀλλ' οὐτοι τόσῳ μᾶλλον τὰς δέχονται ἀδιάσειστοι, ὅσῳ εἶνε βέβαιος ὅτι δ Κολοκοτρώνης ἀγρυπνεῖ ἐπ' αὐτῶν. Καὶ εἶχον δίκαιον· κρετὰ 3 ὥρας, λέγει δ Παπαρηγόπουλος, κατέφθασεν δ Κολοκοτρώνης ἀπὸ Χρυσοβίτσι, καὶ δ Πλαπούτας ἀπὸ Πιάναν, καὶ ἤρχισαν παρενοχλοῦντες ἔξωθεν τοὺς πολέμους, οἱ δὲ περὶ τὸν Κυριακούλην ἐνθαρρύνθεντες, ἔξηκολούθησαν ἀνθιστάμενοι μέχρι τῆς ἐσπέρας, ὅτε ἐκάτεροι τῶν διαμαχομένων, διετήρησαν τὰς οἰκείας θέσεις. Περὶ μέσας νύκτας παρεισέδει δ Κολοκοτρώνης εἰς Βαλτέτσι, καὶ ἤσπάσθη τοὺς ἀγωνισαμένους, δλος καρδία καὶ χα-

φά: καὶ αὐτὸς μὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὸ ἴδιον σῶμα· ἀλλοι δι-
μως ἵκανοι προσῆλθον εἰς τὸ χωρίον διὰ νυκτὸς, ἐπίκουροι,
ώστε τὴν ἐπισύναν, ἐπαναληφθείσης τῆς μάχης, οἱ ἐντὸς τοῦ
Βάλτετού ἀντὶ ν' ἀμύνωνται, ὅπως τὴν προτεραίην, ἐπετέ-
θησαν κατὰ τῶν ἀντιπάλων καὶ πιέσαντες αὐτοὺς, ἔτρεψαν
μετ' οὐ πολὺ εἰς φυγήν. Εἶχε δὲ διατάξει τὰ πράγματα ὁ
Κολοκοτρώνης εἰς τρόπον ὡστε, πᾶσαι αἱ ἀποσκευαὶ καὶ τὰ
φορτηγὰ καὶ τὰ πυροβόλα, περιέπεσον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἰ-
μετέρων, οἵτινες ἔλαβον προσέτι καὶ πολλὰ ἄλλα λίχνη,
διότι οἱ φεύγοντες ἦνα ἀναγκαιτίσως τὴν ὅρμην τῆς κατα-
διώξεως, ἔρριπτον τὰ ἐπίγρυσα καὶ ἐπαργυρωμένα αὐτῶν
ὅπλα».

‘Π φθορὰ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν μάχην ταῦτην ὑπῆρξε
θεῖαις μεγάλη, ἀν καὶ δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸς ὁ ἀριθ-
μὸς τῶν πληγωθέντων καὶ φονευθεότων.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τριπόλεως, μετέβη εἰς Πάτρας ὁ Κολο-
κοτρώνης ὅπως ἀποκλείσῃ τανότερον τοὺς ἐκεῖ πολιορκουμένους
Τούρκους. Ἐνταῦθα εὑρισκόμενος ἔμαθε τὴν εἰσθολὴν τοῦ Δρά-
μαλη, ὃς εἰς μετὰ τριάκοντα πέντε γιλιαδίων ἐπιλέκτων, ἔρρι-
φη κατὰ τῆς Ἑλλάδος, πλήρης ἀλαζωνικῆς πεποιθήσεως, ὅτι
θ' ἀναγκάσῃ τὸν Ἑλληνα, νὰ κλίνῃ ἐκ νέου, τὸν ὑπερίρχα-
νον ἥδη, ἐκ τόσων νικῶν τραγηλόν του, ὑπὸ τὸν βάρθαρον
ζυγὸν τοῦ Κυρίου του. Οὐδεὶς εἶγεν εἰσέτι τολμήσει ν' ἀντι-
στῇ εἰς τὴν ὅρμην αὐτοῦ. ‘Η ἀπόγνωσις ἦτο γενική, ή δὲ
Κυβέρνησις ἐγκαταλειποῦσα τὴν ἔδραν αὐτῆς, κατέρυγγεν
εἰς τὰ πλεῖα.

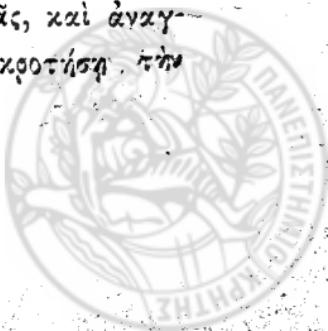
Μετ' ἄλγους ή οἰκουμένη σύμπασσα ἔβλεπεν ἔθνος εὔκλετος,
συντριβόμενον ὑπὸ τὸ βάρος τοσούτων στιφῶν, Φεικώδης δὲ

ἀληθίως ἦτον ἡ ἄβυσσος, ἡ χαίρουσα πρὸ τῶν πιεσθῶν τῆς Ἑλλάδος. "Ινα σωθῆ, ἔπρεπε νὰ μεταβάλλῃ ταύτην εἰς πεδίου δόξην. 'Αλλ' ἡ Ἑλληνικὴ φιλοπατρία θὰ θυματούργησῃ καὶ πάλιν.

Κυρέρησις καὶ Κολοκοτρώνης ἐν διαστάσει τέως διατελεῦντες, δίδουσιν ἀλλήλοις τὰς χεῖρας. "Οταν ἡ πατρὶς κινδυνεύει, δ "Ελλην - ὑψοῦται ὑπεράνω τῶν προσωπικοτήτων. Τὸ ἐν αὐτῷ, ἐγώ ἔξαφανίζεται τότε, καὶ οὐδὲν ἄλλο βλέπει ἐνώπιόν του, ἢ μόνην τὴν πατρίδα. Τοιοῦτοι ἐδείγθησαν πάντοτε οἱ ἄνδρες τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐπαναστάσεως.

Κατὰ τὴν φοβερὴν ἐκείνην περίστασιν, ἐψηλαρθήθη πλέον, ὁ εὐγενὴς ἀληθῶς τοῦ Κολοκοτρώνη χαρακτὴρ, καὶ ἡ στυλιωτικὴ αὐτοῦ μεγολόνοις.

Πετάξας εἰς Τρίπολιν ἐκ Πατρῶν, ἔνθα, ὡς εἴπουμεν, διέτριβεν, ὑψοῖ ἐκεῖθεν τὴν φωνὴν αὐτοῦ, - ἥτις ὡς σάλπιγξ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἐγκαρδιώνει, καὶ ἡλεκτρίζει τὰ πλάτην. Τρέχουσιν ἀμέσως τότε περὶ αὐτὸν, 'Υψηλάντης, Κρεβαττᾶς, Νικηταρᾶς, Πλαποῦτας, Μαυρομιχάλαι, καὶ ἄλλοι ἐνῷ δὲ ὁ Δράμαλης, ἔξακολουθῶν τὴν καταστρεπτικὴν πορείαν του, κατεκάλυπτε διὰ τῶν ἀγρίων δρόδῶν του τὰ 'Αργολικὰ πεδία, μὴ εὑρίσκων δὲ ἐγκρίους νὰ πολεμήσῃ, ἀνήγγειλε τῇ Πύλῃ, τὴν ὑποταγὴν τῆς Πελοποννήσου. ὁ Κολοκοτρώνης ἐδημιούργει ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ, τὸ στρατηγικὸν ἐκεῖνο σχέδιον, τοῦ δηποίου ἡ μετ' ὀλίγον ἀρξομένη ἐφαρμογὴ, ἔμελλε νὰ συντρίψῃ τοὺς τροχοὺς τοῦ θριαμβευτικοῦ ἀριματέος του, νὰ ἐπιφέρῃ τὴν καταστροφὴν τῆς φοβερᾶς ἐκείνης στρατιᾶς, καὶ ἀγαγάγῃ τὴν ἐκπεπληγμένην Εὐρώπην νὰ γειρακούσῃ. τὴν μεγαλορύζην του.

‘Η καταστροφὴ τῶν ἔχθρῶν θ' ἀρχίση ἐδῶ, καὶ θ' ἀπότελεσθῆ ἐκεῖ, λέγει εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν, ὁ Κολοκοτρώνης, δεικνύων τὰς πεδιάδας τοῦ Ἀργους, καὶ τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων.

Καὶ τῷ ὄντι, ἐνῷ δὲ Δράμαλης εἰσέβαλεν κατὰ τὴν 12 Ἰουλίου, εἰς τὴν Ἀργολίδα, κατὰ τὴν 24 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, ἥναγκάσθη ἐντρομος ν' ἀποσυρθῆ ἐκεῖθεν, ἀπολέσας μόρος παρὰ τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων περὶ τοὺς ὀκτακισχιλίους.

Μετὰ τὴν ἀπόβασιν τοῦ Ἰμβραήμ Πασσᾶ, εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀπελυθεὶς ἐξ Ἱδρας, ἐνθα ἐκρατεῖτο περιορισμένος ὑπὸ τῆς Κυθερνήσεως, καὶ ἀναγορευθεὶς παρ' αὐτῆς Γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς Πελοποννήσου, ἀνέλαβε καὶ πάλιν νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα. Καὶ ναὶ μὲν μάχας ἐκ τοῦ συστάδην ἀπέφευγεν, δεὸν τὸ δύνατο, νὰ συνάπτῃ κατὰ τοῦ ἐπίφοβου τούτου ἔχθροῦ, φειδόμενος τοῦ ὄλιγου αἴματος, τοῦ ἐναπομείναντος εἰσέτι, εἰς τὰς ἔξηντλημένας φλέβας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ἀφινε τὸν ἔχθρὸν ἀνενόχλητον· κατώρθωσε δὲ ν' ἀποσοβήσῃ τὴν ὑποταγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ νὰ φέρῃ πολλάκις εἰς ἀπόγυνωσιν τὸν, τόσον ἀφθονα τὰ τοῦ πολέμου μέσα διαθέτοντα, Ἰμβραήμ την.

‘Ο Κολοκοτρώνης ἐπραξε, λέγει δὲ ιστορικὸς Παπαργόπουλος, πᾶν δὲ τὸ δυνατὸν νὰ πραχθῇ κατὰ τοιούτου ἀντιπάλου. Ή κρατερὰ, ή σεβαστὴ, ή ἀγαπητὴ αὐτοῦ φωνὴ, ἀντίχυσε πάλιν ἀπὸ ἀκρου ἕως ἀκρου τῆς χερσονήσου, καὶ ἐπλήρωσε παραμυθίας καὶ πεποιθήσεως τὰς τεθλιμμένας τῶν κατοικων αὐτῆς ψυχάς. Οἱ Μωραΐται ἰδόντες τὸν πατέρα αὐτῶν ἐνόμισαν δὲ τὸ ἐλυτρώθησαν μὲν, ἀλλὰ πολλοῦ γε δεῖ. ‘Αλλ' ὁ Γέρος ἀν δὲν ἡδυνήθη νὰ διακωλύσῃ τὴν πρύτανῳ.

τοῦ Ἰμβραῆμ Πασσᾶ, ἐκβαλόντος τῇ 11 Ἰουνίου εἰς Τρίπολιν, καὶ τῇ 13 εἰς τὴν Ἀργολίδα· ἀν ήττάθη μπ' αὐτοῦ τῇ 23 εἰς Τρίκωρφα, κατώρθωσεν δύνας δύο τινὰ σωτηριώδεστατα Διὰ μὲν τῆς καρτερίας αὐτοῦ, ἐνεποίησε τοσαύτην εἰς τοὺς Πελοποννησίους αὐταπάρυνησιν, ὥστε προετίμησαν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὰς φοῖβερωτέρας στεράσεις καὶ κακουχίας μᾶλλον, η νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὸν Ἰμβραῆμ Πασσᾶν, δστις ἀληθῶς εἰπεῖν, ἐπὶ μακρὸν χρόνον δὲν ἦρξεν, εἰμὴ τῶν σημείων, ὃς πράγματι διὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ κατείγε· δεύτερον δὲ ὁ Κολοκοτρώνης διὰ τῆς ἀκταβλήτου αὐτοῦ δραστηριότητος, κατεκόπωσε τὴν ἐπιμονὴν τοῦ πείσμονος ἔκείνου ἀντιπάλου, καὶ πολλάκις περιήγαγεν αὐτὸν εἰς ἀμυγανίαν».

‘Η μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου συνοδεύσασα τὸν Ὀθωνα ἀντιβασιλεία, ἐθεώρησεν, ώς γνωστὸν, συντελεστικὸν εἰς τὰ ἀπαίσια αὐτῆς σχέδια, καὶ τὴν ἐκφόβισιν. Συλλαβοῦσα λοιπὸν μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, καὶ τὸν Κολοκοτρώνην μετὰ τοῦ Πλαπούτα, ἀπόφασιν ἀμετάθετον ἐφαίνετο ἔχουσα, νὰ παραδώσῃ τοὺς δύο τούτους ἄνδρας εἰς χείρας τοῦ δημίου !!! Ἀπίστευτον τὸ ἀληθὲς τοῦτο. ‘Η πράξις τὴν δροίαν ἀπέδιδεν εἰς τοὺς κλεινοὺς τούτους στρατηγοὺς, καὶ διὰ τὴν δροίαν ἀπήγει τὴν τιμωρίαν των, ἡ ἐκ Βαυαρίας τριάς, ἥγεν εὐθὺς ἐπὶ τῆς λαϊκητόμου. Κατηγόρει αὐτοὺς, ὅτι «περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου—ἀντιγράφομεν ἐκ τοῦ κατηγορητηρίου—τοῦ ἔτους 1833 εἰς Τροπολιτσιὰν καὶ ἀλλαχοῦ, οἱ εἰρημένοι Δημήτριος Πλαπούτας, καὶ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, προδίδοντες τὴν ἐθνικὴν ἀτεκαρτησίαν, ὑπέγραψαν καὶ παρεκίνησαν καὶ ἀλλούς ὑπηκόους τῆς Α. Μ. νὰ ὑπογράψουν, παράκλησιν πρὸς ξένην Δύναμιν, ἐπὶ σκοπῷ καταργήσεως τῆς ὑψηλῆς ἀντιβά-

σιλείας, ήγουν ἐπὶ σκοπῷ καταργήσεως τοῦ καθεστῶτος πολιτεύματος »

Καὶ μάρτυρες οὐτιδανοὶ εὑρέθησαν ὅπως ὑποστηρίξωσι τὴν γελοίαν ταύτην κατηγορίαν, καὶ δικασταὶ οὐτιδανώτεροι, οἵτινες πεισθέντες, δῆθεν, εἰς τὰς καταθέσεις τῶν τιμίων ἔκεινων προσώπων, κατεδίκασαν, ἐκ πεποιθήσεως, ἐννοεῖται, τοὺς ἐνδόξους στρατηγοὺς, εἰς τὸν διὰ τῆς λαιψητόμου θάνατον. Οἱ δὲ δύο οὗτοι μάρτυρες, ἀφοῦ ἐπὶ ἐπτὰ μήνας, ἔζησαν κατάκλειστοι ἐγ ταῖς εἰρκταῖς, δὲν ἐπερίμενον νὰ ἔξελθωσιν ἐκεῖθεν, ἢ ὅπως Έαδίσωσι δέσμιοι πρὸς τὸν θάνατον.

Ἐρρύαξεν ἀπαξάπασα τότε ἡ ἐλευθέρα καὶ δούλη 'Ελλὰς, ἐπὶ τῇ ἀτίμῳ ταύτῃ ἀποφάσει, τὴν ὄποιαν ἀπήγησαν καὶ ἐλαβον, ἐκ τῆς χειρὸς ἔξανδρα ποδισμένων δικαστῶν, οἱ μωροὶ καὶ αἱροχαρεῖς ἔκεινοι ζένοι, οἵτινες ἐνόμιζον, ὅτι ἡδύναντο ἀτιμωρητεῖν ὑπάνθιβάσωσιν ἐπὶ τῆς λαιψητόμου, ὅτι αὕτη εἴγεν ἐνδοξότερον. Η δὲ Πελοπόννησος, . . . ἡ Πελοπόννησος, πλήρης ἀλαζώνος ὁργῆς, ὅρθοῦται ἀπειλητική, ζητοῦσα τὸ Γέρο της.

Τι θελει συμβῆ τότε, ἀν ἡ ἀντιβασιλεία ἐπέμενεν, ἀπιτωσα κεφαλὴν, διὰ τὴν δποίαν τὰ ἐδάφη τῆς 'Ελλάδος, δὲν εἴγον ἀρκετὰς δάφνας . . . 'Ο καλὸς δρυς τῆς 'Ελλάδος δάίνων, ἐφώτισεν αὐτὴν νὰ μεταβάλλῃ τὴν ποινὴν εἰς εἰκοσεπτή δεσμοῦ, τὸν δὲ "Οθωνα, πλήρην νὰ δώσῃ χάριν εἰς τοὺς ἐνδόξους τούτους στρατηγοὺς, ἀμπ τῇ, ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀναβάσσει του.

Τοιοῦτος ἐν περιλείψει, δέ δίος τοῦ Κολοκυτρώνη. Εὔρυτα ἐν γένει, μεγαλοφύτα στρατηγική, πατριωτισμὸς καὶ τιμιάτης. Ιδοὺ τὰ κυριώτερα πρασόντα, ἀτινα ἐκόσμου τὸν αω-

εου καὶ τῆς Στερεᾶς, συνεσκέφθησαν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ συνεσχεδίασαν τὰ περὶ αὐτῆς.

Ἄνεγχώρει ἐξ Λευκάδος ὅτε ἡ ἐπανάστασις ἤρχιζεν ἐν Πελοποννήσῳ. Μεταβάτις δὲ τότε εἰς Πάτρας, ἀφοῦ πρὸ τούτου, ἐφρόντισε νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν οἰκογένειάν του, ἐπορεύθη ἔκειθεν διὰ τῆς Ἀκαρνανίας, πρὸς τὴν ἴδιαν αὐτοῦ πατρίδα.

Εύρισκετο ἐπὶ τῶν ὄρέων τῆς Αἰτωλίας, ὅτε αἴφνης ἐπληροφορήθη τὸν μαρτυρικὸν θάγατον, τοῦ ἥρωας Διάκου, τὴν ἀθυμίαν τοῦ τόπου, καὶ τὰς προσδόους τοῦ ἔχθροῦ. Δὲν γάνει καιρὸν τότε, ὄρμα ἐξ τῶν ὄρέων ἔκείνων ὡς καταγίς, καὶ φθάνει εἰς τὴν Ἀμφισσαν, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν ὁ Ὁμεροβριώνης καὶ ὁ Μεγχμέτ Πασσᾶς, διελθόντες τροπαιούχοι τὰς Θερμοπύλας, ἐνάδιζον κατ' αὐτῆς, ἀγοντες 10 περίπου χιλιάδας ἀνδρῶν μαχίμων. Ἄλλ' εἰς τὸ γάνη τῆς Γραβιᾶς, ἔμελλε νὰ πλήξῃ αὐτοὺς φοβερὸς κεραυνός. Ἡτε ἡ τρίτη Μάζου, ὅτε ὁ Ὁδυσσεὺς, ἔφθασεν εἰς Γραβιάν, ἀκολούθοιούμενος ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ Σουλιώτου, Σπυρίδωνος Κατσικογιάννη, καὶ 150 ἄλλων ἀνδρείων. Γράφει αὐθιώρει ἔκειθεν πρὸς τὸν Μπούτγον, διστις διεδέχθη τὸν Διάκον εἰς τὴν ἀρχηγίαν τῆς Λεβαδίας, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, καὶ συνιστῶν αὐτοῖς ταχύτητα, τοῖς δρέπει ὡς τόπον συναντήσεως τὴν Γραβιάν. Σπεύδουσιν ταχεῖς πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ, ὁ Πανουργιᾶς καὶ ὁ Διοδουνιώτης. Συσκεφθέντες δὲ οἱ τρεῖς οὗτοι ἀνδρες, ἀπεφάσισαν ὅπως ἐν τῇ θέσει ἔκεινη (τῆς Γραβιᾶς) πολεμήσωσι τὸν ἔχθρον. Ἀμέσως δὲ κατέλαβον, ὁ μὲν Πανουριᾶς καὶ ὁ Διοδουνιώτης τὴν ἑδὸν ἀριστερᾶ, τὰ δεξιὰ ταύτης ὁ Κοσμᾶς Σουλιώτης, ὃ δὲ Ὁδυσσεὺς εἰσῆλθεν εἰς τὸ γάνη τῆς Γραβιᾶς

Πρὸς δύος καταλάθη τὸ πλινθόκτιστον ἐκεῖνο οἰκοδόμημα
 ὃ νῦν τοῦ Ἀνδρούτσου, ἀποταθεὶς πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν ι-
 σταχμένους ἀνδρείους, εἶπεν αὐτοῖς «Ἐπιμελέσια ὅποιος θέλει
 τὸ ἀκολουθήσῃ ἀς πιασθῇ εἰς τὸ χορό». Καὶ ἥρξατο πρῶ-
 τος χορεύων ἡρωϊκὸν τινὰ χορόν. «Ἐλαθον οὖτω, λέγει ι-
 στορικός τις μέρος (ἢ τὸ χορό) εἴς κατέπιν τοῦ ἄλλου εἴκοσι
 καὶ ἑκατὸν ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων, ἐν οἷς καὶ ὁ Γούρας, καὶ
 ὁ Παπανδριάς, καὶ ὁ Τράκκας, καὶ ὁ Ἀνατάσιος Μάρος, καὶ
 ὁ Βούτούνης, δῆλοι ἀξιωματικοί, οἱ μὲν τοῦ Πανουργιά, οἱ δὲ
 τοῦ Διοβουνιώτου. Συνετάγησαν ὡσαύτως ἐν τῷ χορῷ τούτῳ
 τῆς ζωῆς ἢ τοῦ θυνάτου, καὶ ἐκ τῶν ἀμέσως ἀκολουθούντων
 τὸν Ὅδυσσεά, ὁ Ἀγγελῆς Νικολάου Γοθβίνας Εύβοεὺς, ὁ
 Μουσταφᾶς Τουρκαλβανὸς, οἱ Ξηρομερῆται Καπογεωργέοι, ὁ
 Ζχρείρης Ἐπτανήτιος, καὶ τινες Οἰανθεῖς ὑπὸ τὸν Κέρκον Οἰ-
 ανθέα. Οὗτω δὲ, σύροντος τὴν χορείαν τοῦ Ὅδυσσέως, εἰ-
 σῆλθον ἐν τῷ πανδοχείῳ, δύπερ δραστηρίας παρεπεμψαν εὐ-
 θὺς πρὸς πόλεμον, οἱ μὲν μεταφέροντες ὑδιορ, οἱ δὲ φράττον-
 τες τὰς θύρας διὰ πετρῶν, οἱ δὲ ἀνοίγοντες τὰς ἀναγκαῖας
 τοξότιδας. Μετὰ τούτων συναπεκλείθησαν, καὶ οἱ τρεῖς ἔνο-
 δόγοι».

Ἐνῷ δὲ χρόνῳ ὁ Ὅδυσσεὺς εἰσῆρχετο εἰς τὸ πανδοχεῖον,
 οἱ Τούρκοι διαβάντες τὸ ποτάμι τῆς Γραβιᾶς, ἥτοι μάζοντο
 νὰ δρῦμοσωσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡπόρει ἐν τούτοις ὁ Ὄμηρος
 Βριώνης, δι' ὃ τι ἔβλεπεν· δὲν ἥδοντατο νὰ πιστεύσῃ, ὅτι, ὁ
 Ὅδυσσεὺς, κλεισθεὶς ἐντὸς τούγου ἐκ πλίνθων μετὰ μιᾶς φοῦ-
 κτας ἀνδρῶν, σπουδαίως διενοεῖτο ν' ἀντισταθῆ κατὰ τῶν
 ἀκρατήτων καὶ πολυπληθῶν φαλάγγων, τὰς ὅποιας ἥτοι μά-
 ζετο γ' ἀπολύσῃ κατ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐλύθη ταχέως ἡ ἀπορία.

του ἀστραπὴ ἐξελθοῦσα ἐκ τοῦ πλινθίνου ἔκεινου τούχου
ἔφριψε νεκρὸν τὸν δερβίστην, τὸν ὅποιον ἀπέστελλε πρὸς τὸν
Οδυσσέα, καμιστὴν πολῶν καὶ καλῶν ὑποσγέσεων.

Ἐκμανεῖς δὲ Ἀλβανὸς ἀρχιστράτηγος διὰ τὸν φόνον τοῦ
δερβίση, προσκάλει τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς, καὶ δει-
κνύων τὸ πανδοχεῖον, ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῶν ἐντόνως, ἵνα ἐντὸς
ἄρας οὐδὲ ἔχνος, καὶ αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ, ὑπάρχῃ. Ἐχύ-
θησαν τότε κατὰ τοῦ τούχους ἔκεινου, πυκναὶ καὶ λυσσώδεις
αἱ φάλαγγες τοῦ Ὀμέρ. Ἡ δόρυ τῶν δύων προσέκωψεν εἰς πῦρ
φοιβερὸν, τὸ ὄποιον τὰς ἀραιώνει, τὰς σταματᾶ, τὰς δια-
σκορπίζει. Δευτέρα μετὰ μεγαλειτέρας μανίας ἐπαναλαμβά-
νεται ἔφοδος· ἀλλ’ ὅσον ἡ λύσσα τῶν Τούρκων αὔξανει, τό-
σον οἱ ἐκ τοῦ πανδοχείου κεραυνοὶ γίνονται φονικώτεροι. Ἡ
ὑπὸ τοῦ Ὀμέρ Βριώνη ἀρισθεῖσα τοῖς ἀξιωματικοῖς αὐτοῦ
ἄρα, εἶχε παρέλθη ἐξάκις, ὅτε καὶ ἡ δευτέρα ἀπετύγχανεν
ἔφοδος. Φρενήρης· διὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους τάυτας ἀποτυ-
χίας δὲ ἀρχιστράτηγος, τίθεται ὁ ἴδιος ἐπὶ κεφαλῆς καὶ τρί-
της ἔφοδος, ἀλλ’ εἰς μάτην ὑπόσγεται, ἀπειλεῖ, ἐνθαρρύνει,
ὑδρίζει· κατραγυμένοι καὶ φρίσσοντες, οἱ ἀλλως τε μάχιμοι,
Ἀλβανοί του, ἐτέθησαν καὶ ἐκ τρίτου ἔκτος θυλῆς, ἀπὸ τοῦ
δαιμονιώντος ἔκεινου πανδοχείου. Ἀσυντελές θεωρῶν τότε
δὲ Ὀμέρ Βριώνης νὰ ἐπιχειρήσῃ καὶ τετάρτην ἔφοδον, ἀπε-
ράσιτε νὰ πολιορκήσῃ τὸ πανδοχεῖον. Ἐφρόντισε δὲ ὅπως
πρὸς τοῦτο, προμηθευθῆ τηλεβόλα ἐκ Λασιάς. Ἡ δρυὴ καὶ
τὸ αἴσχος εἶχον, φχίνεται ἀπομωράνῃ τὸν στρατηγὸν τοῦτον.

Ἄλλ’ δὲ Οδυσσεὺς τὰ σκότη τῆς νυκτὸς ἐπερίμενεν
ὅπως κενώσῃ τὸ ἄγριστον πλέον δι’ αὐτὸν, ἔκεινο οἰκαδό-
μημα. Διελάτας διὰ τῶν πολεμίων, ἔφθισεν εἰς τὸ γωρίνη

72 ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Χλωροῦ ἔκει δὲ σταματήσας, ἐμέτρησε τοὺς συναγωνιστάς του. Οἱ ἑξελθόντες τοῦ πανδοχείου δὲν ἦσαν ἡ κατὰ 6 διεγώτεροι τῶν εἰσελθόντων ἐν αὐτῷ.

Παραλαβὼν ὁ Ὁδυσσεὺς τοὺς ὄπλίτας, ὅσους μετὰ τὴν μάχην συνέρρευσαν παρ' αὐτῷ, εἰς τὸ, ἐν ᾧ ἔμεινε ν' ἀναπαυθῆ ἐπ' ὀλίγην, χωρίον τοῦτο, διέρχεται μετ' αὐτῶν τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, κτυπῶν, σκορπίζων, καὶ κατασφάζων Τρύρκους. Τὸ μυθῶδες ἀνδραγάθημα εἰς τὸ χάνι τῆς Γραβιάς, ἡ πολιορκία τοῦ Ὁμέρου Βριόνη εἰς Ἀθήνας, καὶ ἡ ἐλευθέρωσις τῆς πόλεως ἔκεινης, ὡς καὶ πάντων τῶν ἀλλων τόπων τῶν ὑπὸ τοῦ Ὁμέρου δουλωθέντων· τέλος, ἡ καταστροφὴ τοῦ ἀξιού τούτου στρατηγοῦ, δοτὶς καταβὰς μετὰ 10 χιλ ἐπιλέκτων, μόλις διεσώθη εἰς Εὔβοιαν, σύρων μόλις ὀλίγας μόνον ἔκαποντάδας· τόσα ἀθλα, τρόπαια τόσα, νὰ στηθῶσιν ἐν θραγῷ, ὑπὸ τοῦ ἡσωτοῦ τούτου στρατηγοῦ, σφοδρὰ ἀπέσπασαν γειροκροτήματα, ἐκ μέρους τοῦ ἀγαλλομένου Ἑλληνισμοῦ, ἡ δὲ Κυβερνησίς μὴ δυναμένη νὰ μένῃ κωφή, ἐν τῷ μέσῳ τόσων νικητηρίων παιάνων, ἑξελέξατο αὐτὸν ἀρχιστράτηγον πάσης τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος.

Σκευωρίαι δύως καὶ παρεξηγήσεις, ἔρριψαν τὴν διχόνιαν μεταξὺ τοῦ Ὁδυσσέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως, ἥτις ἀπεφάσισε τότε νὰ τῷ ἀφαιρέσῃ τὴν ἀρχιστράτηγίαν, τὴν ὄποιαν οὗτος, εἶχε, τῇ ἀληθείᾳ, κατακτήσει διὰ τῆς ἀνδρείας του, καὶ διὰ τῆς ἐν τῷ τόπῳ ἀδιαφειλονικείτου ἐπιφροῆς του.

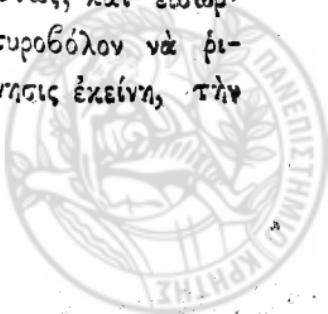
Πόσαι ἐκ τῆς μωρᾶς ταύτης ἀποφάσεως, ἐπέπρωτο νὰ ἐπέλθωσι καταστροφαῖ!

Ἄλλ' ἡ μύωψ ἔκεινη ἀνθέρνησις, οὐδὲν ἥδύνατο νὰ προτίθῃ. "Οπως δὲ ἀσφαλέστερον τελεσθῶσι τὰ ὑπὸ αὐτῆς ἀποφασεῖ-

σθέντα, ἔπειρψε τοὺς μέλλοντας ν' ἀντικαταστήσωσι τὸν Ὀδυσσέα ἀρχιστρατήγους, Νοῦτσον καὶ Παλάσκαν, ὡς δῆθεν Ἐφόρους καὶ συμβούλους αὐτοῦ. Ἐταράχθη δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς μαθὼν τὰ κατ' αὐτοῦ τεκταινόμενα, οἱ δὲ ὑπ' αὐτὸν ὅπλαρχηγοί καὶ στρατιῶται ἔξεμάνησαν τότε «πέντε τῶν στρατιωτῶν του οἱ πιστότεροι—λέγει δὲ ἀφηγηθεὶς ἀμερολήπτως τὸ πρᾶγμα Ζαμπέλιος—τοὺς δποίους καὶ πρὶν ἔτι τῆς ἐπαναστάσεως, ἐσυνείθιζε νὰ φέρῃ ὡς σωματοφύλακας, αἰφνῆς καὶ κρυφίως ἀναχωρήσαντες, καὶ ἐλθόντες καὶ περιμένοντες καθ' ἄδρα τὸν Βαλάσκαν καὶ τὸν Νοῦτσον, τοὺς ἐφόνευσαν διαβαίνοντας καὶ φέροντας μεθ' ἐκυτῶν τὰ διπλώματά των». Τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην πρᾶξιν, ἄλλοι διηγοῦνται ἄλλως. Ἄλλ' ἡμεῖς, οἴκτείροντες τὰ δυστυχῆ θύματα, βίπτομεν μέλανα πέπλον ἐπὶ τῆς αἰματώδους ταύτης σκηνῆς, ἀγνοοῦντες δὲν θέλωσι μᾶς τὸ ἐπιτρέψει οἱ πολλὰ κατὰ τοῦ Ὀδυσσέως φλυαρήσαντες.

Μετὰ τὸ δυστύχημα ἐκεῖνο, καταλιπὼν δὲ ὁ Ὀδυσσεὺς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν Πανουργιάν, ἀνεγάρησεν ἐκεῖθεν. Ή δὲ Κυβέρνησις καθήρεσεν αὐτὸν τὸν βαθμόν του τῇ 4 Ιουνίου «καὶ τὸν παρέδωκεν, λέγει ὡς γνωστὸν εἰς τὴν κοινὴν ἐκδίκησιν, κηρύξασα πέντε χιλιάδας γροσίων εἰς ὅποιον θήσει τὸν φονεύσει. Ο δὲ ὑπουργὸς τῆς θρησκείας τὸν ἀφώρισεν».

Ἄλλ' ὅτε τὸ μὲν ἐν Θερμοπύλαις στρατόπεδον ἄμα τῇ ἀπομακρύνσει τοῦ Ὀδυσσέως διελύθη. Ο δὲ Δράμαλης, ὁρμήσας ἐκ Θεσσαλίας, διῆλθεν ἐκεῖθεν ἀκολύτως, καὶ εἰσώρυπτον εἰς τὴν Πελοπόννησον, χωρὶς οὐδὲ πυροβόλον νὰ βριφθῇ κατ' αὐτοῦ, τότε κατεννόησεν ἡ Κυβέρνησις ἐκείνη, τὴν

δέξιαν τοῦ Ὀδυσσέως τότε συνηρθάνθη ἔαυτὴν κᾶπως ὑπεύθυνον διὰ τὰ κακὰ, δσα, ἡ, κατὰ τοῦ στρατηγοῦ, ἄφρων καὶ μεροληπτικὴ αὐτῆς διαγωγή, προεκάλεσε. Ἀνεκάλεσε. λοιπὸν τότε ὅσα ἐν τῇ δργῇ της ἔξεσφενδόνισε κατ' αὐτοῦ, καὶ τὸν διώρισεν ἐκ νέου ἀρχιστράτηγον τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Θέλουσα δὲ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν διὰ τῶν Θερμοπυλῶν διάβασιν, καὶ τοῦ, κατόπιν τοῦ Δράμαλη, ἀκολουθοῦντος μετὰ τροφῶν πολεμοφοδίων καὶ ἄλλης δυνάμεως, Βαηράμη, τὸν προσεκάλει, ὅπως σώσῃ τὴν Ἑλλάδα, φράττων τὴν, διὰ τῶν Θερμοπυλῶν, δίεδον τοῦ Πατταῖ τούτου. Ἀλλ' ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν ἐπερίμενεν ὥθησιν ἐξ οὐδενὸς, ὅπως πράξῃ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον· πρὸν δ' ἡ λαβὴ παρὰ τῆς Κυθερνήσεως διαταγὴν, εἶχεν ἦδη προετοιμάσῃ τὴν καταστροφὴν τοῦ Βαηράμη πασσᾶ. Ὅτε δὲ τῇ 25 Αύγουστου ἐπλησίαζεν ὁ στρατηγὸς οὗτος εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὑπῆρχεν ἔκει λοφάζουσα, ἡ μέλλουσα νὰ διασκορπίσῃ αὐτὸν καταιγίς, ἥτις τὴν προσέγγισίν του μόνον περιέμενεν, ὅπως ἐκρχγῇ.

Γνωστὰ τὰ κατὰ τὸν Βαηράμην καὶ Δράμαλην· οἱ σφαγέντες στρατοί των, ὥπλισαν μέγα μέρος τῶν εἰσέτι ἀδιλων ἢ ἀτελῶν ἐπλισμένων Ἑλλήνων.

Ἀλλ' ὅτε ὁ ἐκ τῶν στρατιῶν ἔκείνων κίνδυνος παρῆλθεν, ἔξέλειπε δὲ καὶ ὁ ἐκ τῆς καταστροφῆς τούτων ἐνθουσιασμὸς, ἥρχισαν πάλιν αἱ, μεταξὺ τῶν δημοκρατικῶν καὶ ὀλιγαρχικῶν, διαμάχαι. Νὰ λησμονηθῇ δὲ ὑπὸ τούτων ὁ Ὀδυσσεὺς, δὲν ἦτον εὔχολον. Οἱ κεραυνὸς προσβάλλει τὰ ὑψη. Ἀλγος αἰσθάνεται τις ἀληθῶς, ὅταν ῥίπτῃ τὸ βλέμμα, ἐν ταῖς σελίσι τῆς τοῦ ἀγῶνος μας ἴστορίας ἔκείναις, ἐν αἷς ἐ-

χαράχθησαν, τὰ τῶν Ἑλλήνων, κατὰ τῶν Ἑλλήνων κατορθώματα.

Οἱ φοβεροὶ ἐν τῇ καταγθονιότητί τῶν ἀντίπαλοι τοῦ Ὀδυσσέως, κατώρθωσαν ἦδη, οὐχὶ μόνον τὴν δργὴν τῆς Κυρενήσεως ν ἀνάψωσι κατ' αὐτοῦ, ἀλλα καὶ τὰ, ὑπὲρ τοῦ ἥρως τῆς Γραβιᾶς, αἰσθήματα τοῦ λαοῦ νὰ ψυχράνωσιν. Νετὰ τόσης σατανικῆς ἐπιτηδειότητος ὑπεστήριξαν κατὰ τοῦ Ὀδυσσέως τὴν ἐπὶ φιλοτουρκισμῷ καὶ πρεδοσίᾳ κατηγορίαν! "Οτε δὲ ἡ Κυρενήσεις ἀπηλλάγη διὰ τῶν ὅπλων τῆς Στρεᾶς, τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἀντιπάλων τῆς, ἔπειψε τότε τὸν Γούρχην μετὰ δυνάμεως, ὅπως συλλάβῃ τὸν Ὀδυσσέα, ὅστις μὴ θέλων νὰ παρκτείνῃ τὰς φρίκας ἀδελφοκτόνου πολέμου, προσῆλθεν τῷ ἄλλοτε ὑπαπτιστῇ αὐτοῦ Γούρχη, ὁ διποῖος πρὶν τούτου ὑπεσχέθη «ἡγεμῶς καὶ μεθ' ὄρκου, νὰ μὴ συγχωρήσῃ ποτὲ, ὥστε νὰ προσβληθῶσιν, ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ, καὶ ἡ ἀξία τοῦ Ὀδυσσέως». Ἐπιλήσμων ὅμως γενόμενος, καὶ τῶν ὑποσχέσεών του, καὶ τῆς πρὸς τὸν εὑεργέτην τοῦ δρειλομένης εὐγνωμοσύνης, ἀπέστειλε τὸν Ὀδυσσέα ὑπὸ φρουρῶν ἀσφαλῆ, εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Ἑλικώνος κείμενον Μοναστήριον τῆς Δομοπού, μετά τινας διαφέρας διέταξεν, ὅπως μεταφέρωσιν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Αθηνῶν, καὶ τὸν κλείσωσιν ἐντὸς τοῦ ἐν αὐτῇ Ἐνετικοῦ πύργου, τὸν διποῖον μιστὰ μικρὸν, ἔγκλημα ἀποτρόπαιον ἔμελλε νὰ μιάνῃ.

"Ἐνῷ δὲ ὁ δυστυγής Ὀδυσσεὺς περιεπάτει, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 5 Ιουνίου τοῦ 1825, εἰς τὰ τείχη τοῦ, ἐνῷ εἶχε ῥιφθῆ, πύργου, αἴρνης στιβαραὶ δολοφόνων χεῖρες ἐκρήμνισαν αὐτὸν ζῶντα, ἀπὸ τὰ ὑψη ἐκεῖνα, ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου ἐδάφου, τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέρου Νίκης. Κατ' ἄλλους ἐδολο-

φωνήθη ἐνῷ ἐκοιμᾶτο, καὶ ὅτι νεκρὸς ἔργειθη ἐπὶ τοῦ λι-
θοστρώτου. Ὑπῆρξαν δὲ καὶ οἱ πιστεύσαντες ὅτι ἡ στιγμὴ
αὕτη δολοφονία διεπράχθη ὑπὸ τοῦ Γούρα. Ὁ δὲ Ἀλέ-
ξανδρος Σοῦτσος, ἀφηγεῖται ως ἔξης, τὰ περὶ τοῦ θανάτου
τοῦ Ὀδυσσέως.

« Μίαν ἀποφράδα νύκτα, λέγει οὗτος, δὲ Ἰωάννης Μα-
μούρης, καὶ Μῆτρος Τριανταφυλλίνας, ὅστις ῥαπισθεὶς πρὸ¹
γρόνων ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως, ἐμνησικάκει κατ' αὐτοῦ, εἰσέ-
βησαν εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου ὁ δέσμιος ἔκειτο ἄγρυπνος
καὶ ἀσθενής, καὶ πρῶτον ζητοῦντες τὴν ἀποκάλυψιν κατω-
ρυγμένων του θησαυρῶν, ἀπέσπασαν δύο δδόντας· ἔπειτα
δὲ Τριανταφυλλίνας (ἄλλοι λέγουν Ἱερεὺς ἀνόσιος) συσφίγξας
αὐτὸν θηριωδῶς ἀπὸ τῶν κρυφίων μερῶν, τὸν ἔθανάτωσαν·
εἰς δύο δὲ κρύψαντες σαθρὸν καλώδιον, ἐτύλιξαν τὸ ἐν τε-
μάχιον εἰς τὰς παλάμας τοῦ νεκροῦ, τὸ δόπιον ἔρριψαν ἐξ
ἐνὸς φεγγίτου εἰς τὴν βάσιν τοῦ Πύργου, καὶ ἀπήρτησαν τὸ
ἄλλο εἰς τὸν τοῖχον ἐκ τῆς ὠπῆς, ως ἀν ἐξερράγη τοῦτο
εἰς ἀπόπειραν δῆθεν δραπετεύσεως, καὶ ἐφονεύθη ἔκεινος
κάτω πεσών ».

Τοιοῦτον τὸ τέλος ἀνδρὸς, τοῦ δποίου ἡ ἀξία ἐδείχθη
οὐχὶ μόνον ὅτε, σφρυγῶν καὶ ὠραῖος, καὶ τοῦ Ἀρεως φοβε-
ρώτερος, ἔλαυπτεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν περικυκλούντων αὐτὸν,
Ἀχιλλέων, ἀλλα κατεδείχθη ἴδιως μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.
Γνωστὸν δὲ ἐνόσῳ ἔζη δὲ Κέρθερος οὗτος τῆς Ἀνατολικῆς
Ἐλλάδος, αὕτη διετηρήθη ἐλευθέρα, μικρὸν δὲ μετὰ τὴν τε-
λευτὴν τοῦ Ὀδυσσέως ἡναγκάσθη νά κώψῃ ὑπὸ τὴν ῥομφαίαν
τοῦ Κιουταχῆ.

« Ο Ὀδυσσεὺς ἦτο στρατηγὸς εὐφυῆς, πολυμήχανος, ἀν-

"Αρταν, εἰς τὴν Γέφυραν τοῦ Κόρακος, καὶ εἰς διάφορα ἄλλα μέρη, ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε. Διεκρίθη δὲ καὶ κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου. Μείνας ἐκτὸς αὐτοῦ, ὡς μαίνομενος ἐπέπιπτε νυκτὸς κατὰ τὴν πολιορκίαν. παρεκάλυε δὲ διὰ συνεχῶν ἐφόδων καὶ τὰ πρὸς τὸ στρατό πεδον αὐτῶν πεμπόμενα τρόφιμα.

Κατηγοροθεὶς κατὰ τὸ 1824 ἐπὶ συνεννοήσει μετὰ τοῦ Όμερ Βριώνη, κατεδιώγθη ἀμειλίκτως ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου, ὃστις συγκροτήσας πολεμικὸν δικαστήριον ἐκ στρατηγῶν καὶ χιλιάρχων, ἐπέτυχε νὰ ἴδῃ καταδικαζόμενον παρ' ἐκείνου, τὸν Καραϊτκάκην, μὲ στέρησιν τοῦ βαθμοῦ του. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς, ὅτι ἀπεδόθη αὐτῷ ὁ βαθμὸς μετά τινα χρόνον, ὑπὸ τῆς εἰς συναίσθησιν ἐλθούσης, Κυβερνήσεως ἀλλ' ἡ θλῆψις, ἐπὶ τῇ ἀδίκῳ, ὃσῳ καὶ ἀνυποστάτῳ, ταύτῃ κατηγορίᾳ, παρηκολούθει τὸν φιλότιμον στρατηγὸν μέχρι τοῦ τάφου.

Βαρέως ἐνόσησε τότε δὲ Καραϊτκάκης, δξευθυμότερος ἐγένετο, καὶ ἀδίκων, ὡς λέγεται, ἥσθανθη πρὸς τὴν ζωὴν. Ἀλλ' ἡ μοῖρα ἐπεφύλαξεν εἰς αὐτὸν θάνατον ἡρωος, τῷ ἐπέτρεψε δὲ πρὸν τῆς ἐνδόξου τελευτῆς του, νὰ ἐπιδεῖξῃ ἐν κύκλῳ εὑρυτέρῳ τὰ ἔξοχα αὗτοῦ στρατιωτικὰ πλεονεκτήματα, καὶ ὑψώσῃ ἀνελπίστως, τρόπαικ νέα, ἐνδοξότερα ἐκείνων διῶν μέχρι τοῦδε ἡ Ἑλλὰς, ἐμέθυε τὴν αἰκουμένην.

Κατὰ τὸ ἔτος 1826, ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο ἀποσθεσθεῖσα σχεδὸν δλοτελῶς, μόνον ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐν Μεσολογγίῳ ἐκυράτιζεν εἰσετι ἡ Ἑλληνικὴ σημαία, ἡ ἐνδοξὸς δῆμος φρουρὰ τοῦ προπυργίου τούτου τῆς Πλευρονήσου ἦγωντα, ἐνῷ αὕτη ἐδηροῦτο απλάγγως ὑπὸ

τοῦ Ἰμβραήμη. "Οτε δὲ ἡ εἰδῆσις τῆς πτῶσεως τοῦ Μεσολογγίου ἐκεραύνωσε τὴν Ἑλλάδα, ἡ δὲ ἐκ τῆς φοβερᾶς ταύτης ἀγγελίας κατάπληξις, ἀφήρεσεν ἀπὸ τῆς Στερεάς τὴν θέλησιν τῆς ἀντιστάσεως ὡρθώθη τότε ὡς γίγας ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς ἐκείνης ἀθυμίας ὁ Καραϊσκάκης, καὶ τὴν ἄβυσσον, ἥτις μικροῦ δεῖν κατέπινε τὴν Ἑλλάδα, διὰ Τουρκικῶν ἐπλήρωσε πτωμάτων.

Μεταβάτης ὁ ἀγνὸς οὗτος εἰς Ναύπλιον, περὶ τὰ μέσα τουνίου τοῦ 1826 ἐζήτησε παρὰ τῆς, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ζαήμη, Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, νὰ διορισθῇ γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς χυψάσης ἥδη ὑπὸ τὴν Μουσουλμανικὴν ἥρμφαίαν Στερεάς Ἑλλάδος.

Ἄφηγήθημεν ἐν δλίγοις, ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ζαήμη, τὰ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ὡς καὶ περὶ τῆς, μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐνδόξων ἀντιπάλων λαθούσης χώραν, ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτη σκηνῆς. Οὐδόλως ὅμως ἀσκοπον νομίζουμεν, καὶ τὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ τούτου ἀντικειμένου ἀφήγησιν, τοῦ ἡμετέρου ἱστορικοῦ Παπαργυροπούλου νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα;

"Οταν ὑπεβλήθη ἡ πρότασις, λέγει ὁ Παπαργύροπουλος πρῶτος ὡμίλησεν ὁ Ἀνδρέας Ζαήμης, ὁ πρόεδρος τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς. Πάντες ἐνόμιζον ὅτι θέλει καταψήφισει διότι πρόσφατος ἦτο ἔτι ἡ μνήμη τῶν καταδρομῶν καὶ τῶν περιφρονήσεων, ἀς ὁ οἶκος τοῦ Ζαήμη, ὑπέστη ἐν Κερπινῇ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Καραϊσκάκη ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἐμφυλίου πολέμου.

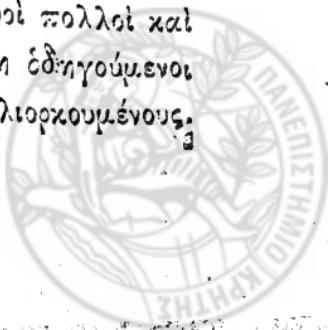
Αλλ' ὁ Ἀνδρέας Ζαήμης ἐὰν ἐκ γενετῆς ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν προεστῶν, ἐκ τοῦ φρονήματος μετεωρίζετο εἰς τὸν πανελλήνιον ὄριζοντα, καὶ συνεπολιτεύετο μὲν θέσει μετά-

τῶν ὄμοταγῶν, ἀλλὰ φύσει ἦτο ἀλλότριος τῶν μικρῶν αὐτῶν παθῶν καὶ συμφερόντων. Ἐν τῷ ἅμα ἀπερήνατο, δτὶ οὐδένα ἄλλον γνωρίζει ἵκανώτερον ἀρχηγὸν τῆς Στερεᾶς· καὶ προσελθόντος τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ Καραϊσκάκη εἰς τὸν θαλασσόπυργον, προέτεινεν αὐτῷ τὴν δεξιὰν, καὶ εἶπεν ὃσα εὐγενῆς ψυχὴ ἡδύνατο νὰ εἴπῃ. Παρέστη δὲ εἰς τὴν σκηνὴν ταύτην κατὰ τύχην ὃ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως Βασίλειος Βουδούρης, ὁ ἀγέρωχος Χρύσαριος, ὃστις ἀποταθεὶς πρὸς τὸν νέον ἀρχηγὸν, «δὲν ἔκαμες, τὸν εἶπεν ὃς ον ἐπρέπεν ἔως τώρα τὸ γρέος σου Καραϊσκάκη» ὁ Θεός νὰ σὲ βοηθήσῃ νὰ τὸ κάμης εἰς τὸ ἑξῆς». Ο δὲ, ὃστις εἶχεν ἐπωοῦν συγκινηθῆ ἐκ τῶν τρόπων καὶ τῶν λόγων τοῦ Προέδρου, ἀναλαβὼν τὴν συνίθη παρόντος. «Ναι· ἀπεκρίθη» ὅταν θέλω γίνομαι διάβολος καὶ ὅταν θέλω ἀγγελος».

«Οτε κατὰ τὴν 19 Ιουνίου ἀνεγώρησεν ἐκ Ναυπλίου ὁ Καραϊσκάκης, γενικὸς ἡδη ἀρχηγὸς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, οὗδὲν ἄλλο ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐφόδιον ἢ μόνον τὸ δίπλωμα τῆς ἀρχιστρατηγίας. Τί ἄλλο ἡδύνατο ἢ ἐν τῷ θαλασσοπόρῳ ωκεανού σιμένη ἀτυχὴς ἔκεινη Κυβέρνησις, νὰ τῷ χορηγήσῃ; Φθίσας δὲ εἰς Σαλαμίνα, δὲν εὑρέθη ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, ἢ μόνους ΕΚΑΤΟΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ στρατιώτας!»

«Ολίγαις ὅμως ἡμέραι ἤρκεσαν εἰς τὸν παράδοξον τοῦτον ἄνδρα, νὰ συγκροτήσῃ στρατὸν ἐκ τετσάρων περίπου χιλιάδ. ἐπιλέκτων, νὰ βαδίσῃ μετὰ τούτων πρὸς τὸ Χαιδάρι, νὰ κτυπήσῃ μὲ τὸν Κλουταχῆ, ἀγοντος μυριάδα πεζῶν, ἵππέων, καὶ βαρὺ πυροβολικόν, καὶ, μετὰ μάχην λυσσώδην ἀναγκάσῃ, τὸν τέως ἀνττητον καὶ ἀλαζόνα τοῦτον στρατηγὸν, νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν αἰσχρὰν καὶ ἐπονείδιστον. Αφοῦ

δὲ, κατώρθωσε, νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Ἀκρόπολιν διὰ 450 'Ρουμελιωτῶν καὶ Ἰονίων, ὑπὸ τὸν γενναῖον Κριεζότην, τὸν ἐποῖον ἔξελέξατο καὶ φρούραρχον αὐτῆς, ἀντὶ τοῦ Γούρα φραγμαθέντος, καὶ κατέλιπε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Ἐλευσῖνι στρατοπέδου εἰς τὸν Βάσσον Μαυροβουνιώτην, καὶ τὸν Στέφον Βούλγαρην, ἐπέταξε τῇ 25 Ὁκτωβρίου μετὰ τρισχιλίων περίπου ἀνδρῶν ἐκ τῆς Ἀττικῆς εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ Φωκίδα, σωτὴρ καὶ λυτρωτὴς τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, μετὰ δύο δὲ ἡμέρας εὑρέθη εἰς Δέμιοροναν καὶ ἀπέκλεισεν τοὺς Τούρκους εἰς τοὺς ἐν αὐτῇ εὑρισκομένους ὁχυροὺς πύργους. Διατάξας δὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν νὰ καταλάβωσι τὰ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἐλικῶνος κείμενα χωρία Κακόσι καὶ Χώστιαι ἔρξατο πολιορκῶν αὐτούς. Εἰς μάτην, ἐκ Θηβῶν κινηθεῖσα, φύλαξε τὴν 2 Νοεμβρίου ἐπικουρίχ, ἴσχυρὸν σῶμα πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀποκεκλεισμένων, οὐδὲ τούτους ἥδυνόθη νὰ σώσῃ οὐδὲ ἔσυτήν. Μετὰ τετράρον μάχην ὑπεγράπεν αἰσχρῶς, πολλοὺς ἀφίσασα νεκροὺς εἰς τὸ πεδίον τῆς πάλης. Φθάνει τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Μουστάμπεης ἐκ Λεβαδείας ὄρμωμενος, ἀλλαζός, ἀμφα τῇ ἀφίξει του, συγκροτηθεῖσα μάχη, ἤναγκασεν αὐτὸν μετὰ τῆς αίμοφύρτου φάλαγγός του νὰ ζητήσῃ ἀσυλον εἰς τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου, καὶ ἐκεῖθεν νὰ θεωρῇ, κεκλεισμένος αὐτὸς, τοὺς ὅποίους ἤλθε νὰ ἐλευθερώσῃ πολιορκουμένους. Ἀλλ' αἱ πρὸς σωτηρίαν τῶν πολιορκουμένων Τούρκων ἀφικνούμεναι ἐπικουρίαι δὲν ἔπαυον. Νέκι φάλαγγες πολυαριθμότεραι ηὔξησαν τὸν ἀριθμὸν τῶν Τούρκων. Ηδη δὲ μάχη προμηνύεται αἴματάδης, οἱ ἔχθροι πολλοὶ καὶ ἐμπαιροπόλεμοι καὶ ὑπὸ τοῦ ἀξίου Μουστάμπεη ὁδηγούμενοι λυσσοδῆς. Οὐδὲ ἐπάλιαιν ὅπως σώσωσι τοὺς πολιορκουμένους.

Αλλ' ἐνῷ ὁ Καραϊσκάκης ἡτοιμάζετο πρὸς πάλην φοβερῶν
ἐναντίον ἔχθροῦ τόσον πελυπληθεῖς, ἐσχεδίαζε δὲ πῶς δι,
ὅσον ἔνεστιν μικροτέρας θυσίας, νὰ συντρίψῃ αὐτὸν, αἴφνης
ὁ Μουστάμπεης ἀναγωρεῖ μετὰ τοῦ πλείστου τοῦ στρατοῦ
αὐτοῦ δρομαίως ἐκ Δωματίου, καὶ ἐγκαταλείπει τοὺς ἀ-
ποκεκλεισμένους εἰς τὴν τύχην των. Εἶχε φθάσει εἰς Τα-
λάντι ὁ Κωλέττης ὁ Γάτσινς καὶ ἄλλοι μετὰ στρατοῦ τοῦτο
μαθὼν ὁ Ἀλβανὸς στρατηγὸς καὶ φοβηθεὶς μὴ κυκλωθῆ ὑπὸ^{τῶν}
Ἐλλήνων, ἐστράφη πρὸς τὸ Τάλαντι.

Ο Καραϊσκάκης ἀποφασίσας νὰ ἐγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν
νέαν τὴν κύψασαν στερεάν, στέλλει μετὰ τὴν ἀναγώρησιν
τοῦ Μουστάμπεη, τὸν Νάκον Ηανουργιάν εἰς Ἀμφισσαν, ὅπως
κτυπήσῃ τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ Τούρκους, τὸν δὲ Γιαννάκην
ἀδελφὸν τοῦ Ὁδυσσέως, εἰς Κυριάκη, ὅπως πράξῃ τὸ αὐτὸ^ν
οῦτος δὲ ἀφίσας ἐν Διωμέραίνη σῶμα ἵκανὸν νὰ διατηρήσῃ
τὴν πολιορκίαν, ἐκινήθη μεθ' ἵκανοῦ στρατοῦ τῇ 15 Νοεμ-
βρίου, μετὰ δὲ δύο ἡμέρας ἀφίχθη εἰς Δίστομον.

Πολλοὶ ἔτρεζαν ἐκεῖ τότε καὶ ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς δικτα-
γάς, τοῦ Καραϊσκάκη, κατὰ τοῦ ὅποιου ἡτοιμάζετο ἥδη νὰ κι-
νηθῆ ὁ Μουστάμπεης, δστις μετὰ τὰ, κατὰ τῶν Ἐλλήνων
εἰς Τάλαντι, μέτρια κατορθώματά του, ἥλπισεν ἀνοίτως δτι
θὰ ἐταπείνου τὴν δόρυν καὶ τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ.

Οργήσας ἐκ Λεβαδείας ὁ Μουστάμπεης, ἐσκόπει νὰ κα-
ταλάβῃ τὴν Ράγωθαν, καὶ ἀφοῦ ἐκδιώξῃ τῆς Ἀμφισσης τὸν
Νάκον Ηανοριά καὶ ἀπαλλάξῃ τοὺς ἐν αὐτῇ Τούρκους τοῦ
ἐπιφρόσου τούτου ἔχθροῦ, νὰ ἐπιπέσῃ μεθ' ὅλης αὐτοῦ τῆς
δυνάμεως κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη ἐλπίζων οὕτω βέβαιον τὸν
Ὀρίαμβον. Άλλα ἡπατίδη οἰκτρῆς δὲ Ἀλβανὸς οὗτος στρατη-

84 ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

γός. 'Ο Καραϊσκάκης εἶχεν ἀπὸ τῆς 18, ἦτοι μίαν μόνον μετὰ τὴν εἰς Δίστομον ἀφίξιν του, ἡμέραν, πρωκταλάβει τὴν θέσιν ἔκεινην διὰ τοῦ Α. Γρίβα Γαρδικιώτου, καὶ τοῦ Γεωργίου Βάγια μετὰ πενταχρούν· ὅτε δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἐπλησίαζεν εἰς 'Ράχωναν ὁ Μουστάμπεης, θρυγιθμοὶ λεόντων διέκοψαν τὴν πορείαν του.

'Αλλὰ μετ' ὀλίγον ἡ μάχη ἤρξατο μετὰ μεγάλης ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν σφοδρότητος. Οἱ "Ελληνες, ὑπερέβαλλον τοὺς ἀντιπάλους κατὰ τὴν ἀνδρείαν" ἀλλ' οὗτοι πενταπλάσιοι ὄντες, ἦταν θεοῖς ἀνδρείας δὲν ἐφοδιοῦντο, ἐνῷ οὐδὲ οἱ "Ελληνες, σκοπὸν εἶχον νὰ στρέψωσιν αὐτοῖς τὰ νῶτα. 'Η πάλη λοιπὸν ἦτο σφοδρὰ, καὶ ἐγένετο λυσσώδης· ἐν αὐτῇ οἱ "Ελληνες θὰ ἐπιπτον μέχρις ἐνδει, ἀλλὰ δὲν θὰ ὑπεχώρουν, ἀν δὲ πρὸν τελευτήσωσιν ἐσώρευον πτώματα Τουρκικά, οὐδὲν τοῦτο θὰ ἐσήμαινεν, ἀφοῦ οἱ ἐναπομείναντες τῶν ἐγθρῶν θὰ κατελάμβενον τὴν θέσιν ἔκεινην, τὰ δὲ σχέδια τοῦ 'Αλβανοῦ στρατηγοῦ θὰ ἐλάμβανον ἀρχὴν πραγματεπιτέσσεως.

'Η μάχη ἔβραζε φοβερῶς ὅτε ἐρρίφθη αἴφνης ἐν μέσῳ τῶν παλαιώντων, φάλαγξ σφριγῶσα, τὴν δποίαν οἱ "Ελληνες ὑπεδέγθησαν μετ' ἀλλαλαγμῶν. 'Πτο δ Καραϊσκάκης μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῶν. Λαθὼν οὗτος τὴν περὶ τῆς συμπλοκῆς εἰδῆσιν, τὴν δποίαν ἀλλως τε ἐπερίμενεν, ἔκινθη ἀμέσως πρὸς θογύθειαν τῶν μαχομένων, ἔρθασε δὲ καθ' ἓν ἀκριβῶς στιγμὴν (ἥτο ἡ μεσημβρία τῆς 17 Νοεμβρίου) οἱ "Ελληνες ἥσθανοντο τὴν ἀνάγκην ἐπικουρίας.

Μικρὸν μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Καραϊσκάκη, οἱ Τουρκοὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὴν δρμὴν τῶν Ελλήνων, ἔγκαττέλειπον τὸ χωρίον καὶ ἀνέστησαν εἰς λόφον τινα ὑπεράνω

αὐτοῦ κείμενον, ἔνθα καὶ ἀπεκλείσθησαν. Ἀφοῦ δὲ εῖδον ὅτι
οἱ δραμόντες ἔχοντες μαρῶν, πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν, ἀπο-
δεκάτισθέντες ἐκ τῆς μαχαίρας τῶν Ἑλλήνων, διεσκορπί-
σθησαν, ἥλπισαν δτι θὰ κατώφθουν ν' ἀνοίξωσι δίοδον διὰ τοῦ
ξίφους αὐτῶν, ἀνὰ μέσον τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἡ σφαγὴ γι-
λίων τριακοσίων ἔξι αὐτῶν, καὶ ἡ αἰχμαλωσία τεσσάρων ἑ-
κατοντάδων, ἀπέδειξαν ὅτι μωρῶς ἥλπισαν τὴν σωτηρίαν,
τῶν εἰς τόλμην καθαρῶς Ἑλληνικόν. Τριακόσιες μόνον ἑ-
σώθησαν ἐκ τῶν Τουρκαλβανῶν τούτων, διότι ὅσους ἐφείσ-
θη ἡ σπάθη τῶν Ἑλλήνων, τούτους ἐπάταξεν ὁ οὐρανὸς.
Τὴν καταστροφὴν ἀπετέλεσεν ἡ γιών.

Μετὰ τὸν περιφανῆ τοῦτον θρίαμβον μετέβη ὁ Καραϊσκά-
κης εἰς Βελίσταν, μαθὼν δ' ἐκεῖ ὅτι ἐπτακόσιοι Τούρκοι ἔξι
ῶν οἱ πλεῖστοι ἵππεῖς, συνώδευον διὰ τὰς Ἀθήνας, δισγίλια.
Ζῶα φορτωμένα διὰ τροφῶν καὶ πολευοφοδίων, καταλαμι-
ζάνει τὸ Τουρκοχώρι, καὶ διαβάντας ἐκεῖθεν τοὺς κτυπᾶ, καὶ
μετὰ συμπλοκὴν, θραγείσιν μὲν ἀλλὰ σφοδρὰν, τρέπει αὐτοὺς
εἰς φυγήν. Τὰ δπλα ἐκατὸν πεντήκοντα φονευθέντων, καὶ
πεντακόσια ζῶα μετὰ τῶν φορτίων των, ἦσαν δὲ καρπὸς τῆς
νίκης ταύτης.

Ἐκάπινον εἰσέτει τὰ ἔθαφη ἐκεῖ, ὅτε καὶ νέα φάλαγξ
ἐκ δισγίλιων ὑπὸ τὸν Οσμάν Πασσᾶν Γκέκαν, διαιρεθεῖσα
ώρμῃ κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη εἰς Τουρκοχώρι, ἐπιτίθεται δὲ
τυατοχρήνως τὸ πλεῖστον αὐτῆς καὶ κατὰ τοῦ Διστόμου,
Ἐλπίζουσα δτι δύναμις ἀνεπαρκής καὶ εὔθραυστος ἥθελεν
ἀμφισθητήσην αὐτῇ τὴν κατοχὴν τῆς σπουδαίας ταύτης θέ-
σεως. Ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ προνοπτικὸς Καραϊσκάκης, προαπέ-
τειλε τῆς μάχης υἱὸὺς ἀληθεῖς, τὸν Νικόλαον Μπότσαρην,

ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

τὸν Νικόλαον Κάσκαρην καὶ ἄλλους οἵτινες ἐν ᾧ δὲ Καρχηδονίκης διεσκόρπιζεν εἰς Τουρκοχώρι τοὺς κατ' αὐτοῦ αὐθαδιάσαντας, ἥναγκασαν τοὺς ἔχθροντος αἴμοφύρτους καὶ κατηγραφυμένους νὰ τραπῶσι τὴν ἑξ οὖν ἥλθον ἀδόν.

Εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐν τούτοις Λιδωρικίου καὶ Κραθηάρων Τοῦρκοι πολλοὶ τυραννοῦσιν εἰσέτι τοὺς κατοίκους αὐτῶν.

’Αλλὰ καὶ τούτους θὰ πλήξῃ δὲ κεραυνός.

Μόλις ἡκούσθη ὅτι ἀφίχθη ἐκεῖ δὲ Καραϊσκάκης καὶ τῶν μερῶν ἐκείνων οἱ Τοῦρκοι τρέχουν, ἄλλοι μὲν ὅπως σωθῶσιν εἰς Ναύπακτον, ἄλλοι δὲ κλείονται εἰς Λαμποτινᾶν, ἔνθα μετὰ διημέρους ἀγῶνας παρεδόθησαν.

Μαίνεται ὁ Κιουταχῆς μὴ δυνάμενος ὡς ἐκ τῆς πολιορκίας τῆς Ἀκροπόλεως, νὰ κινηθῇ δὲ ἵδιος εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ διακόψῃ, ώστε ἥλπιζεν δὲ ἀλαζῶν οὗτος στρατάρχης, τὴν σειρὰν τῶν θριάμβων τοῦ Καραϊσκάκη. Αἰσθανόμενος δὲ τὴν ἀνάγκην νὰ καταλάβῃ ἀντὶ πάσης θυσίας τὸ Δίστομον δπως ἀναχαιτίζῃ ἐκεῖθεν τὰς κινήσεις τοῦ ἀηττήτου στρατηγοῦ, διατάττει τὸν Ὁμέρο Πασσᾶν τῆς Καρύστου, καὶ ἄλλους, ἔγνωσμένους ἀνδρείους Ἀλβανοὺς πολεμάρχους, νὰ ἐπιπέσωσιν μετὰ πεντακισχιλίων Ἀλβανῶν μαχητῶνταν, κατὰ τῶν κατεχόντων τὸ χωρίον ἐκεῖνο Ἐλλήνων.

’Αλλ’ ὁ Καραϊσκάκης μὲν βλέμμα ἀτοῦ πάρακολουθεῖ τὰς κινήσεις τῶν Τουρκικῶν φαλάγγων. Ἐβέδιζον οἱ Τοῦρκοι πρὸς τὸ Τουρκοχώρι καὶ ἐπλησίαζον εἰς τὸ Δίστομον, ὅτε οὗτος ἀφίσας φρουρὰν εἰς τὰ Κράθηαρα, ἀναχωρεῖ ἐκεῖθεν, καὶ διασχίσας ώς ἀστραπὴ τὴν μέχρι τοῦ Διστόμου ἀπόστασιν, φθάνει ἐκεῖ καθ’ ἣν στιγμὴν τὸ αἷμα ἔρεξατο νὰ ποτίζῃ τὰ πέριξ τοῦ χωρίου τούτου.

Πάντες κατενόουν ότι: ή θέσις ἐν τῇ συνεπλέκοντο ἥδη Τοῦρχοι καὶ Ἑλληνες, θὰ ἐγίνετο ὁ τάφος τῆς Στερεᾶς, ἀν μὴ κατωρθοῦτο ν' ἀποκρουσθῶσιν, ἔκειθεν οἱ Τοῦρχοι, οἵτινες ἐν τούτοις ἐφάνοντο ἀποφασισμένοι νὰ κατακοπῶσιν ἔκει, πρὸν ἐπιτρέψωσιν εἰς τοὺς Ἑλληνας τὴν ἀνενόχλητον κατοχὴν τοῦ χωρίου «Ἡ θέσις τοῦ Διστόμου ἦτο τόσον ἀναγκαῖα εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἵγραφε τὴν 22 Ἰανουαρίου πρὸς τὴν Κυριέρηντιν ὁ Καραϊσκάκης, ὡστε ἀν οἱ Τοῦρχοι ἐκυρίευον τὸ χωρίον ἔκεινο (τοῦ Διστόμου) καὶ τὸ σκάλωμα, ὅλα τότε τὰ κατὰ τὴν στερ. Ἑλλάδα στρατόπεδα τῶν Ἑλλήνων θὰ ἔμενον ἄχρηστα».

Αἱ συμπλοκαὶ καὶ ἀνδροφωνίαι περὶ τὸ Δίστομον, ἀρχίσασαι ἀπὸ τῆς 16 Ἰανουαρίου καὶ διαρκέσασαι μέχρι τῆς 5 Φεβρουαρίου, κατέληξαν εἰς τὴν παντελῆ ἥτταν τῶν Τούρκων, οἵτινες κακὴν κακῶς, διασκορπισθέντες ἀφίσαν καὶ τὰς σκηνὰς καὶ ἀποσκευάς των, καὶ τὰ πυροβόλα εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

«Ἡ ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀπουσία αὐτοῦ, λέγει ἔξοχος ἴστορικὸς, διηρέετε 3 περίπου μῆνας. "Οταν τῇ 25 Οκτωβρίου ἀνεγώησεν, ἐξ Ἐλευσῖνος, πᾶσα ἡ Στερεά Ἑλλὰς ἦτο ὑποτεταγμένη εἰς τοὺς Τούρκους" ὅτε δὲ τῇ 23 Φεβρουαρίου 1827 ἐπανέκαμψεν εἰς Ἐλευσῖνα ἀπὸ τοῦ Λαμβρακικοῦ κόλπου μέχρι τῶν Αθηνῶν, οὐδαμοῦ ἄλλου ἐφαίνετο διθωμανικὴ σημαία, εἰμὴ ἐντὸς τῶν παραλίων φρουρίων τῆς Βονίτσης τοῦ Μετολογγίου καὶ τῆς Ναυπάκτου. Εἰς μάτην ὁ Ρεσίτ Πασσᾶς, ἔξακολουθῶν πεισματωδῶς τὴν πολιορκίαν τῆς ἀκροπόλεως, ἡγωνίσθη συγχρόνως ν' ἀναγκαιτήσῃ τὴν πορείαν τοῦ Ἑλληνος πολεμάρχου διὰ τε τοῦ Ομέρ πασᾶ καὶ διὰ νέαν

λογάδων ταγμάτων, τὰ δποῖα ἐξ Ἀλβανίκης προσεκάλεσεν ὑπὸ πολεμάρχους ὄνομαστοὺς, τὸν Μουσταφάμπεν καὶ τὸν Κεχαγιάμπεν. Τρεῖς νίκαι, ἡ περὶ τὴν Ράχωνα, ἡ περὶ Τουρκοχώρη, καὶ ἡ περὶ Δίστομον, ἐπεσφράγησαν τὸ ἔργον τοῦ Καραϊσκάκη, καὶ διὰ τριῶν στεφάνων ἐκόσμησαν τὴν κεφαλὴν τῆς πνεούσης τὰ λοίσθια ἐπαναστάσεως ^π.

Μαθὼν δτι ἡ ἀκρόπολις κινδυνεύει νὰ πέσῃ εἰς χείρας τῶν πολιορκητῶν, κατέλειπε τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ εἰς Μεσολόγγιον καὶ Λεβαδείαν, καὶ δραμῶν ταχὺς εἰς τὴν Ἀττικὴν, προλαμβάνει τὴν καταστροφὴν, ἐμπνέει θάρρος εἰς πάντα καὶ συνκεντρώνει περὶ αὐτὸν 10 χιλιάδας στρατὸν ἐκλεκτόν.

Πόσα ἥδυνατο ἢ πράξη διὰ τοσαύτης δυνάμεως στρατιγὸς, μεγαλόνους καὶ ἀνδρεῖος οἶος ὁ Καραϊσκάκης! Ἐλλά τούχη ἐφθόνησε τὴν Ἑλλάδα. Μικρὸς ἀκροβολισμὸς συμβάς ἐναντίον τῆς θελήσεώς του, μετεβλήθη εἰς μάχην λυσσώδη ὁ θόρυβος τῆς ὄποιάς ἡνάγκασε τὸν στρατιγὸν, καίτοι πάσχοντα ὑπὸ πυρετοῦ, νὰ ἐξέλθῃ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ ἀλλὰ τὶ βλέπει! τοὺς Ἑλληνας τρεπομένους εἰς φυγήν. !! Ἀνάπτει τότε ἐκ θυμοῦ, καὶ ὅρμη κατὰ τῶν Τούρκων, σύρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ὅσους ἀπήντα ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ ἐμπνέει θάρρος εἰς τοὺς Ἑλληνας καὶ φοβίζει τοὺς Τούρκους, οἵτινες ὑπεχωρήσαντες εἰς τὴν ἀκατάσχετον ὅρμήν του, κατέρυγον εἰς τὰ ὄχυρά λατά των. Ἐδών δὲ ὁ Κιουταχῆς δτι καὶ εἰς αὕτα εἰσώρμουν οἱ Ἑλληνες, ἦγουμένου τοῦ Καραϊσκάκη φοβηθείς, κινεῖ κατ' αὐτοῦ ἄπαν τὸ ἴππικόν του. Ἐλλά ὁ Καραϊσκάκης ἐννοήσας ἐγκαίρως τὸν κίνδυνον, διατάττει ὑποχώρησιν, ἐξασφαλίσας οὕτω τὸν Ἑλληνικὸν στρατόν. Ἐπελάθετο ὅμως ἑαυτοῦ ὁ ἀτρόμητος

Δυστυχῶς, περιστάσεις ζοφεραῖ, δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τὸν φιλομαθῆ νέον, νὰ μεταβῇ, ὡς ἐπεθύμει, εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἔκτείνει τὸν κύκλον τῶν γνώσεών του, φοιτῶν εἰς τὰ ἐν αὐτῇ Πανεπιστήμια.

Ἡ βάρβαρος ἔξουσία, ἡνάγκασε τὸν μὲν πατέρα τοῦ Λαζάρου νὰ ἐκπατρισθῇ, αὐτὸν δὲ τοῦτον νὰ διακόψῃ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, καὶ ἐν τρυφερῷ εἰσέτι ἥλικίᾳ, νὰ «πέσῃ εἰς τὰ βάσανα», καὶ εἰς τὰς περὶ τῶν τοῦ οἴκου, καταναλισκούσας φροντίδας καὶ εὐθύνας.

Μόλις εἶγε λοιπὸν συμπληρώσει τὸ ίπέ τῆς ἥλικίας του ἔτος, δὲ νέος Κουντουριώτης, καὶ ἤξετο γενόμενος; τὰς οὐχὶ συνίθεις ἐν τῇ ἥλικίᾳ αὐτοῦ πικρίας, τοῦ προσκαίρου τούτου βίου. Ἀλλ' ἔκτοτε ἐδείχθη τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τὸ κάλλος καὶ ἡ δύναμις.

Ἡ δὲ, δὲ μὲν ἔξειγενίζουσα καὶ ἔξυψοῦσα, ὅτε δὲ, ὅπερ καὶ τὸ συνιθέστερον, ἔξαγωγοῦσα καὶ ταπεινοῦσα, δυστυχία, θῆμα εὐάλωτον δὲν εὑρεν ἐν τῷ τρυφερῷ νεανίσκῳ. Εἰδὼς κάλλιστα δὲ, μὲ σύνεσιν γέρωντος εὔτυχήσας, τόσον προώρως νὰ κοσμηθῇ Λάζαρος, ὅτε, ἡ δειλία εἶναι ἡ τέτα, καταστροφὴ, ἔξουδένωτις, καὶ δὲ, πᾶσα συμφορά, ἀν μὴ καταβάλῃ ἔκεινον δὴν πλήττει, ἔργεται ὅπως παρέλθῃ, δὲν ἐδειλίασεν, ἀλλ' ἀντεπεξῆλθε μεθ' ὅστις αὐτῷ δυνάμεως κατὰ τῆς δισμενείας τῆς τύχης, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἡττήθη καὶ ἦτο τότε—τὸ σημειοῦμεν καὶ ἐκ δευτέρου, ὅπιος τὸ ἀναγνώσωσιν οἱ ἐν τῷ πελάγει τοῦ βίου ῥιπτόμενοι, χωρὶς νὰ ἔχωσι πηξίδα τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πρὸς τὸ θεῖον πεποίθησιν, καὶ διὰ τοῦτο ὑφ' ἐνὸς καὶ μόνου κύματος καταποντιζόμενοι—ἡτο λέγωμεν μόλις δεκατετραχέτης.

Καὶ ὑπὸ μὲν τῆς, ἐκ τῆς στερήσεώς του, ὃν ὑπερηγάπαξ
βεβαιώς πατρὸς, θλίψεως, δὲν κατεβλήθη. Ἐνῷ δ' ἀφ' ἑνὸς
κατεπολέμει διὰ θελήσεως ἴσχυρᾶς τοὺς, ὡς περικυκλοῦ-
ται ἡ ἀπειρος νεότης, πειρατυῶν, καὶ πᾶσαν κατέβαλς προ-
σπάθειαν ὅπως μὴ χωρισθῇ ὄλοτελῶς τῶν ποθητῶν αὐτῷ
βιβλίων· ἐπήρκει ἀφ' ἑτέρου, ὃς οἰκογενειάρχης συνετὸς καὶ
πολύπειρος, καὶ εἰς τὰς τῆς οἰκογενείας ἀνάγκας καὶ μερί-
μνας, ἐν αἷς τὴν πρώτην κατεῖχεν θέσιν, αἱ περὶ ἀνατροφῆς
καὶ ἐκπαίδευσεως τοῦ μικροῦ αὐτοῦ ἀδελφοῦ Γεωργίου. Με-
τὰ δὲ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ πατρὸς εἰς Γένουν ἔνθι
ξατο νὰ μετέργηται τὴν ἐμπορίαν, ἀνταπεκρίνετο μετ'
αὐτοῦ.

'Αλλὰ καὶ ἡ τύχη ἦξετο τότε νὰ προσμειδιᾷ αὐτῷ. Η
ἐλαττωθεῖσα περιουσία ηὔξανετο ἐπαισθητῶς. Ο πατὴρ ἐ-
πανῆλθεν ἐκ τῆς ξένης γῆς εἰς τὴν πατρίδα, εὐτυχῆς
πλέον ἐν τοῖς κόλποις τῶν φιλτάτων του. Αἱ ἐπιγει-
ρίσεις εὐδοῦντο, δὸς χρυσὸς ἔργεσσν ἀρθρίνος ἐν τοῖς κιβω-
τίοις τῆς οἰκογενείας, τῆς ὁποίας ἡ ὀλβιώτης δὲν προεκά-
λει κατ' αὐτῆς, ὃς συνήθως συγκεκίνει, τὴν καταρρήνησιν
τῶν τιμών καὶ εὐαίσθητῶν ἀνθρώπων, τὸν φθίνον τῶν
ἔζαχρειωμένων, καὶ τὸ μῆσας τοῦ λαοῦ, διέτει βρεθῆ θρησκευτι-
κὸν αἰσθημα, ὑπερέμνησκεν αὐτῇ πάντοτε τὰ πρὸς τὸν πλη-
σίον καθίκοντα.

'Η δὲ δημοτικότης καὶ ἡ ἐν τῷ τόπῳ ἴσχὺς καὶ ἐπιφ-
ρόὴ τοῦ ἀνδροθέντος ἦδη Ααζάρου, σέβαινον παραλλή-
λως πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ οἰκογενειακοῦ πλούτου, πρὸς δὲ
θεῖος, τῇ ἀληθείᾳ, ἐπιφυλάσσετο προορισμὸς ὑπὸ τοῦ διαχει-
ρίζομένου αὐτάν.

Εύδαιμων ὁ γέρων, ὁ πατήρ, οὐδὲν ἄλλο ἐπόθει, οὐδὲν
ἴδη πρὶν ἀποθάνῃ τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ οὐδὲν νυμφεύμενα,
· Ή ἐπιθυμία τοῦ γέροντος ἐπραγματοποιήθη.

Ἐτελοῦντο οἵδη οἱ γάμοι τοῦ Λαζάρου, ή χαρὰ καὶ ή ἀ-
γαλλίασις κατεπλυμένου τὸν οἶκον, ὅτε αἰρνης θρασὺς κα-
κοῦργος μετέβαλε διὰ μιᾶς τὴν χαρμογὴν καὶ τὰ ἀσματα,
εἰς ὀλολυγμοὺς καὶ θρήνους.

Εἰσῆλθεν οὗτος ἐν τῷ οἶκῳ τοῦ Κουντουριώτου ὅπως φο-
νεύσῃ ἔνα τῶν μουσικῶν. Ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ θρασύτητι αὐ-
τοῦ ὁ γέρων τὸν ἐπέπληγεν. Ο δὲ μακινόμενος ἔκεινος ὅπως
μὴ ἀπέλθῃ ἀπρακτος, ἀντὶ τοῦ μουσικοῦ ἐργάζεται τὸν γέ-
ροντα !!

«Τὸ περιστατικὸν τῆς δολορονίας ταύτης, ἀποτελεῖ μίαν
τῶν παθητικωτέρων σελίδων τοῦ βίου τοῦ μακχρίτου Λαζά-
ρου». Εγράψεν οὕτω ἀνὴρ ὅστις εὔτήγησε νὰ ζήσῃ πλη-
σίον τοῦ Λαζάρου, καὶ νὰ σπουδάσῃ ἐκ τοῦ πλησίου, τὸν ἔ-
ξοχὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρὸς τούτου. «Κατ' ἀγχάς, ἐξα-
λουθεῖ οὗτος, ὑπερίσχυσε τὸ σίεκὸν φίλτρον, καὶ κατεδίωξεν
οἱ δύο ἀδελφοὶ τὸν δολοφόνον, κατορθώσαντα νὰ σωθῇ διὰ
τῆς φυγῆς» ἐπανελθόντος δὲ τούτου μετὰ πολλὰ ἔτη εἰς "Υ-
δραν κρυφίως, ἔμαθεν τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ὁ Λαζαρες ἀταρά-
χως, καὶ δῆλον αἰτήσαντα τὴν συγγένωσιν αὐτοῦ διὰ
πνευματικοῦ, τὸν ἐσυγχώρησεν, ἀλλὰ καὶ γρηγορικῶς τὸν
ἔνοκθησε δυστυχοῦντα, καὶ ὑπὸ σύνταξιν τὸν εἶγεν κατὰ
τὴν μακράν του ἀσθένειαν, καὶ θανόντα τὸν ἐνταρίασεν.
· Ενα μόνον δρον ἔθεσεν εἰς τὰς ἐνεργείας του ταύτας, καὶ
τὸν ὄρον τοῦτον τὸν ἡθέλησεν ἀπαράβατον, τὸ νὰ μὴ τὸν ἔδει
κατὰ πρόσωπον, καὶ ἀληθῶς ποτὲ δὲν τὸν εἶδε. Κατ' αὐτ-

τὸν τὸν τρόπον ἡρέσκετο συμβιβάζων ὁ μεγαλόψυχος ἀνὴρ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν, μὲ τὸ καθῆκον τῆς πρὸς τὴν μνήμην τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εὔσεβείας».

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1817 κατέβη εἰς τὸ Γαλατικόν διαδρόμον τοῦ Αναγνωσταρᾶς, καὶ συετισθεὶς μετὰ τοῦ Νικηφόρου Παχιπούκη, διδασκάλου τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς τῆς νῆσου ταύτης, καὶ διὰ τούτου συνάψας σχέσεις μετὰ τοῦ Λαζάρου Κουτουριώτου, ἐπεχείρισε νὰ μυήσῃ καὶ τοῦτον εἰς τὰ δόγματα τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας. Άλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ καὶ τὸν ἀνδρα τοῦτον δπῶς λάθη ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ τῆς Ἐταιρίας, διότι δὲπὶ μίαν στιγμὴν κατενθουσιασθεὶς Κουτουριώτης, καὶ ως ἐκ τούτου ἀπωλέσας τὴν ἐλευθέραν τοῦ λογικοῦ ἐνέργειαν, ἀφ' ἀνακτήσας τὴν ψυχρότητά του, ἐνδύσεις καθῆκον αὐτοῦ καὶ καθῆκον ὑπέρτατον, νὰ ζητήσῃ ἐξηγήσεις σαφεῖς, καὶ ἀποδεῖξεις, τῶν ἴσχυρισμῶν τοῦ Αναγνωσταρᾶ, θεοφανεῖς ώς δῆλοι τῆς Ἐταιρίας οἱ ἀπόστολοι, τὰ ἀπίθανα, καὶ παρεστῶντα λίαν ἔξογκωμένα τὰ πράγματα. Ιδίως δὲ ἀπητητητεν δὲ Κουτουριώτης νὰ τῷ ἐπιδειχθῇ ἐγγραφὸν τοῦ Καποδιστρίου, καὶ ἐπέμεινε νὰ θεοφανεῖ ἀν τῷ δοντι, εἶνε αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐταιρίας. Αἱ σαφεῖς αὗται ἐρωτήσεις, τὰς δύοις ὁ ἀγαθὸς Αναγνωσταρᾶς δὲν ὑποπτεύετο, τόσον ἀποτόμους, ἔτρεψαν αὐτὸν εἰς φυγήν.

Άλλ' ἀν καὶ δὲν ἔλαβες μέρος εἰς τὰς πρὸ τῆς ἐκτίξεως τοῦ ἀγῶνος ἐπαναστατικῆς ἐνεργείας τῶν Φιλικῶν, ἡσπάσθη δύμως ἐνθουσιωδῶς τὴν ἐπανάστασιν, ἀν καὶ ἐθεώρει ταύτην πρόωρον, καὶ ἐκήρυξε πανδίμως, ὅτι συντατίζει τὴν τύχην

ἔαυτοῦ τε, τῶν οἰκείων, καὶ τῆς ἴδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος, μετὰ τῆς τύχης τοῦ δόλου Ἑλληνισμοῦ.

Ὕγάπα τὴν οἰκογένειάν του περιπέσότερον ἔαυτοῦ, χάριν ὅμως τὴν πατρίδος, θάξ ἐθυσίαζεν ἀπόνως ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἔαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Φοβούμενος δὲ μὴ, ἀσφαλίζων αὐτὴν, ἄλλου ποῦ, ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἀποθαρρύνει τὸν λαὸν, ἐκράτησεν αὐτὴν περιορισμένην, καθ' ὅλην τοῦ ἀγῶνας τὴν διάρκειαν, ἐντὸς τῆς Ἐδρας.

Καὶ ἐρρέθη καὶ ἐπιστεύθη δτι, ἀνευ τοῦ ἀρδεός τούτου, ἡ ἐπαγάστασις δὲν εὔοδοῦτο. Ἀλλ' ἀν τοῦτο δὲν εἶνε ὑπερβολὴ, πῶς συμβαίνει νὰ ἔηνται ἀκριβεῖς, ἀρροῦ ως γνωστὸν, οὐδὲ κατὰ θέλασσαν ὠδήγησε στόλους κατὰ τοῦ ἔχθροῦ, οὕτε τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων τὴν ἥγειμονίαν ἀνέλαβε ποτὲ, τὴν δὲ Κυθέρνησιν τῆς Ἑλλάδος πάντοτε ἀπεποιήθη.

Διὰ τῶν πολλῶν καὶ ἔξοχῶν πρετερημάτων του, διὰ τοῦ μεγάλου πλούτου του, διὰ ἐθυσίασεν ἀφειδῶς εἰς τὸν Βωμὸν τῆς πατρίδος, διὰ τοῦ ἀπειροῦ πατριωτισμοῦ του, τοσάντην ἔξήσκει ἐπιφρότην ἐπὶ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, ὥστε ἀνεκρούχθη ὁ ὑπέρτατος ἄρχων τῆς νήσου, ἐντεῦθεν δὲ ἐπέδραχ ἐπωφελῶς ἐπὶ τῆς ἐν γένει διοικήσεως τῆς ὅλης Ἑλλάδος, αἱ δὲ γνῶμαι ἡ συμβουλαὶ αὐτοῦ, ως ἐκ τοῦ ἀπεριορίστου σεβασμοῦ διηνεκεν διατάσσεις, εἶχον τὴν δύναμιν ἐπιταγῶν· ὥστε ἐνῷ κατὰ τὸ φαινόμενον οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ εἰς ἀπλοῦς ἴδιώτης, κατ' οὐσίαν ἦτο τὸ πᾶν, ἦτο τὸ ἀδρατον, εἰς γυμνοὺς ὁφθαλμοὺς ἐλατήριον, δι' οὗ ἐκινεῖτο καὶ ἐβημάτιζεν ἡ ἐπανάστασις.

«Ἔτον διεβάσις ἰσχυρὸν ἐλατήριον τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ὁ πλοῦτος. Θεωρεῖται ως δέσμαιον ὅτι ἡ περιουσία τῆς φίλων

πάτριδος αὐτῆς οἰκογενείας ἔφθασε, κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμοὺς ᾧς τὰς ὀκτακοσίας χιλιάδας διστήλων ὅτι δὲ ἐδαπανήθη, κατὰ τὰ τρία τέταρτα αὐτῆς σχεδὸν εἰς τὴν ἐπανάστασιν, ἀπόδειξις εἶναι ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Λαζάρου εὑρεθεῖσα εὔτελής χρηματικὴ ποσότης· Εἴναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τὰ ἔθνικὰ βιβλία οἱ Κουντουριῶται σημειοῦνται ὡς πιστωταὶ τριακοσίων διγράμμοντα περίπου χιλιάδων διστήλων· ἀλλ’ ἔκτὸς διαφορῶν τινῶν κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν πλοίων, εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ δαπάναι αὐτῶν δὲν ἦσαν ὅλαις ἔξι ἑκατόντα, αἵτινες ἦδύναντο νὰ καταλογεῖσθωσιν εἰς θάρος τοῦ δημοσίου ταμείου. Ἐνεργῶν λοιπὸν ὁ ἀειμνηστος Λαζάρος, ὡς ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀξιοτίμου ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀπονέμοντος πάντοτε εἰς αὐτὸν μετὰ τῶν πρωτείων εἰς τὴν ἀπεριόριστον τῆς κοινῆς περιουσίας χρῆσιν, καὶ ὑπερτερῶν ἐπὶ πολὺ τῶν λοιπῶν φιλογενῶν, ἐπίσης προκρίτων κατὰ τὴν περιουσίαν, ἦτον ἐλευθεριώτατος, ἀλλὰ καὶ φρονιμώτατος περὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς. Εἰς τὴν παραμικρὰν περιττὴν δαπάνην ἦτον ἐναντίος μέχρι φειδωλίας· διπαυ δὲ ἐνδυμάζε πρέπον νὰ δαπανήσῃ, ἐδαπάνα ἀφθόνως καὶ ἀσυλλογίστως. Οὕτως ἐπλήρωσέ ποτε ὑπὲρ τὰς πεντήκοντα χιλιάδας διστήλων ἐν διαστήματι τεσσάρων μηνῶν».

“Απατᾶται δῆμος ὅστις ἥθελε νομίσει ὅτι ἡ πανίγυρος αὕτη ἐπιρροὴ προήρχετο μόνον ἐκ τοῦ πλούτου· διότι ἡ φύσις τὸν ἐπροΐσε μὲν τῶν ἡγεμονικῶν ἑκείνων χαρακτήρων, αἵτινες ἐπιβάλλουν σεβασμὸν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὰ πλήθη, χαρακτῆρα ἀρχαῖκν, μεγαλοπρεπῆ, διαλάμποντα ἐν τῇ ἀπλότητι τοῦ ἥθους, καὶ τῇ λεπτότητι τοῦ βίου του. Οὕτως

ἔσυρε πάντοτε τὸν λαὸν γχωρίς νὰ θυσιάσῃ τίποτε, οὔτε ἐκ τῶν ἀρετῶν, οὔτε ἐκ τῆς ἀξιοπρεπείας του».

«³ Ήτον ὁ δημοκρατικώτερος, μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀριστοκρατικῶν οίκογενειῶν τῆς νήσου, καὶ τοῦτο ἵσως ἀπετέλει τὴν μεγαλειτέραν δύναμιν του. Ἀλλ' ἥτον τοιοῦτος, ἐκ πεποιθήσεως ἀρχῶν καὶ φιλολάου διαθέσεως, καὶ ποτὲ δὲν ἦθέλητε· νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ὑπεροχήν του εἰς θλάβην τῶν συναδέλφων του προκρίτων, τῶν ἄποινων ἐτίμα τὴν ἀξίαν. Οτε ἐπὶ τῆς στάτεως τοῦ Ἀντωνίου Οἰκονόμου, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ λαὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τολμηροῦ τούτου δημαρχοῦ, καταφέρετο ἐμμανῶς κατὰ τοῦ προκρίτων, μηδένα ἄλλον σεβόμενος ἐκτὸς τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου, ὁ ῥθεῖς δημαρχογός ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν νὰ παραιτήσῃ τοὺς ἄλλους εἰς τὴν τύχην των, καὶ νὰ ἔνωθῇ μετ' αὐτοῦ ἀρχῶν μόνον πολιτικῶς τῆς "Τύρας", ἐκείνου περιοριζομένου εἰς τὴν κατὰ τὸν πόλεμον θαλασσαρχίαν. ἀλλ' ὁ Κουντουριώτης ἀπέρριψε μετ' ἀγανακτήσεως τὴν πρότασιν, ἀποκριθεὶς γενναίως ὅτι ἐπεθύμει νὰ συμμερισθῇ τὴν τύχην τῶν ἄμεινων του».

«Τοιοῦτό τι ἡκολούθησε καὶ ἔτη τινὰ μετὰ ταῦτα. Συνέβη, τότε εἰς δημοτικήν τινα συνέλευσιν, νὰ ἐξαγριωθῇ ὁ λαὸς κατὰ τῶν προκρίτων καὶ ἀγχίλινωτος γενόμενος, νὰ ψηφίσῃ παραχρῆμα τὴν ἔκπτωσιν αὐτῶν ἐκ τοῦ συμβουλίου, καὶ τὴν ἀντικατάστασίν των, ὑπὸ οἵου ἀριθμοῦ ἐκ τῶν ἐπιτημοτέρων δημεγερτῶν. Πάντοτε δύως ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου. Οἱ πρόχριτοι φοβηθέντες ἔφυγαν, μή δρεύγετε τοὺς εἶπεν ὁ Κουντουριώτης, η ταχέως θέλετε ἐπιστρέψετε. Τηνήχωρῶν δὲ ὡς συνήθιζεν ὁσάκις ἔβλεπεν ὅτι ἐπρεπε πρὸς

ώραν νὰ ὑποχωρήσῃ, ἐδέχθη νὰ συνεδριάσῃ μετὰ τῶν δώδεκα, ἣ ἔνδεκα νομίζομεν ἀστριών ἐκείνων ἀνθρώπων· κατέλαβε δὲ τὴν κατωτέραν θέσιν, ἐνῷ ἐκεῖνοι αὐθαδῶς προεξάθησαν αὐτοῦ. Ἀρξαμένης δὲ τότε τῆς θιασκέψιας ἐξήτησαν ἐκεῖνοι νὰ λαλήσῃ ὁ Κουντουριώτης ἀλλ' οὗτος ἀπεκρίθη ὅτι, ἐπειδὴ οὗτος εἶνε τοῦ παλαιοῦ συμβουλίου, τοῦ ὅποιου αἱ γνῶμαι δὲν ἔθεωρήθησαν αἱ καταλληλότεραι, εἰς αὐτοὺς παριστάνοντας τὸ ἐπικρατοῦν φρόνημα, ἀνήκει νὰ λαλήσωσι καὶ πρῶτοι καὶ τελευταῖοι. Οὗτως αὐτοῦ σιωπῶντος, ἐπεισαν ἐκεῖνοι εἰς ἔριδας καὶ λογομαχίας, καὶ διελύθησαν κακὴν κακῶς. Τὴν ἐπαύριον, γενομένης ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τῆς δεούστης ἐνεργείας, μετέβαλε γνώμην ὁ λαὸς ἐξαναστὰς κατὰ τῶν νέων συμβούλων· ἀποκαταστήσας δὲ τοὺς παλαιοὺς, ἀπέβαλε τοὺς νέους τῆς ἀρχῆς, καὶ ἥθελε τοὺς κακοποιήσει, ἀν δὲν ἀνελάμβανε τὴν ὑπεράσπισίν των ὁ ἴδιος ὁ Κουντουριώτης».

«Δυσαρεστήθεις ἄλλοτε ὁ λαὸς δὲν ἥθελε νὰ δώσῃ ναύτας διὰ τὴν μελετωμένην ἐκστρατείαν τῆς Σάμου· ἐπρόκειτο περὶ τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης, καθ' ἣν ἥριστευσεν ὁ ἔνδοξος Σαγούρης. «Π συνέλευσις ἦτον θορυβώδης, ὁ λαὸς ἐπετίθετο κατὰ παντὸς ἀντιλέγοντος, ὅτε ἥγερθη ἀταράχως ἐκ τῆς ἔδρας αὐτοῦ ὁ Κουντουριώτης. «Οσοι δὲν θέλουν, εἴπεν, ἀς μὴ ὑπάγουν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι θέλουν διατὶ νὰ ἐμποδισθοῦν; Καιρὸς εἶνε νὰ ὑπηρετήσουν, οἱ ναύται, ὅσοι τούλαχιστον δὲν ὑπηρέτησαν καὶ ἐγὼ πρῶτος εὐχαρίστως ἐμβαίνω νὰ ὑπηρετήσω». Καὶ ταῦτα λέγων ὥρμησε καὶ ἐξῆλθε τῆς συνελεύσεως ψιθυρισμοὶ μετανοίας ἥγερθησαν παραχρῆμα, καὶ ὁ λαὸς ζητήσας συγχώρησιν, ἀνεκάλεσε τὴν προτέραν του ἀπόφασιν.

«Οντος ποτὲ ὡς εἶνε γνωστὸν, πολυαρίθμου στρατοῦ τῆς ἔγραις ἐν Ὑδρᾳ εἰς προφύλαξιν αὐτῆς ἀπὸ ἐχθρικῆς ἀποβάσε-σεως, ἵσις σφιδρὴ ἦγέρθη μίαν τῶν ἡμερῶν μεταξὺ στρατι-ωτῶν καὶ κατοίκων, καὶ ἡ ἕρις μετεῖλατη ταχέως εἰς τρο-μερὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Οἱ στρατιῶται ὡχυρώθησαν εἰς δια-φύρους οἰκίας, δὲ λαὸς ἔτρεχεν εἰς τὰ ὅπλα, τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοία ἦσαν ἔτοιμα νὰ πυροβολήσωσι, καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐμελλε νὰ ἀρχίσῃ φονικωτάτη συμπλοκή Τριακόσιοι περίπου τῶν στρατιωτῶν ἐπολιορκοῦντο ἐντὸς τοῦ μοναστη-ρίου, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ λαοῦ μέρος ἐπισωρευθὲν ἐντὸς αὐτοῦ τοὺς ἐπολιόρκει. Τὸν κίνδυνον τοῦτον ἴδων ὁ Λάζαρος Κουν-τουριώτης, κατῆλθε μόνος τῆς οἰκίας του, καὶ ἐπλησίασε τὸ μαίνομενον ἐκεῖνο πλῆθος. «Ἄμα αὐτοῦ ἐμφανισθέντος, ἐφάνη θέαμα παράδοξον καὶ ἀπροσδόκητον. Λί γωναὶ ἐσίγησαν, τὸ πλῆθος ἐσχίσθη εἰς δύο, ἀφῆσαν εὔρὺ διάστημα ἐν τῷ μέσῳ, δι' οὗ διῆλθεν ὁ σεβαστὸς ἀνὴρ, δστις, λαλήσας τὰ δέοντα καὶ πρὸς τὰ δύο διαμαχόμενα μέρη, τὰ ἐσυμφιλίωσεν εὐθὺς, καὶ μετέβαλεν ἐν ἀκαρεὶ τὰ πάντα εἰς εἰρήνην. Ο Κύριος ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν Ὅπουργὸς, ὃν τότε εἴς τῶν ἐν τῷ μονα-στηρίῳ κλεισθέντων ἀρχηγῶν, καὶ μάρτυς αὐτόπτης χρημα-τίσας τοῦ πράγματος, ἐνθυμεῖται θεοῖς τὸ ἀξιογνημόνευ-τον τοῦτο περιστατικόν.»

«Καὶ ἄλλοι ὅσοι ἔτυχον ἐκ τοῦ πλησίον νὰ γνωρίσωσι τὸν ἔξαστον τοῦτον ἄνδρα, καὶ νὰ τὸν ἴδωσιν ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ τῆς Ὑδρας, ἐφύλαξαν ἐξ ἀπαντος τὴν βαθυτέραν ἐντύπωσιν τοῦ ἀπεριορίστου ἐκείνου σεβασμοῦ δστις πανταχοῦ τὸν ὑπε-δέξετο. Ο Κύριος Λάζαρος ἦτο φωνὴ μαγικὴ, διεγέρουσα πανταχοῦ τὴν εὐλάβειαν, «Οτε μὲ τὸ κυμβολόγιον εἰς τὰς

γείρας τὸν ἔθλεπον σεμνῶς καὶ ὁπωσοῦν κυρτῶς προσεργόνευν, κανεὶς δὲν ἔμενε καθίμενος καὶ βαθυτάτη σιωπὴ πρηγεῖτο καὶ εἶπετο αὐτοῦ. Καὶ ἦτον ἄξιος κατὰ πάντα τῶν ἐκτάχτων τούτων τιμῶν. »

« Ταῦτα καὶ ἄλλα ἀτινα λυπούμεθα μὴ δυνάμενοι νὰ συμπεριλάβωμεν ἐν ταῖς μικραῖς ταύταις σελίσι, ἀφιγγεῖται γλαφυρῶς, ἀνὴρ πολλὰ ἔτη βιώσας ἐν "Γδρα, περὶ τῆς ἐκτάκτου ἐπιφρόνης ἣν παρὰ τῷ λαῷ αὐτῆς ἐξήσκει, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ελλάδος, ἀπάστη, ὁ Λάζαρος Κουντουριώτης".

« Εἴπομεν ἀνωτέρῳ ὅτι ἀπεποιήθη νὰ κυβερνήσῃ τὴν Ελλάδα. Τῷ ὅντι πολλάκις παρακληθεὶς ν' ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν αὐτῆς, ἀπέκλινεν εὐγενῶς μὲν, ἀλλ' ἐντόνως τὰς πράξεις ταύτας».

« Τὸ μέν διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἡ ἀπουσία του ἐκ τῆς νήσου ἀνεπανορθώτους θὰ προεκάλει συμφοράς, ως ἐκτὸς τῶν προεκτεθέντων, ἀριθμῶς μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἐὗτον. »

« Κατὰ τὸ 1826 ἐγγνώσθη ὅτι μελετᾶται παρὰ τοῦ Ι-Βραχίου ἀπόβασις κατὰ τῆς νήσου, συνελθόντες δὲ οἱ φοβηθέντες αὐτῆς κάτοικοι ἐν συνελεύσει συνεζήτουν περὶ τῆς φυγῆς καὶ ἴδιως περὶ τῶν μέσων αὐτῆς. « Αν ἡ φυγὴ ἀπεστραφεῖτο, καὶ διεσκορπίζετο ἡ "Γδρα, θὰ ἀφαίρεται ἡ Οαλακασία δύναμις ἀπὸ τῆς Ελλάδος, ἥτις ἀγεν αὐτῆς θὰ ἐπνιγετο πρὸ πολλοῦ εἰς τὸ αἷμά της".

« Έν τούτοις μετὰ θορυβώδεις συζητήσεις ἡ φυγὴ ἀπεφάσισθη! · Η ἀπόβασις ἦτο φοβερά! · Ο μέγιρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης σιωπηλὸς ίσταμενος Λάζαρος, ἔλαχε τότε τὸν λόγον, « Κατευόδιον, εἶπεν, ἀδελφοί· εὔχομαι νὰ εὐτυχήσητε εἰς τὴν ζέγην γῆν, καὶ καλὴν ἐντάξιασιν εἰς τοῦτον ἢ εἰς τὸν

Δουλωθεὶς ὑπὸ ἐλαττωμάτων ἐν οἷς τὸ τῆς οἰνοποστας τὴν πρώτην δὲν κατεῖχε θέσιν, οὐδεμίαν ἔγων πρὸς τὸ θεῖον πεποιθησιν, τὰ πάντα σαρκάζων, καὶ δι' οὐδὲν ἐνδιαφερόμενος· διὰ πᾶν ἄλλο ἐφαίνετο γεννημένος, η̄ νὰ διαλάμψῃ μεταξὺ τῶν πρωταθλητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος· τόσῳ μᾶλλον, καθόσον πρὸς τοὺς ἐλπίζοντας καὶ τολμῶντας ν' ἀνακοινοῦσιν αὐτῷ τὴν παρίγορον ἐλπίδα, ὅτι τὰ σκεψίδια τῆς μικρᾶς καὶ ἀπόρου Ἑλλάδος μετὰ τῶν ἀτιθέσσων καὶ ἀγυμνάστων πληρωμάτων αὐτῶν, θὰ ἥδύναντο ν' ἀντιταχθῶσι κατὰ τῶν στόλων τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, οὐδεμιᾶς ἡξίου ἀπαντήσεως. Τί δημος θὰ ἀπίντα ἀν τις ἥδύνατο νὰ βεβαιώσῃ αὐτὸν, ὅτι τὰ μικρὰ ἐκεῖνα σκάφη ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ τοῦ ἴδιου, οὐχὶ μόνον θὰ παρετάττοντο, ἀλλὰ καὶ θὰ κατίσχουν τῶν κολοσσαίων τοῦ ἐγθροῦ δυνάμεων, καὶ οὐγὶ ἀπαξ θὰ συνέτριθον αὐτὰς ἀνανευμένας; !!

Τοιαύτην ὁ Μιαούλης ταπεινὴν ἰδέαν ἔγων περὶ τῶν κατὰ θάλασσαν δυνάμεων τοῦ ἔθνους, οὐχὶ μόνον οὐδὲν, εἰς τὰς πρὸ τῆς ἐκρίξεως τοῦ ἀγῶνος ἐνεργείας τῶν Φιλικῶν, μέρος ἔλαβεν, ἀλλ' ἀπέπεμψεν ἀποτόμως; καὶ γλευαστικῶς, τὸν ἀποπειραθέντα νὰ μυήσῃ αὐτὸν εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας γενναῖον Ἀναγνωσταρᾶν. Ή δὲ ἐπανάστασις εὗρεν αὐτὸν ἀπρόθυμον καὶ ψυχρὸν, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον πειθόμενον ν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ὑδραϊκοῦ στόλου.

Ἄλλ' ὁ Λάζαρος Κουντοριώτης, ὅστις διὰ τῆς ἰδιαίστας αὐτῷ εὔφυτας, διέκρινεν ἐν τοῖς ἐλαττώμασιν τοῦ ἀνδρὸς τὰ ἐπίκηλα ἐκεῖνα προτερήματα δι' ὃν ἀνεδείγη ὁ μεγαλείτερος καὶ τὰ θάλασσαν στρατηλάτης τῆς ἐποχῆς του, δὲν

«ἀπηλπίσθη, καὶ ἀφοῦ πολλάκις περὶ τὰ τέλη τοῦ 1821 ἡγωνίσθη ἐπὶ ματαίῳ νὰ πείσῃ αὐτὸν εἰς τὸ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν, ἔλαβε τελευταίαν τινὰ καὶ μακροτάτην μετ' αὐτοῦ συνέντευξιν. Τι ἐρρέθη τότε, μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν, λέγει γλαφυρὸς ἴστορικὸς, οὐδέποτε ἐγνώσθη. Αλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Μιχαούλης ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ μεγάρου τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου, ναύαρχος τῶν Υδραίων καὶ ἀπελθὼν οἴκοι, πρῶτον μὲν ἔχυσε πάντα τὸν ἐν τοῖς ἀποθήκαις αὐτοῦ ἀποτεταμευμένον οἶνον, καὶ ἐν ταυτῷ ἔθραυσε τὰς πολλὰς αὗτοῦ καπνοσύριγγας, οὐδέποτε ἔκτοτε δι? ὅλου τοῦ ἀγῶνος πλητιάσας εἰς τὰ χείλη αὗτοῦ, οἶνον ἢ καπνόν. Ταύτην δὲ ποιήσας τὴν θυσίαν τῶν προτέρων ἔξεων, ἀπεδύθη πρὸς τὴν ἡγεμονίαν τῆς ναυτικῆς ἡμῶν δυνάμεως μετὰ πεποιθήσεως, ἦτις, ἐὰν, ὡς μὴ ὕστειλε, δὲν ἐστηρίχθη οὐδὲ κατὰ τὸν μετέπειτα βίον ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, οὐδέποτε ἔπαυσε καθοδηγούμενη ὑπὸ τοῦ ἀγεσπέρου τῆς Ἑλλάδος ἀστέρος ».

“Ἐκτοτε ἐρρίφθη ὁ Μιχαούλης ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο φοβερῶν στοιχείων, τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ θύετος καὶ ἐπὶ ἐξ ὅλης συνείδου μετ' αὐτῶν, ἡγεμῶν τοῦ μέλλοντος νὰ ἐκπλήξῃ τὸν κόσμον στολίσκου, καὶ κυριάρχης ὑπέρτατος τῆς Μεσογαίου.

“Ἐξελθὼν τῇ 24 Ιανουαρίου δο Τουρκικὸς στόλος ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου ἔνθα μετά τινας ἀσημάντους ἐπιτυχίας εἶγε καταφύγη κατὰ τὸν παρελθόντα. Οκτώβριον, καὶ πλέων κατὰ τὴν 19 Φεβρουαρίου τοῦ 1822 πρὸς τὰς Πάτρας διπλαὶς καὶ ἐνδυναμώσῃ τὰ κατὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον φρούρια εἶδε τὸν Ἑλληνικὸν σολίσκον πλέοντα κατέπιν αὐτοῦ!!

Δὲν ἦδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὁ Ναύαρχος τοῦ φοίβου ἐκείνου στόλου Καρὰ Ἀλῆς, δτὶ ἄνθρωποι σώας ἔγοντες τὰς φρένας, ἐπιβιβίνοντες ὀλίγων πλοιαρίων, ἥθελον τολμήσει ὅ,τι ἔχει πεν γέδη τολμόμενον κατ' αὐτοῦ! Ἀλλ' ἡγεμὸν τῶν πλοιαρίων ἐκείνων ἦτον ὁ δαίμων τῶν θαλασσῶν· ἦτον ὁ Μιαούλης. Ἀποφασίσας οὗτος νὰ προσθάλῃ τοὺς πολεμίους ἐκ τοῦ συστάδην, ὥρμησεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, ἔλαβε θέσιν ἐν τῷ μεταξὺ δύο φρεγατῶν, καὶ ἤρξατο ἀπτόντος ἐπὶ ὀλόχληρον ὥραν γ' ἀντιπυροβολῇ κατὰ τῶν θαλασσίων ἐκείνων τεράτων, τὰ ὑποῖα ἐξ ἀπειρῶν στομάτων ἔξεχεον κατ' αὐτοῦ φοίβου πῦρ ἀφοῦ δὲ ἀφετάς ἐπροξένησε βλάχας εἰς τὸν στόλον τῶν ἐκθυμίων πολεμίων, ἐξῆλθε τοῦ πολέμου, μετὰ τῶν κατόπιν παρακολουθησάντων αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ ὀλίγων Ἑλληνικῶν πλοίων. σγεδὸν ἀβλαβής.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς δτὶ ἡ ναυμαχία αὕτη ὑπὸ καθηρῶς στρατιωτικὴν ἐποψίν ἔζεταζομένη, οὐδεμίαν, οὐδὲ σμικρὰν, ἦδύνατο νὰ ἔγῃ σημασίαν· ἀλλ' ἀναφέρομεν ταύτην, διότι εἶνε ἡ «καλὴ ἀρχὴ,» ἡ μέλλουσα εἰς καλὸν νὰ ὀδηγήσῃ τέλος, καὶ διότι πρώτην ἤδη φρέκτην, οἱ γεννακεῖς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ναυαράται, ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τοῦ παρατόλυου αὐτῶν ἡγεμόνος οἰστρολατηθέντες, ἐρρίφθησαν κατόπιν αὐτοῦ, διασγιζόντος τὴν ἄβυσσον τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς, καὶ ἀφέντως παρετάχθησαν ἐκ τοῦ συστάδην, κατὰ τῶν φοίβων πολεμίων.

«Οτε δὲ μετὰ μῆνα περίπου κατορθώσας ὁ Καρὰ Ἀλῆς νὰ προλάβῃ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον ἀπειβίβασεν ἐπταχισγιλίοις δι' ὃν κατέστρεψε τὴν δυστυχὴν Χίον, ὁ Μιαούλης μετὰ τοῦ ἐκ 56 σκαφῶν συγκειμένου Ἑλληνικοῦ στόλου, ἀφοῦ ἐπε-

τρεῖς ἡμέρας κατέπυροβόλει τὸν στόλον τῶν πολεμίων, ἵνα γάρ κάτηθι ἔνεκκα τῆς τρικυμίας νὰ ἀγκυροθεούσῃ εἰς Ψαρᾶ· ἀπολύτας δ' ἐκεῖθεν τὸν "Ηρωα Κανάρην μετὰ τοῦ πυρπολικοῦ του, εἰδεν μετ' ὀλίγον τὴν ναυαρχίδα φλεγομένην, τὸν δὲ ἔνδοξον πυρπολιτὴν ἐπιστρέφοντα ἀβλαβῆ μετὰ τῶν συντρόφων αὐτοῦ εἰς Ψαρᾶ. Δισχίλιοι βάρβαροι μετὰ τοῦ γκυάρχου αὗτῶν ἀπωλέσθησαν ὑπὸ τοῦ ἔκδικητοῦ τούτου τῆς Χίου.

Νέαι ὅμως δάρναι ἔμελλον μετ' ὀλίγους μῆνας νὰ στέψωσιν τοὺς θαλασσινοὺς ἥρωας. Στόλοις ἐξ 90 δικρότων καὶ τρικρότων καὶ ἄλλων μικροτέρων ὑπὸ τὸν ἀρχιναύαρχον Μεχμέτ Πασσᾶν, ἐστάλη παρὰ τῆς Πύλης, ἐντεταλμένος νὰ συσίη τὸ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων στενῶς πολιορκούμενον Ναύπλιον. "Οτε δὲ ὁ καταπληκτικὸς οὗτος στόλος ἐθέαθη πλέων πρὸς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, ὁ Ἑλληνικὸς, ἐξ 60 μικρῶν σκαφῶν συγκείμενος, ἦτον ἥδη ἔτοιμος ὅπως τῷ διαμφησθεῖτῇ ση τὸν εἰς τὸν κόλπον εἰσπλουν. Ἡ δύναμις αὗτη ἦτο μὲν μικρὰ, ἥρκει ὅμως εἰς τὸν Μιαούλην ὅπως δι' αὐτῆς διασκορπίσῃ τοὺς πολεμίους. Συμπλακεὶς τὴν 8 Σεπτεμβρίου μετὰ τοῦ ἐχθροῦ στόλου ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ πέλαγος! Κατὰ τὴν 11 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀποπειρῶνται οἱ Τούρκοι καὶ ἐκ δευτέρου νὰ εἰσπλεύσωσιν εἰς τὸν κόλπον, ἡ πρωτοπορεία μάλιστα τοῦ στόλου τούτου εἰσέπλεεν ἥδη. Ο Μιαούλης ὅμως κάθε ἀλλοι διελογίζετο ἢ νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς τὴν ἐπισίτισιν· οἱ Ἑλληνικοὶ πάρωνές του σημεῖον περιέμενον ἐκ τῆς, εἰς ἣν ἐπέβαινε ναυαρχίδες, ὅπως ἐκ νέου θαυματουργήσωσιν· ἀλλ' εἰ φρόνιμοι Τούρκοι περιφρούρουσαντες πολεμίους τόσον ὀλιγαρβίμους καὶ ἀσθενεῖς, ἐγκατέλειψαν τὸ λειμωκτονοῦν φρούριον καὶ ἀπέπλευσεν εἰς τὸν ἐν Κρήτῃ ἀ-

τροχλῆ λιμένα τῆς Σούδας. Ἀπίστευτον! καὶ ὅμως ἀληθές! Στόλος ἐξ 90 πελώριων σκαφῶν, μὴ τολμῶν νὰ συμπλακῇ ἐκ δευτέρου μετὰ στολίσκου ἐκ μόλις 60 μικρῶν πλοίων συγκειμένου, ἔγκαταλείπει ἀνάνδρως τὸ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πολιορκούμενον Ναύπλιον εἰς τὴν τύχην του!

Κατὰ τὸ ἔπιδν ἔτος, κάτη Τουρκικὰ Ἀλγερινὰ Αἴγυπτιακὰ, ἐκ Τύνιδος ἐκ Τριπόλεως, εἰς 120 περίπου ἀριθμού· μενα, ὑπὸ τὸν ἄνανθρωπον Ἀρχινάχαρχον Χοσρὲφ Μεχμέτ πασσᾶν, προσβληθέντα εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον, ὑπὸ τινῶν πλοίων Ὅδραικῶν καὶ Ψαριανῶν, μετ' ἀπηλπισμένην ἀντεστασιν, ἔντρομα ἐπανέκαμψαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἀφοῦ οὐδὲν ἄλλο ἡδυνάθησαν νὰ πράξωσιν, ἢ ν' ἀποβιβάσωσι τροφὰς καὶ ἐπικουρίαν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Κριεζώτου πολιορκουμένην Κάρυσον, καὶ νὰ ἐπισιτίσωσι τὴν Μεθώνην καὶ τὴν Κορώνην. Οὕτω παρῆλθε τὸ ἔτος τοῦτο—ἡτο τὸ τρίτον ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως—χωρὶς οὐδὲν κατὰ θάλασσαν σπουδαῖον γεγονός νὰ διαπραχθῇ. Τὴν ἔλλειψιν ὅμως τούτου ἀνεπλήρωσε τὸ διάδοχον. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι κατ' αὐτὸν ἐπλήγη ἡ Ἑλλὰς ἐν μέσῃ τῇ καρδίᾳ διὰ τῆς κατεστροφῆς τῶν Ψαρίων. Ἀνταπέδωκεν δόμως εἰς τοὺς τυράννους φοβερωτέρους τὴν πληγήν καὶ κατ' ἐπανάληψιν.

Εὑρίσκετο ἐν τῷ λιμένι τῆς Ὅδρους ὁ Ἑλληνικὸς στόλος; μὴ δυνάμενος ἔνεκεν ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων νὰ ἐκπλεύσῃ ἔγκαίρως πρὸς σωτηρίαν τῶν Ψαρίων, τῶν ὅποιων τὴν καταστροφὴν ἀλλως τε οὐδεὶς ἐνδύνει οὐδὲ τόσον εὔκολον, οὐδὲ τόσον ταχεῖαν. Ἀλλ' ὅτε ἡ θλιβερὰ αὔτη εἰδῆσις ἐφθασεν εἰς Ὅδραν, ἐξέπλευσεν ἀμέσως ὅπως ἔτυχεν ἐφοδιασμένος, δὲ ἐν τῷ λιμένι τῆς νήσου στόλος οὐχὶ πλέον σωτῆρ

διυστυχῶς, ἀλλ' ἐκδικητὴς τῆς ἀλωθείσης γῆσου. Ἐκινήθη δὲ τότε πρὸς τὰ Ψαρέα ὁ Μιαούλης μετὰ τοῦ Σαχτούρη μὴ ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγάς του, ἦ 53 μόνον πλοῖα, καὶ ταῦτα κακῶς ἐφοδιασμένα. Μόλις δὲ ἐφθασεν ἡ ὑπὸ τὸν Σαχτούρην μοῖρα τὴν πρώτην Ιουλίου ἔξω τῶν Ψαρέων, καὶ πρεγεσσεν ἀμέσως ἡ καταστροφὴ τῶν Τούρκων. Καὶ ἐνῷ οὗτος μὲν ἀναγκάζει ἐν μονόχροτον νὰ ῥιφθῇ εἰς τὰ ῥιγὰ τῆς Βολισσοῦ, καταστρέψει δὲ σκάφη καὶ πληρώματα δύο ἄλλων μικροτέρων ὁ Μιαούλης ἀποβιβάσας ἐπὶ τῆς νήσου 300 ναύτας, ἐδίκασε τοὺς ἐν αὐτῇ Τούρκους νὰ τρέξωσιν εἰς τὰ πλοῖα των, καὶ νὰ ῥιφθῶσιν οἱ περισσότεροι ἐκ τοῦ τρόμου των εἰς τὴν θάλασσαν. Μετὰ δὲ τοῦτο ἐτέθη ἀμέσως εἰς καταδίωξιν τῶν Τουρκικῶν πλοίων, τὰ δόποια κόψαντα τὰς ἀγκύρας ἔζητον ἀνοικτὸν πέλαγος ὅπως σωθῶσιν. Ἀλλ' οὐδὲν σχεδὸν ἐξ αὐτῶν ἐτώθη, διέτει τινὰ μὲν παρεδόθησαν καὶ ἐκάησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἄλλα δὲ αὐτοὶ οἱ Τούρκοι ἔρριψαν εἰς τὴν ἔηράν καὶ κατέκαυσαν ὅπως μὴ περιπέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τουρκικῆς ταύτης μοῖρας, ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια, ὅπως ἐπανυρθώσωσι τὰς δόποιας ὑπέστησαν μικρὰς βλάβας.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἐδέητε καὶ πάλιν νὰ ἐκπλεύσῃ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, διέτει καὶ ἡ Σάμος, ἀν δὲν ἔσπευδον πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς οἱ ἀνδρεῖαι θαλασσινοί, ἔμελλε νὰ ὑποστῇ τὴν τύχην τῶν Ψαρέων. Μοῦρα ὑπὸ τὸν Σαχτούρην ἐξέπλευσεν ἀμέσως, ἐνῷ ἀλληλ ὑπὸ τὸν Μιαούλην ἡτοιμάζετο δραστηρίως πρὸς ἐκπλούν· Πρὸς δὲ οἱ Σαχτούρης ἐνωθῇ μετὰ τοῦ Μιαούλη παρὰ τὴν Πάτμον εἰς Λιψόν, ἐδρεψε ἀθανάτους δάφνας ἐν τῷ

μεταξὺ τῆς Σάμου καὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας στενῷ. Συμπλακεῖς ἐκεῖ μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου ὁ ἄλλος οὗτος θαλασσινὸς ἦρως, ἐπὶ τετραήμερον διεσκόρπιζε, κατεσύντριβεν ἐπυρπόλει, ἐκ τῶν τριμερῶν ἐκείνων θαλασσιών τεράτων, καὶ μετὰ τετραήμερον πεισματώδη ἀντίστασιν, ἡνάγκασε τὸν τουρκικὸν στόλον νὰ πλεύσῃ εἰς Κῶ ὅπως εὕρῃ ἐκεῖ ἄσυλον.

"Αμα ἑναθεῖσαι αἱ δύο μοῖραι, ὡς εἴπομεν, εἰς Λιψὸν τῇ 23 Αὐγούστου, ἔπλευσαν τὴν ἐπιοῦσαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Μιαούλη εἰς Κῶ, πρὸς συνάντησιν τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, μεθ' αὖ ἡνάθη ἐκεῖ καὶ ὁ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἰμερατῆρος πασσᾶς Αἰγανπτιακῆς. Ἄλλα ποῦ ἐφέρετο, τίνα ἐγγύθρῳ ἀνεζήτει ὁ παράτολμος ἐκεῖνος ἀνὴρ, τί ἥθελε νὰ κάμη μὲ τὰ 65 πλοιάριά του, ἐναντίον ἐγγύθρου, τοῦ ὅποίου τὰ μεγάλα μόνην καὶ βαρέα πλοῖα, ἐκτὸς τῶν μικροτέρων, ἡρίθμουντο—ώς ίστορεῖ ὁ ἐκ τῶν ἡμερολογίων τοῦ στόλου ἀριθμεῖσις τὰς πληρωφορίας του ιστορικὸς Οἰκονόμου—εἰς ἑκατὸν περίπου! "Ας ἴδωμεν.

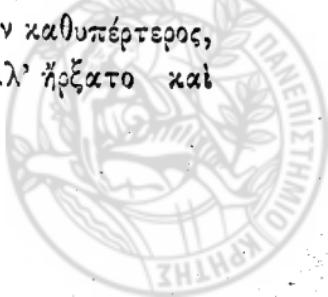
Κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Μιαούλη 24 ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων μετὰ 6 πυρπολικῶν προέπλεον, τὰ δὲ λοιπὰ ἡχητούθουν. Τὰ προπλέοντα προσβαλόντα φεργάτα τινὰ ἐμπροσθεν τοῦ Μπουντρουμίου, ἡνάγκασαν τὸν τουρκικὸν στόλον νὰ δράμῃ ἐν τῇ θέσει ταύτη οὕτω δὲ συνήθη ναυμαχία ἄλλ' ἀνευ ἀποτελέσματός τινος, διότι ἡ σφραγίδος τοῦ ἀνέμου καὶ τὸ στενὸν τῆς θέσεως παρεκάλυπον τὰς κινήσεις ἀμφοτέρων τῶν στόλων. Τῇ ἐπομένῃ, ἥτοι τῇ 25 Αὐγούστου, ὁ Ἑλληνικὸς στολίσκος ἡγυροβόλητεν ὑπὸ τὸν Γέροντα.

Μετ' ὀλιγίστας ὥμως ἡμέρας ὁ Ἑλληνικὸς ἐκεῖνος στολέν·

σκος ἔμελλε νέα νὰ ἐγείρῃ τρόπαια, τὰ δποῖα ἡ ἀποροῦσα καὶ θαυμάζουσα ιστορία ηραγχάσθη νὰ πιστεύσῃ καὶ ἐμπεριλάβῃ εἰς τὰς σελίδας της. Ήπο ἡ 29 Αύγούστου δὲ 22 Ἑλληνικὰ πλοῖα εὑρίσκοντο κεκλεισμένα ἐντὸς τοῦ κόλπου τοῦ Γέροντος ἐμποδιζόμενα ὑπὸ τῆς γαλήνης νὰ ἔξελθωσιν ἐκεῖθεν, δὲ λοιπὸς Ἑλληνικὸς στόλος ιστατο καρφομένος περὶ τὴν Λειψώ, Ἀγαθόνησον καὶ Φαρμακοῦσαν, μὴ δυνάμενος ὡς ὑποπεσὼν εἰς νησεμίαν νὰ κινηθῇ. Η θέσις ἀληθῶς τῶν Ἑλλήνων ἦτο παρά ποτε δεινή. Τοῦτο ἐννοήσας δὲ Ἰμπεριάκης ἐλπίζει νὰ καταστρέψῃ τὰ ἐν τῷ κόλπῳ 22 πλοῖα· ἐπεκέμπει δὲ ἀμέσως κατ' αὐτῶν τὸ δεξιὸν κέρας, διὰ δὲ τοῦ ὑπὸ τὸν Χοσρέφην ἀριστεροῦ, παρακκωλύει τὸν Ἑλληνικὸν στόλον νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐν τῷ κόλπῳ μοῖραν· ἥτις ἐθεωρεῖτο ἄδη κατεστραμμένη.

Κατὰ τὴν φοβερὰν ταύτην στιγμὴν τὰ βλέψματα ὅλων ἀνήσυχα ἐστράφησαν πρὸς τὸν Μιαούλην, διστις σύννοους μὲν ἀλλ’ ἀτάραχος ἐν μέσῳ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου ταράχου τῶν ἐκ τῆς ἀπελπισίας κρυγῶν, ἀνεδείχθη ἀνώτερος ἐαυτοῦ κατὰ τὴν δυολογίαν αὐτόπτου μάρτυρος.

Διατάττει ἀμέσως σύντονον ῥουμουλκίαν, κατορθώνει νὰ ἐπωφεληθῇ δεξιῶς ἐλαφρᾶς καὶ οὐχὶ οὔριας αὔρας, ἐκτυλιξας δὲ οὗτω, ἀν καὶ βραδέως τὴν μοῖραν ἐκείνην ἐκ τοῦ μυχοῦ, ἐν τῷ δποίῳ ἐφαίνετο προωρισμένη ν' ἀπολεσθῇ ἀμαχητεῖ, καὶ ἐμπνεύσας θάρρος διὰ τοῦ παραδείγματός του, ἀντιπαρέταξεν αὐτὴν, ὅπως κάλλιον ἥδυνθη κατὰ τοῦ Αἴγυπτιακοῦ στόλου. Οὗτος δὲ ἴδων τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐπιτηδειάτητα τῶν Ἑλλήνων, ἀν καὶ τοσοῦτον καθυπέρτερος, δὲν ἐτόλμησε νὰ προσεγγίσῃ ἐπὶ πολὺ, ἀλλ’ ἤρξατο καὶ

Ἐξηκολούθησε φοβερὸν καὶ ἀδιάκοπον πυροβολισμὸν, κατὰ τοῦ ὁποίου οἱ ἡμέτεροι ἐδέχθησαν ἀπτόητοι.

Ἄλλ' ὅτε δὲ πνεύσας ἄνεμος ἐπέτρεψεν καὶ εἰς τὸν ἐπίλοιπον Ἑλληνικὸν στόλον νὰ πλεύσῃ πρὸς βοήθειαν τῆς ἀποκεκλεισμένης ταύτης μοῖρας, δὲ Χοσρέφης διέταξεν ὑπογώρησιν, δὲ δὲ Ἰμερατίμης ἔκμανεὶς ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ ἑαυτοῦ σχεδίου, ἐπέμενε μαχόμενος, δὲ Μιαούλης ἀπολύει τότε κατὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου τὰ πυρπολικά του, καὶ ἀμέσως εἰς πάρων Αἰγυπτιακὸς καὶ μία φρεγάς ἐν ᾧ ἐπέβαινεν δὲ γενναῖος ναύαρχος τῆς Τύνιδος ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Ἐπειδὴ δὲ καὶ δὲ ἥλιος ἔκλινε περὶ τὴν δύσιν αὐτοῦ, δὲ πολέμιος ἐνόμισε φρόνιμον νὰ καταφύγῃ ὑπὸ τὴν πρεστασίαν τῆς Ἀλκαρνασοῦ καὶ τῆς Κῶς. Οἱ δὲ ἡμέτεροι μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ πυρὸς ἀνεζητήθησαν καὶ ἦρχισαν ἀριθμούμενοι.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ὑπῆρξαν φοβεραί. Οἱ "Ἑλληνες ὅμως ἐδόξασαν τὸν Θεὸν τῶν δυνάμεων, δοτις δι' ἀπωλείας ἀσημάντου ἐδωρήσατο αὐτοῖς τὴν λαμπροτάτην τῶν νικῶν.

Πολὺς χρόνος δὲν παρῆλθεν μετὰ τὴν πληρώρασαν ἀγαλλιάσεως τὴν Ἑλλάδα, ἐνδοξὸν ταύτην ναυμαχίαν, καὶ δὲ ἀκόρεστος φθερεὺς τῶν Τούρκων Μιαούλης διεσκόρπισε καὶ ἡφάντισε τῇ 23 Ιουλίου, τὴν πολιορκοῦσαν τὸ Μεσολόγγιον τούρκικὴν μοῖραν, καὶ ἐφοδίασεν ἐκ τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων τὴν ὑπὸ τοῦ Κλωνταχῆ καὶ διὰ ἔηρᾶς πολιορκουμένην πόλιν. Ολίγον ὅμως ἔλλειψε νὰ μείνῃ ἔρημος ἡ Ἑλλάς τοῦ ἀνδρὸς τούτου κατὰ τὴν 21 Νοεμβρίου τοῦ 1826. Ἀπομνημοθεῖσις τότε ἐν τῷ πορθμῷ τοῦ Διόνη, προσεβλήθη ὑπὸ τῆς

Τουρκικῆς Ναυαρχίδος καὶ ἄλλων μικροτέρων πλοίων, τόσου δὲ τὸν ἐπιλησσεν ἐκ τῶν ἐγθεικῶν τούτων πλοίων, ὥστε, καὶ μὲν ψυλὰ ἐμάχοντο ὅπλα.

Τὸν νὰ ἔξελθῃ ἀβλαβῆς ἐκ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου πυρὸς, ἐξ θεωρήθη θαῦμα ἀλλ' οἱ γνωρίζοντες τὸν Μικούλην δὲν ἦπερησαν. Ἐπειπεν δημοσιεύεται σωθῆ, δημοσιεύεται πάλιν σωθῆ ἡ Σάμος, καὶ ἀναγκάσται τὸν ἀπειλήστητα αὐτὴν Τουρκικὸν στόλον νὰ εἰσπλεύσῃ ἀπρόκτος κατὰ τὰς ἀργάς τοῦ Νοεμβρίου εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ διαώξῃ κακὴν κακῶν κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ ἐπιόντος ἔτους ἐκ τοῦ πορθμοῦ τῆς Χίου τὴν ὑπὸ τὸν Ταγίρ πασσᾶν Τουρκικὴν μοῖραν, δώσῃ δὲ εἰς τοὺς Τούρκους τελευταῖον καὶ φοβερὸν βάθημα παρὰ τὴν Μυτηλίνην κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1828, διὰ τῆς καταστροφῆς μιᾶς φρεγάτας καὶ ἄλλου μικροτέρου πλοίου, τὰ πληρώματα τῶν δηποίων κατεσφάγησαν. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ κατωρθώματος τού, δι' ἄλλου σπουδαῖοτέρου ὑπηρέτητε τὴν εὐγνώμονον πατρίδα του ὁ Μικούλης, δτε ἄμα τῇ ἐλεύσει τοῦ Καποδιστρία εἰς τὴν Ἑλλάδα, διετάχθη νὰ καταστρέψῃ τὴν περιφερείαν. Τοσαύτην δὲ ἀνέπτυξε δραστηριότητα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀνατεθείστης αὐτῷ σπουδαίας ταύτης ἐντολῆς, ὥστε δλίγος παρῆλθε χρόνος ἀρ' ἡς ὥρας ἐκινήθη κατὰ τῶν πειρατῶν ὁ σιδηροῦς οὗτος ἀνήρ, καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ θάλασσαι ἀπολλάγησαν τῆς μάστιγος ταύτης.

Κακὸς δῆμος δαίμων ἐφθόνητε τὴν δόξαν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, καὶ ὀθητεν αὐτὸν νὰ στιγματίσῃ ἑαυτὸν, διὰ πράξεως οἵτις ἀπέσπασε κραυγὴν πόνου καὶ ἀγανακτήσεως, ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸν σύμπαντα. Ἐννοοῦμεν τὴν πυρπόλησιν τοῦ στόλου. Γνωστὸν δτι οἱ γῆραῖοι δυσαρεστηθέντες, κατὰ τοῦ

συνωμόσσας μετά τοῦ Κρεβήστη Μπενάκη καὶ ἄλλων, ἐκίνησε τὴν κατὰ τὸ 1769 Πελοποννησιακὴν ἐπανάστασιν.

Τοῦ Παναγιώτου τούτου ἔγγονος ἦτο ὁ κατὰ τὴν μεγάλην τοῦ 1821 ἐπανάστασιν διαπρέψας Ἀνδρέας Ζαΐμης, καὶ οὗτος, τοῦ ὅχι ὀλιγώτερον κατὰ τὰ πρῶτα αὐτῆς ἔτη, διακριθέντος Ἀστρακάκη Ζαΐμη. Ἐγεννήθη δὲ ὁ Ἀνδρέας οὗτος ἐν Κυναίῳ (Κερπινῇ τῷ 1791)· καὶ ἐδιδάχθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὃςα κατὰ τοὺς ζεφώδεις ἔκείνους χρόνους ἐδιδάσκοντο οἱ νεῖς τῶν προύχόντων καὶ τῶν ισχυρῶν γράμματα· φιλομαθής ὅμως ὅν, δὲν ἔθεράδυνε νὰ γείνῃ καὶ πολυμαθής, ὁ ἀληθῶς φύσει με γαλοφύκης οὗτος ἀνήρ.

Μυσταγωγηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Δικαίου κατὰ τὸ 1819 ἔγνω νὰ διακρίνῃ ἐν τῇ εὐρείᾳ αὐτοῦ διανοίᾳ, τι τὸ ὑπερβολικὸν, τὸ ἀληθὲς, ἢ τὸ κατορθωτὸν ἐξ ὅσων ἐπηγγέλλετο ὁ φλογερὸς αὐτοῦ κατηγητής· ἀλλ’ οὐδὲν ἦττον, ἐγένετο ἔκτοτε ὁ ἐνθουσιωδέστερος ἀπόστολος τῆς Ἑταιρίας, ἀψηφῶν καὶ θυσίας καὶ κινδύνους προσφανεῖς.

“Ἄγα καὶ ἔζερρήγη ὁ νικηφόρος ἀγίὸν, κατέβη ταχὺς εἰς Πάτρας μετὰ τῶν ὀλίγων ὅσους κατώρθωσε προχείρως νὰ στρατολογήσῃ, καὶ μετὰ τοῦ Π. Πατρῶν Γερμανοῦ, Ἀνδρέας Λόντου καὶ ἄλλων, ἦνάγκασε τοὺς Τούρκους νὰ κλείσθωσιν ἐντρομοὶ εἰς τὸ φρούριον τῆς πόλεως ταύτης.

Ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ φρούριου τούτου, ἔλαβε τὸ πρῶτον τοῦ πυρὸς βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ τὰ πρῶτα χειροκροτήματα διὰ τὴν ἀφοβίαν καὶ τὸ θάρρος. Κυκλωθεὶς, μετὰ τῶν ἐνταπομεινάντων αὐτῷ ὀλίγων, ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ φρούριου ἔξελθόντων Τούρκων, ἐκινδύνευε τὸν ἔσχατον κίνδυνον, θὰ τὴν

μαλωτίζετο δὲ θεριώς ἀν μὴ τί χεῖρον συνέβαινεν αὐτῷ,
ἄλλοι περὶ αὐτὸν δίλγοι ἀνδρεῖαι, κεντόμενοι καὶ ἀπὸ τὸ
παράδειγμα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν, ἐπολέμησαν ὡς μακρόμενοι
γίγαντες, καὶ οὕτω μετὰ πάλην λυσσώδῃ, ἤναγκασαν τοὺς
Τούρκους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ φρούριον κατησχυμένοι.

Ἐκλεγθεὶς πληρεζούσιος διὰ τὴν ἐν Ἐπιθαύρῳ Ἐθνικὴν
Συνέλευσιν, παρήτησε πρὸς καιρὸν τὰ δπλα, καὶ ἔσπευσεν
ἴνα συμμετάσχῃ τῶν ἑργασιῶν αὐτῆς, μετὰ τὸ πέρας τῶν
ὅποίων, ἔτρεξε καὶ πάλιν πρὸς συνάντησιν τοῦ "Ἀρεως.

Ἐκστρατεύει ἐκ δευτέρου εἰς Πάτρας, καὶ τίθεται πά-
λιν ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ φρουρίου ἐκείνου· δὲν μετακινεῖται δὲ ἐ-
κεῖθεν ἢ ὅτε ἀνάγκη ἐπιτακτικῶτέρα ἐκάλεσεν αὐτὸν νὰ τρέ-
ξῃ μετὰ τοῦ Κολοκοτρώνη, Νικήτα, Ἀναγυνώστου Πετιμέζη,
καὶ ἄλλων, δπως φράξῃ τὴν πρὸς τὰς Πάτρας πορείαν μέ-
ρους τοῦ ὑπὸ τὸν Δράχμαλη στρατοῦ κτυπήθεις δὲ μετὰ τῶν
ἐχθρῶν τούτων ὁ Ζαΐμης πλησίον τῆς Νευαίας, ἤναγκασεν
αὐτοὺς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Κόρινθον.

Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἀπωλέσθησαν δισχίλιοι ἔχθροι.
Ἐπόθει θεως μετὰ τόσους ἀγῶνας ν' ἀναπαυθῆ. Ἄλλα τὸ
Μεσολόγγιον κινδυνεύει στέφανος ἐκ περὸς τὸ περικυλοῦ
οἱ δὲ ἐν αὐτῷ δίλγοι ὑπὸ τὸν Μαυροχορύστον καὶ Μάρκου
Μπότσαρην, τετρακόσιοι μόλις, μάχονται κατὰ γιλιάδων,
καὶ κατὰ τοῦ λιμοῦ. Ἡρχισε νὰ καλύπτηται, ἐκαλύψθη ἥδη
ἡ ήρωικὴ πόλις, ἀπὸ ἐφρίπια καὶ σφάκιας καὶ πτώματα γυ-
ναικῶν παιδῶν καὶ γερόντων, ἀπὸ αἷματα καὶ πληγωμέ-
νους· ἀν ταχέως, πολὺ ταχέως ἀρκοῦσα βούθεια δὲν εύ-
ρεθῆ ἐν αὐτῇ, πίπτει ἀπασανεκρά, καίσται, ἀποτεφροῦται
διότι ἐκείνοις οἵτινες τὴν προσπίζουσιν εἶναι μὲν ἥρωες ἀλλὰ

ὅτε εἶναι ἀτρωτό, καὶ ἐκ σιδήρου ἢν^τ τίσαν, καὶ τοῦτον τὸ τόσον πῦρ, τὸ κατ' αὐτῶν φίπτόμενον τρίβοντες ν' ἀναλύσῃ.

Ἐκεῖ λοιπὸν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τρομεροῦ ἔκείνου ἡφαιστείου, ἐρρίφθη ἀκράτητος ὁ Ζαχῆνης μετὰ τοῦ Ἀνδρέα Λόντου, τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη, καὶ τοῦ Κανέλλου Δεληγιάνη, ἀπόφασιν ἔχων ἢ ν' συναποθάνη μετὰ τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του Μαυροκορδάτου, ἢ νὰ ἴδῃ μετ' αὐτοῦ σωζόμενον τὸ ἥρωϊκὸν ἔκείνο τῆς Ηελοποννήσου προπύργιον.

Γνωστὰ εἶναι τὰ μετὰ ταῦτα μετά τινα ἔφοδον τὴν ἑποίαν οἱ Τοῦρκοι ἐπεχείρισαν, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν μὴ δυνηθέντες δὲ ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὴν ὄρμὴν τῶν Ἐλλήνων, διεσκορπίσθησαν, κατεδιώχθησαν ὑπ' αὐτῶν ἔως τὸ Μπογῶρι, διαστυχῶς μόνον, ἐκεῖθεν ἐσπρώχθησαν ὑπὸ τοῦ πανικοῦ μέχρι τοῦ Ἀχελώου, ἐν ᾧ ῥιφθέντες, δπως τὸν διεκθῶσιν, ἀπωλέσθησαν οἱ πλεῖστοι.

Πιὸν "Δεστρεὶ Ἐθνοσυνέλευσις ἔξελέξατο τὸν Ζαχῆνην μέλος τοῦ Νομοτελεστικοῦ, συγγρόνως δὲ διέταξεν αὐτὸν δπως ἀναλάβῃ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῆς εἰς Πάτρας ἐκστρατείας.

Μικρὸν διμώς μετὰ τοῦτο ἡγαγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τοῦ Νομοτελεστικοῦ ἐκλεγθεὶς δὲ καὶ ἐκ δευτέρου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου Λόντου, ἀπέρριψε τὴν ἐκλογὴν, διότι τὴν πολιορκία τοῦ ἐν Πάτραις φρουρίου, δὲν ἐπέτρεπε τὸν εἰς ἄλλα ἐνασχόλησίν του.

"Οτε ἦναψεν δὲ ἐμφύλιος πόλεμος, ἢ δὲ Ἐλλὰς τοχισε νὰ αὐτοχτονεῖται, ὁ Ζαχῆνης ἀπεσύρθη εἰς Κερπινήν. δὲν ἔμεινεν δὲ ἐκεῖ δπως ἴδῃ λεηλατούμενην καὶ καταστρεφομένην

τὴν διάγην ἐναπομείνασαν αὐτῷ περιουσίαν, ὅπό τὸν Κυθέρωνα νητικῶν στρατευμάτων, τὰ ἐποῖα ἀδήγουν ὁ Καραϊσκάχης καὶ ὁ Τσαβέλας· ἀλλὰ καταφυγῶν προσκαίρως εἰς Δύνην μετὰ τοῦ Ἀνδρέα Δόντου, ἵνα γκάσθη, ώς μὴ ὃν ἔνταξις ἀσφαλής νὰ ζητήσῃ κεῖθεν ἀσυλον ἀσφαλέστερον, καὶ μετέην ἐκ Δύνης μετὰ τοῦ ἀχωρίστου τούτου φίλου του εἰς τὰν Δυτικὴν Ἑλλάδα.

Πρὶν δὲ ἀποθίασθαι σιν εἰς Μετσολόγγιον οἱ δύο ἔνδοξοι οὗτοι φυγάδες, ἔγραψεν ὁ Ζαΐμης πρὸς τὸν εἰς Αἴτωλικὸν διαμένοντα Μαυροκορδάτον μετὰ τῶν λοιπῶν ὄπλαρχηῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος τὴν ἔξτις, ἀξίαν ἀναγνώσεως, ἐπιστολήν.

«Ἄδελφοί·»

Κατατρέχομαι μέχρι ζωῆς δι' αἰτίας, τὰς δποίας θέλει δικάσει ἡ ἀδέκαστος ἴστορία, κ' ἐγὼ θέλω σᾶς ἐκθέσει διὰ λόγου, δταν σᾶς ἀνταμώσω. Καταφεύγω λοιπὸν πρὸς ὑμᾶς, ζητῶν ἀσυλον, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ὥρκίσθην ν' ἀποθάνω ἐπάνω εἰς τὴν φίλην μου πατρίδα, μαχόμενος ὑπὲρ αὐτῆς, κ' ἐπειδὴ ἔχω φίλους τοὺς περισσοτέρους τῶν σημαντικωτέρων πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, γνωρίζοντας ἡλλιστα τὸν γαραντῆρα μου, δὲν ἔρχομαι μὲν σκοπὸν ἄλλον, παρὰ νὰ μένω παρ' ὑμῖν, ώς ἐνέχειρον διὰ νὰ δώσω λόγον τῶν πράξεών μου εἰς τὸ ἀδέκαστον κριτήριον, τὴν ἐθνικὴν Συνέλευσιν, ἀν τὸ ἔθνος θελήσῃ νὰ τὴν κάψῃ, εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἐποίου θέλω κλίνει ἀφωνίας τὸν αὐγένα. Εὔχεστηθῆτε λοιπὸν νὰ μοὶ ἀποκριθῆτε διὰ νὰ ἔργω πρὸς ἀντάμωσήν σας. «Ἔθελα ἔλθει μόνος μου, ἀλλ'

ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

134

εἰς σύντροφοί μου. δὲν μὲ ἀπογωρίζονται τοὺς ἐπῆρα μαζῆ-
μους εἶναι δὲ περίπου τῶν ἑκατόν.

Απὸ τοῦ πλοίου, τὴν 21 Δεκεμβρίου 1824.

Ο ἀδελφός σας.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΗΜΗΣ.

Καὶ ἀπήντησαν μὲν οἱ ἐν Αἰγαίῳ εἰς τὴν ὥραιάν ταύ-
την τοῦ Ζαήμη ἐπιστολὴν. δὲν ὑπεσγέθησαν δὲ ἄλλο τι αὐ-
τοῖς, ἐκτὸς τῆς φιλοξενίας θεύχαριστως τοῖς παρεχώρησαν «τὰ
μεσιτεύσωσιν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὴν Σεβαστὴν Διοίκησιν». «Δυ-
ζητηθῆτε ἀπὸ τὴν Διοίκησιν, ἔγραψον, πρέπει τὰ ὑπακούσητε
καὶ νὰ υπάγητε. Εὰν δὲ ἀμφιβάλλετε, ἔξαχολουθεῖ ἡ ἀπάν-
τησις, εἰς τὴν εὐγνώμονα διάθεσιν τῶν δυττικο-· Ελλαδιτῶν
καὶ εἰς τὴν προθυμίαν των τοῦ νὰ πράξουν ὅτι εἶναι δυνα-
τὸν εἰς αὐτοὺς, συγχωρητέον δικιας ἀπὸ τοὺς γόμους διὰ νὰ
παρηγορήσουν τὰς θλίψεις σας, δὲν θέλετε δυσαρεστηθῆ ἀπὸ
τὴν εἰλικρινῆ ἔξηγησίν των ἡ ὅποια μόνη τοῖς συγχωρεῖται
ἀπὸ τὰ ιερὰ χρέη εἰς τὰ δποῖα ὁ γόμος ὑποβάλλει κάθε πο-
λίτην».

Τὴν 21 Δεκεμβρίου, 1824 ἐν Διτωλικῷ.

Αλλὰ τὰ κοχλάζοντα πάθη, ἡ ἔχρησις τῶν ὅποιών
ἐπλιές τοὺς «Ελληνας κατ' ἄλληλων, κατεσίγα, ως καὶ ἐν
ἄλλοις ἐρρέθη θεοις, ὁ κίνδυνος τῆς πατρίδος. Ούδ' ἡδύνατο
διγενναιόφρων Ζαήμης νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς ταῦτα νὰ κεντῶσι
τὸ στήθος αὐτοῦ, ἐν ὃ γρόνῳ ἡ Πελοπόννησος ἐσφάδαζεν
ὑπὸ τὰς λόγγας τοῦ Ἰμβραίμη.

Απελθὼν λοιπὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ὑπλίσας σῶ-
μα πολυάριθμον, ἔτρεγε πρὸς ἀναζήτησιν κινδύνων καὶ μα-

χῶν. "Οτε δὲ βραδύτερον ἐσχηματίσθη νέα Κυβερνητικής, ἐψήφισθη πρόεδρος αὐτῆς.

· Η θέσις τῆς Ἑλλάδος ἦτο τότε φοβερά. · Η Πελοπόννυνηςος ἡγωνία· ή στερεὰ ἐστέναζεν ὑπὸ τὸ θέρος ὄρδων ἀγρίων, δυσαριθμήτων· τὸ Μεσολόγγιον ἔπιπτεν· αἱ ὑπὸ τοῦ Κλουταχῆ πολιορκούμεναι· Αθῆναι ἀντεῖχον εἰσέτι, ἀλλ' ἔτεινον χειρας ἵκετιδας, ζητοῦσαι ταχεῖαν βοήθειαν. · Ένῳδε δὲ τροφαὶ καὶ πολεμοφόδια δὲν ὑπῆρχον, ἐν τοῖς ταμείοις δὲν εὑρίσκετο οὐδὲ δειλός. · Έκ τῆς Ἑλλάδος τέλος δὲν ὑπῆρχον ἢ δλίγα συντρίματα, ὅτε ὁ Ζαΐμης ἀνεδέχθη τὴν Προεδρείαν τῆς Κυβερνήσεως, ἐλπίζων ὅτι καὶ αὐθις θὰ σωθῇ ἡ πατρίς. · Τὴνέπιοῦσαν ἀπὸτῆς ἐκλογῆς του εἰς τὴν Προεδρείαν, ἀνεγινώσκετο ἡ ἔξης πρὸς τὸν λαὸν διακήρυξις, ἐν ἣ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἐμφαίνεται καὶ ἡ ἀδάμαστος θέλησις τοῦ ἀνδρὸς τούτου.

« · Έν ὧ ἔπεισε τὸ Μεσολόγγι, καὶ ἐν ᾧ ἡ παντελής ἀχρηματία καὶ ἀπορία τοῦ ταμείου κατασταίνει ἀνοικονόμητα τὰ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος ἀναγκαῖα, ἥ.Δ. · Επιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος ἀναλαμβάνει τὴν διοίκησιν, τὴν ὅποιαν εἰς αὕτην ἐνεπιστεύθη ἡ Γ'. · Εθνικὴ συνέλευσις διὰ τοῦ Η'. ψηφίσιματος. · Διὸ δὲ τὰ μέλη αὐτῆς ἐσυμβουλεύοντο καὶ προετίκτων τὰ ἴδιαιτερα συμφέροντα παρὰ τὰ κοινὰ, ποτὲ δὲν ἔθελον ἀναδεχθῆ τοιοῦτον ὑπέρμεγα Βάρος· ἀλλὰ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα ὀφειλόμενον ἐκ μέρους παντὸς ἀγαθοῦ πολίτου, ἐν ὥρᾳ μάλιστα κινδύνου, ἵερὸν χρέος, τοὺς ἔπεισε νὰ μὴ ορανῶσι κωφοὶ εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος; οὔτε ἀπαθεῖς εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἔθνου συνελεύσεως, ἢ ὅποια τοὺς διώρισεν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πραγμάτων. · Ή Δ. · Επιτροπὴ τῆς Ἑλλάδος

δος, προεκαλεῖ ἐπομένως ὅλους τοὺς "Ελληνας εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ εὐδαιμονίας τοῦ ἔθνους ἀγῶνα, καὶ τοὺς πολεμικοὺς εἰς μίμησιν τῆς ἀθανάτου ὁρουρᾶς τοῦ Μεσολογγίου. Ἐγειρόμενοι δὲ ἀπόφασιν σταθερὰν νὰ τυμωρῇ μὲ τὸν πλέον αὐτηρὸν καὶ πραδειγματικὸν τρόπον, ὅχι μόνον δσους ἀπειτούσων εἰς τὰς διαταγὰς της, ἀλλὰ καὶ δσους, νικώμενοι ἀπὸ ἴδιοτελεῖς σκοπούς καὶ πονηρὰ βουλευόμενοι, δὲν παύσωσιν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ πατριωτισμοῦ, νὰ γύνωσιν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀπλουστέρων, τὸ φαρμάκι τῆς δυσπιστίας καὶ διαιρέσεως, ταράσσοντες καὶ ἐρεθίζοντες τὸν λαὸν μὲ τὰς κρυφὰς ῥαδιευργίας τῶν, καὶ διασπείροντες φανερὰ λόγους ἐναντίον τῶν καθεστώτων. Αὐτὰ ἀς λάβη πρὸ ὄφθαλμῶν πᾶς "Ελλην, καὶ πᾶς μὴ "Ελλην διατρίβων δι' ὅποιονδήποτε σκοπὸν εἰς τὸν Ἑλλάδα, διὰ νὰ μὴ σύρῃ κατ' ἐπάνω του τὴν ἐκδίκησιν τοῦ πάτροντος καὶ κινδυνεύοντος "Ελληνικοῦ λαοῦ, διὰ τῆς δραστηρίου ἐνεργείας τῆς διοικήσεώς του».

Καὶ πρὸς σωτηρίαν μὲν τῆς Πελοποννήσου εἶχεν δ Ζαΐμης ν' ἀντιτάξῃ τὸν κατατρώγοντα τὸν Ἰμβραήμην σάρακα, εἶχε τὸν Κολοκοτρώνην.

"Ο Βάσιγκτων οὗτος τῆς νέας Ἑλλάδος, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐπήρκει, ἀν δγι νὰ καταβάλῃ, νὰ καταπονῇ ὅμως καὶ ν' ἀπελπίζῃ τὸν φοβερὸν Ἀρριανὸν, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἀπειλῶν ἐξόντωσιν κατὰ τῶν δεικνυόντων τάσιν ὑποταγῆς, νὰ κρατήσῃ δρθῆν τὴν Πελοπόννησον.

Τὸ ζήτημα δμῶς ἦτο, πῶς νὰ σωθῇ ἡ Στερεά, πῶς αἱ "Αθηναὶ. Τὰ βλέψατα δλων τότε ἐστρέφοντο πρὸς στρατηλάτην γενναῖον, τὸν Καραϊσκάκην, δστις ἐλθὼν εἰς Ναύπλιον κατὰ τὸν Ιούνιον τοῦ 1826, ἐκτῆνος παρὰ τῆς "Επι-

τροπῆς τὸν διορισμὸν αὐτοῦ, ὡς Γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Στεφαῖς.

Γνωστὸν ὅτι ὁ Ζαήμης κατεδιώχθη, περιεφρονθήθη, ἔπαθε τόσα ὑπὸ τοῦ Καραϊσκάκη. "Ἐνεκκ τούτου οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἐλπίσῃ εἰς τὴν σύμπραξιν τῶν δύο τούτων ἐνδόξων ἀνδρῶν.

"Αλλ' ὅτε γενομένου συμβουλίου περὶ διορισμοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Στεφαῖς, ἥκουσθη ὁ, τὰ πάντα ἕίψας εἰς λύθην μεγαλόφρων Ζαήμης, λέγων, ὅτι οὐδένα θεωρεῖ ἀξιώτερον τοῦ Καραϊσκάκη· ἐθαύμασαν δὲ οἱ τὸν μεγαλόψυχον τοῦ ἀνδρός· ὁ δὲ Καραϊσκάκης περιμένων ἐκεῖ ποὺ πλησίον τὴν ἀπόφασιν τοῦ συμβουλίου, προσελθὼν, ἐξέφρασε συγκεκινημένος τὴν εὔγνωμοσύνην του. Ἐναγκαλισθεὶς τότε αὐτὸν ὁ Ζαήμης, τῷ ὑπεσχέθη τὴν ὑποστήριξιν τῆς Κυβερνήσεως, μέθ' ὁ ἀσπασθέντες ἀλλήλους ἀπεγωρίσθησαν.

"Ομοία σκηνὴ πρὸ δύο περίπου χιλιάδων ἐτῶν, ἐλαχείς χώραν ἐν τῷ πελάγει τῆς Σαλαμίνος· καὶ τότε δύο ἐνδοξα τῆς Ἑλλάδος τέκνα, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης, ἐν διαστάσει τέως διατελοῦντα, ἔσφιγξαν ἀλλήλοις τὰς χεῖρας, καὶ ἦγώθησαν, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ ἀγωνισθῶσι κατὰ τοῦ ἀπειλοῦντος τὸν τότε Ἑλληνισμὸν κατακλυσμοῦ. Ή ἐν τῷ θαυμασσοπύργῳ τοῦ Ναυπλίου ὅμως σκηνὴ, βεβαίως εἶνε ὑψηλοτέρα καὶ δραματικωτέρα.

Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυβερνήτου, διωρίσθη καὶ ὁ Ἀνδρέας Ζαήμης, μέλος τοῦ Πανελλήνιου ἥργασθη καὶ ὡς πληρεζούσιος εἰς τὴν ἐν Ἀργείῳ Ἐθνοσυνέλευσιν. Τηγρέτης δὲ καὶ τὴν βασιλείαν εἰλικρινῶς. Κατεῖχε τὴν θέσιν τοῦ ἀντιπροέδρου τοῦ συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ὅτε ἀπεβίωσεν. "Ο κατὰ τὴν τετάρτην Μαΐου αἰφνίδιος θάνατος του, κατέ-

δαυτές θρόνον ἀνεβιβάσθη μετὰ βραχγέως χρόνου παρέλευσιν·

Ο διορισμὸς οὗτος τοῦ Μιχαὴλ Σωύτσου εἰς τὴν ἡγεμονίαν ἐκείνην, δικαιώς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐν ἐκ τῶν αἰσίων ἐκείνων γεγονότων, ἀνευ τῶν δποίων ἡ ἔκρηξις τῆς ἐπαναστάσεως, ἐν μὲν τὰς ἡγεμονίας θὰ ἦτον ἀδύνατος, ἐν δὲ τῇ κυρίᾳ Ἑλλάδι, ἀν δῆλος τοῦτο, δύσκολος ὅμως καὶ θυγατρεύεται.

Ἄμ' ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τῆς Βλαχίας δὲ ἡγεμὼν Σωύτσος, οὐχὶ μόνον δὲν παρημπόδισε τὰς ἐνέργειας τῆς Φιλικῆς ἑταιρίας αἵτινες ἐν τῇ ὑφ' αὐτὸν ἡγεμονίᾳ ἐνεργοῦντο ἀπροκαλύπτως, καὶ ἀληθῶς εἰπεῖν, θορυβοῦσας, ἀλλὰ καὶ ὑπερβούθει ἐντέχγως, καὶ μέλις τῆς ἑταιρίας κατόπιν ἐγένετο κατηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου Φλωρεστίου, καὶ προσενεγκὼν τότε ὡς πρώτην προσφορὰν «χίλια χρυσᾶ Αὐστριακὰ νομίσματα, ἢτοι, δεκαχτρεῖς χιλιάδας δραχμάς.» «Ἔδοὺ εἰς ἡγεμὼν ἐν ἐνέργειᾳ, ἀναρωνεῖ ἐνθουσιῶν ἐπὶ τούτῳ ιστορικός, δὲ τῆς Μολδαυίας Μιχαὴλ Σωύτσος, δίδων τῷ ἀρχηγῷ τῆς ἑταιρίας Ὑψηλάντη μετ' οὐ πολὺ χεῖρα αὐταπαρνήσεως καὶ θυσίας ὑπὲρ τῆς πατρίδος, καὶ ἐτοίμως καταθέτων ἐπὶ τοῦ θωματοῦ τῆς ἐλευθερίας, ὅλην αὐτοῦ τὴν πολιτικὴν συνδρομὴν καὶ τὴν ὑλικὴν δύναμιν. Η ἀνεκτικότος αὕτη περίπτωσις ἐπλήρωσε χαρᾶς τοὺς πάντας ἐπλήρωσε μάλιστα, δυνάμεθι εἰπεῖν, τὸ ζῆμιν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ὑψηλάντου, καθότον, ὡς ἀνευ Ὑψηλάντου δὲ Σωύτσος οὔτε ἔξετίθετο, εἰ καὶ ἔφλεγε τὴν καρδίαν αὐτοῦ δὲ ἔρως τῆς κοινῆς σωτηρίας, οὕτω καὶ ἀνευ Σωύτσου δὲ Ὑψηλάντης οὐκ ἔσχε πρώτον ἐν περιστάσει ὄρμητήριον τὴν Μολδαυίαν καθ' ἀγνέσην. Μενέτω δὲ παρὰ ταῖς μεταγενεστέραις γενεαῖς ἡ

πρὸς τὸν Ὑψηλάντην αὐτόγραφος ἐπιστολὴ τοῦ ἡγεμόνας τούτου, ὃς τὸν λαμπρότερον τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς πατριωτικῆς ἀγάπης τρόπαιον τῆς γενεᾶς τοῦ πολέμου. Μεντώ ώστεώς καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀπάντησις τοῦ Ὑψηλάντου ὃς ἡ ἀκραιφνεστέρα τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων ἔξηγησις. δι’ τῆς συνεδέοντο ὑπὲρ τῆς πατρίδος οἱ δύο εὗται ἄνδρες»,

”Ολίγας ἐδομάδας μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἐταιρίαν εἰσεδόν του ἥτοι τῇ 12 Ἰουνίου, παρήγγειλε διὰ τοῦ Λασσάνη εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἐταιρίας νὰ θεωρῇ αὐτὸν «κάσσαν τῆς Ἐταιρίας». Τοσοῦτον δὲ εἶχεν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος ἐνθυσιασθῆ, ὥστε «μόρον ἦρα λόγον τοῦ Ὑψηλάντη ἔζητε» σπως μετρήσῃ ὅσα ἀναγκαιοῦν χρήματα. «χωρὶς νὰ ἔξετάζῃ διατί», οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτῶν ἀπὸ τοὺς διαβιβάζοντας αὐτῷ τὰς δικταγὰς τοῦ Ὑψηλάντου, ἢ ἀκραν προφύλαξιν, καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ φαίνηται, ἢ μὲν Ῥωσσία ἐνοχοποιουμένη, οὔτος δὲ ἀντιπράξτων εἰς τὸ πολιτικὸν συμφέρον ταῦτης, συνεπῶς δὲ ἀπήτησεν ἀμοιβαίνη παρὰ τοῦ Ὑψηλάντου ἀγάπην ἐγκάρδιον καὶ εἰλικρίνειαν κατὰ πάντα, ὁρκισθεὶς μάλιστα ἐπὶ τοῖς Ἱερωτέροις, ὅτι ἐλευθερουμένης τῆς Ἑλλάδος, μόνην προκρίνει τὴν ζωὴν τοῦ ἀπλοῦ ιδιώτου». Ὑποπτευθεὶς δὲ μὴ διψηφίστηκε παρεξηγήση τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος γενναίας προθέσεις του ἐπανέλαβεν ἐντονώτερον τὰ αὐτά. «Δεν ἔξηγήθη, ὡς φαίνεται, (ἔγραφεν αὐτῷ συμβολικοῖς γράμμασιν) καθαρὰ εἰς τὸ πρωταρφόν μου, καὶ διὰ τοῦτο ὑπέθεσεν, ἡ αὐτῆς ἔξοχότης ὅτι ἐγὼ πρεντεδέρω νὰ ἔχω τὴν ἡγεμονίαν μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς πατρίδος μου. Δεν εἴμαι μάτε τόσον ἀνόντος, μάτε τόσον οὐτιδανὸς, ὥστε καὶ νὰ ζητῶ ἀπὸ τὴν ἐκδούλευσίν μου ἀνταμοιβὴν τοιαύτην, καὶ νὰ καπηλεύω τὸν ζε-

λον μου πρὸς τὴν πατρίδα. Μήτε θέλω μήτε ζῆτω καμμιάν ἀνταμοιβὴν ἄλλην, εἰμὴ τὴν εὔτυχίαν τῆς φιλοτάτης πατρίδος. Ἀμποτε γὰρ ἵδω τὴν ἀρύθωσίν της, καὶ ἂς ἡμαὶ δέ σχιτος ἰδιώτης. Μὲ φθάνει αὐτὴ ἡ ἀνταμοιβὴ, ἡ εὐχαρίστησις δηλαδὴ τῆς συνειδήσεως μου, ὅτι ἐδούλευσα καὶ ἐγὼ τὸ ἀπὸ μέρος μου ὅσον τὸ δυνατὸν τὴν πατρίδα».

“Οτε δὲ τῇ 30 Ἰανουαρίου 1821, τῷ ἔγραψεν ὁ Τψηλάντης νὰ ἑτοιμάσῃ τριάκοντα γιλιάδας καὶ λὰ σίτου καὶ τὰ πρὸς μεταφορὰν τούτων ἀναγκαῖα ζῶα, ὁ Σοῦτσος τῷ ἀπήντησεν ὡς ἔξης. «Αἱ αἰτήσεις σας ἀντὶ νὰ λυπήσωσι τὴν καρδίαν μου μ' ἐγκαροποίησαν, διότι ἐξ αὐτῶν ἐπληροφορίθην τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὸ γενναῖον τῶν φρινημάτων της, καὶ ὅτι εἰς τοιοῦτον ἴερὸν ὑπὲρ τῆς κοινῆς πατρίδος σκοπὸν δὲν ἀποθλέπει εἰς οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ εἰς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος· ἡ τοιαύτη πρὸς ἐμὲ εἰλικρινῆς τῶν ἴδεων της παράστασις εἶναι δὲ μέγας ἔπαινος καὶ τὸ μέγιστον καύχημά μου».

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἐν ταῖς ἡγεμονίαις κινήματος παραδόσας εἰς τὸν Μητροπολίτην Βενιαμίν τὴν ἦν μέγρι τῇ 31 Μαρτίου ἔξήσκει ἐπὶ τῆς Μολδαυίας ἡγεμονίαν, κατέφυγεν εἰς Κισνόβιον τῆς Βεσσαραβίας. Μετ' ὀλίγας ὥμως ἡ μέρας ἡναγκάσθη νὰ ζητήσῃ ἀλλαχοῦ ἀσυλον, ἐπούπει δὲ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἐλβετίαν, εἰς τὸ ἐλεύθερον τῆς ὁποίας ἐδαφος, ἡδύνατο νὰ εὕρῃ ἄνδρας, ίκκονος νὰ ἐννοῶσι τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας θυσιαζομένους.

‘Αλλ’ ἐνῷ, ὅπως μεταβῇ εἰς τὴν εὐτυχῆ ἐκείνην χώραν, διέρχετο διὰ τῆς Αὐστρίας, συλλαμβάνεται παρὰ τῆς ἀστυνομίας αὐτῆς, καὶ πέμπεται εἰς Γορίτζαν. Τέσσαρα περίπου ἔτη ἐκρατήθη ἐκεῖ δὲ Μιχαὴλ Σοῦτσος· δὲν τῷ ἀξ-

154 ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ.

δόθη δὲ ἡ ἐλευθερία, ἣ μετὰ τὴν ἐν γέραι κατάπαυσιν τοῦ ἔργων παντοῖς τὴν Ἑλλάδα πολέμου.

Μεταβάτε δὲ τότε εἰς Γενεύην τῆς Ἑλβετίας, καὶ σχετι-
κεῖται ἐκεῖ μετὰ τοῦ φιλελευθέρου κόσμου, ἥργαζετο ὑπὲρ
τῆς συλλογῆς τῶν συνεισφορῶν ἐκείνων, δι' ὧν κατώφθισεν
ὁ Κυθερογένης νὰ θερκπεύσῃ κάπως τὰς πρώτας τῆς διαστο-
χούς Ἑλλάδος ἀνάγκας.

Ἐκεῖθεν δὲ ἀπελθὼν εἰς Γαλλίαν ὡς πρέσβυς παρὰ τῷ
βασιλεῖ αὐτῆς Καρόλῳ τῷ δεκάτῳ, καθ' ἣν ἀκριβῶς ἐπο-
γήνετο ζήτημα ἡ ἐπέκτασις τῶν δρίων τῆς Ἑλλάδος,
πολλὴν ἐπεδείξατο σύνετιν καὶ ἐπιτηδεύτητα ὑπὲρ τῆς δ-
πωςοῦν αἰσίας διεκπερκιώσεως τοῦ ἀκαγούθδους μὲν πλὴν
καὶ τότον ζωτικοῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα ζητήματος τούτου.
«Δὲν δύναμαι ἴκανος νὰ σᾶς εὐχαριστήσω, ἔγραψεν αὐτῷ ὁ
Κυθερογένης τῇ 27 Ιανουαρίου 1831, διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν
δραστηριότητα, μεθ' ὧν συναγωνίζεσθε εἰς τὸ σῶσαι τὸ σκα-
φίδιον τῆς Ἑλληνικῆς πιλιτείας ἀπὸ τοῦ ἐπικειμένου αὐτῆς
κυναγίου, καὶ πλησίου ποὺ τοῦ λιμένος.» «Περιττὸν, ἔγρα-
ψεν αὐτῷ ἐπίστης τῇ 2 Ιουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, νὰ σᾶς εἴπω
πότεν εὐγνωμονῶ διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν δεξιότητα, ἣν ἐπι-
δεικνύεται ὑπὲρ τῶν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν παροῦσαν ἐπι-
κίνδυνην ὥραν. οὐδὲ ἀμφιθέαλλεται ἐλπίζω, διὰ κατὰ πρώτην
εὐκαιρίαν προθυμότατα θέλω σᾶς προσφέρει τὴν μαρτυρίαν καὶ
τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς».

Καὶ ὁ Όθων ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνεγνώρισεν ἐπισή-
μως, τὸν Μιχαὴλ Σοῦτσον, ὃς πρεσβευτὴν αὐτῆς εἰς Παρισίους

Μικρὸν. δὲ μετὰ τοῦτο διωρίσθη ὡς τοιοῦτος ἐν Πετρού-
πολει, Στοκχόλμῃ καὶ Κοπεγχάγῃ. Κατὰ δὲ τὴν στέψιν

τόπου ἐκείνου ἔθιμων τὴν ἐκρίζωσιν ἐπέτυχε. Ἰδίως δημώς ἡργάσθη μετὰ πόνουν ὑπὲρ τῶν κατωτέρων τοῦ λαοῦ τάξεων, τῶν δοπίων. ἡ κατάστασις ἦτον ἀληθῶς θρηνώδης. Λαμπρὰ δὲ ἐπέστεφεν ἐπιτυχία τὰς ὑπὲρ τῆς Βελτιώσεως τοῦ, ὑπὸ τῶν Βογιάρων καταπιεζομένου ἐκείνου λαοῦ, προσπαθείας αὐτοῦ, ὅτε αἱ ἀδικοὶ ὑπόνοιαι τῆς Πύλης, ὑπὸ καταχθονίων ῥαδιούργων ἐνισχυθεῖσαι, ἐξώργισαν τὸν Σουλτάνον ἐναντίον τοῦ ἡγεμόνος Καρατζᾶ, ὅστις δπως μὴ ἀμοιφθῇ διὰ τὰς εὐγενεῖς ὑπὲρ τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου τόπου μερίμνας του, μὲ τὴν ἀπώλειαν τῆς ζωῆς, κατέψυγε τότε—ἔτος 1818 μετὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου εἰς τὴν Αὔστριαν, ἐξ ἡς ἀπομακρυθέντες μετά τινα χρόνον, μετέβησαν εἰς τὴν Ἐλβετίαν. Χωρίσθεις ἐνταῦθα ὁ Μαυροκορδάτος, τοῦ σεβαστοῦ αὐτοῦ θείου, ἐπανῆλθεν εἰς Πίζαν τῆς Ἱταλίας· δυνάμενος δὲ ίκανὰς νὰ διαθέτῃ ὥρας ἐκ τῶν σπουδαίων ἀσχολιῶν του, ἡχροῦτο ἐπιμελῶς καὶ τῶν μαθημάτων τῆς Ἰατρικῆς.

Πρὸς τοιοῦτον ἄνδρα δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ μὴ στραφῶσιν τὰ βλέμματα τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας. Κατηχηθεὶς δθεν παρὰ τοῦ Τσακάλωφ, ἐν Πίζῃ καὶ τούτου διαμένοντος τότε, παρελήφθη καὶ ως μέλος τῆς ἀρχῆς. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς δ' ἐκείνης, ἀφιέρωσενό Μαυροκορδάτος ὑπὲρ τῆς Ἐταιρίαςνοῦ καὶ καρδίαν.

Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διέτριβεν, ὅτε ἡ ἔναρξις τοῦ ἀγῶνος ἐν Πελοποννήσῳ, ἡνάγκασεν αὐτὸν νὰ διακόψῃ τὰς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ σπουδάς του. Μεταβὰς δ' ἀμέσως εἰς Μασσαλίαν, καὶ ἐκεῖθεν διὰ πλοίου Ὑδραϊκοῦ φορτωθέντος κατὰ μέγα μέρος δι' ἔξοδων του, ἀφίκετο εἰς τὴν Ἑλλάδα περὶ τὰ τέλη τοῦ Ιουλίου, καὶ συνοδευμένος ὑπὸ πολλῶν φιλελ-

λήνων, ἀπέβη εἰς τὸ Μεσολόγγιον· τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ἔσπευσαν ἀθρόοι πρὸς ὑποδοχὴν ἀνδρὸς «ἐν μεγάλῃ ὑπολήψει παρ' αὐτοῖς διατελοῦντος».

Ολιγοήμερος διαμονὴ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἥρκεσε πρὸς τὸν δέξιμορχη Μαυροκορδάτον νὰ σχηματίσῃ τὸ σχέδιόν του, ἀρξηται δὲ ἀμέσως τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ. Ως κέντρον τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐξελέξατο γάδι ἀμετακλήτως τὸ Μεσολόγγιον.

Πεποιθώς δὲ Μαυροκορδάτος εἰς τὴν ἴδιαν ἰκανότητα, καὶ ἐλπίζων δικαίως, ξεινὸς ὁ φιλόδοξος οὗτος ἀνήρ, ν' ἀνάδειχθῇ ὑπέρτερος τῶν ἄλλων, καὶ συγκεντρώσῃ περὶ αὐτὸν τὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους· ἀσύμφωνον δὲ θεωρῶν εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀποκάλυψιν τῶν φιλοδόξων σχεδίων του ἀπέκριψεν αὐτὰ ἐπιτηδείως, καὶ ποιήσας τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν, ἔκυψεν ὑπὸ τὴν αὐθεντίαν ἦν ἐρήμησεν τῆς Ἑλλάδος ἐξίσκει τότε ὁ Τψηλάντης, τοῦ ὅποιού ουτὴν ἀρχὴν ἀνεγνώρισαν καὶ ἡ Στερεάκηστὰ τῶν Νήσων, καὶ ὁ λαὸς τῆς Πελοποννήσου, καὶ ὁ στρατὸς αὐτῆς ἐκτὸς τῶν προεστώτων. Μίαν δὲ μετὰ τὴν εἰς Μεσολόγγιον ἀπόβασίν του ἤμεραν, ἥτοι τῇ 22 Ιουλίου, ἔγραψε πρὸς τὸν Τψηλάντην ἐπιστολὴν, δι' ἣς πρὸς τοὺς ἄλλοις, ἐξαιτεῖτο «τὰς προσταγὰς τῆς ἐκλαμπρότητὸς του», τὰς ὄποιας ἐθέωρει, ὡς ἔνειδαί του τούλαχιστον, «προσταγὰς τῆς πατρίδος». «Ἄς προστάξῃ, ἔγραφεν αὐτῷ, ἃς δώσῃ τὰς ἀναγκαῖς ὁδηγίας, καὶ θέλει εὑρει εἰς ἐμὲ δοῦλον πιστὸν τῆς πατρίδος». Εἰς δευτέραν δὲ, δλίγῳ μεταγενεστέραν ταύτης ἐπιστολὴν του, ἀνεκοίνου εὔσεβάστως τῷ Τψηλάντῃ τὴν πεποιθησιν ὅτι «... πρέπει γὰς συστηθῆ εἰς Μεσολόγγιον αὐτὴν ἡ τοπικὴ διοίκησις, ἐξηρτημένη πάντετε ἀπό

έκεινην τῆς Πελοποννήσου» καὶ ὅτι «ἄν ἡ ἐκλαυπρότης τῆς στοχάζεται ὅτι εἰμπορῶ ὁ ἴδιος νὰ χρησιμεύσω εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῆς τῆς διοικήσεως, ἀς μὲ προστάξῃ, ὡς λογιζόμενον ἱερᾶς τὰς προσταγάς της, καὶ ἀς μὲ ἀποστείλῃ κακά νένα συνεργόν.»

Εἰσακούσας ὁ εὐάλωτος Ὑψηλάντης τῶν μετὰ βαθύτατου αεβασμοῦ, καὶ γλυκείας ταπεινότητος, ὑπεληφέντων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ πολυμηχάνου Μαυροκορδάτου προτάσεων, περὶ ἐγκαθιδρύσεως τοπικῆς ἐν Μεσολογγίῳ διοικήσεως, ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς Τρίκορφα ὅπως συνδιαλεγῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου μετὰ βραχείας δὲ συνδιαλέξεις, τῷ ἔχορθυπε πληρεῖσισιότητα ὅπως ἐργασθῇ ἐπὶ τούτῳ. «Ο Μαυροκορδάτος ἔζητος τότε, λέγει ὁ Παππαρηγόπουλος, βοηθὸν τὸν Νέγρην ὁ δὲ Ὑψηλάντης κατ' ἄρχας ἀπεποιήθη, κατόπιν διμως ἐνδοὺς εἰς τὰς ἐπιμόνους τοῦ πληρεῖσισιου του αἰτήσεις ἐνέδωκε συμβουλεύσας, νὰ μὴ μεταχειρισθῇ τὸν ἄνθρωπον εἰμὴ «εἰς μικρὰ μόνον πράγματα, διότι δὲν εἶνε ἀριστίος διὰ μεγάλα». Άλλ' ὁ Μαυροκορδάτος ἴδων ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα, ἥρχισεν ἔκτοτε νὰ διεστάζῃ ἢν ὁ Ὑψηλάντης θέλει κατορθώσει νὰ διατηρηθῇ καὶ ἀμα ἀναγωρήσας ἀπὸ Τρίκορφα, παρέβη τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ὄρθην συμβουλὴν καὶ ἐπέτρεψε μὲν τὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ελλάδος εἰς τὸν Νέγρην, μεταβάντα ἐπὶ τούτῳ εἰς Ἀμφισσαν, ἀνέλαβε δὲ αὐτὸς τὴν ρύθμισιν τῆς Δυτικῆς ἐπιστρέψας εἰς Μεσολόγγιον».

Διευθετήσας τὰ τῆς Δυτικῆς Ελλάδος ὁ Μαυροκορδάτος, καὶ συνανομθεὶς μετὰ τοῦ Νέγρη καὶ τῶν πρωτίστων τῆς

Πελοποννήσου, διοργάνωσε τὴν κατὰ τοῦ Γψηλάντου ἀρτιπολίτευσιν· τότε δὲ ἀπορρίψας ἀποτόμως τὸ προσωπεῖον, ἔγραψεν αὐτῷ τῇ 27 Ὁκτωβρίου ἐπιστολὴν, διὰ τῆς ὁποίας τῷδιημφισθέτει τὰ ὅποια οὗτος (ὁ Γψηλάντης) ἦζεν δικαιώματα ἐπὶ τοῦ ἔθνους ὡς πληρεξούσιος τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀρχῆγοῦ Ἀρχῆς ἀνυπάρκτου· δλίγον δὲ μετὰ τοῦτο μετέβη εἰς Ἐπίδαυρον ὅπως προεδρεύῃ τῇ ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει συνελθούσῃς Ἐθνοσυνελεύσεως, ἵτις δικαιέσασα τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἔθνους εἰς Βουλευτικὸν καὶ Ἐκτελεστικὸν, καὶ ἐκλέξασα τοῦ μὲν πρώτου προέδρου τὸν Δημήτριον Γψηλάντην, τοῦ δὲ δευτέρου αὐτὸν τὸν Μαυροκορδάτον, διελύθη.

Μετὰ τρεῖς ὥμινας περίπου μῆνας, τὴν αγκάσθιαν ἡ ἐγκαταλείψη τὴν ὑψηλὴν ταύτην θέσιν τοῦ προέδρου, διότι ἡ κινδυνεύουσα Δυτικὴ Ἑλλὰς ἐζήτει τὴν παρουσίαν του. Ἐξεστράτευσε λοιπὸν κατὰ τὰ τέλη Μαΐου ἄγων μόλις 1500· διελθὼν δὲ διὰ Πατρῶν, Μεσσολογγίου, καὶ Καρβασσαρᾶ ἐστρατόπεδευσεν εἰς Κομπότι, ἔνθα προσβληθεὶς ὑπὸ 600 ἵππεων τοὺς διεσκόρπισεν, ἐκθέσας, ἀφόβως τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Τὴν ἐπιοῦσαν ἐπέτρεψε, τὴν μετάθεσιν τοῦ στρατοπεδαρχείου εἰς Πέταν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Νόρμαν. Μεταβὰς δὲ ὁ ἴδιος εἰς Λαγκάδια ὅπως φροντίσῃ περὶ τῶν στρατῶν ἀναγκαίων, τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων, ἐπετήρει συγχρόνως τὴν διαγωγὴν τοῦ Γόγου, ὑπόπτου ἐπὶ προδοσίᾳ.

Τὸ ἀνεπαρκὲς ὅμινας τοῦ στρατοῦ, ἡ Ἑλλειψὶς πειθαρχίας, λειποταξίαι, προδοσίαι, πρὸς δὲ καὶ ἡ ἀπουσία τοῦ Μαυροκορδάτου εὑρισκομένου, ὡς εἴπομεν εἰς Λαγκάδια, ἐπέφερον τὴν γνωστὴν ἐν Πέτα καταστροφήν.

Ἔτο δὲ 4 Τουλίου, δτε ἐννεακισχίλιοι πεζοὶ καὶ ἵπποις

ώρμησαντες ἐξ Ἀρτικ, ὑπὸ τὴνἀρχηγίαν τοῦ Ρεσίτ πασσᾶ, προσέβαλον τοὺς ἐν Πέτα ἐστρατοπεδευμένους "Ελληνας, ἐξ ὧνοὶ ἀτακτοὶ, ὑπεχώρησαν πρὸς τὸν λόφον εἰς τὸνόποῖον εἶχεν διχυρωθῆ ὁ Γάγος" ἀλλ' οὗτος ἄμα προσβληθεὶς ἀπεσύρθη, οἱ δὲ Τούρκοι κατελάμβανον αὐτὸν, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν οἱ τραπέντες "Ελληνες κατέφευγον εἰς αὐτὸν. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ θέα τῶν ἐν τῷ λόφῳ Τουρκικῶν σημαιῶν ἐκορύφου τὴν ἀμυγχίαν τῶν Ἐλλήνων, οἱ τακτικοὶ καὶ οἱ φιλέλληνες καθ' ὧν ἐπετέθη, ἡ δῆλη σχεδὸν δύναμις, μὴ θέλοντες νὰ ὑποχωρήσωσιν, συγκέπειν πάλιν πειρατῶδη, καθ' ἣν πλὴν δολιγίστων, ἀπαντες ἔπειτον ἡρωϊκῶς. «Ἐκεῖ ἔπειτον ἡρωϊκῶς τῇ ἀληθείᾳ ἀντιπαραταχθέντες λέγει ἀκριβῆς ἱστορικὸς, ἀπαντες σχεδὸν οἱ φιλέλληνες ὁ Ταρέλλας, ὁ Μιρζέυσκης ὁ Λάννιας, ὁ Τάτζμανς, ὁ Γάλλος Μινιάκ, ἵνα ὀνομάσωμεν τοὺς ἐπιφαγεστέρους, διότι ἐξ δῆλων μόλις 25 ηδύναθησαν λογχομαχοῦντες νὰ διελάσωσι μέχρι Λαλγκάδος. Ἀπαντες ἥξεν ρού πρὸ ἡμερῶν τὴν τύχην ἦτις τοὺς περιέμενεν, ἀν καὶ ἡ στρατιωτικὴ αὐτῶν τιμὴ δὲν ἐπέτρεπεν αὐτοῖς νὰ φανῶσιν ὅτι ἀπέβαλον πᾶσαν ἐλπίδα. Οἱ λόγοι τοὺς διποίους ἀγτήλλασσαν ἀγροκυλοῦντες εἰς Πέτα, διεσώθησαν εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῶν ἐπιζησάντων».

«Ἐκ νεότητος ἐπολέμησα ἔλεγεν ὁ παλαιμαχὸς Μιρζέυσκης, ἀπανταχοῦ τῆς ὑπ' οὐρανόν. Ἐν δὲ μόνον ἐκέρδισα ἐκ τούτου, τὴν πεποίθησιν ὅτι ἀπανταχοῦ τῆς ὑπ' οὐρανὸν κακῶς ἔχουσι τὰ πράγματα. Τώρα ἐν καὶ μόνον ποθῶ, νὰ ἀποθάνω μαχόμενος ἐπὶ τῆς ἡγιασμένης ταύτης γῆς, ἢ νὰ ἴδω τὴν ἐλευθερίαν ἀναθάλλουσαν ἐν αὐτῇ ὡς γηραιος αὐτῆς πολίτης».

170 ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ό δὲ Δάννιας προτείνων εἰς αὐτὸν τὴν δεῖξιν «καὶ ἐν
εἰ πολέμιοι στήσωσι, προσέθετε τὰς παλάς ἡμῶν χεφαλὰς
ἐπὶ τῶν σεραῖων αὐτῶν, τὰ λείψανα ἔκεινα θέλουσι διδά-
ξει πῶς θυγάτιους οἱ ανθρώποι ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ πί-
στεως».

«Ἄλλοι μόνον, ἀνεφώνει, δ Γερμανὸς Φέλδχαννς, ἀλλοί μο-
νον εἰς τοὺς Τούρκους, ὅσοι προσέλθωσιν ἐντὸς τῆς βολῆς
τῶν πυροβόλων μου». Καὶ τῷντι μόνον ἀφοῦ ἐθέρισαν πλε-
στους ὅσους πελεμίους, ἀντίλλαξαν τὸν θάνατον ἀντὶ τῆς
ζωῆς».

Μετὰ τὴν ἐν Πέτρᾳ καταστροφὴν, συλλέξας τὰ λείψανα
τοῦ στρατοῦ διοδόλως ἐποθαρρύνθεις Μαυροκορδάτος, ἀπε-
σύρθη εἰς Μεσολόγγιον, κατὰ τοῦ ὄποίου οἱ Τούρκοι δρυμῶν
ἡδη πανστρατική.

Ἀφηγήθημεν ἐν ὀλίγοις τὰ περὶ τῆς πολιορκίας τῆς πό-
λεως ταύτης ἐν τῷ βίῳ τοῦ Νάρκου Μπότσαρη. Ἀλλ' ἐ-
πρεπε γὰρ κλεισθῆ ἐν αὐτῇ ὁ Μαυροκορδάτος ὅπως σωθῇ τὸ
προπύργιον τοῦτο τῆς Πελοποννήσου.

Μακρὸν ἥθελεν εἶσθαι νὰ περιγράψῃ τις ἐν λεπτομερείᾳ
τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεις τοῦ ἀνδρὸς τούτου καὶ
ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος καὶ μετ' αὐτόν.

Ἐκλέχθεις πρόεδρος τῆς Βουλῆς μετὰ τὸν ἐν Μεσολογγίῳ
θρίαμβόν του παραπιεῖται βλέπων ὅτι γίνεται αἰτίαδιαιρέσεων
σώζει καὶ ἐκ δευτέρου τὸ Μεσολόγγιον ἀπειλούμενον ὑπὸ τῶν
στιφῶν τοῦ Μουσταφᾶ πασσᾶ, τῆς Σκόδρας· κινδυνεύει ἐν
Σρακτηρίᾳ ἔνθα ἡγωνίσθη ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης, καὶ σώ-
ζεται ὡς ἐκ Θεύματος ἐν τῷ "Ἄρῃ πλοιῷ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ
ἔκεινη φονευθέντος Τσαμαδοῦ".

Κεφαλλήνων, ὥρμηταν κατὰ τῶν ἔχθρῶν, οἵτινες τραπέντες εἰς φυγὴν ἐπανῆλθον εἰς τὸ Λάλα διὰ τοῦ Πριναρίου.

Τὸ συμβάν τοῦτο, ἀσημον ἄλλως τε καθ' ἑκυτό, χαρᾶς καὶ ἐλπίδος ἐνέπλησε τοὺς Ἑλληνας, οἵτινες πρὸς τοῖς ἀλλοῖς ἐπεισθησαν ὅτι οἱ μὲν αὐτῶν συστρατεύσαντες ἐπτανήσιοι καὶ ἰδίωσι Κεφαλλήνες, δὲν ἦσαν ὡς ὑποπτεύοντα ἵσως ἀκατέλληλοι εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον ἀλλ' ὅτι, ἐνῷ κατὰ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀνδρείαν, δὲν ἦσαν κατώτεροι καὶ τῶν ἀνδρειοτέρων ἐξ αὐτῶν, ἐπλεονέκτων τῶν Πελοποννησίων κατάτην τάξιν καὶ πειθαρχίαν, προσόντα τῶν ὅποιων ἡ Ἐλλειψις, πολλάκις κατίνεγκεπληγάσκατατῆς ἐπαναστάσεως.

'Αλλὰ καὶ οἱ ἀγέρωχοι Ααλαῖοι αἰσθανθέντες ὅτι ὁ ἔχθρος καθ' οὐ μέλλουσι ν' ἀντιπαραταχθῶσιν, εἶναι ἐφοδιασμένος οὐχὶ διὰ τηλεβόλων μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀπόδοσιν νὰ διαμφισθῆται αὐτοῖς τὴν νίκην, ἥρξαντο σκεπτόμενοι, ἂν μὴ ἦτο εἰς αὐτοὺς συμφερώτερον ν' ἀπέλθωσιν εἰς τὰς Πάτρας.

'Ο θάνατος δύμως τοῦ Πλαποῦτα, συμβάς ὅτε ἐκ δευτέρου τῇ 9 Ιουνίου ἐκινήθησαν οἱ Ἑλληνες κατὰ τῶν Λαλαίων, καὶ ἡ ὡς ἐκ τούτου διάλυσις τοῦ ὑπ' αὐτὸν σώματος τὴν ἐποίην ἐπηκολούθησεν ἀμέσως γένικωτέρᾳ λειποταξίᾳ τοῦ στρατοῦ, ἥθελεν ἐπιφέρει τὴν παντελῆ διάλυσιν τοῦ στρατοπέδου ἐκείνου, ἂν οἱ λόγοι καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀνδρέα Μεταξῆ, δὲν ἐνέπνεον θάρρος εἰς τοὺς ἀθυμήσαντας πολιορκητάς. 'Αλλ' ὅτε μετά τινας ἡμέρας ἔλαβον μικράς τινας ἐπικουρίας ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν τοῦ φονευθέντες Δημήτριον Πλαποῦταν, τοσοῦτον ἐβάρρησαν ὡστε πολυορκήσαντες στενότερον τοὺς Λαλαίους, τοὺς ἡγάγκασαν νὰ κλεισθῶσιν ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως αὐτῶν.

Μετ' ἐλίγας ἡμέρας ἐν τούτοις ἐνισχυθέντες οἱ Λαλαῖοι διὰ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἰουσούφ πασσᾶ, ἀγοντος γηλιάδα ἐκλεκτῶν ἵππεων, ὥρμησαν κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου ἀκράτητοι· οὗτον δὲ διασκηρίσει τοὺς ἐν αὐτῷ Ἑλληνας, ἀν ὁ Λεοντόλαρδος Μεταξᾶς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν Κεφαλλήνων καὶ ἄλλων τινῶν, δὲν ἀνθίστατο ὡς γίγας, τρὶς ἀποκρύσας, τοὺς τρίς εἰσπηδήσαντας ἐντὸς τῶν Ἑλληνικῶν γαραγμάτων ἐχθρούς.

Ἡ ἐπιμονὴ, ἡ λύσσα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἦτον ἴση· ἡραιοῦτο ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς· πῦρ ὅμως σφραδρὸν, ἀδιάκεπον, καλῶς ὑπ' αὐτῶν διευθυνόμενον, ἐπότιζε τὸ πέριξ τῶν γκραγμάτων των ἔδαφων ἐξ αἰματος τουρκικοῦ ἀφθόνου.

Ἀπετύγγανεν ἡ δευτέρα ἔφοδος, καὶ ἄλλη πεισματωδεστέρα ἐπαναλαμβάνετο, ἐπὶ κερκλῆς τῆς ὁποίας ἐτέθη αὐτὸς ὁ Ἰουσούφ πασσᾶς. Ἀλλ' ἐνῷ ἀκλόνητοι ἐδέγοντο καὶ ταύτην οἱ Ἑλλήνες· εἶδον αἰρόντες δτι τοῖς ἀφαιροῦνται, κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμὴν, τὰ τηλεβόλα... θρυαλλίς δι' αὐτὰ δὲν ὑπῆρχεν... Ἀλλ' ὑπῆρχεν ἐκεῖ ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς, ὃς τις οὐδόλως πτονθείς ἐκ τοῦ ἀνελπίστου τούτου δυστυγχάνετος, ἀποπειρᾶται νὰ μεταδώσῃ τὸ πῦρ διὰ τοῦ πυροβόλου του· ἐκκενοῖ τοῦτο ἐπὶ τῆς ὁπῆς τοῦ τηλεβόλου, ἀλλ' εἰς μάτην· οἱ ἐχθροὶ ἐν τούτοις ἐπλησίαζον· ἐκκενοῖ τότε τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ δύο του πιστόλια, ἀλλ' ἀποτυγχάνει, τὸ τηλεβόλον σιγῇ· οἱ ἐχθροὶ ἐπλησίασαν· ἀρπάζει τότε ἐκεῖ που πλησίον παρακείμενον τρομπόνιον καὶ ἀνάπτει δι' αὐτοῦ τὸ τηλεβόλον. Ἐνῷ δὲ τοῦτο πληῆς πολυβόλων, φωνεύει πολλοὺς καὶ τραυματίζει περισσοτέρους

ἐκ τῶν ἐγθῶν, συμπλέκεται καὶ οὗτος εἰς πάλην δεινὴν μετ' αὐτῶν. Τραύματα ἔλαβε δύο τότε ἀλλ' ἡρωϊσμός του ἀνεθέρψει τοὺς τρεπομένους ἦδη "Ελληνας, κατεπτόνεις δὲ τοὺς Τούρκους, οἵτινες ἀπειρύθησαν εἰς τὸ Λάλα.

Ἡ φωνικὴ λοιπὸν αὕτη μάχη δὲν ἀπωλέσθη ἔνεκα τοῦ ἀληθῶς μεγαθύμου τούτου Κεφαλληνος, ὅστις μεγάλην τότε παρεῖξε τῇ ἀγωνιζομένῃ πατρίδι ὑπηρεσίαν, διότι μετὰ τὴν μάχην ταύτην, ἀπελπισθέντες οἱ φοβεροὶ Ασλαῖοι, ἐγκατέλειψαν τὴν κώμην αὐτῶν, καὶ κατέφυγον σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις εἰς Πάτρας· οὕτω δὲ ἀπηλλάγη μέγα μέρος τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἴδιας ἡ ἐπαρχία τῆς Ηλιδος ἐκ τῆς αἰμοσταγεῦς αὐτῶν μαχαίρας.

Διὰ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδολεύσεις του ταύτας ἡ μοίρη ὁ Μεταξῆς παρὰ τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας, ἥτις ἐρυπίνευσα τὰ αἰσθήματα τοῦ ἔθνους ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ἐξελέξατο αὐτὸν, ὡς ἐκ τοῦ ἀπὸ 5 Μαΐου τοῦ 1822 ἐπισήμου αὐτῆς ἐγγράφου ἐμφανίσται, «μέλος τῆς ἔθνικῆς βουλῆς παραστατικὸν τῆς Πελοποννήσου». Η δὲ προσωρινὴ διοίκησις τῆς Ελλάδος ἐνέκρινε νὰ πολιτογραφῇ· «Ἐλλην καὶ κάτοικος τῆς Πελοποννήσου, διὰ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου αὐτῆς.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΥ

Κατὰ τὰ πρακτικὰ τῆς σημερινῆς Συγελεύσεως·

Διατάττει.

Ἐπειδὴ ὁ Κύριος Κόμης Ἀνδρέας Μεταξῆς, ἀμα ἐξοπλισ-

Π76 ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

σθείσης τῆς Ἑλλάδος ἔδραμε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ μὲν ἴδιαιτέρων στρατολογίαν, καὶ συγκροτήσας μάγας κατ' αὐτοῦ ἔλαβε καὶ φέρει ἐπισήμους ἐνδείξεις τῆς ἀνδρείας καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ αὐτοῦ τῶν πληγῶν τὰ σημεῖα· καὶ

Ἐπειδὴ κατὰ πάντα λόγον ἀνεφάνη καλὸς καὶ ἀγαθὸς πρὸς τὴν κοινὴν πατρίδα· ὄμοψήφως ἐγκρίνεται νὰ πολιτογραφηθῇ καὶ πολιτογραφεῖται σύμερον Ἑλλην καὶ κάταις τῆς Πελοποννήσου, καὶ γινόμενος ὡς τοιοῦτος, διὰ ν' ἀναγνωρίζεται παρὰ πάντων τῶν ὄμογενῶν καὶ παντὸς ἀνθρώπου, δίδεται αὐτῷ τὸ παρὸν ἐπίσημον ἔγγραφον τῆς Διοτικήσεως.

Ἐν Κορίνθῳ τῇ 25 Μαΐου 1822.

Ο ἀντιπρόεδρος

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ

Ο ἀρχιγραμματεὺς

Δ. ΝΕΓΡΗΣ.

Ἄλλ' οὐχὶ μόνον ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μάγων, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶς ηὔτυχησε νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα, καὶ ὡς ὑπουργὸς τῆς Ἀστυνομίας ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη, καὶ ὡς ἀπεσταλμένος πρὸς τοὺς ἐν Βεράνη συνελθόντας ἥγεμόνας, κατορθώσας, τῇ ἀριωγῇ καὶ τοῦ Καποδίστρια, νὰ διακηρύξωσιν οὗτοι ἐπισήμως ὅτι δὲν θέλουσιν ἀναιμιχθῆσιν τὴν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων πάλιν· ἐπέτυχε δηλογύτε νὰ καταξεσχίσῃ τὴν βδελυράν ἐκείνην συνθήκην δι' ἣς εἰς δεσπόται ιοῦτοι ἐπέβαλλον ἑαυτοῖς τὴν εὐγενῆ ὑπογράμμασιν νὰ καταπνίγωσιν ἀπὸ κοινοῦ, ἐνόπλως ἐννοεῖται, οιαυδήποτε διέγερσιν λαοῦ δούλου κατὰ τοῦ τυραννοῦντος αὐτὸν ἥγε-

μόνοςι καὶ ὡς μέλος τοῦ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μαυρομίτη ἀλληγορεῖσθαι ὑπὸ τῆς δευτέρας ἐν Δαστρεῖ ἔθνοσυνελεύσεως. Ἀμα δὲ τῇ καθόδῳ τοῦ Καποδίστρια ἐν Ἑλλάδι, διωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ μέλος τοῦ Πανελλήνου. Ἀλλ' ἐνῷ ἐπεκρότησεν ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ὡς Κυρηνήτου τῆς Ἑλλάδος, καὶ συνηργάζετο μετ' αὐτοῦ μέχρι τῆς τελευτῆς του, δὲν τομέλει ὅμως καὶ νὰ ἐλέγχῃ καὶ ἀποδοκιμάζῃ μετὰ παρέησίας τὰς πράξεις του ἔκεινας ἀφ' ὧν δὲν ἥδυνατο ν' ἀποτρέπῃ αὐτὸν, καὶ τὰς δποίας ἔθεώρει, ὡς οὖσας, κατὰ τὰς πεποιθήσεις του, πλημμελεῖς ἢ πολιτικῶς ἐπιζημίους.

Καὶ μετὰ τὴν ἐλευσιν τοῦ Ὅθωνος ἐξηγολούθει τηρῶν ἀπαραμενότους τὰς ἑαυτοῦ ἀρχάς. Ἀλλ' ἡ εὔτολμας τοῦ ἀνδρὸς παρέησία ἀπήρεσκεν εἰς τὴν ἀντιθασιλείαν, καὶ διὰ τοῦτο σφιδρᾷ τῷ ἐγένοντο ἐκ μέρους αὐτῆς παρατηρήσεις. Ἡ ἐκ Βαυαρίας τριχνδρία, ὑπελάμβανε, φαίνεται τὴν Ἑλλάδα, ὡς τόπον ἐνῷ ἐδικαιαιοῦτο νὰ πράτη πᾶν τὸ αὐτῇ ἀρέσκον. Ἀλλ' ὁ Μεταξᾶς δστις οὐδεμιᾶς ἐφείσθη θυσίας, ὅπως ἴδη διωκομένους τοὺς Τούρκους (πρὸς τοὺς δποίους πολὺ ἀνόμοιοι, τῇ ἀληθείᾳ, δὲν ἐδείχθησαν οἱ καλοὶ οὗτοι Βαυαροί) μόνον καὶ μόνον, διότι καὶ οὗτοι πᾶν τὸ αὐτοῖς ἀρέσκον ἐπράττον ἐν Ἑλλάδι, πῶς ἥδυνατο νὰ σιωπῇ, ὡς τόσοι ἄλλοι ψιφοδεσεῖς, βλέπων τοὺς ἀντιθασιλεῖς ἐκείνους, ἀφ' ἐνὸς μὲν κατασωτεύοντας ἀσπλάγχνως τὸ ἐξ 60 ἐκατομμυρίων δάνειον, ἐνῷ οἱ ἐνδοξοὶ τοῦ ἀγῶνος τουρκοφάγοι, ἀπέθνησκον ἐκ τῆς πείνης, ἀφ' ἐτέρου δὲ φυλακίζοντας τοὺς στρατιωτικοὺς, καὶ ἐτοιμάζοντας τὴν λαψητόμον δπως ἀναβιβάσσωσιν ἐπ' αὐτῆς τὸ ἐγκαύχημα τῆς Ἑλλάδος.

—τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Πλαποῦταν; Πῶς, ἐπαναλαμβάνομεν, νὰ μὴ ὑψώσῃ φωνὴν διαμαρτυρήσεως κατὰ τῶν βδελυρῶν τούτων πρὸς τὸ ἔθνος ἀδικημάτων;

‘Η φωνὴ του λοιπὸν ἐέρδοντης φοβερά... ’Αλλ’ ἡ πολὺ εὐαίσθητον ἔχουσα τὴν ἀκοὴν ἀντιθεσιλεία, μὴ δυναμένη νὰ ὑποφέρῃ τὰς ἐντόνους διαμαρτυρήσεις του, τὰς κραυγάς του, τὸν συλαμβάνει καὶ ἀποστέλλει συνοδευμένον εἰς Σύρον’ ἔκειθεν δὲ ρίψασα αὐτὸν ἐντὸς πλοίου, ἐδίωξεν εἰς Μασσαλίαν. ’Αγγοοῦμεν πῶς ἐσκέφθη, ὅτε μετὰ ἐν ἔτος μετεκαλέσατο αὐτὸν ἐκ τῆς Γαλλίας. ’Ισως ἐνόμισε ὅτι ἡ ἔξορία κατέστησε τὸν Μεταξᾶν φρονιμώτερον. ’Αλλ’ ἡπατήθη. Βλέπουσα δὲ τότε ὅτι δὲ Μεταξᾶς ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς ἔξορίας καὶ πάλιν Μεταξᾶς, ἀπεμάκουνεν αὐτὸν καὶ ἐκ δευτέρου ἀλλ’ οὐχὶ πλέον βαρθάρως. ’Απέστειλεν αὐτὸν πρέσβυν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅπως ἐκεῖ μελετήσῃ ἐν ἀνέσει τὰς περὶ σιγῆς ὠραίας τῶν προγόνων του ὑποθίκας.

’Επανελθὼν μετὰ τριετῆ περίπου ἀπουσίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθη σύμβουλος τῆς ἐπικρατείας, μικρὸν δὲ μετὰ τοῦτο καὶ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν. Κατὰ τὴν Σεπτεμβριανὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1843 ὑπὲρ τῆς ὄποιας ἡργάσθη τολμηρῶς, ἐγένετο πρωθυπουργὸς, καὶ ἀντιπρόδρος τῆς ἔθνοςυλεύσεως. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ συντάγματος, παρεχώρησε τὴν πρωθυπουργίαν εἰς τὸν Μαυροκοφάτον. ’Αλλὰ καὶ πάλιν μετὰ τὴν δι’ ὀχλαγωγίας πτῶσιν αὐτοῦ, ἐσχημάτισε μετὰ τοῦ Κωλέττου κυβέρνησιν, ἐξ ἣς μετὰ θραγὸν γρόνον ἀπεσύρθη, ὅπως διορισθῇ θραδύτερον πρέσβυτος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα παρέμεινεν ὡς τοιοῦτος, μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς κατὰ τὴν Ἡπειροθεσσαλίαν ἀτυχοῦς ἐπαναστάσεως.

συνδρομήν. Μετά τὴν παραδοχήν του ἐν τῇ Ἐταιρίᾳ, ὁ Θεόδωρος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἦρχισε νὰ ἔργαζηται πρὸς παρασκευὴν καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς· ἀρ' ἐτέρου ὅμως ὑπὸ σφοδρᾶς κατελήφθη περιεργείας ὡς πρὸς τὴν ἀγνώστου τῆς Ἐταιρίας Ἀρχήν. "Οπως δὲ ικανοποιήσῃ, τὴν ἄλλως τε πολὺ φυσικὴν περιέργειάν του ταύτην, πολλὰς ἔγραψεν πρὸς αὐτὴν (τὴν Ἀρχήν) ἐπιστολὰς, ἐλπίζων δτι ἡ πρὸς ταύτας ἀπάντησις ἥθελεν ἐδηγήσῃ αὐτὸν πρὸς ἀνατάλυψιν τοῦ ποθουμένου. Ἀλλ' ἥλπισεν εἰς μάτην οὐδεμία τῷ ἐδόθη ἀπάντησις. Ὁ Νέγρης ὅμως δὲν ἦτο ἐκ τῶν ὁπισθιγγερούντων τὰ πρὸς ὃν προέθετο σκοπὸν παρεμβαλόμενα ἐμπόδια, ἐξήπτουν αὐτὸν, ὃ ἐν τὸν ἀπειθάρρητον. Μετέβη ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ εἰς Βουκουρέστιον· μὴ δυνηθεὶς δὲ καὶ ἐνταῦθα οὐδὲ ἔγνος ν' ἀνεκλύψῃ τῆς ὁποίας ἀνεζήτει ἀγνώστου Ἀργῆς, ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

"Αλλ' ἐνταῦθα αἱ πρὸς ἀναζήτησιν αὐτῆς ἔρευναι τοῦ ἀκουράτου καὶ πολυμηχάνου τούτου ἀνδρὸς, ἦγάγκασαν τοὺς ἐπὶ τούτῳ ἀδημονοῦντας ἀργηγοὺς (εὑρίσκετο τότε ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Τουρκικοῦ κράτους καὶ ὁ φοβερὸς Παπαφλέσσας) νὰ θεωρήσωσι τὴν ὅπαρξιν τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ἐπικλινῶντον εἰς τὰ γενικὰ τῆς Ἐταιρίας συμφέροντα.

"Ηθελε δὲ ἐπειδὴν καὶ εἰς τοῦτον, ὡς καὶ εἰς τὸν ἀφρονα καὶ δυστυχῆ Γαλάτην, ἣ ἐσγάγη τῶν ποιῶν ὃν δὲ Ἀναγνωστόπευλος, φειδόμενος τοῦ ἀνδρὸς, μὴ κατώρθων νὰ πείσῃ τὸν ἀκαμπτὸν Δικαῖον (Παπαχρέσσαν) νὲ μὴ ἐπιψείη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς φρικώδους ταύτης ἀποφάσεως, τὸν δὲ Νέγρην ν' ἀπέλθῃ αὐθιωρεῖ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Οὗτος δὲ ἀφοῦ εἶδεν δτι διὰ τῶν μέσων ὃν ἐποιήσατο,

χρήσιν, οὐ μόνον δὲν κατέβθωσε ν' ἀνακαλύψῃ τὴν ἄγνωστον τῆς Ἐπαιρίας Ἀργὴν, καὶ καταπαύσῃ οὕτω τὴν κατατρώγουσαν αὔτὸν περιέργειαν, ἀλλ' ὅλογον δεῖν νὰ καταστέψῃ καὶ ἔκυτὸν μετὰ τοῦ σκοποῦ ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐργάζετο· διέκοψεν ὅριστικῶς τὰς ἐρεύνας του, καὶ παρηγόρηθη ἀναξητῶν τὸ φύσερὸν τούτο ἄγρωστον, τὸ ὅποιον ὅπως διαμένῃ ὡς ἀεὶ ἄγνωστον, οὐδόλως ἐδίσταξε νὰ κατατρύγῃ ὡς ὁ Κρόνος τὰ ἴδια τέκνα του.

Κατορθώσας ὁ Νέγρος τῇ προστασίᾳ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Καλλιψάγηνὰ διαδεγχθῆ τὸν ἐν Γαλλίᾳ ἐπιτετραμμένον τὰς ὑποθέσεις τῆς Πύλης Μάνου, ἀπήρχετο μετὰ τῶν δικπιστευτηρίων ἐγγράφων εἰς Παρισσίους, ὅτι ἐξερήχγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Σχίσας δὲ τότε τὰ δικπιστευτήρια ἐγγραφα μετέβη εἰς Σπέτσας, ἵνθι ἔνεκκα τῆς Ἀπιατικῆς ἐνδυμασίας ἣν ἔφερεν, ἐξηλάχθη παρὰ τοῦ λαοῦ ὡς Τοῦρκος· ἥθελε δὲ καταρρεουργηθῆ βεβαίως, ἀν δὲν τῇ γένοι ταύτη εὑρεθεὶς Νεόφυτος Βάζης μὴ ἔσωζεν αὐτόν.

Μετά τινας δ' ἡμέρας μεταβάς εἰς "Τύρον εὗρεν ἐκεῖ τὸν Δημήτριον Ὅψηλάντην παρὰ τῷ ὁποίῳ ἐγίνετος τὸν θέσω τοῦ συμβούλου· ἀλλ' ἀποτυγάνω, ἀπῆλθεν εἰς Καλάμι, ἵνθι σύγκριθη μετὰ τοῦ Καρατζῆ.

Δὲν ἐδιέτασσεν γὰρ συνεννοηθῶσιν εἰς δύο οὕτως φιλόδοξοι ἀνδρες. Γνωρίζοντες δὲ ὅτι ὅπως ἐπιτύχωσι τὰ συέδικταν καὶ καταβάλωσι τὸν Ὅψηλάντην, εἶχον ἀνάγκην, τῆς συμπερίξεως καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, Μαυροκορδάτου, ἀνεγέρησαν ἐκ Καλαμῶν καὶ μετέβησαν εἰς Τρίκορφα πρὸς συνάγτησιν αὐτοῦ.

Συσκεψθεῖσα δ' ἐνταῦθα ἡ ἐκ Φαναρίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως φιλαργός αὐτὴ τριάς, διωργάνωσε τὴν κατὰ τοῦ

Τύπηλάντου συστηματικήν ἔκείνην ἀντιπολίτευσιν, καὶ τοὺς ἀπέριη ἐπιβλαβῆς εἰς τὰ συμφέροντα τῆς ἀγωνίζομένης πατρίδος.

Μετάτοπος μὲν Καραντζᾶς ἡ λαθανός, ἀγνωστον που, «οἰδέχυροι Μαυροκορδάτος καὶ Νέγρης διήρεσαν ὡς ἀργεῖται ὁ Γερέάνος, τὴν Ἑλλάδα εἰς δύο μέρη, καὶ τὴν ὡνόμασαν τὸν μὲν Δυτ. Ἑλλάδα τὴν δὲ Ἀνατολικήν· καὶ εἰς μὲν τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν ἔμεινεν ὁ Μαυροκορδάτος, συνεκέντρωσε συνέλευσιν τοπικὴν καὶ διωργάνισε μίαν μερικὴν καὶ ἐνιαύσιον Διοίκησιν, τὴν ὅποιαν ὡνόμασε Γερουσίαν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, τῆς πρόεδρος ὁ ἕδιος Μαυροκορδάτος. Η δὲ Γερουσία αὗτη ἐκλεξεῖ τοὺς πληρεξουσίους διὰ τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, μετὰ τῶν ὅποιων διωρίσθη καὶ ὁ Μαυροκορδάτος, ὡς μέλος παραστατικὸν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος. Εἰς δὲ τὴν Βερωτίαν, Φωκίδη, Θεσσαλίαν καὶ Ἀττικὴν ὑπῆγεν ὁ Νέγρης καὶ διωργάνισε τοπικὴν καὶ ἐνιαύσιον Διοίκησιν, τὴν ὅποιαν ὡνόμασεν Ἀρειον Πάγον τὴν Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος. Πρόεδρος δὲ ὁ ἕδιος Νέγρης. Ο δὲ Ἀρειος Πάγος ἐκλεξεῖ πληρεξουσίους διὰ τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, μετὰ τῶν ὅποιων διωρίσθη καὶ ὁ Νέγρης ὡς μέλος παραστατικὸν τῆς ἐπαρχίας Μενδινίτης. Ἐκλεξαν δὲ καὶ συνηγόρους τῶν πληρεξουσίων, διὰ νὰ παρασταθεῖσιν εἰς τὴν Συνέλευσιν».

Τὴν 15 Νοεμβρίου ἔφερεν εἰς πέρας ὁ Θεόδωρος Νέγρης τὸν ὅποιον κῆθελε νὰ ἐφαρμόσῃ ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς γῆρασκού Ἑλλάδος ὀργανισμὸν, εἰς τὸν ἐπειον ἐδόθη τὸ ὄνομα «Ἀρειος Πάγος».

Ἐν τῷ ὀργανισμῷ τούτῳ, οὐδὲ ἀναρρέεται καν τὸ ὄνομα τοῦ Δημοτικού Υψηλάντου, τοῦ ὅποιου ἡ ἀρχὴ καταλυθεῖσα

σιωπηλῶς ἐν μὲν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ἐν δὲ τῇ Ἀνατολικῇ ὑπὸ τοῦ Νέγρη, ἐδέχετο καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ὀλιγαρχικῶν τὰ τελευταῖα κτυπήματα.

Πολλὰ μέρη τῆς διατάξεως ταύτης ἔρχοντο εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὰ δίκαια τοῦ ὅλου Ἐθνους· ως 1) ἐν τῷ § 1γ'. τοῦ τμήματος Β'. καθ' ἣν ἡ Βουλὴ δὲν ἦδύνατο νὰ πέμψῃ στρατὸν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐναντίον τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἐνῷ οὗτος καὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκτὸς αὐτῆς ἦδύνατο νὰ φέρῃ στρατὸν, ἥρκει δὲ ν' ἀναγγέλῃ μόνον τοῦτο εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βουλὴν, καὶ 2) ἡ § γ'. τοῦ τμήματος Δ'. δι' ἣς ἐγχρηγεῖτο τὸ δικαίωμα εἰς τὸν Ἀρείον Πάγον ν' ἀντιτείνει εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βουλὴν, περὶ τῆς παστητος τῶν δοτιμάτων καὶ τῆς δικινημῆς αὐτῶν.

Εἰς τὰ ἐκ τῶν δικτάξεων τούτων ἀτοπή, ἡ ἐν "Ἀστρει δευτέρᾳ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἐπέρερε Θεραπείαν, καταργήσασα διὰ τοῦ ἀπὸ 30 Μαρτίου 1823 ψηφίσματός της «ὅλας τὰς μερικὰς διοικήσεις τῆς ἐπικρατείας» καὶ διατάξασα «ἄμεσως ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Θέλησιν νὰ ἔχαρτωνται οἱ διάφοροι λοχοὶ αὐτῆς».

«ιλαχεῖς μέρης εἰς τὰς ἐργασίας τῆς ἐν Ἐρμιώνῃ συγκαλεσθεῖσης πρώτης τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως. Ἐκλεγθεὶς παρ' αὐτῆς ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας, πρύεδρος τοῦ ὑποιργικοῦ συμβουλίου καὶ ὑπουργὸς ἐξωτερικῶν, ἥργάσθη πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπιθετικῶν αὐτῷ ὑψηλῶν καθηκόντων μετὰ ζήλου, καὶ ὑπερτάτης αὐταπαρηγόρεως, διεκρίθη δὲ καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς κινδύνους ἀφοβίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς εἰσελῆς τοῦ Δράμαλη.

περίπειν τὴν ὅπως ἡ αἰμοσταγῆς τοῦ δημίου μάχαιρα δώσῃ πέ-
φα; εἰς τὰς βασάνους του. Ἀλλ' αἱ θερμαὶ τῶν φίλων προσ-
πάθειαι καὶ μεγάλη δόσις γενημάτων, ἀπέδωκαν αὐτῷ τὴν
ζωὴν, οὐγὶ δὲ καὶ τὸν ἐλευθερίαν ἀπεστάλη ἔξεριστος εἰς
τὸν "Αθωνα:

Μετὰ ἑξαετῆ ἐν τῷ Ἀγίῳ "Οὗτοι ἀβίωτον βίον, ἐπανῆλθεν
εἰς τὴν Σάμον, ἔνθα καὶ ἐνυμφεύθη, καὶ προεστώς μετ' ὁ-
λίγον ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐπυκοφαντήθη παρὰ τῶν
ἐγγερῶν αὐτοῦ, καὶ κατεδικάσθη παρὰ τῶν Τούρκων εἰς Οά-
νατον, ὅπως καὶ πάλιν σωθῇ εἰς Κέρκυραν διὰ πλοίου τινὸς,
ἐντὸς τοῦ ὅποίου ἐρρίφθη μετεμφιεσμένης.

Μεταβὰς δὲ ἐκεῖθεν ὁ πολυηρὸς καὶ πολυμήχανος αὗτος
ἀνῆρ, ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Τουρκικοῦ κράτους κατώρ-
θωτε νὰ κερδίσῃ, τὴν ὅποίαν εἶγεν ἀπωλέσῃ εὕνοικην τῶν
ἰστημάτων, παρὰ τῶν ὅποίων ἐρρομιασθεὶς διὰ συστατικῆν ἐ-
πιστολῶν, μετέβη ἐκ νέου εἰς Σάμον, ἵνα καὶ πάλιν ἀμυνθῇ
ὑπὲρ τοῦ πολυπαθοῦς τῆς νήσου λαοῦ.

Νέα ὅμως βάσανα καὶ μόλις ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν νῆσον συλ-
λαγμάτανται, φυλακίζεται, καὶ καταδίκαζεται παρὰ τῶν ἀ-
τέρων αὐτῆς προύχόντων εἰς Θάνατον. Ἀλλ' ὁ γρυπὸς
πλουσίου τινὸς συγγενοῦς αὐτοῦ, ἔσωσεν αὐτὸν καὶ ἐκ τρί-
ρου. Μετά τινας δὲ ἀλλας περιπετείας, διεσώθη εἰς Σύρο-
ναν, ἔνθα κατηγγέλθη, κατετάγθη εἰς τὴν Φιλικὴν, Ε-
παρχίαν.

"Οτε δὲ Ἑλλὰς ἐζητήθη κατὰ τῶν τυράννων τας, ἡ δὲ
Πελοπόννησος πρώτη ἔργισε νὰ καταπάτηται μετὰ τῶν Τούρκων,
δὲν τίθεται ὁ Λικούργος νὰ γένη οὐδὲ ἐπὶ στηρμάτων πλέον ἐν
Συρίᾳ. Εὔρεθη λοιπὸν τῇ 23 Ἀπριλίου εἰς Σάμον· τίνη δὲ

8 Μαΐου, εί: ὑποδεχθέντες αὐτὸν ὡς σωτῆρα τῶν συμπολίτων, αὐτοῦ, τὸν ἀνεκήρυξαν πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν ἀρχηγὸν τῆς νήσου.

Μετὰ τόσης δὲ εὐφυΐας διευθέτισε τὰ πράγματα, ὥστε, στε μετὰ ἔνα μῆνα ὁ ὑπὸ τὸν Καρᾶ Ἀλῆ Τουρκικὸς στόλος ἀπεπειράθη εἰς τὴν νήσον ἀπόβασιν, κατώρθωσε νὰ ματαιώσῃ τὰς προσπαθείας του.

Ἐν τῷ κατορθώματι τούτῳ καὶ φίλοι καὶ ἔχθροι ἀνηρπάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, συνελθόντες δὲ ἀπαξάπαντες μετὰ τοῦ εὐγνόμωνός τῆς Σάμου λαοῦ, ἐψήφησαν τὸ ἔξτης ὑπὲρ τοῦ Λυκούργου ψήφισμα. «Ἐδοξεῖ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δῆμῳ, ἐπειδὴ Γεώργιος Λογοθέτης, ὁ καὶ Λυκούργος, πρῶτος τὸ ιερὸν τῆς ἐλευθερίας πῦρ ταῖς τῶν πατριωτῶν ἀνῆψε ψυχαῖς, καὶ τὴν πρέπουσταν εὐταξίαν πάσῃ τάξει διερύλαξε, κινδυνεύουστάν τε τὴν πατρίδα φρονήσει καὶ γενναιότητι μόνος μετ' ἀλίγον ἐπιμείνας διέσωσε, ψηφίσασθαι αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῶν ἐν τῇ πατρίδι δυνάμεων, καὶ πρόεδρον τοῦ αὐτῆς βουλευτηρίου, τὰς πρώτας παρὰ πᾶσιν ἔχοντα τιμὰς αὐτὸν τε καὶ τὸ γένος αὐτοῦ, λαμβάνειν τε ἀπὸ κοινοῦ ἐπὶ λόγῳ ψιλῶν ἔξιδων, ἀνὰ γράσια δώδεκα χιλιάδας κατ' ἔτος, ἔνεκκα τῆς τε νῦν καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα, δῆτε Σάμιοις τιμῶσιν ἀρετὴν, ἀξιοῦντες τοὺς ἀξίους καὶ εὐγνωμονοῦντες τοῖς εὐεργέταις».

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1822 ἐξεστράτευσεν μετὰ πεντακοσίων εἰς Χῖον, τῇ προσκλήσει, ὡς ἐνόμιζε, τῶν προκρίτων καὶ τῶν ιερέων.

Γνωστὴ εἶνε ἡ καταστροφὴ τῆς δυστυχοῦς ταύτης νήσου, ὡς καὶ τὰ αἴτια ἐξ ὧν αὕτη προῆλθεν. Γνωστὸν ἐπίσης ὅτι ἡ

Ἐλληνικὴ Κυβέρνησις δοῦσα πίστιν εἰς τὰς ευχοφρυντίας τῶν ἔχθρῶν του, ἴσχυρούμενων ὅτι αὐτὸς καὶ μόνος εἶναι ὁ αἴτιος τῆς ἀποτυγίας ἐκείνης, προσεκάλεσε τὸν Λυκούργον πρὸς ἀπολογίαν· κωρεύσασα δὲ εἰς τὴν φωνὴν τῆς ἀληθείας, ἐστρέφεται αὐτὸν τῆς ἐλευθερίας του.

Μετὰ μικρὸν ὅμως μεταμεληθεῖσα ἡ Ἐλληνικὴ κυβέρνησις διὰ τὴν ἀπρεπῆ πρὸς τὸν ἄνδρα διαγωγὴν αὐτῆς, ἐπέτρεψεν αὐτῷ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Σάμον, τῆς ὥποιας ὁ λαὸς τὸν ἐδέχθη μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας, καὶ τῷ ἀνέθεσεν ἐκ νέου τὴν ἀνωτάτην πολιτειὰν καὶ στρατιωτικὴν ἔξουσίαν.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Κάσου καὶ τῶν Ψαρῶν ὑπὸ τοῦ Χοσρὲφ Πασσᾶ, ἥρχετο καὶ ἡ σειρὰ τῆς Σάμου. Ἐξεκύνησε δὲ κατ’ αὐτῆς μετὰ στόλου φοβεροῦ ὁ Χοσρὲφ, δοτις τῇ 28 Ιουλίου οὐδόλως ἀμφιθέαλλων ὅτε καὶ ἡ νῆσος αὗτη δὲν θέλει ὑποστῆ τὴν τύχην τῶν Ψαρῶν. Πρὸν ἑμῶς ἀποπειραθεῖ τὴν ἀπόβασιν, ἀπήτησε τὴν πρὸς τὸν Σουλτάνον ὑποταγὴν τῆς νήσου, ὑποσχύμενος ἀντὶ τούτου πλήρη ἀμνηστείαν. Ἀλλ’ ὅτε ἔλαβε παρὰ τοῦ Λυκούργου τὴν ἀπάντησιν «μὴ δὲρ ὑποτάσσονται, τικοῦρ ἡ ἀποθρήσκουν», ἥρχεται γενικὸν κατὰ τῆς μετημέρινῆς παραλίας τῆς νήσου κακονοβολισμόν· συγγρόνως δ’ ἐπεχείρισε καὶ τὴν ἀποδίβασιν στρέφασθαι ἐπὶ τῇ θέσεις ταύτης.

‘Αλλ’ ώς ἡ ἀπάντησις τοῦ Λυκούργου εἰς τὰς πεζὰς παραδόσεις προτάσσεις τῶν Τούρκων ἦτον Ἐλληνικὴ, τοικύτη ἦτο καὶ ἡ ἀντίστασις. Ἀκλόνητος οὖτος ἐν τῷ μέσῳ τῶν διαταραχημένων ἐκείνων κεραυνῶν, μάχεται ώς λέων μετὰ ἔξακιστηλίων μαχητῶν, ἀπεκρύνει τὴν ἀπόβασιν, καὶ ἀνθί-

σταται κρατερῶς, μέχρις οὗ προφθάσας ὁ Ελληνικὸς στόλος, διεσκόρπισε τὰ θαλάσσια ἔκεινα κήτη.

Ἄπέκρουσε δὲ ἐπίσης ἐπιτυγχῶς, καὶ τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1826 φοβερὰν ἔκεινην ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Σάμου, ὅτε διεκρίθη ἴδιως ὁ ὑπ' αὐτὸν χιλιάρχος Λαζανᾶς διὰ τὸν ἀπαράμιλον ἡρωϊσμὸν του. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνδρεῖς τῆς Σάμου λαὸς δὲν ἐδείγθη ἀγνώμων πρὸς τὸν σωτῆρα καὶ πατέρα του· πόσον δὲ θερμὰ ἦσαν τὰ ὑπὲρ τοῦ Λυκούργου αἰσθήματα αὐτοῦ, πόσον ἐξετίμα τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀρετὰς, ἐνδείκνυται καὶ διὰ τῶν ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς τούτου ψηφισμάτων τῆς κατ' ἔτος συνεργομένας συνελεύσεώς του.

Ἐλθὼν δὲ Καποδίστριας εἰς τὴν Φελλάδα τὸ μὲν πρῶτον σεβασθεὶς τὰ τοῦ λαοῦ ψηφίσματα, ἀνεγγύωρισεν ἐπιστήμως τὸν Λυκούργον, ὡς τὸν ὑπέρτατον τῆς Σάμου Κυθεριάτην.

Εἶτα δὲ, ὅπως μὴ διαψεύσῃ τὴν καταγωγὴν του, ἀπέτειλεν ἐκεῖ ὡς διοικητὴν τὸν Κωλέττην, τὸν δὲ Λυκούργον διώρισε μέλος τοῦ Πανελλήνιου, ἀποστέλλας συνάμα αὐτὸν ὡς ἐκτακτοὶ ἐπίτροπον εἰς τὴν Ασκωνίαν, ἐν ᾧ τὰ μανόρενα πάθη ἀπέβησαν τὴν παρουσίαν του.

Μικρὸν δὲ μετὰ τοῦτο ἥναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀγαπητὴν αὐτῷ Σάμον, τίτις ἀποκλεισθεῖσα τῆς Ελληνικῆς ἐπικρατείας, καὶ μὴ θέλουσα νὰ κύψῃ ἐκ νέου ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, ἀνηγόρευσε τὸν Λυκούργον ἡγεμόνα ἐπὶ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὑποθέσεων.

Τί νὰ κάμη δὲ μεταξὺ τῆς ἀμειλίκτου διπλωματίας, τίτις ἀπορχασίσασα τὴν παραχώρησιν τῆς ἀντιτάτου ταύτης νόσου εἰς τὸν Σουλτάνον, ἐπέψανεν ἀσπλάγχνας ἐν τῇ ἀδίκῳ ἀποθάτει της, ἐναντίον τῶν πρὸς ματάπεισιν αὐτῆς

χορδάτος, Μητροπολίτης Ἰγνάτιος, καὶ ἄλλοι, οἵτινες μεμυῆται μένοι δύντες εἰς τὰ τῆς Ἐταιρίας, ἐγνώριζον, ὡς ὁ Κρεββατᾶς ἐνόμιζεν, τὰ περὶ τῆς Ἀρχῆς πρὸς τούτους δὲ ἔσκόπει τὸ ἀποταυθῆ διπλως πληροφορθῆ περὶ αὐτῆς.

Ἄλλ' διπλως ἀπέλθει τῆς πατρίδος ὁ Παναγιώτης, ἐδει τὰ ζητήσῃ τὴν συναίνεσιν τῶν Τούρκων, οἵτινες ὑποκτευόμενοι ὅτι τὸ πρὸς τὴν Εὐρώπην ταξίδειον τοῦ Κρεββατᾶ, ὑπέκρυπτε σχέδια καὶ σκοποὺς κατὰ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας, κατ' οὐδένα τρόπον ἐπείθοντο νὰ ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ ν' ἀπομακρυθῆ τῆς Πελοποννήσου.

Ο Κρεββατᾶς διπλως ἀφοῦ δὸν ἥδιυνθη ν' ἀποσπάσῃ ἐκ τῶν Τούρκων τὴν ἀδειαν τῆς ἀναχωρήσεως του, ἴσχυρος ὁρμητος ὅτι οἰκογενειακαὶ ὑποθέσεις αὐτοῦ, ἀπαιτοῦσι τὴν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ παρουσίαν του, καὶ δτι μόνον ἡ ἔγκαιρος ἐν τῷ τόπῳ ἔκεινῳ ἀφιξίς του, δύναται ν' ἀπομακρύνῃ τὴν ἀπειλούσαν σπουδαῖα συμφέροντά του καταστροφὴν. ἐπέτυχεν ἐπιτέλους δτι ἐπόθει, προσποιηθεὶς ἀσθένειαν ἐξ ης διπλως δῆθεν ἀπαλλαγῆ, ὡς πάντες, ἐκτὸς τῶν Ιατρῶν οὓς προσεκάλεσεν καὶ ἐκ Πατρῶν καὶ ἐκ Τριπόλεως, ἐβεβαίουν, ἵτο ἀναπόφευκτος ἀνάγκη ἐνδει ταξιδίου.

Ἀπελθὼν λοιπὸν εἰς Ἰταλίαν ὁ Κρεββατᾶς, παρέμεινεν ἔκει πλέον τοῦ ἔτους. Αἱ ἀναζητήσεις του διπλως οὐδένεν ἐπέφερον ἀποτέλεσμα, ὡς πρὸς τὴν ἀναλλογὴν τῆς Ἀρχῆς τῆς Ἐταιρίας· δ περικυκλῶν αὐτὴν πέπλος, δτέ μεν πυκνούμενος δτέ δὲ ἀραιούμενος, ἀλλ' οὐδέποτε διαρρήγνυμενος, ἐπεισεν ἐπιτέλους τὸν ἐπίμονα Κρεββατᾶν, δτι διώκει τὸν ἀνεμον.

Οτε ὕδειν ὁ Πετρόμπετς κατὰ τῶν Καλαμῶν, ἡ δὲ ἐπανάστασις διεδίδετο ἀστραπῆδὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον. ὁ

Κρεβήσατάς, ὅστις πρό τινος εἶχεν ἐπανέλθη ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐξ ἣς εἶχε κομίσει καὶ τινα πολεμοφόδια, μόλις εὗρεν ἄσυλον διὰ τὴν οἰκογένειάν του, καὶ ἀγέστως προσεκάλεσε τοὺς Λάκωνας εἰς τὰ δύλα.

Ἡ Λακωνία κατείχετο τότε κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τρισχιλίων περίπου Τούρκων μεταξὺ δὲ τούτων διεκρίνοντο οἱ τρομεροὶ Βαρδούσιῶται, οἵτινες εἰς χιλίους πεντακοσίους περίπου ἀριθμούμενοι, ἦταν καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν περιφέρυμαν Λακαίων ὡμότεροι, καὶ κατὰ πολὺ ἀνώτεροι πολεμικῶς. Δὲν ὑπετάσσοντο δὲ οὗτοι εἰς τὴν Τουρκικὴν ἀρχὴν, οὐδὲ ἀπελάμβανον μισθίους καὶ ἄλλα ὡφελήματα, τὰ δποία συνεχῶς ἀπήτουν παρ' αὐτῆς, καὶ τὰ δποία ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως, ἐλάμβανον διὰ τῆς ῥομφαίας των. Ως ἐκ τῆς ἀδρανείας δὲ τῆς Τουρκικῆς Διοικήσεως, ἐπὶ τοσοῦτον προήθη ἡ ἴσγυς καὶ τὸ θεάσσος των, λακωνικὴν ἐχόντων τὴν καταγωγὴν, ἀρνητοῦθεν τοίτων Τούρκων, ὥστε ἐγκληματίας, Τούρκος ή "Ελλην, ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἔξουσίας καταδιωκόμενος, ἥρκει νὰ κατέφευγεν εἰς τὸ τρία τέταρτα τῆς ὥρας ἀπέχον τοῦ Μιστρᾶ, γωρίον Πάρορι, ὅπου οἱ πλεῖστοι τούτων εἶχον στήσει τοὺς τριεράρθρους πολεμικοὺς Πύργους των, ὅπως σωθῆ τῆς καταδιώξεως.

Οἱ κακούργοι εἴδισον ἄσυλον εἰς τοὺς κακούργους· ἄσυλον διμως ἀσφαλεῖς, τὸ δποῖον ἡ Ἀργὴ ἐσέβετο ἐξ ἀνάγκης.

Κατὰ τῶν φοιτερῶν τούτων ἐνόπλων Θηρίων, δὲν ἐδίπτασεν οὔδ' ὁ Κρεβήσας νὰ κινηθῇ, οὔδ' ἡ ἐπὶ τόσας γενεάς ἀσπαρουσα ὑπὸ τὴν μάχαιραν αὐτῶν Λακωνία, νὰ ὀρθωθῇ καὶ τοὺς πολεμήσῃ.

὾πόσον θὰ ἔρρεεν αἷμα πρὸς ἡ ἐκδιωγμῶσιν ἐκ τῶν πολε-

ἄλλους ἔμελλον νὰ φέρωσι περὶ τὴν διεξαγωγὴν αὐτοῦ. "Αμα δὲ ὁ λαὸς ἀπέδειξεν ὅτι ὅργῳ πρὸς τὸν ἄγῶνα, οἱ πρόκριτοι, καίτοι καθαιρέσαντες τὸν ἀργηγὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναλαβόντες πᾶπαν τὴν προτέραν ἔξουσίαν, δὲν δπισθοδρόμησαν, ἀλλὰ ἐνέμειναν μετὰ πάσης θυσίας καὶ αὐταπαρνήσεως εἰς τὸ ἀπαξ ἀρξάμενον ἐπιγείρημα.

Ἄφηγηθέντες, ἔστω καὶ μονομερῶς, τὸν βίον τοῦ Λαζάρου, ἀπαλλαττόμεθα ἐν μέρει νὰ λεπτολογήσωμεν προκειμένου περὶ τοῦ Γεωργίου, καθότον ὁ βίος τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν συνδέεται. Γνωστότατον ὅτι ἡ ψυχὴ ἐν αὐτοῖς ἦτο μία, αἱ δὲ ἐπιθυμίαι καὶ θελήσεις ἀμφοτέρων συνεταυτίζοντο πάντοτε.

Περὶ τοῦ Λαζάρου ἔξερεν οὐδην, ὅτι ἀπεποιήθη πάντοτε τὰ ἑποῖα τὸ ἔθνος τῷ προσέφερεν ἀξιώματα καὶ πρωτεῖα· οὔτε προεδρείας ἐν ταῖς συνελεύσεσιν ἥθελησε νὰ δεχθῇ, οὔδὲ στρατιωτικὰ ἢ ἄλλα πολιτικὰ ἀξιώματα. Ο Γεώργιος δῆμος ἐκλεχθεὶς παμψηφεὶ πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ἐδέχθη, τῇ συναινέσει πάντοτε τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, τὴν λίαν σοβαρὰν εὐθύνην νὰ κυριεύῃ τὴν Ἑλλάδα.

«Πρὶν δέ ἐχει θῶσι παρὰ τῆς βουλῆς τῆς γ'. περιόδου· λέγει ὁ Τρικούπης, ὁ πρόεδρος, ὁ ἀντιπρόεδρος καὶ οἱ γραμματεῖς αὐτῆς, ἐψηφίσθησαν τὴν 3 Ὁκτωβρίου ὑπὸ τὴν προσωρινὴν προεδρείαν τοῦ γερουτοτέρου τῶν βουλευτῶν, τὰ πέντε μέλη τοῦ νομοτελεστικοῦ, παψηφεὶ μὲν ὁ Γεώργιος Κοντούριώτης ὁ καὶ πρόεδρος, καὶ ὁ Παναγιώτης Μπότασης ὁ καὶ ἀντιπρόεδρος· κατὰ πλειονοψηφίαν δὲ ὁ Ἀσημάκης Φιωτίλας, ὁ Ἀναγνώσης Σπυλιωτάκης καὶ ὁ Κωλέττης».

Κοσμούμενος διὰ προσόντων ἐπιζήλων τὰ ὅποια ἐπέστε-

φεν ἡ ἀληθῶς εὐγενής γρῆσις τοῦ πλούτου τῆς εἰς τὴν ἀνῆκεν οἰκογενείας, τῆς δποίας αἱ γρηγορικαὶ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους Ουσίᾳ συνεποσώθησαν κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμοὺς εἰς δύο περίπου ἐκατομμύρια δραχμῶν, κατώρθωσε, τὸν, τόσον ἀναγκαῖαν ἐν τῇ τρικυμιώδῃ ἐκείνῃ ἐπογῆ, παγίωσιν τῆς Κυβερνήσεως, δι' ἣς ἐπέβαλεν ὑπακοὴν εἰς τὰ ἀτίθατα στοιχεῖα, καὶ ἔδειξεν εἰς τὴν, πρὸς τὴν Ἑλλάδην ἔγουσα τότε τὰ βλέμματα ἐστραμμένα, Εὔρωπην, ὅτε εἶναι ἴκανη, ἀρ' ἐκυτῆς νὰ κυβερνήσῃ. Έκυβερνήσεις δὲ τὴν Ἑλλάδα μέγιστης πτώσεως τοῦ Μετολογγίου, ὅτε ἡ φράξη τῶν πραγμάτων ἀνεβίβασεν ἐπὶ τὴν ἀνωτάτην βαθύτατην τῆς τοῦ ἔθνους διευθύνσεως τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐζην.

Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Κυβερνήτου ὁ Γεώργιος Κουντουριώτης ἐκλήθη ἐπὶ τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα. Διαφέρει δὲ γέλος τοῦ Πανελλήνιου καὶ Γερουσιαστής. Ο δὲ "ΟἍων καὶ σύμβουλον τῆς ἐπικρατείας ἥθελησεν αὐτὸν, καὶ Γερουσιαστὴν μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν. Τὸ δὲ 1848 ἐγένετο καὶ πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου. Παρατηθεὶς μετά τενας μῆνας, ἐγένετο πρόεδρος τῆς Γερουσίας, καὶ ὡς τοιοῦτος διετέλεσε μέχρι τοῦ θανάτου.

"Διπέθανεν ἐν "Γδρῷ κατὰ τὸ 1858.

Πένθος τριήμερον διετάχθη καθ' ὅλον τὸ κοράτος διὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Διὰ δὲ τοῦ ἀπὸ 9 Ἀπριλίου 1838 βασιλικοῦ διατάγματος, ἐδωρήθη εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ὁ ἀπονεμηθεὶς αὐτῷ Μεγαλόσταυρος, «ώς δικινεκὲς δεῖγμα τῆς πρὸς τὸν διάσημον τοῦτον ἀνδραῖδιαζόσης ἥμῶν (τοῦ βασιλέως) ὑπολήψεως; καὶ τιμῆς, καὶ ὡς κειμήλιον, ἀνακαλοῦν εἰς

Αἱ εὐχαὶ, τὰ ἐγκάρμια, τὰ δάκρυα, τῶν εὐγνωμούντων, ἔπειτε νὰ καταστήσωτε τὸν ἀνδρα τοῦτον εὔτυχη. Ὡτο ἐν τούτοις δυστυχής καὶ πεθλιψμένος πάντοτε, διότι ἐβλεπε τὸν πατρίδα του πάσχουσαν, καὶ τυραννομένην· ὑποκειμένην δὲ εἰς τὸ αὐθαίρετον τοῦ Κορανίου τὴν παλαιή ποτε ἡγεμονίδα τοῦ κόσμου καὶ μητέρα τῶν φώτων.

"Οτε ὅμως κατὰ τὸ ἔτος 1819 ἐγένοντο εἰς αὐτὸν γνωσταὶ φί ἐνέργειαι τῶν Φιλικῶν, εἰς τὴν χορείαν τῶν ὁποίων ἐπάχθη, ἥσθάνθη ἐαυτὸν ἀναγεννώμενον· τὸ μειδίαμα ἐπανεφάνη ἐπὶ τὰ χεῖλη του, καὶ τὸν μαρασμὸν διεδέχθη ἡ ζωὴ· ρότης· πλήρης δὲ τόλμης καὶ πεποιθήσεως περὶ τῆς ἐπιτυχίας του εἰς ὃν ἔφιερώθη σκοποῦ, τῷχισεν, ἀπόστολος φιλογερὸς τῶν μυστηρίων τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, νὰ ἐργάζηται ἀόκνως ὑπὲρ τῆς δικιδόσεως αὐτῶν, μηδ' ἐκ τῶν κινδύνων πτοούμενος, μηδ' ἐκ τῶν ἐμποδίων ἀποθαρρύνομενος.

"Οτε δὲ ἡ Τουρκικὴ ἔξουσία ὀλίγας ἡμέρας πρὶν τῆς ἐπαναστάσεως, τῆς ὁποίας τὰ πρῶτα σημεῖα δὲν διέρυγον τὴν προσοχὴν τῶν, προσεκάλεσε τὸν Σισίνην δπως μεταβῆ εἰς τὴν Τρίπολιν ὡς ὅμηρος· οὐδόλως ἐδίστασε νὰ θαδίσῃ πρὸς τὴν ἔδραν τῆς Τουρκικῆς Διοικήσεως δπως μὴ αὖξῃ τὰς ὑπονοίας τῶν Τούρκων· ἀλλ' ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς, μαθὼν τὴν ἀπόφασίν του ταύτην ἀπέτρεψεν αὐτὸν ἐγκαίρως ἀπὸ τοῦ νὰ πορευθῇ πρὸς τὸ δεσμωτήριον καὶ Ουσιασθῆ ἀνωφελῶς, καθ' ὃν χρόνον ἡ πατρίς, εἶχεν ἀνάγκην τοῦ ἰσχυροῦ βραχίονός του.

Πρὶν ἡ κατασταθῆ εἰσέτι γενικὴ ἡ κατὰ τῶν Τούρκων πάλη, ὁ Σισίνης εἶχε ξιρουλάκιση, καὶ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὀλίγων γενναίων ἀνδρῶν, κατεκόπτετο μὲ τοὺς Τούρκους τῆς

Ιαστούντες ἡθελε δὲ ἀναγκάσσει τούτους νὰ παραδοθῶσιν, ἀν
μὴ ἔσπευδον εἰς βοήθειαν αὐτῶν οἱ Λαλαῖοι. Καὶ ἡναγκάσθη
μὲν τότε νὰ ἀποσυρθῇ εἰς Μανωλάδαν, ἀλλ' ὅλιγον βραδύ-
τερον ἐνισχυθεὶς ὑπὸ τῶν ἀτρομήτων Κεφαλλήνων καὶ ἀλ-
λῶν τινῶν ὥρμησε κατὰ τῶν Λαλαίων, σῖτινες καταστενο-
γωρήθηντες καὶ ἀποκλεισθέντες πανταχόθεν, «ἀπέστειλαν
ὅς λέγει ὁ Γερμανὸς διὰ νυκτὸς ἄνθρωπον μὲ γράμματα, πρὸς
τὸν ἐν Πάτραις Ἰσοὺρ Πασᾶν, παρακαλοῦντες τὸν νὰ ὑπάγῃ νὰ
πιὸς ἐλευθερώσῃ», διὰ νὰ μεταβῶσι μὲ τὰς φαμίλιας των
εἰς Πάτρας, ὅπου ἔχοντες ἐν ἀσφαλείᾳ τὰς φαμίλιας των, νὰ
εξέργωνται ἐλευθέρως νὰ πολεμῶσι τοὺς "Ελληνας. . . . Ἐκί-
νησε λοιπὸν ὁ Ἰσούρ Πασᾶς καὶ ἔφθασεν εἰς τοῦ Λάλα τῆ-
ς. Ιουνίου ἀνεπειρέαστος, ἐπειδὴ δὲν προχατέλαθον οἱ πο-
λιορκηταὶ "Ελληνες τὰς ἔμπροσθεν θέσεις. Τῇ δὲ ιγ'. ἐστρά-
τευσε μὲ δλους τοὺς Λαλαίους ἐναντίον τῶν πολιορκητῶν,
σῖτινες συσσωματωθέντες εἰς τόπου λεγόμενον Ποῦσι, ωγυ-
ροθήησαν καὶ ἤρχισεν ὁ πόλεμος πεισματώδης καὶ ἐκ τῶν
ἴδιο μερῶν ἀπὸ πρώτας μέγρι τοῦ ἔσπερας πολλάκις ὥρμητε
τὸ ἴσπικὸν τῶν ἐχθρῶν πανταχόθεν, διὰ νὰ βάλῃ εἰς τη-
ρεψήν τοὺς "Ελληνας, πλὴν ἀντέχρουσαν γενναίως· μόνοι οἱ
φωναρίται ἀφίσαν τὴν θέσιν τους, καὶ ἔφυγον, καὶ διὰ τοῦτο
ἐργονεύθησαν φεύγοντες ὑπὲρ τοὺς 20· οἱ δὲ λοιποὶ ἔδειξαν
ἀνδρείαν ἀξίαν λόγου, καὶ μάλιστα οἱ Κεφαλληναῖοι· μὲ τὰ
κανόνια ἐπροξένησαν τρόμον εἰς τοὺς ἐχθροὺς, σῖτινες ἐπέ-
στρεψάν εἰς τὸ Λάλα κατηγυρώντες, μὲ τὸ νὰ ἐργονεύθησαν
ὑπὲρ τοὺς διακοσίους, ἐκ δὲ τῶν Ελλήνων ἐλίγιστοι».

Μετὰ τὴν ἡτού των λοιπῶν ταῦταν οἱ Λαλαῖοι, οὐχὶ μόνον
διὰ ἐτζύησαν νὰ ἐπεγκλήσθωτι τὰς κατὰ τῶν Ελλήνων

προσέβολόν, ἀλλὰ παθόντες Σισινοφρείαν οἱ τέως ἀγήτητες καὶ φοβεροὶ οὗτοι ἔξωμοται Τοῦρκοι, ἔρυγον ἀπάντες, μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων αὐτῶν διὰ τοῦ πεδινοῦ δρόμου Πύργου, καὶ Γαστούνης, ὅθεν δὲν ὑπέρπτευον προσέβολάς ἐπὸ μέρους τῶν Ἐλλήνων πυρπωλοῦντες δὲ τὰ ὅποικα κατὰ τὸν δρόμον των ἀπήντων γυναικῶν, ἀργούθησαν εἰς Πάτρας γυναικίς νὰ παρενοχληθῶσιν ὑρ' οὐδενός.

Καὶ ὥρμησε μὲν κατόπιν αὐτῶν ἐ Σισίνης, μὴ προφύσας δῆμος νὰ παρεμποδίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ βαδίσωσι πρὸς τὰς Πάτρας καὶ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ φρούριον τῆς πόλεως ταύτης. Ἐλαβε μέρος εἰς τὸν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου ἔκείνου, καὶ πρὸς τοῦτο ἐτοποθετήθη εἰς τὸ μετόχι τοῦ «Ομπλοῦ», ἐξ οὗ δῆμος μεταποίεσθαι αὐτὸν οἱ Τοῦρκοι, ἐδέκτες νὰ ἐργάσωσι κατ' αὐτοῦ πανστρατιᾶ, καὶ νὰ πέσωσιν δύο ὅπλαγχοις ἐξ αὐτῶν. Ἐκινδύνευσε νὰ συλληφθῇ αἰγυμάλωτος ὁ Σισίνης τότε· ἐξῆλθεν ἐκ τῆς μάχης ἡμικακαυμένος καὶ αιματόφυρτος.

Κατεδιώγθη καὶ οὗτος ὑπὸ τῆς Κυθερωνίσεως ἐπὶ τοῦ ἐμφύλιου πολέμου, ὡς συμμεριζόμενος τὰς ἀργάς τῶν ἀντιπάλων αὐτῆς, καὶ τολμήσας νὰ ὑποστηρίξῃ ταῦτας καὶ διέτων δύπλων.

Πολλὰ ἔπειθε τότε ὁ Σισίνης. Κατεδιώγθη, ἐφυλακίσθη ἐν Τρίπολι μετὰ τοῦ πρωτοτόκου λίοῦ του Χρυσάνθου, καὶ ἀπώλεσεν ὄλοκληρον σχεδὸν τὸν περιουσίαν του, διαρπαγεῖσαν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Γούρα.

Τὰ παθήματα δῆμος ταῦτα δὲν ἴσχυσαν οὐδὲπ' ἐλάγηστον νὰ μειώσωσι τὸν ὑπὲρ τῆς πατρώς ἐνθουσιασμὸν τοῦ ἀκαταδημάστου καὶ μεγαλέρεονς τούτου ἀνδρός. Ἀπε-

δείγθα δὲ τοῦτο ὅτε ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Ἰμβρατίου ἐχο-
ρηγήθη αὐτῷ ἢ ἐλευθερία· τεθεὶς τότε ὑπὸ τὰς διατάχας
τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐπολέπει λυσσωδῶς τὸν ἐπίφορον τοῦτον
κατακτητὴν.

‘Η ἐν Ἀστρει Ἐθνοσυνέλευσις διώρισε καὶ τὸν Γεώργιον
Σισίνην μέλος τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα ἡ προεδρεία ἐδόθη τῷ
Ζακίνη. Βρεδύτερον δὲ συνελθούσης τῆς αὐτῆς ταύτης· Εθνο-
συνέλευσεως ἐν Τροιζήνῃ, ἔξελέγη ὄμοθύμως πρόεδρος αὐτῆς.
ἐδικτίωσε δὲ διὰ τῆς συνετῆς καὶ συμβιβαστικῆς συμπεριφο-
ρᾶς του τὰς προσδοκίας τῶν ἀναθιβασάντων αὐτὸν ἐπὶ τῆς
ὑψηλῆς ταύτης ἔδρας.

‘Ηγάπησεν ὑπηρέτασε καὶ ὑπεστήριξε τὸν Καποδίστριαν
κατ’ ἀρχὰς τῆς ἐλεύσεώς του, καὶ ἡγαπήθη παρ’ αὐτοῦ,
παρ’ οὖ καὶ διωρίσθη μέλος τοῦ Πανελλήνου.

‘Αλλ’ ὁ ζῆλος μετὰ τοῦ ὅποιους ὑπηρέτει τὸν, ὃς σωτῆρα
τῆς πατρίδος ὑπὸ πάντων σχεδὸν θεωρούμενον Κυβερνήτην,
ἥξατο βαθμηδὸν μειούμενος, μέχρις οὖ μῆσος βαθὺς διεδέχθη
τὸ τῆς ἀγάπης αἰσθημα.

‘Η πρώτη αἰτία τῆς μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν ψυ-
χρότητας, χρονολογεῖται ἀρ’ ὅτου ὁ Καποδίστριας, ἀπέρριψε
μετὰ πειθορονήσεως τὸν τίτλον «Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας»
καὶ ἀπεδέχθη τὸν, διὰ τὰς ἀκοὰς τοῦ Σισίνη καὶ τῶν δ-
μοίων αὐτῷ, κακόπυχον ἐκεῖνον «Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος».

‘Ἐπουσιώδης καὶ μηδαιμνὴ φαίνεται εἰς τὸν ἐπιπόλαιον
παρατηρητὴν, ἡ ἀφορμὴ αὗτη τῆς ἔχθρας τῶν δύο τούτων
ἀνδρῶν· ἐμὴ ἀγνοῶν δύμως ὅτι πολλάκις οἱ τύποι διασώ-
ζουσι τὴν οὓσιαν, καὶ ὅτι ὁ ἀποφεύγων νὰ ὀνομάσῃ τὸ πρᾶγ-
μα τὴν λησμονῶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὀλίγην πρὸς ἂδ πρᾶγμα

μικῶν πύργων των οἱ ἐμπειροπόλεμοι οὗτοι ἔγθοι! Θεία δῆμος πρόνοια φρουρόμητε τὰ πράγματα. Ἐγκατέλειπον οὗτοι τὴν Λάκκωνίν, γωρὶς ῥανὶς αἴματος νὰ χυθῇ. Καὶ ίδοι πᾶς.

Πλοῖον τι ἐψηρικὸν τοῦ Α. Φραγκοῦ Μυκωνίου, ἐλλιμενισμένον ἐν Γυθείῳ (Μαραθωνῆτι) θήξατο νὰ τηλεβολῇ κατὰ ποτοφοπὸν τοῦ Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, ὅτις εἶχεν καταθῆσθαι μετὰ τρικοσίων Μανικτῶν, ὅπως καὶ οὗτος πολεμήσῃ κατὰ τῶν Βαρδούνιων. Ταραχθέντες οἱ θάρραροι οὗτοι ἐπὶ τῷ τηλεβολισμῷ, καὶ ἐρωτήσαντες, ἔμαθον ὅτι τηλεβολεῖ ὁ Φραγκοῦ.

Παρεξηγήσαντες δῆμος τὴν λέξιν, καὶ νομίσαντες ὅτι ἡ Φραγκοῦ ἐπεμψεν κατ' αὐτῶν στρατοὺς καὶ στόλους πολυαριθμοὺς ὅπως τοὺς ἐξολοθρεύσῃ, ἐγκατέλειψαν τοὺς πύργους τῶν καὶ ἀνεχώσανταν εἰς Μιστράν, ἐνθα μετέδωκαν τὸν πανικὸν, καὶ εἰς τοὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εὑρισκομένους Τούρκους.

Μίνη μετὰ τοῦτο ἦμέραν, εὑρίσκοντο κεκλεισμένοι ἐντὸς τῆς Τριπόλεως, τὴν δποίκην μετ' ὀλίγους μῆνας ὁ σύζητος τῶν Ἑλλήνων, ἔμελλεν νὰ μεταβάλῃ εἰς φρικαλέον ἀνθρωποεργαγεῖον.

Ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, ἀμα τῇ διὰ νυκτὸς καὶ κρυφίως ἀναγωρήσει τῶν Βαρδούνιων ἐκ τοῦ Μιστρᾶ, ἐκινήθη κατ' αὐτῶν ἀναγγείλας δὲ καὶ τῷ ἀδελφῷ αὕτου Πέτρῳ Μαυρομιχάλῃ τὴν χαρούσυνον ἀγγελίαν, τῷ ἀνέφερε συγγρόνως τὴν ἀνάγκην τοῦ ν' ἀποτραπῶσιν ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Τρίπολιν.

Ὅτε δὲ ὁ ἡγεμῶν τῆς Μάγης ἔξαλλος ἐκ τῆς χαρᾶς, ἔγραψεν πρὸς τὸν οἵον αὕτου Ηλίαν καὶ τὸν Θεόδωρον Κολο-

κοτρώνην, νὰ κινηθῶσιν δισον τάχος κατὰ τῶν Βαρδουνιωτῶν, ὁ Κρεβῆτας ὥρμα πρὸς καταδίωξίν τιν, ἀποφατισμένος νὰ κτυπηθῇ μετ' αὐτῶν, εἰς ὅποιανδήποτε θέσιν καὶ ἐν τοὺς συνήντα.

’Αλλ’ ὅτε ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Μανφρούγαλη ἐγράφετο, οἱ Βαρδουνιωταὶ ἀνεπαύοντε ἐν Τριπόλει· ὁ φόβος εἶχε προμηθεύσει αὐτοῖς πτερά.

Διαρρυθμίσας δὲ Κρεβῆτας τότε τὰ σίκονομικὰ καὶ διοικητικὰ τῆς Λακεδαιμονίου, ἦγαλόθη ἀμέσως μετὰ τοῦτο καὶ περὶ τὴν κατεδάφισιν τῶν πύργων, καὶ τοῦτο, διέτει ἐφοβεῖτο, πολὺ εὔλογας, μὴ περιπεσόντες εἰς χεῖρας ἄλλων χρηπιεύσωσι, καὶ πάλιν ὡς μέσον καταθλίψως τοῦ τόπου. ’Αλλ’ οἱ περιτσότεροι τῶν Πύργων τούτων διετηρήθησαν τότε· ἔρχοντερον δὲ διατάξαντος τοῦ Δημητρίου Γψηλάντου τῇ 25 Δύγούστου εἶχνος τυραννικῶν περιτειχισμάτων δὲν πρέπει νὰ μείνῃ κατεδαφίσθησαν ἀπαντες.

”Οτε δὲ ἡ Λακωνίχ ἀπηλλάγῃ ὀλοτελῶς καὶ τῶν ἀλλων Τούρκων, δὲ Κρεβῆτας ἔσπευδε προθύμως ὅπου τὸ πυροβόλον ἔβρόντα· ὅπου δὲ ἡ μεγαλειτέρα ἀνάγκη, ἐκεῖ καὶ μετὰ μεγαλητέρας ἔτρεχε ταχύτητος.

”Ελαθε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως· ἐξετράτευσε κατὰ τῶν Πατρῶν ἥγωνίσθη ἐκθύμως κατὰ τοῦ Δράμαλη ἀπὸ τῆς εἰσοδοῦς αὐτοῦ μέχρι τῆς καταστροφῆς του. Διεκρίνετο δὲ πάντοτε διὰ τὴν πρὸς τοὺς κινδύνους ἀφοβίαν, καὶ τὴν περὶ τὰ πολεμικὰ σύνεσιν αὐτοῦ.

”Γπαρέτησε τὴν πατρίδα καὶ πολιτικῶς, ὡς Γερουσιαστὴς, πληρεξούσιος, καὶ μέλος τοῦ Βουλευτικοῦ.

Διυστυχῶς δὲ ἀνὴρ οὗτος ἀπέθανεν προώρως, ἀπέθανες Βλη-

τοῦ Ιεράρχου. "Οθεν ἐπανελθόν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, ἥργάσθη μετὰ τοῦ Θεοδώρου Νέγρη, Ἀνθίμου Γαζῆ, Πιάσσηνού Σκανδαλίδην, καὶ ἄλλων, ὅπως οἱ κάτοικοι ποῦ μέρους τούτου τῆς Στερεάς, συνελθόντες εἰς Συνέλευσιν, δικήρουθμίσωσι κάπως τὰ πράγματα τούλαγματον τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος.

Οὕτω δὲ ἡ συνελθοῦσα κατὰ τὴν Νοέμβριον ἐν Ἀγρίστῃ Συνέλευσις, ἐδωρήσατο εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Ἑλλάδος, Κυθέρωντον, τῆτις κατώρθωσε νὰ γαλιναγωγήσῃ δπωτοῦν τινὰς τῶν ἀτιθάτων ἔκεινων ὑπλαχυγήων, οἵτινες ὡς ὅρεις ἐθεώρουν τὸ «τοῖς νόμοις ὑπείκειν».

Οἱ κάτοικοι τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, «λέγει ὁ Σπηλιάδης, συνεκρότησαν κατὰ τὴν Νοέμβριον εἰς τὰ Σύλων συνέλευσιν, καὶ ἴδρυταν τὸν Ἀρειον Πάγον, ἐκ δεκατετσάρων μελῶν συγκείμενον . . . ἐξ ὧν οἱ ἐξ συγκροτοῦσι τὴν πολιτεικὴν δύναμιν, οἱ δὲ ἐξ τὸ ἀνέκκλητον δικαστήριον τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπὸ δύο προέδρων προεδρεύοντες, θὲ ἐνεργῶσι τὰς ὑποθέσεις ἔκεινου τοῦ μέρους. Τοὺς δὲ προέδρους τούτους θὲ διαδέχωνται ἄλλοι, ἐκλεγόμενοι ἀπὸ τοὺς δώδεκα μετὰ προέλευσιν πεντηκότερον δύο ἡμερῶν ἀργῆς ἐκλεγόμενοι, καὶ τοιωτοτρόπως εἰς τὸ τέλος τοῦ ἐνιαυτοῦ οὐκ προεδρεύονται καὶ τὰ δύο τμήματα ὑψηλῶν τῶν μελῶν του ἀλληλοδιαδόχως. . . . Πρόεδροι τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐξελέγθησαν εἰς μὲν τὸ Πολιτικὸν ὁ Νέγρης, εἰς δὲ τὸ Δικανικὸν ὁ Ταλαντίου Νεόφυτος».

Αλλὰ καὶ πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ἔκεινης ἐγρηγόρισεν ὁ Νεόφυτος. Ἀπίγγειλε δὲ καὶ λόγον μετὰ τὴν λειτουργίαν καὶ ἐγκανίασίν της, διὰ τοῦ ὅποιον ἀπέδειξε τὴν

ίερότητα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐναντίον αἰμοθόρου δεσπότου, οὐδὲν δικαίωμα κεκτημένου ἐπὶ τοῦ Ἑλληνος, τὸν ὅποιν οὐδέποτε ἐπαύσατο θεωρῶν ως κτῆνος.

Ἄλλα δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ μεταφέρωμεν ἐνταῦθα περικοπὰς τινὰς ἐκ τοῦ ὥρχίου λόγου τὸν ὅποιον ως πρόσδρος ἔξερώνησε καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, δῆμος καὶ ἐκ τούτου κρίνει ὁ ἀναγνώστης τὸν ἄνδρα.

«Συνήλθατε, λέγει εἰς τοὺς πληρεξούσιους εἰς Συνέλευσιν, καιωνῶς καὶ κατ' ἴδιαν ἐμελετήσατε, διεριλογεικήσατε, ἐσυμφωνήσατε, παρεδέχθητε τὴν παροῦσαν Νομικὴν διάταξιν, καὶ ἐπεκριώσατε. Δικλύεται ἡδη ἡ Συνέλευσις, καὶ καθένας ἀπὸ ἡμᾶς ἐπιστρέψει δῆμον διωρίθη νὰ ἔλθῃ ἔγετε πολλὰ νὰ εἰπῆτε πρὸς τοὺς ἑκλογεῖς σας· τὴν εἰλικρίνειαν μὲ τὴν ὁποίαν δῆλοι κοινῶς, καὶ κατ' ἴδιαν συνωμιλήσαμεν περὶ παντός· τὸν ζῆλον δῆλων νὰ διωκηθῶμεν κατὰ τὸ παρὸν εὐτάκτως διον τὸ δυνατὸν εἰς τὰς περιστάσεις μας· τὴν ἐπιμέλειαν νὰ ἐμποδίσωμεν τὰς ἐθνοβλαβεῖς κενοδοξίας εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀνθρωπότης ὑπόκειται... Εἴπατε πρὸ πάντων ὅτι ἔνα ἀκόμη γρηγορεύει, καὶ εἶναι τὸ κυριώτερον· μὲν ἐνθουσιασμὸν νὰ ἀκολουθῶσι τὸν πόλεμον. Βλέπετε τὸν τύραννον· α, ἔξηγριώθη ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων· ἀλλὰ μὴ λειπούμητε, εἰπατέ τους αὐτὰ εἶναι τὰ ἐγγατα σπαράγματα ἐνὸς μεγάλου θηρίου εἰς τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου του· κτυπᾶτε τον, κτυπᾶτε τον! Ἀκόμη δὲίγον καὶ νεκρὸς ἐπετεν· εἰς τὴν Ἑλλάδα νεκρὸς... καὶ τὸ τελευταῖον καὶ βασιμώτατον τοῦτο νὰ εἰπῆτε πρὸς τοὺς λαοὺς, ὅτι ὡραίσθητε ἀπὸ μέρους των. 'Ωρκίσθημεν εἰς τὸν ἐν Τριάδι ὑμνούμενον θεὸν ἀσπονδὸν μῖσους ἐναντίον τοῦ τυράννου' εὑπείθειαν εἰς τὴν παροῦσαν Νομικὴν διάταξιν· καὶ

Νέος ούρως ἀγαθὸς, φιλελεύθερος, καὶ ἀνδρεῖος, δὲν τὸν ακατέ να τὸν μένη ἐπὶ πολὺ πλησίον τυράννου οἶς ὁ Ἀλῆς. Οὐγέ μένον τὴν εἰσίθει ἐ Διάκος ὅσάκις διετάπτετο νὰ πράξῃ τι παρὰ τὴν συνείδησίν του· ἀλλὰ καὶ ἀλλους ἔζητει νὰ παρακαλέσῃ ὅπως μὴ ὑπακούωσιν εἰς διαταγὴς ἀδίκους καὶ σκληρῶν.

Ταχέως λοιπὸν παρήτησε τὴν αὐλὴν τοῦ τυράννου τῶν Ιωνίνων, καὶ τὸν ἀρχολογίητος τὸν Ὁδυσέα Ἀνδρούτσου, ὃς οὗτος διωρίσθη τῷ 1816 παρὰ τοῦ Ἀλῆ διπλαρχηγὸς τῆς Λεβαδείας. Ἀναγκασθέντος ούρως βραδύτερον τοῦ Ὁδυσέως νὰ παρατηθῇ τῆς ἀργηγίας, καὶ μεταβῇ εἰς Λευκάδα, ἵνα θυμῷ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπέρτατα τὸν ἐκάλουν, συνέστησε τὸν Διάκονον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ἐπαργίας Λεβαδείας, οἵτινες παυψήρει ἔξελέξαντο αὐτὸν ἀρχηγὸν τῶν ὄπλων τῆς ἐπαργίας των. Ως τοιοῦτος δὲ διετέλει, ὃς τὴν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις ἐπανάστασιν ἀρχολογίητον ἦταν Πελοποννήσου, τὴν ὁποίαν ἐμιμήθη ἀμέτως ἢ πατρὶς τοῦ Διάκονος καὶ τοῦ Πανουρίχη.

Τοφόντι πρῶτος μετὰ τὸν Πανουρίχαν ἀσπασθεὶς ὁ Διάκος τὴν ἐκ Πελοποννήσου διαταγὴν τοῦ Ἀρεως, ὑψώσε τὸν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ταχὺς ἐξέισθη κατὰ τῶν ἐν Λεβαδείᾳ Τούρκων, οἵτινες κατακλεισθέντες μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τέκνων εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἥναγκάσθησαν μετὰ παρέλευσιν ὀκτακυμέρου· νὰ παραδοθῶσιν. Ἡτο ἡ πρώτη Ἀπριλίου ὃς ὑψώθη ἡ Ἑλληνικὴ σημαία ἐκεῖ.

«Τούτων γενομένων, ἀρηγεῖται αὐτόπτης ἱστορικὸς, συνθθεοίσθησαν οἱ Λεβαδείες ἀπαντες κατὰ τὴν θέσιν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, καὶ τὴν ἐπανάστασιν αὐτῶν καθηγίσασαν διὰ τῆς λαμπροτέρας καὶ ἐνθουσιαστικωτέρας ἐκκλησιαστικής.

N. T. T. A. M. I. A.

κῆς τελετῆς. Ήταν μητροπολίτης ὁ Ἀθηνῶν Διόνυσιος, καὶ δύο ἐπίσκοποι ὁ Ταλαντίου Νεόφυτος, καὶ ὁ Ἀμφίσσης Ἡσαΐας ἐκόσμουν αὐτὴν, εὐλογοῦντες τὸ πλῆθος καὶ τὴν σημαίνη τῆς ἐλευθερίας. Ἐν δὲ τῇ ἀδελφικῇ καὶ παρρήσιαστικῇ ταύτῃ ἔνότητι καὶ συμπνοϊᾳ τοῦ τε ἴεροῦ ἡλήρου, τῶν προκρίτων καὶ τῶν στρατιωτικῶν, οἱ πάντες πεποιθησιν ἐσχημάτισαν πλήρη, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει τὴν ἀνάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἵδον ἀνακήρυξανται ὄμορφών τοις πιστές τῶν ἀρχιερέων, τοῦ λαοῦ, καὶ τῶν ἀποστόλων τῆς Ἔπαιρίας, Ἀθανασίου Ζαρείρην καὶ Δήμου Ἀντωνίου, τῆς μὲν Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος «Κόρυστοι» ὁ Νικόλαος Νάκης, ὁ Ἰωάννης Στάμου Λογοθέτης καὶ ὁ Ἰωάννης Φίλωνος· τῆς δὲ Λεβανδείας, προτάσσει τῶν Κονσόλων, «Κολονέλος» ὁ Διάκος, καὶ πεντακοσίαρχος ὁ Βοῦσγος, Ἰωάννης Λάπας, Μῆτρος Τριανταριψυλλήνας καὶ Νικόλαος Σιμιαρέστης. Τότε ὁ Διάκος ἐσχημάτισε τὴν σημαίαν αὐτοῦ, γρῶμα μὲν φέρουσαι λευκὸν σύμβολον, δὲ τὸν ἄγιον Γεώργιον καὶ ἐπιγραφὴν μεγάλοις γράμμασιν «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ή ΘΑΝΑΤΟΣ».

Τὸ πρῶτον μέλημα τοῦ Διάκου δὲν ἦτο βεβαίως ἄλλο, ἢ πῶς ταχύτερον νὰ ὑψωθῇ ἡ σημαία τῆς ἐπάναστάσεως καὶ εἰς τὰς ἄλλας τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος Ἐπαρχίας. Ἀνέπτυξε δὲ πρὸς τοῦτο δραστηριότητα τῇ ἀληθείᾳ ἀξιοθαύμαστον. Ἐνῷ δὲ ἀπέστειλεν ἀφ' ἑνὸς τὸν ἐξάδελφόν του Ἀντώνιον Κοντοσόπουλον εἰς τὴν Ἀταλάντην ὅπως κτυπήσῃ τοὺς ἔκει Τούρκους, τὸν δὲ ἀτρόμητον Ἰωάννην Λάππαν κατὰ τῶν Θηρῶν ἐκστρατεύει ἀφ' ἑτέρου δὲ ὕδιος ἥμετά δυνάμεως ἵκανης εἰς τὸν Ὀπούντα (Μποδονίτσαν). Ἀφιχθεῖς ἔκει τῇ ὄγδοῃ Ἀπριλίου, εὗρε τὸν Δυοδούνιώτην μετὰ τρια-

κασίων ὅπλοφόρων ιστάμενον ἀπέναντι τοῦ φρουρίου ἐν τῷ δποίῳ εἶγεν ἀποκλείσῃ τοὺς Τούρκους. Ἀφοῦ δὲ εἰς μάτην πῆγμασαν οἱ "Ελληνες κατὰ τοῦ φρουρίου ἀπεφάσισαν νὰ τὸ πολιορκήσωσι.

Βλέπων δημ.ως ὁ Διάκος δὲς οἱ Τούρκοι δὲν θὰ ἥδυναντα ν ἀνθέξωσιν ή εἰς ὀλιγοήμερον πολιορκίαν, ἀρχῆκαι ἐκεῖ δύτημιν ἀνάλογον, καὶ ἔβαδισεν αὐθαρέσ μετὰ τοῦ Διοίσουνιώτου πρὸς τὰς Θερμοπύλας. Φθάτας δὲ εἰς τὸ πλησίον τῆς Τπάτης καίπενον χωρίον τῶν Κομποτάδων, ἵπου μετά τινας μραζ ἀργίθη καὶ ὁ Πανουργὺς μετὰ πεντακοσίων, ὕδρυσεν ἐκεῖθεν ἀκέτητος κατὰ τῶν νέων Πατρῶν (Τπάτης), καὶ μετὰ τοῦ Πανουργὺς Διοίσουνιώτου καὶ Τράκα, κυριεύει τὰ ὅποια εἶχον οἱ Τούρκοι ἐγείρει ἄδυφράγματα καὶ ὅγυράματα, καὶ πρεχωρεῖ πολεμῶν καὶ καίων μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς πόλεως, ἐνθα οἱ ἐκεῖ συγκεντρωθέντες, Τούρκοι καταπτοηθέντες ἀπώλεσαν τὴν ἔδεσν τῆς ἀντιστάσεως, καὶ ἤρξατο ἀμέτως διαπραγματευόμενοι μετὰ τῶν Ελλήνων τὰ περὶ τῆς παραδόσεώς των.

Καὶ ὁ μὲν πόλεμος ἐποιεύει, ή δὲ συνθήκη δι' ἣς ὑπεγραμμέντο οἱ Τούρκοι νὰ παραδόσωσι τὰ ὅπλα καὶ ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Λαζίαν, ὑπογραφεῖσα ἀνέμενε τὴν πραγματοποίησίν της, δὲ πῦρ σφραδὸν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, πρὸς δι' ἄλλου σφραδροτέρου ἀπήντησαν οἱ "Ελληνες, ἤρξατο διὰ νέων νὰ ποτίζῃ αἰμάτων τὸ ἔδαφος τῆς ἡμικεκαυμένης πόλεως, καὶ ὑπερπληροῖ αὐτὸν νεκρῶν πληγομένων καὶ ἐρειπίων. Τοῦ Ελληνικοῦ στρατοῦ ή ὁργὴ ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀτιμίαν τῶν Τούρκων κατεμέλιζε, συγέτριβε ἀνέτρεπε, καὶ

παντελής ἡ πείλαι φθορὰν τῶν ἀπίστων. Ἀναμφιβόλως οὐδεὶς θάξεως εἶτο.

Ἄλλος δὲ τύχης ἡ θέλησεν ἄλλως. Τὸ πῦρ διεκόπη βιάσιως, οἱ δὲ Ἐλληνες ἐξελθόντες τῆς πόλεως ἐτράπησαν ἐπευσμένως οἱ μὲν πρὸς τοὺς Κοιμοτάδας, οἵ δὲ ἐζήτησαν καταφύγιον ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀγάθωνος.

Ἄλλος δὲ πως ἐξηγήσῃ ὁ Ἀναγνώστης τὴν αἰσχύτειν τῶν Τούρκων διαγωγὴν, ὡς καὶ τοῦ Ἐλληνικοῦ στρατοῦ τὰς κινήσεις, ἀνάγκη νὰ μάθη ὅτι, ἂμα τῇ ὑπογραφῇ τῆς περὶ παραθόσεως συνθήκης, ἔλαθον οἱ πρῶτοι τὴν εἰδῆσιν ὅτι στρατιᾶ πολυάριθμος ὑπὸ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτ Πασσᾶν καὶ τὸν Ὁμέρ Βριώνην, σπεύδει πρὸς σωτηρίαν αὔτῶν. Τρόποντι δικίγιον ἀπειχον οἱ Πασσάδες οὗτοι τῆς Υπάτης, ὅτε οἱ Ἐλληνες, φρονίμως ποιοῦντες, ὑπεγάρησαν, ὡς εἴδομεν, δπως μὴ κυκλωθέντες ἀπολεσθῶσιν.

Μεταβάντες ἐκ τῶν Κοιμοτάδων εἰς Χαλκοματᾶν οἱ Ἐλληνες, καὶ συγκροτήσαντες συμβούλιον, ἐνῷ συνεζήτησαν περὶ τοῦ πῶς νὰ παρακωλύσωσι τὴν πρόεδρον τῶν ἐχθρῶν, κατέλαθον οἱ Πανουργιᾶς καὶ Δυοδουνιάτης τὰς πρὸς τὴν Βοιωτίαν καὶ Φωκιδία ἀγούσας δύο ὅδούς, τὴν δὲ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν κειμένην Δικράσταν ὡς καὶ τὴν γέφυραν τοῦ Σπερχειοῦ Ἀλαμάναν, καθεῖξεν ὁ Διάκος.

Καὶ ὁ μὲν Δυοδουνιάτης μὴ δυνηθεὶς ν' ἀντιστῆ ἐπὶ πολὺ κατὰ τῶν στιφῶν τοῦ Ὁμέρ, ἐτράπη εἰς φυγήν. Ὁ δὲ Πανουργιᾶς ἀφοῦ ἐφίκαντο ἀντέστη ὡραῖν, καὶ εἶδε πολλοὺς σφαγέντας περὶ αὐτὸν, ἐν εἷς καὶ τὸν Ἐπίσκοπον Πισαταν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Παπαγιάννην, ἐτράπη καὶ οὗτος εἰς φυγήν, ἀφοῦ ἐκινδύνευσε τὸν ἔσχατον κίνδυνον.

·Ο Διάκος δύως δὲν κατεδέχθη οὐδὲ ν' ἀκούσῃ καὶ περὶ φυγῆς, καὶ δὲ ἀκόμη περικυκλωθεὶς ὑπὸ τῆς ὅλης δυνάμεως τῶν Τούρκων δὲν εἶχε περὶ αὐτὸν ἢ ρόνον 48 συτρόφους τοῦ θανάτου.

Θὰ ἔξιλενον θεῖαιώς τὸν ὥραῖον τὸν ἀπαράμιλον τοῦτον ἦρωα οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ στρατειαὶ τῶν Ἀγγέλων, ὅτε πρὸς τοὺς κομίσαντας τὸν ἵππον καὶ παρακαλοῦντας νὰ ἴππεύσῃ καὶ σώσῃ ἑαυτὸν ἀπίντα ὑπερηφάνως «Ζῷρ ὁ Διάκος ἀπὸ τὴν θέσιν του δὲν ἔκβαινει». Τῷόντι μετὰ τῆς δρακὸς τῶν παρ' αὐτῷ ἀπομεινάντων ἀνδρείων ἔμεινεν ἀκλόνητος ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ ἐν ἣ ἔταζεν ἑαυτὸν τὸ καθῆκον, καὶ λέων φοβερὸς ἐπὶ ὡραῖς ἔθρυγχτο ἐκεῖ καὶ κατεκόπτετο, παλεύων κατὰ γιλιάδων λυσσώντων Καρβάρων. Φιονεύεται δὲ ἀδελφός του, ἀλλ' οὗτος μεταχειρίζεται τὸ πτῶμα του ὡς προπύργιον, καὶ ἔξακολουθεῖ τὴν φοβερὰν ἐργασίαν του συντρίβονται ἡ σπάθη του καὶ ἡ δεξιά του χεὶρ ἐκ τῆς βρούχης τῶν σφαερῶν, ἀλλὰ τῷ ἀπομένει ἡ ἀριστερά διὰ ταύτης λαμβάνει τὰ πιστόλιά του καὶ τὰ ἐκκενοῦ μὴ δυνάμενος δύως νὰ τὰ πληρώσῃ ἐκ νέου, κράζει τοὺς συναγωνιστὰς αὐτοῦ ὅπως τὸν φονεύσωσιν, ἀλλ' οὐδεὶς ἀπαντᾷ· εἶγον πέσει πάντες. Μόνος αὐτὸς ἐν τῷ φοβερῷ ἐκείνῳ ἀνθρώπος φαγείω ἔγκειστι, ἀλλ' ἀσπλος, τετραυματισμένος, πυρίκαυστος, αἴματόφυρτος· καὶ τότε, ἀλλὰ τότε μόνον, ὄρυγκαν οἱ Βάρβαροι καὶ συλλαβοῦντες τὸν ἥρωα μάρτυρα, ἐδέσμευσαν αὐτὸν καὶ... ἀλλ' ἀς ἀκούσωμεν καὶ τὴν ἀμύνητον Ἐγκώδη ποίησιν ἔξυπνονσαν καὶ περιγράφουσαν τὰ περὶ τοῦ Διάκου.

«Τρεῖς περδίκοις λαζιάς κάθισανται, λέγει ὁ λαδός, στοῦ

[Διάκου τὸ ταῦποντα]

ἡ μιᾶς τυράει τῇ Λεβαδεῖᾳ, κ' ἡ ἄλλη τὸ Ζητεῖν.

ἡ τρίτη ἡ καλλίτερη μοιρολογάσει καὶ λέγει.

Πολλὴ μαυρίλα πλάκωσε μαύρη σὰν καλλιχοῦδα.
Κὰν ὁ Καλύβας ἔρχεται κἀν ὁ Λεβεντογιάννης,

Οὗτ' ὁ Καλύβας ἔρχεται οὗτ' ὁ Λεβεντογιάννης,
Μα' νὰν' οἱ Τοῦρκοι τὰ σκυλὶα κ' ἀτὸς ὁ Μέρ Βριώνης

Φέρουν χιλιάδες δεκοχτῷ πεζούρια καὶ καθάλα
Σήκω Διάκο μ' νὰ φύγωμε στὴ Λιβαδεῖα καὶ πᾶμε

'Οπ' εἴν ὁ Διάκος ζωντανὸς Τούρκους δὲν προτκυνέει
γέλατε νὰ πηγανίωμεν κάτω στὴν Αλαμάνα.

"Οπου ν' ταμπούρια δυνατὰ κιόμορφα μετεξίζια,
Κιδές ἔργουντ' οἱ παληρότουρκοι τίποτε δὲν μᾶς κάμνουν,

Στὴν Αλαμάνα τρέξαντες κ' ἐπιασαν τὰ ταμπούρια
Σὰν ἀρχισεν ὁ πόλεμος κ' ἀναψε τὸ ντουφέκι

«Καρδιά, παιδιά μου φώναξε, παιδιά μὴ φοβηθῆτε
κ' Ανδρεῖοι ώστεν "Ελληνες, ώστεν Γραικοί σταθῆτε».

Ἐκεῖνοι ἐφοβήθησαν κ' ἐσκόρπισαν στοὺς λόγκους,
«Εγειν' ὁ Διάκος στὴ φωτιὰ μὲ δεκοχτῷ λεβέντες.

Τρεῖς ὥραις ἐπολέμας μὲ δεκοχτῷ χιλιάδες,
Σχίσθηκε τὸ ντουφέκι του καὶ ἐγίνηκε κομμάτια,
Καὶ τὸ σπαθὶ του ἔσυρε καὶ σ' τὴ φωτιὰ ἐμβῆκεν
«Έκοψε Τούρκους ἀπειρους κ' ἐφτὰ Μπουλομπασάδαις,

Πλὴν τὸ σπαθὶ του ἔσπασεν ἀπᾶν ἀπὸ τὴν χούρταν,
Κ' ἐπεσ' ὁ Διάκος ζωντανὸς εἰς τῶν ἐχθρῶν τὰ χέρια,

Χίλιοι τὸν πῆραν ἀπ' ἐμ. πρὸς, καὶ δύο χιλιάδες πίσω.
Κ' Οὐέρ Βριώνης μυστικὰ σ' τὸν δρόμο τὸν ἐρώτα.

«Γίνεσαι Τοῦρκος Διάκο μου τὴν πίστην σου ν' ἀλλάξῃς;
· Ήπια προσκυνᾶς εἰς τὸ Τζαμί τὴν ἐκκλησιᾶν ν' ἀρίστες

Εἰς Μακρυνόρος κατὰ μεγάλης τουρκικῆς δυνάμεως ἐπιμενούστης νὰ ἔκβιάσῃ τὴν δίοδον ὡτις ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν εἴσοδον τῆς Δυτικῆς Ελλάδος.

Εἰς Λουτράκι τοῦ Ἀμβρακικοῦ ἀπέχρουσε μετὰ διήμερον ἀγῶνα μοίραν δλόχληρον τουρκικοῦ στρατοῦ, ἀποθίασαν, ἀναγκάσας αὐτὴν νὰ παλινδρομήσῃ εἰς Σαλαδράν (ἐπίνειον τῆς "Αρτης").

Μεταξὺ Βονίτσου καὶ Ἀκτίου εἰς θέσιν Κατάκωλον προσέβαλε σπουδαίαν τουρκικὴν δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἐκ Πρεβέζης ἔξαναγκάσας αὐτὴν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ἴδια κακῶς ἔχουσαν.

Εἰς αίματηράν μάχην ἀποθίασαν ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων ἐγγὺς τῆς πολεως τῶν Πατρῶν παρὰ τὸ ἥμισειαν περίπου ὥραν ἀπέχοντῆς πόλεως Μοναστήριον, Γηραικούμεσίου καλούμενον. Ἐν τινι ἐπαύλει τότε, μόλις ὥραν ἀπεγούσῃ τῆς πόλεως Πατρῶν καλουμένη Λιρδς τοῦ Σαΐτη Ἀγᾶ, ἐν ᾧ ὠχυρωθεὶς μεθ' ὀλιγίστων τοῦ πυρὸς τέκνων ἀντεπεξῆλθεν κατὰ τῶν ἐπιθέσεων καὶ βομβαρδίσμῶν τοῦ ὑπὸ τὸν Ισαύρη Πασᾶν στρατοῦ.

Δις εἰς Κομπότι κατὰ τὴν πεδιάδα τῆς "Αρτης περὶ τὰ μέσα καὶ τὰ τέλη Ιουνίου τεῦ αὔτοῦ ἔτους.

Κατὰ τὴν ἀποφράδα ἡμέραν τῆς ἐν Πέτρᾳ καταστροφῆς ἐξορμήσας ἐκ τοῦ ἐνῷ παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν διπλων τῆς Δυτικῆς Ελλάδος Γεωρ. Βαρνακιώτου εἶχε ταχθῇ πρὸς φρουρὰν χωρίου Κομπότι καὶ ἀναλαβὼν λίχνη κινδυνώδη ἀγῶνας κατὰ τοῦ δρυμήσαντος πρὸς καταδίωξιν τῶν ἐκ τοῦ Πέτρᾳ στραπέντων πολυαρίθμου τουρκικοῦ ἴππικου, κατώρθωσε νὰ

στρατιώση τὴν καταδίωξιν, σώσας τοὺς τραπέντας ἀπὸ πανὶ τελὴ ὄλεθρου.

Εἰς θέσιν "Αγιον Ιπλίαν παρὰ τῷ χωρίῳ Ἀετοῦ (τῆς Ακαρνανίας) ἐν τινι πρεσκαίρῳ δύγυρῷ μετά τινων δεκάδων ἀνδρείων, ἀπέκρουον μετὰ τοῦ Γεωργ. Βαρνακιώτου γέπι δικτάρων τὰς ἐπανειλημμένας ἐρόδους, τοῦ ὑπὸ τοὺς Μεγαλοπόλεστην Κιουταχήν, καὶ Ισμαΐλ Πασᾶ Πλάκαν στρατοῦ, βιάσαντες αὐτοὺς ἐπὶ τέλους ν' ἀποσυρθῶσιν.

Εἰς τὴν ἐν Παρούτες τῆς Δωρίδος μάχην εἰς ἣν σπεύσας εἰς ἐπικουρίαν, ἐγένετο παραίτιος τῆς τρεπῆς πενταπλασίας σχεδὸν τουρκικῆς δυνάμεως.

Εἰς τὴν κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1823 εἰς Μεσολόγγιον ἀποφασιστικὴν ἔφοδον τοῦ Ομέρ Πασᾶ-Βριώνη καθ' ἣν αἱ λυσσώδεις ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων ἐπὶ τοῦ προμαχῶνος τοῦ Γρίβα κατ' ἔξοχὴν διευθύνοντο.

Εἰς Ἀγελῶν καθ' ἣν μετὰ υικροῦ ἀριθμοῦ καταλαβόν τὴν διάβρωσιν τοῦ ποταμοῦ εἰς Σοροβάγλη παρὰ τὴν ἀργίαν στράταν, παρεμπόδιζεν ἐπὶ δώδεκα ὥρας ὁλόκληρον τὴν στρατιὰν τοῦ Βριώνη δικτάκις ἀποπειραθεῖσαν τὴν διάβασιν καὶ ἔξαναγκασθεῖσαν νὰ παλινδρομήσῃ μετὰ ἀνυπολογίστοι ζημίας, μόλις δὲ κατορθώσασαν αὐτὴν ἀφοῦ μέρος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἀπογειωθείσαν διεῖλθεν τὸν ποταμὸν εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας ὥρας, σπεῦσαν δὲ νὰ κυκλώσῃ ἐκ τῶν νότων τὸν Γρίβαν οὕτινος τὰ πολεμοφόδια εἶχον συγέδειν ἔξχντλγθῆ, ἀπέκρουοντος αὐτὸς ἀν καὶ δὲν ἐνισχύθη ποτῶς παρὰ τοῦ τρεῖς περίπου ὥρας ἀπέγοντος εἰς Λυγοβίτζη στρατοπέδου ἔνεκκα τῆς ἐν κύτῳ ἐπικρατούσης διαρρωνίας μεταξὺ τῶν ἀφεγγῶν.

Εἰς Μύλους τῆς Δαεῖκης ἐν Μαντινείᾳ κατὰ τοῦ Αἴγυπτιακοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἐφεδικημένου δι' ίκανοῦ πυροβολικοῦ.

Εἰς τὸ παρὰ τὴν Τρίπολιν γωρίον Τίζες κατὰ τῶν Αἴγυπτίων καὶ Λαλιωτῶν.

"Οτε δὲ τὸ Μεσσολόγγιον διέτρευε τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, ἡ δὲ Κυθέρνης προσεκάλει ἐν ἐνόματι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πατρίδος πάντας τοὺς ὄπλαρχηγούς νὰ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν τοῦ ἀπειλουμένου αὐτοῦ προπυργίου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὁ Γρίθας προσεφέρθη πρόθυμος δι' ἀναφορᾶς του εἰς τὴν τότε Κυθέρνην.

Μὴ δυνηθεὶς ὅμως ἐνεκα τοῦ κινδυνέδους τῆς ἐπιχειρήσεως νὰ στρατολογήσῃ πλέον τῶν διακοσίων, ἐπεξειδόθη μετ' αὐτῶν εἰς τὸν στόλον.

Μάτην ὁ Μιαούλης δι' ἐπανειλημμένων ναυμαχιῶν ἀπεπιρᾶτο τὴν ἐκβίᾳσιν τοῦ διὰ θαλάσσης ἀποκλεισμοῦ, ἐν ἀπετλούν οἱ ἴνωμένοι τῆς Ταυρικίας στόλοι, διὰ τοῦ μικροῦ στόλου του παλαιόντος κατὰ κολοσσῶν ἐπὶ ἔνα σγεῖὸν μῆνα δὲν ἥδυνθη νὰ κατορθώσῃ τὴν ἐπισίτισιν τῆς φρεγᾶς καὶ ἀποθίασιν τοῦ Γρίθα.

Καὶ τὸ μὲν Μεσσολόγγιον ἐπεσε πότε, ὁ δὲ Γρίθας ἐπανέκαμψε μετὰ τοῦ στόλου εἰς Ναύπλιον, ὅπου ἀκολούθως οἱ ἔκει Στερεολαδῖται ἐγκατέστησαν αὐτὸν ὡς Φρούραρχον εἰς τὸ δεσπέζον τὸ Ναύπλιον φρούριον Ηλαμπίδην, εἰς δὲ ρετάρην καὶ τὰ Γείψανα τῆς Ηλείας φρουρᾶς Μεσσολογγίου.

὾ Ρούμελη Βαλεστῆς Κιουταγῆς, κατέγων τὴν Στερεάν ἀπασαν, ὡς ἐπίσης δὲ Ιυδραίμης τὴν Ηελοπόννυσον, ησάν φερεδὲν κύριοι τῆς Ἑλλάδος, κατὰ συνέπειαν ὅλαι αἱ ἐλπί-

δες τοῦ ἔθνους ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς πέτρας ἔκεινης ἣν κατεῖχεν δὲ Θεόδωρος Γρίβας.

Τοῦτο δὲν ἐλάνθανε τὸν Ἰμβραχίμην ὅστις μὴ δυνάμενος νὰ πλησιάσῃ τὸν πύρινον ἔκεινης βράχον, κατέφυγεν εἰς ἄλλου εἰδούς τακτικὴν, ὑποσχεθεὶς ἔκατομμαρίων ἀποζημίωσιν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν θέσιν τοῦ τοποτηρητοῦ του ἐν Πελοποννήσῳ, καλῶς γινώσκων δὲ πανούργος Αἰγύπτιος ὅτε τὸ δρῦμα τῆς ἐπαναστάσεως ἐληγε μετὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ναυπλίου. Πλὴν δὲ ἀπάντησις τοῦ Φρουράρχου τοῦ Παλαιμῆδου ἦτο ὅτι «αἱ κλεῖς τοῦ φρουρίου κρέμανται εἰς τὸ στόμιον τῶν πυροβόλων του».

Ααθένη δὲ Ἰμβραχίμης εἰς Ἀργος τὴν Λακωνικὴν ἀπάντησιν τοῦ Γρίβα, καὶ ἀπελπισθεὶς ἐντελῶς περὶ τῆς κατογῆς τοῦ Παλαιμῆδου, ἐπανέκαμψεν εἰς Τρίπολιν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μεσσηνίαν.

Ἐκ Παλαιμῆδου ἐνίσχυσεν δὲ Θεόδωρος Γρίβας τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηνῶν, πέμψας μεγάλην ἐπικευρίαν ὑπὸ τὸν ἀδελφόν του καὶ ἄλλους διπλαρχηγοὺς εἰς τὸν ἔνδοξον Καραϊσκάκην, κρατήσας δὲ οὗτος τὸ φρουρίον μέχρι τῆς ἀρίξεως τοῦ Κυθερώνητου τῆς Ἐλλάδος Ἰωάννου Καποδιστρίου, τὸ παρέδωσεν εἰς αὐτὸν, ἀποχωρήσας εἰς τὴν πατρίδα του ἐν ᾧ ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Κυθερώνητου.

Ἐλθὼν δὲ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἐν Ἀργει τοῦ Εθνικευέλευσιν ως πληρεξούσιος τῶν δῆλων τῆς Δυτικῆς Ἐλλάδος, ἐξεπλήρωσε μετὰ προθυμίας καὶ φιλοπατρίας τὰ εἰς αὐτὸν ἐπιβληθέντα καθίκοντα.

Διαιρεθέντων τῶν πληρεξούσιων οὗτος ἀνήκεν εἰς τὴν ἀντίθετον τοῦ προσωρινοῦ Κυθερώνητου Αύγουστίνου. Καποδι-

ετρίου μερίδα, καὶ ἐκραγέντος τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἔξελέχθη εἰς Μέγαρα γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν κατὰ τῆς Κυθερνήσεως ἔκεινης δυνάμεων, ὁ δὲ Κωλέττης πολιτικὸς ἀρχηγὸς τῆς Ἀντικαποδιστριακῆς μερίδος. Προσβαλὼν δὲ τότε τὰς ἐν τῷ Κορινθιακῷ Ισθμῷ συγκεντρωθείσας δυνάμεις τοῦ Αὐγουστίνου Καποδίστρια διὰ πολὺ κατωτέρας δυνάμεως, τὰς διασκορπίζει καὶ εἰσέρχεται μετὰ τοῦ Κωλέττου εἰς Ναύπλιον δραπετεύσαντος τοῦ Αὐγουστίνου.

Μεταβάτς δὲ ἐκεῖθεν εἰς Τρίπολιν ὅπως πολεμήσῃ τὴν ἀντίδεσμιν τὴν ἀιαραγεῖταιν εἰς διάφορα μέρη τῆς Πελοπονήσου κατὰ τῆς ἀρτι ἐγκατασταθείσης Κυθερνήσεως, ἔξεπλήρων ἔκει τὸ καθῆκον του, δτε εἰδοποιηθεὶς παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γαρδικιώτου ὃτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι διπλαρχηγῶν συννενωθέντες, αὐτὸν μὲν κατέλυσαν τῆς ἀρχῆς, στρατιωτικὸν Διεικητὴν διορισθέντα κατὰ τὸν ἀνωτέρω Νομὸν ὑπὸ τῆς νέας Κυθερνήσεως, ἡπείλουν δὲ τὴν ἔξόντων ἀπάντων τῶν Γριβαίων, μετέβη ἐκεῖσε δόπου περιεπλέχθη μετ' αὐτῶν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον διαρκέσαντα μέχρι τῆς κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀφίξεως εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ βασιλέως Οθωνος.

Ἄφιγθέντος τοῦ Οθωνος μετέβη καὶ αὐτὸς εἰς Ναύπλιον ἐν ὦ ἦσαν συνηγμένοι πάντες σχεδὸν οἱ διπλαρχηγοὶ τῆς τε Πελοπονήσου τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν ἄλλων μερῶν ὅπως προσφέρωσι τὴν ὑποταγήν των εἰς τὴν βασιλείαν.

Ἡ βασιλεία ὅμως σκοπούσα τὴν διάλυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, καὶ τὴν ἐν τῷ τόπῳ ἐπιβολὴν τῆς διὰ στρατοῦ ἀλλοδαποῦ τὸν διπέτον ἔφερε μεθ' ἐαυτῆς, τὸν ἐφυλάκισσε μετὰ πολλῶν ἄλλων διακεκριμένων διπλαρχηγῶν τῆς

τε Πελοπονήσου καὶ Στερεᾶς εἰς Ἀχροναυπλίαν, λόγῳ δῆθεν ὅτι συνιωμάτουν κατὰ τῶν καθεστώτων.

Μετὰ παρέλευσιν ὅμως ἔτους σχεδὸν, δικασθεῖς καὶ ἀθωθεῖς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του.

Κατὰ δὲ τὸ 1836 διορισθεὶς ὡς Ἀργηγὸς, κατέβαλε τὴν τότε ἐκραγεῖσαν ἐν τῇ Στερεᾷ σπουδαίαν ἀποστασίαν συνάψας δικρόφρους μετὰ τῶν ἀποστατῶν μάχας.

Κατὰ τὸ 1843 ἐξελέγχθη πληρεζούσιος ἐν τῇ τότε Ἐθνοσυγελεύσει ἐν ᾧ προΐστατο ἀρκετὰ ἴσχυρᾶς μερίδος.

Κατὰ δὲ τὸ 1844 ἐπιδιωκούσης τῆς τότε Κυβερνήσεως τὸν ἀποκλεισμὸν του ἐκ τῶν ἐκλογῶν, ἀντετάχθη κατὰ τοῦ ἀποσταλέντος παρ' αὐτῆς στρατοῦ ἐπὶ ὄχτὼ ἥμέρας, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Συρίαν καὶ Αἴγυπτον διὰ Γαλλικοῦ Ἀτμοπλοίου ἐπερ ἐξιάσθη ἢ ἴδια Κυβέρνησις νὰ τῷ προμηθεύσῃ.

Ἐκλεγθεὶς ὅμως καὶ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του ὑπὸ τῶν συνεπαγγιωτῶν του ὡς βουλευτὴς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Διορισθεὶς δὲ μετ' οὐ πολὺ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τοῦ στρατοῦ ἐδείγχθη ἀνώτερος τῶν προσδιοιῶν τῶν γνωρίζοντων αὐτόν.

Κατὰ δὲ τὸ 1847 παραιτήθεις τῆς ἀνωτέρω θέσεως κηρύσσεται ἀντιπολιτευόμενος τῆς Κυβερνήσεως, δικλυθείσης ὃς τῆς βουλῆς μεταβάνει εἰς τὴν ἐπαργύριαν του. Προσπαθεῖ καὶ ἔκείνη ἡ Κυβέρνησις νὰ τὸν ἀποκλείσῃ διὰ συγκεντρώσεως ἵκανοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ἀφοῦ ἐπὶ δύο ἑβδομάδας ἀντέστη ἐνόπλως κατὰ τῶν δυνάμεων αὐτῆς, ἦν γγκάσθη ν' ἀποσυρθῇ εἰς Ἐπτάνησον καὶ ἔκειθεν εἰς Ἡπειρον.

Μετὰ ἔνος καὶ ἡμίσεως ἔτους διαμονὴν ἐκτὸς τοῦ Κιάσ

κεκτημένου Βαρυακιώτου καὶ τῶν αὐτῷ διμορφώνων δύο ἡ τριῶν ἄλλων τῆς Αἰτωλοακαρνανίας διπλαρχηγῶν, ἐπὶ μικρὸν θὰ κρατήσῃ εἰσέτι αὐτὴν ἐν ἀκινησίᾳ.

«Τὴν ἀνάγκην τοῦ κινήματος τοῦ νομοῦ τούτου, λέγει δι Φιλέρων, οὐδόλως ἡγνόουν οἱ πλεῖστοι τῶν διπλαρχηγῶν, οὓς προσεκάλει εἰς τὸ καθῆκον ἔχυτῶν, καὶ ἴσχυρὰ συνεῖδησις καὶ προσειβλημένη πλέον φιλαυτία. Εἰς τούτων δὲ Αἰλέξιος Βλαχόπουλος, διπλαρχηγὸς τῆς Ὀριονίας (Βλοχοῦ) ἀποτελούστης, τὸ δυτικὸν μέρος τῆς εἰς πέντε διηρεμένης θέματα Αἰτωλίας, διαφερόντως ἐνήργει προτρέπτων καὶ διαθέντων τὰ πνεύματα, ἔωςοῦ ἐκφρασθῆ τῶν διπλαρχηγῶν ἡ πλειονοψήρια, ἀν οὐχὶ ἡ ὄμοιψήρια. Ἀλλ' ἦτο ἀναγκαῖς καὶ ὁ ἄνθρωπος τῆς πρώτης ὀθίσεως ἀπῆτετο καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ Ελλάδι εἰς Παχνιώργιες τῆς Αγατολικῆς, καὶ τοιοῦτος ἐτόλμησε πρῶτος διπλαρχηγὸς τῆς Αἰτωλίας (Ζυγοῦ) Δημήτριος Μακρῆς. Ἡν δὲ ἡ Αἰολικὴ τὸ μετημέρων μέρος τῆς Αἰτωλίας.

Δὲν ἔβραδυνε τῷόντι δὲ ἀνὴρ οὗτος οὐ κατὰ τῶν Τεύρων ἐκ τῶν δρέων τῆς Αἰτωλίας ἐν οἷς ἐκ παιδικῆς ἥλικίας εἶχεν ἐκλέξει τὴν κατοικίαν του. Μετριόφρων δὲ υπὼς δισον καὶ ἀνδρεῖος, ἐπεργάνεν διπλαρχηγὸν τὴν δόξαν τῆς πρωτοδουλίας δι Γεώργιος Βαρυακιώτης, πρὸς τὸν διποίον ὡς εἰς τὸν συνετώτερον καὶ ἴσχυρότερον διπλαρχηγὸν τῆς Δυτικῆς Ελλάδος, πάντες παρεχώρουν τὰ πρωτεῖα. Ἀλλ' δὲ ὅλιγοις ἔχοντις οὐσιας κατὰ τὴν φιλοπατρίαν διπλαρχηγὸς οὗτος, οὐδένα δὲ σχεδὸν κατὰ τὴν βαθύνοιαν καὶ τὸ προσφρατικὸν, ἐδείσταζεν ὡς εἴπομεν νὰ ῥίψῃ τὸν περὶ τῶν δλων κῦθον. Ἀμφιβάλλων δὲ περὶ τῆς ἐπιτυχίας καὶ φοβούμενος εὔλο-

γως, μὴ αἱ μικραὶ καὶ ἀδιοργάνωτοι τῆς Ἑλλάδος κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν δυνάμεις, συντριβῶσιν ἀπέναντι τοῦ κολοσσοῦ ἐν ἐτόλμησε νὰ προκαλέσῃ εἰς μονομαχίαν, ἐκράτει μόνον τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ξίφευς, ἀλλὰ δὲν ἔξει φούλκει.

Ἄλλος δὲ τὸ ἐν Δραγατεσσινῷ μαρτυρήσασα ἀνθράκη νεότης, ἔδειξε τί δύναται θάρρος ἡρωϊκὸν, δὲ τὸ στραψενὴ Γραβιὰ καὶ ἐθρόντισε τὸ Βαλτέτοι· δὲ τὸ "Υδρα, αἱ Σπέτσαι καὶ τὰ Ψαρέα ἀπέλυον κατὰ τῶν φοβερῶν τῆς Τουρκίας σόλων τὰ μικρὰ μὲν, ἀλλὰ ἀντίτυπα ἐκεῖνα σκάφη, τὰ διποῖα ἐπέπρωτο μετὰ δισχίλια περίπου ἔτη, νὰ ἐπισκιάσωσι τὴν δόξαν τῶν Σαλαμινομάχων, ἥρξαντο δὲ πυρπολούμενα καὶ συντριβόμενα τὰ κινητὰ ἐκεῖνα τῆς Τουρκίας φρουρια· δὲ τέλος ἀπὸ τοῦ Ἰστρου μέχρι τοῦ Ταῦγέτου, μία, ἀλλὰ τρομερὰ διὰ τοὺς δεσπότας ἦκούετο κραυγὴ, ἐλειθερία, δὲ Γεώργιος Βαρνακιώτης, ἀμφιβάλλων ἂν δικαιοῦται ν' ἀντιτάξῃ τὴν θέλησίν του κατὰ λαοῦ ὀλοκλήρου ζητοῦντος ἔστω καὶ ν' αὐτοχειριασθῇ, ἵδων δὲ διτὶ καὶ οἱ πατριωτικοὶ δισταγμοί του ὑπό τινων κακοθούλων ὡς ἐγωιστικοὶ παρεξηγούμενοι, ἥδύναντο νὰ μειώσωσιν τὴν παρὰ τῷ λαῷ ἐπερρέθην αὐτοῦ, τὴν διποίαν ὄφειλεν ἐπ' ἀγαθῷ αὐτοῦ τούτου τοῦ λαοῦ νὰ τηρήσῃ ἀκμαίαν· τοὺς σφθαλμοὺς τότε πρὸς τοὺς οὔρανοὺς ἀνατείνας καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ ποιητοῦ αὐτῶν ἐπικαλεσθεὶς ὑπὲρ τοῦ δικαιοτέρου τῶν ἀγώνων, ὅρισε τοῖς περὶ αὐτὸν ἐπλαργηγοῖς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ὡς ἥμέραν τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως τὴν 26 Μαΐου.

Α' Ο Μαχρῆς οὕτε ἥμέρας πλέον, λέγει δὲ Φιλέμων, οὕτε

ώρας περιέμενεν. Ὁλίγῳ πρὸ τῆς δρισθείσης παρὰ τοῦ Βαρνακιώτου ἐποχῆς, ἐπροσιμιάσθη ἐν τῇ Σκάλᾳ τοῦ Μαυρομυάτη τὴν κίνησιν τῆς Δυτικῆς Ἐλλάδος, ὡς οἱ Καλαβρύται ἦν ταῖς Κασταναῖς τὴν τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ τὴν στενὴν ἐκείνην δίσδον, τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν Ναύπακτον, ἐφόνευσε τοὺς συνοδεύοντας ἐκ τοῦ Μεσολογγίου δημόσια χρήματα Τούρκους, καὶ πρῶτος παρεσκευάσθη ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ Μεσολογγίου. Η ἐν αὐτῷ Τουρκικὴ ἀρχὴ ὑπέλαβε τὴν πρᾶξιν τούτου ὡς ἔργον ἀπλῶς κλεπτικὸν, καθὼς καὶ ἡ τῆς Πελοποννήσου τὸ ἐν Κασταναῖς γεγονός, καὶ παραχρῆμα ἀπήτησε παρὰ τῶν Μεσολογγιτῶν τὴν ἀποζημίωσιν τῶν ἀρπαγέντων χρημάτων. Άλλὰ κατόπιν ἀκούσαντες οἱ Τούρκοι παρεσκευαζόμενον τὸν Μακρῆν πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τῆς πόλεως, ἀπηλπίσθησαν, διότι ἔβλεπον ἑαυτοὺς μὲν ἀνικάνους πρὸς ἀντίστασιν, δλίγοις ὅντες, ἐνώπιον δὲ τῆς πόλεως καὶ τὴν Ἐλληνικὴν ἥδη μοῖραν».

«Ἐντεῦθεν «εἰς Κόρακας πέμψαντες» καὶ τὴν ἀπαίτησιν περὶ τῶν ἀρπαγέντων χρημάτων, καὶ πᾶσαν ἀλλην ἀξίωσιν, μετέβησαν τρόπον, καὶ συντεθέντες μετὰ τῶν Μεσολογγιτῶν ὅπως μὴ ἐνοχληθῶσι, προέλαβον, ὡς πρότερον οἱ τοῦ Αἰγίου Τούρκοι, ἀναχωρήσαντες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, δεκάξι διλαὶ οἰκογένειαι, εἰς τὸ Ἀγρίνιον (Βραχὺρι) πρωτεύουσαν τῆς Οφιονίας. Τῇ δ' ἐπιούσῃ εἰσῆλθεν ὁ Μακρῆς εἰς τὴν πόλιν, ὅπου πρώτη κατὰ τὴν Δυτικὴν Ἐλλάδα ἀνεπετάσθη ἐπὶ τοῦ διοικητηρίου διὰ κοινῆς χαρᾶς καὶ ἀνευφημιῶν ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας».

Δύο ἡμέρας πρὶν τῆς ὑπὸ τοῦ Βαρνακιώτου δρισθείσης
 26 Μαΐου ὑψώθη ἡ Ἐλληνικὴ Σημαία ἐν τῇ πόλει ταύτῃ

ὅπδος τοῦ Μακρῆ, δεστις ἀμα εἰσελθόντων ἐν αὐτῇ ἀνήγγειλε καὶ πρὸς τοὺς ἀλλούς ὅπλαρχηγοὺς τὰ γενόμενα, εἶτα δὲ ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Αἰτωλικοῦ. Οἱ ἐν αὐτῷ ὅμως Τοῦρκοι οὐδεμερίαν εὔτυχῶς διενοίθησαν ν' ἀντιτάξωσιν εἰς τὸν Μακρῆν ἀντίστασιν· παραδώταντες δ' ἀμέσως εἰς αὐτὸν τὰ δοπλα, ἐξῆλθον τῆς πολιγύνης ταύτης καὶ μετέβησαν εἰς τὸν Ἀγρίνιον. Τὴν δὲ ἐπιοῦσαν ἦτο—ἡ 27 Μαΐου—λαζῶν ὁδηγίας παρὰ τοῦ Βαρνακιώτου καὶ δύναμιν ἐκ τετρακοσίων Εηρομεριτῶν ὑπὸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γιώτην, ἔκινησεν ἐπὶ κερχίτης ἔκτακτον περίπου ἐνθουσιώντων ὅπλοφόρων καὶ κατὰ τοῦ Ἀγρινίου, ἔνθα καὶ ὁ Βλαχόπουλος καὶ ὁ Σαδίμας καὶ ὁ Θεόδωρος Γρίβας συνεκεντροῦντο ὅπως προσθέλωσι τοὺς ἔκει Τούρκους, οἵτινες εἰς χιλίους περίπου ἐκλεκτοὺς μαχητὰς ἀριθμούμενοι, κατεράντιοι μάζουτο ν' ἀντιτάξωσι κατὰ τῶν Ἑλλήγων ἀντίστασιν.

Αλλ. ή 28 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀπέδειξεν τὴν ἀντίστασιν
αὐτῶν ματαιίαν καὶ πρόξενον ἀνωφελοῦς αἰματογυγίας, οἱ
σφριγῶντες καὶ πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ στρατοὶ, τοὺς δὲ ποίεις
λεοντάκαρδοι ἀληθῖῶς ὠδήγουν ἀργηγοὶ, ὁρμήσαντες περὶ
τὸ λυκανύγες τῆς ἡμέρας ταύτης κατὰ τοῦ Ἀγρινίου, ἦγα-
κασαν τοὺς τὰ ἄκρα τῆς πόλεως κατέγοντας, Τούρκους ν'
ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰ ἐνδότερα ἀφοῦ δὲ παρέδωκαν εἰς τὸ
πῦρ τὰς δύοις; οἱ Τούρκοι ἐγκατέλειψαν οἰκίας, ἐπρογώρη-
σαν πρὸς τὸ κέντρον δύοις ἦτο συγκεντρωμένη καὶ διχυρωμέ-
νη πρὸς τὸ διοικητήριον καὶ τὰς ἄλλας οἰκίας ἢ διλη δύ-
ναμις τῶν Τούρκων.

Ἡ πάλη ἡτοι κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς πόλεως συγκρι-
φθη ἡτοι διακρίσει πάλη λεύγων.

έταιρίας ἐνεργούσης ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐγένετος μετ' ἐνθουσιασμοῦ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰς ἐνεργείας αὐτῆς καὶ οὕτω ἐμυσταγωγήθη εἰς τὴν Φιλακὴν Ἐταιρίαν. Εἰστοι δὲ ἐν τῷ φοβερῷ κύκλῳ διέγραψεν ἡ μεγαλοργὸς αὕτη ἔταιρία, ως ὄντες ἀληθῖκες, γνωρίζοντες πλοῦτος, οἵκογένεια, ζώη, ὥραιλον ἐν ἀνάγκη ἀδιστάκτως νὰ θυσιασθῶσιν ὑπὲρ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτῆς σκοποῦ.

“Οτε ἐκρίθη ἀναγκαῖον ν' ἀρχίσῃ ἡ κατὰ τῶν Τούρκων πάλη, ἡ πρῶτος δοτις ἐδφκεν ἐν Πάτραις τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως, ἵνα ὁ Παπαδιαμαντόπουλος, πρῶτος δὲ οὗτος ἐδέγκη ἀκλόνητος τὴν πρώτην τῶν Τούρκων δρυΐν. «Οἱ ἐν Πάτραις Τοῦρκοι, γράφει ὁ Γερμανὸς εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του, μαθόντες τὰ τοιαῦτα, ἔμβασαν εὐθὺς τὰς φρουρὰς των εἰς τὸ Κάπτερον εἶτα τῇ 21 Μαρτίου ἐξῆλθον ἐνοπλοί εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως, καὶ περιεκύπλωσαν πρῶτον τὸ σηκήτιον τοῦ Ιωάννου Παπαδιαμαντόπουλου, ὃπου ὑπόπτευον, δτι εὑρίσκονται ἐναποτεθειμένα δρυματά ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ εἴρον κεκλειτμένας τὰς πόρτας, ἀγγητούν τὸν πόλεμον ἐξαθενά, καὶ τοῦ ἐρόνευσταν εἰς τὸ παρόθυρον ἐνα ἀθρωπόν· ἐπειτα ἐβάλον πυρκαιὰν εἰς τὰ πέριξ δοτήτια. »

“Αφ' ἣς ἡμέρας τὸ πρῶτον ἐρέθη πυροβόλον, μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ ἐνδόξου καὶ μαρτυρικοῦ τέλους του, δηλας τοῦ Ιωάννου Παππαδιαμαντόπουλου, δὲν εἶναι ἀλλο, ἢ σαιρὰ μόγιθων ἀδιακόπων, μαρτυρίουν συγκινεύντιων, καὶ πολυειδῶν θυσιῶν.

Τρέχει διάτης ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκκρίξεως τοῦ ἀγῶνος εἰς τὴν Σπέτσας δι' ὑπέθεσιν ἐθικήν· ἀπέργεται ἐκεῖθεν εἰς Ιταλίαν πρὸς προμήθειαν πολεμοφόρων· ἐπανεῖθων

δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα, σπεύδει ἀμέτως καὶ λαβώντες μέρος εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Τριπόλεως· διορίζεται μετὰ τοῦτο ὑπὸ τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας μέλος παρχοτατικὸν τῆς & ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνοσυνελεύτεως· μετὰ δὲ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἔργασιῶν αὐτῆς, μεταβαίνει εἰς Πάτρας ὡς φροντιστής γενικὸς τοῦ κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ ἔκει φρουρίου στρατοπέδου.

Παρατρέχοντες τὰς μέχρι τοῦ 1825 σπουδαῖας αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρίδα θυτίας καὶ ἐκδουλεύσεις, σπουδειοῦμεν μόνον δτι, δτε ἡ πατρὶς ἐμμαστίζετο ὑπὸ χρηματικῆς ἀπορίας ἢ ἥθελε νὰ κατασιγάσῃ πάθη, νὰ προλάβῃ δῆξεις, νὰ ἔξιμαλύη δυσχερεῖας, πρὸς τὸν ἄνδρα τοῦτον ἔστρεφε τὸ βλέμμα, διότι παρ' αὐτῷ εὑρίσκει συγκεντρωμένα τὰ ἐπίζηλα ἐκεῖνα προσόντα, δι' ὧν πολλάκις κατώρθου ὁ Παπαδιαμαντόπουλος νὰ βίπτῃ βάλσαμον εἰς τὰς τόσας πληγὰς αὐτῆς.

"Οτε δὲ διωρίζεται μετὰ τοῦ Δημητρίου Θέμελη καὶ Γεωργίου Καναθοῦ, μέλος προεδρεῦον τῆς ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι κεντρικῆς πολιτικῆς ἀρχῆς, καὶ ἀνεχώρει μετὰ τούτων εἰς Μεσσολόγγιον, ἐγνώριζεν δτι βαδίζει πρὸς τὸ μαρτύριον καὶ τὸν θάνατον.

Φθάσας δὲ κατὰ τὴν 12 Απριλίου τοῦ 1825 μετὰ τῶν δύο ἀλλων ἐπὶ τούτῳ διορισθέντων μελῶν εἰς Μεσσολόγγιον, ἀνέλαβε μετὰ προθυμίας τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων.

Δὲν ἐπιχειροῦμεν νὰ περιγράψωμεν, τὰ, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης, μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Μεσσολογγίου, παθήματα καὶ μαρτύρια, τὴν ἀφοβίαν του κατὰ τοῦ πυρὸς, τὴν γα-

σῳ καὶ φοβερῷ ἐπιβάλλουσαν καθίκοντα, λειτουργίαν ταύτην, ἐνῷ ἐγνώριζε, μάλιστα δὲ καὶ ὑποδοκήσει τελεσφέρως, τὰς ὑπὲρ τοῦ δούλου γένους ἐνεργείας τῆς ἐν τῇ πρωτευόσῃ τοῦ Τουρκικοῦ κράτους ἐδρεούσης, παρατόλμου Φιλικῆς Ἐταφίας, καὶ τὴν ὅποιαν αὕτη ἡτοιμάζετο νὰ ἀνάψῃ φοβερὰν πυρκαϊὰν, καὶ ὅτι τὸ πρῶτον θῦμα τῆς Τουρκικῆς θηριωδίας θὰ ἥτο αὐτὸς ὁ Μέγας διερμηνεύς.

Ἐν τούτοις ἐἀληθῶς μέγας ἐν τῷ πατριωτισμῷ αὗτοῖ Κωνσταντῖνος Μουρούζης δὲν ἀπέφυγε νὰ δεχθῇ τὴν θέσιν ταύτην, ἐνῷ ἔβλεπεν ὅτι ἡ ὑψωσίς του εἰς αὕτην, οὐδὲν ἄλλο ἐστήμανεν ἢ τὴν παντελὴ ἐξόντωσιν αὕτου, τὸν ἀποκεφαλισμόν του.

Κερκυνὸν φοβερὸν ἔρδιψε κατὰ τῆς κερκλῆς τοῦ αἷμογχοῦ Ροῦς Σουλτάνου ὁ Ἱψηλάντης, ὅτε βίψας τὸν κύρον, ὑψώσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Δακίᾳ, καὶ διὰ τῆς φλογερᾶς προκηρύξεώς του ἥλεκτριζε τὴν Ἀνατολὴν ἀπασνα, καὶ συνεκίνει τὴν Δύσιν.

Παραχαλισθεῖσα ἡ Πύλη τότε, ἐπίστευσεν ὅτι ἡ συνωμοσία ἔκτείνει τὰ δίκτυα αὐτῆς μέχρι τῶν περάτων τῆς Αύτοκρατορίας, καὶ ὅτι οὐδὲ αὐτὴ ἡ Κωνσταντινούπολις εἶναι ἀσφαλής. Ἐν τῇ γενικῇ σφραγῇ ἐζήτησε τότε τὴν σωτηρίαν του ὁ Ἰσλαμισμός. Οἱ πρῶτοι μάρτυρες δὲν ἤδιναντο βεβαίως νὰ γίναι ἢ οἱ ἐκλεκτότεροι τοῦ γένους· κατὰ τούτων ἥρχισε νὰ πίπτῃ κοπτερὸς ὁ πέλεκυς τοῦ δημίου. Τὰ πρῶτα θύματα, λέγει ὁ Σπηλιάδης, τῆς θηριωδίας των Τούρκων, ἦσαν ὁ Γεώργιος Μαυροκορδάτος, ὁ Μιχαήλ Χαντσερῆς, ὁ Νικόλαος Χαντζερῆς, ὁ Στεφανάκης Μαυρογένης ἢ Ἀλέκος Ρλάλης καὶ ὁ αἴος του, ὁ Κωστάκης Γεράκης, ὁ

Νικόλαος Σκαναθῆς, δὲ Μιχαήλ Μάνος, δὲ ἀρχιγραμματεὺς τοῦ Πατριαρχείου Θεόδωρος Ρίζος καὶ ἄλλοι. Πολυάριστον θάνατον ἔλαβεν δὲ Πελοποννήσιος Δημήτριος Παππαρηγόπουλος καὶ δὲ ἀδελφός τευ Ιωάννης... ἐξωρίσθησαν δὲ δὲ Γεώργιος Νέγρος, ὅστις καὶ ἀπέθανε καθ' ὅδὸν, δὲ γεμών τῆς βλαχίας Σκαρλάτος Καλλιμάχης μὲν δὲ λους τῆς οἰκογενείας του καὶ ἀπηγχυθεὶς εἰς τὴν ἐξηρίαν του...»

«Εβλεπεν δὲ Μουρούζης δὲ τὸ ἀρθόνως χυνόμενον μαρτυρικὸν τοῦτο αἷμα, ἐξῆπτε ἀντὶ νὰ κατευνάζῃ τὴν μανίαν τῶν Τούρκων οὐδὲ ἥδινατο νὰ φαντασθῇ κἀν, δὲ οὗτοι ἥθελον λητμονήστει νὰ ζητάσωσι τὴν κεφαλήν του. Ήδινατο δὲ νὰ σωθῇ δραπετεύων. Γνωρίζων δὲ μας δὲ τὶς ἡ φυγὴ του θὰ ἐδιπλασίαζε τὴν λύσαν τῶν Τούρκων, καὶ δὲ ὡς ἐκ τούτου ἡ σφαγὴ θὰ καθίστατο γενικωτέρα, ἀπεράσιε νὰ μείνῃ καὶ νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν σφάγιον ὑπὲρ τῶν πολλῶν.

Τούτου δὲ ἔνεκεν δὲ «μετὰ τὰς εἰδήσεις, ἀφηγεῖται ἀξιόπιστος ιστορικὸς, περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Πελοποννήσου, ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος, ἀπελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν του Μουρούζη, καὶ ἀποσυρθεὶς μετ' αὐτοῦ ἐν ἴδιαιτέρῳ διεκσέψεως δωματίῳ, συνεβούλευσε καὶ προέτρεψεν εἰς φυγὴν τούτου. «Ἄφετέ με, εἶπε πρὸς αὐτὸν, νὰ πληρώσω ἐγὼ τὴν ἐκδίκησιν τοῦ τυράννου. Εἶμαι γέρων, καταβαίνων τὸν τάφον. Τὸ σχῆμα, ἡ λειτουργία μου, μὲ καλοῦσιν εἰς θυσίαν ὑπὲρ τοῦ πιψίου μου. Σωθῆτε δὲ μας δύμεῖς, διότι εἶχετε καὶ ἡλικίαν καὶ ἴκανότητα καὶ θέσιν κοινωνικὴν, νὰ ὑπηρετήσητε τὴν πατρίδα». Καὶ ταῦτα λέγων ἀπεκαλύψατο δὲ οἱράχης τὴν κεφαλὴν, ἀτενίζων τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν Οὐρανὸν, καὶ οἰονεὶ ἐπιμαρτυρόμενος τὸν Θεὸν ἐφ' ὅσων συνε-

„Ἄλεις. «Γνωρίζω ἀπό τὴν τηγανίαν δὲ Μουρούζης, τὴν τύχην, τῆς μὲν ἀναμένει. Ἀλλὰ δὲ φύγω ἐγὼ σώζω μὲν τὴν ζωὴν μου, θέλω δύως ἵδει ἔξαγορασθησόμενην αὐτὴν διὰ τοῦ αἰματος ἀπείρων ἀθώων. Ἡ φυγὴ μου θέλει βεβαιώσει ἔτει ρᾶλλοι τὰς περὶ ἐνοχῆς τοῦ γένους ὑποψίας τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἡ γενικὴ σφαγὴ θέλει παρακολουθήσει ταύτην. Συμφέρει ἔνα ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Ἄς θυσιασθῶ ἐγὼ, Δεσπότη μου, ἀλλ’ ἀς σωθῶσιν οἱ ἀθῶαι, ἀς σωθῇ τὸ ἔθνος. Τότε καὶ δὲ Γρηγόριος εὐλογήσεις, καὶ δὲ Μουρούζης ἀσπάσθεις τὴν ἀγίαν αὐτοῦ δεξιὰν, ἐνηγκαλίσθησαν ἀρσῖνοι ἐπὶ στιγμάς τινας, καὶ τὸν τελευταῖον ἐπὶ τῆς γῆς ἀσπασμὸν ἔδωκαν καὶ ἔλαθον μετὰ λυγμῶν, καὶ δακρύων».

Ολίγαι παρόλθον ἥμέραις ἀπὸ τῆς συγκεντικῆς ταξίς σκηνῆς, ὅτε μεταβαίνων εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ὑπηρεσίαν δὲ Μέγας διερμάνεις τῷ ἐδέθη πάρ’ ἀγνώστου τινὸς ἐπιστολῇ, ἐκ μέρους δῆθεν τοῦ Γύψηλάντου. Ταξιχὴ κατέλαβε τὸν Μουρούζην, ἐννοίσαντα ἀμέσως τὸν ἀτιμον τευτονδόλον τὸν καθαρῶς. Τουρκικὸν, ἀλλ’ οὐχ’ ἦτορν ἔξαγολούθησε βραδίζων πρὸς τὴν Πύλην ἀν καὶ δὲν ἤδυνατον ἀμφιβάλλῃ, ὅτι ἔκει τὸν περιμένει ἡ αἴμοσταγῆς τοῦ δημίου μάχαιρα. (. . .) Αναβὰς κατ’ εὔθειαν, λέγει δὲ Φιλήμων, εἰς τοῦ χαριδέηγις ναζίρι (τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ) ἐπαρουσίασεν αὐτὴν, (τὴν ἐπιστολὴν) ἀποδεικνύων τὸ ψεύδεις καὶ βεβαιῶν ἀθῶν ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἔξυφανθείσης ἐνοχοποιήσεως. Ο χαριδέηγις ναζίρ, συνησθάνθη ἐπὶ τῷ τρόπῳ καὶ τῇ ἐτοιμότητι αὐτοῦ, ἀλλὰ προσέθηκε τελευταῖον «Κακῶς σὲ διέβαλον εἰς τὸ δοβλέτι (τὸν Σουλτάνον) ἄπειλθε εἰς τὴν οἰκίαν σου, καὶ ηγένχυσον». Οἱ λόγοι

οὗτοι οὐδὲν ἄλλο ἦσαν, ἢ ἡ ἐπὶ τὸ τουρκικότερον ἀνάγνωσις τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως. Διὸ ἐξερχόμενον τῆς αἰθούσης τὸν Μουρούζην ἀπέπλεε δ' δῆμος καὶ δίηγει εἰς τὸν πρωτοβορειτέρον τὸ «γιαλί-κιοσκιοῦ» (σουλτανικὴν σκιάδα) τέπον τῆς καταδίκης. Ἐντὸς λεπτῶν τινῶν τῆς ὥρας ὁ Σουλτάνος Μαχμούτ, ἀναρχίνεται καθήμενος ἐν τῇ σκιάδι, ἵνα ἴδῃ ὁ αἴμονος τὸ θύμον, πρὸς αὐτὸν δ' ἀναβλέψας δὲ Μουρούζην,, ἐφώνησεν εὔτολυος τουρκιστί. «Αἰμοδόρε Σουλτάνε! Σουλτάνε ἀδίκε! Σουλτάνε ἀθλε! ἢ τελευταία ὥρα τῆς βασιλείας σου ἐσήμανε· αἱ ωμότητές σου τιμωρήθησαν· δὲ Θεός ἐκδικάστοι τὸ Ελληνικὸν ἔθνος». Ταῦτα εἰπὼν ἔκλινε γόνυ εἰς τὴν φωνὴν τοῦ δημίου· καὶ ἡ μὲν κεραλὴ αὐτοῦ κοπεῖσα προσηνέγκθη, ὡς λέγουσιν, ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου, τὸ δὲ σῶμα, ἀπαίρον ἔτι, ἐξέρθη ἐν τῇ παρακειμένῃ θαλάσσῃ. Ήτο γὰρ ἡλικίας τριάκοντα δύο περίπου ἔτῶν, τεττακοιθήρεως δικτελέσας μέγας διερμηνεὺς τῆς Πύλης.

Τὴν βάσανον τοῦ Κωνστ. Μουρούζη ἔμελλε μετά τινας ἡμέρας νὰ ὑπαστρώσῃ καὶ ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Νικόλαος, διερμηνεὺς τοῦ στόλου, διστις ὡς λέγουσι, ἐξαχθεῖς ἐκ τῶν φυλακῶν ἐν αἷς ἐρήθρη, μετὰ τὸν ἀποκεφαλισμὸν τοῦ Κωνσταντίνου, κατεκόπη μεληδὸν ἐνώπιον τοῦ λυσσῶντος Σουλτάνου, τὰ δὲ ἀσπαίροντα μέλη του ἐρήθρησαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Τοιοῦτον τὸ τραγικὸν τέλος τῶν ἀδελφῶν Νικολάου καὶ Κωνσταντίνου, διστις κατὰ τὸν Πουκεβίλ «ἡτον ἄξιος πάσις συστάσεως τόσον διὰ τὰς ἀτομικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς δισαν καὶ διὰ τὰς λοιπὰς ἔξογούς αὐτοῦ πεινήτας».

συγκροτηθείσαις μάχαις διὰ τὸ ῥιψωκίνδυνον τεῦ χαρακτῆρός του.

Ολίγους μῆνας μετὰ τοῦτο, δεῖς τὸν θαμβὸν τοῦ στρατηγοῦ προσχθεὶς ἦδη Κανέλλος, συνεξεστράτευσε μετὰ τοῦ Μαυροκορδάτου εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα. Μετὰ δὲ τὴν γνωστὴν ἀπετυχίαν τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης ἐπανελθὼν ἐν Πελοποννήσῳ, ἔβασις μετὰ χιλίων περίπου πρὸς τὸ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πολιορκούμενον Ναύπλιον.

Πρέσαντο οἱ Τούρκοι διαπραγματευόμενοι μετάτῳ Ἑλλήνων περὶ παραδόσεως, δτε ή εἰδησις ὅτι τὸ Μεσολόγγιον κινδυνεύει ἡγάγκασε τὸν Κανέλλον νὰ δράμῃ πρὸς Βοϊθειαν τῶν πολιορκουμένων οἵτινες ἔγραφον, ὡς λέγει ὁ Γερμανὸς, «καθ' ἡμέραν σχεδὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον ζητοῦντες στρατιωτικὴν ένοικον, καὶ ἐπαπειλοῦντες, ὅτι, ἀν δὲν τοὺς προφθάσῃ ἐν καιρῷ, θέλει ἀναγωρήσουν διὰ τῶν πλοίων, καὶ θέλει ἀφῆσαι τὴν πόλιν ἐκείνην εἰς χεῖρας τῶν ἔχθρῶν, οἵτινες κύριοι ὄντες ἐκείνης τῆς Θέσσαλος, εὐκόλως δύνανται νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι τοὺς ἔγραψαν γ' ἀνθέξωσι, καὶ θέλει τοὺς ἀποσταλῆς Βοϊθεια, καὶ διωρίσθησαν ἀμέσως ὁ Πετρέμπενης, ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης, ὁ Ἀνδρέας Λόντος καὶ ὁ Κανέλλος Δεληγιάννης νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ μὲ σοσους στρατιώτας δυνηθῶσι νὰ συνάξωσι».

Ἡ προσδοκωμένη ὥμως παράδοσις τῶν Τούρκων τοῦ Ναυπλίου, καὶ τὰ λάφυρα τὰ ἐποία ἐκ τῆς παραδόσεως ταύτης ἤλπιζον νὰ διανευηθῶσιν οἱ πολιορκηταὶ, ἀπέτρεψαν πολλοὺς ἐκ τῶν περὶ τὸν Κανέλλον στρατιωτῶν ὅπως ἀκολουθήσωσι τὸν γενναῖον ἀρχηγὸν τῶν εἰς τὸ Μεσολόγγιον. Ἄλλ' οὐδὲν ἥδυνατο νὰ ἐμπυθίσῃ, τὸν δύσαντα νὰ μὴ ἀποθέσῃ τὴν

σπάθην πρὸς τῆς παντελοῦς ἔξωσεως τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Ἐλλάδος, μεγαλόφρων Πελοποννήσιον νὰ δράμῃ καὶ οὗτος πρὸς σωτηρίαν τῆς ἡρωϊκῆς ἀγωνίζουμένης ταύτης πόλεως.

Καὶ τοιοῦτος ἐδεικνύετο πάντοτε εἰς τοὺς κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνας ἐπὶ δὲ τῶν ἑρίδων καὶ ἐμφυλίων ἥγειν, ἐποιεύετο ὡς καὶ δ' ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀναγνώστης· ἦτο πρῶτος τὸν χαρακτῆρα καὶ συμβιβαστικός μόνον δ' ὅτε ἀπηλπίζετο νὰ ἐνώσῃ τὰ διετῶτα καὶ συμβιβάσῃ τοὺς διαπληκτικούμενους, ἐτάσσετο πρὸς τὴν μερίδα εἰς τὴν δποίαν ἀνηκον ἔκεινοι τοὺς δποίους ὑπολείπετο καὶ τῶν δποίων τὰς ἀρχὰς ἥσπάζετο. Οὕτω δὲ κατεδιώχθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τοῦ 1824· ἀλλὰ δύναται νὰ καυγῇθῇ ὅτι δὲν ἐμόλυνεν, ὡς ἄλλοι τινὲς, τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς ἀδελφικὸν αἷμα, δὲν εὔγενης τὴν καρδίαν οὗτος ἀνηδόστις μόνον ὅτε κατὰ τῶν Τούρκων ἐρρίπτετο, ἐγνώριζε λαβό, πρὸν χρῆσιν νὰ ποιῆται τῆς ἑαυτοῦ σπάθης.

Ἀπέδειξε δὲ τοῦτο, καὶ, ὅτε πολεμῶν τὸν Ἰμροαἵμην, ἐλησμόνει τὸν θάνατον· οὐδενὸς δειγμῆς κατώτερος τῶν δλίγων ἔκεινων θυμυασίων ἀνδρῶν, οἵτινες ἥγουμένου τοῦ Κολοκοτρώνη ἔφερον πολλάκις εἰς ἀμηχανίαν τὸν ἰσχυρὸν καὶ ἀξιον τοῦτον ἐξ Ἀφρικῆς κατακτητὴν, καὶ παρ' ὀλίγον δημιον τῆς ἐπαναστάσεως.

Καὶ ἡσύχασε μὲν, ἀνεπαύθη πλέον, μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Καποδιστρίου, καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων· ἀλλ' ἡ ἀμοιβὴ τῶν τόσων ἀγώνων του, ἦτο ἡ στέρησις τῶν πρὸς πόζην, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν περιφρόνησις ἔκεινων πρὸς οὓς πράπεζαν πολυτελῆ ἥτοιμασσεν ἡ δεξιά του. Ο καταφρογῷ

Γερουσία ἔκτιμησασα δεόντως τοὺς ἀγῶνας του, ἐπειψεν
αὐτῷ τὸ δίπλωμα χιλιάρχου.

Μετὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη ἔτρεξεν ἐκ τῶν πρό-
των νὰ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κολοκοτρώνη ἡγωνίσθη
ἐν Δερβενακίοις ἐνθα τὸ τουρκικὸν αἷμα ἔρρευσε ποταμηδὸν,
καὶ ἔκινδύνευσεν ἐν Ἀχράτῃ ἐν ἥ εὗρον τάφον τὰ λείψανα
τοῦ μεγάλου τούτου στρατοῦ.

Προσβιβασθεὶς εἰς τὸν βαθὺδὸν τοῦ ἀντιστρατήγου μετὰ
τοὺς ἀγῶνας του τούτους, δὲν ἀναπαύεται εἰς τὰς δάφνας
του, ἀλλ' εἰς νέους ρίπτεται κινδύνους.

Δῆμοις καὶ πάλιν μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Πα-
τρῶν, ἐγκαρδιώνει τοὺς ἀθυμοῦντας πολιορκητὰς, προτείνει
σχέδια ἐπικροτηθέντα παρὰ τῶν ἐκεῖ συγκινδυνευόντων ἀ-
ξίων συναγωνιστῶν αὐτοῦ, καὶ προμηθεύσας ἐξ ἴδιων τρο-
φὰς καὶ πολεμοφόδια, τῷ τὰ πάντα στερουμένῳ ἐκείνῳ
στρατῷ, τρέχει εἰς τὴν Στερεάν Ἐλλάδα καταλαβὼν δὲ
μετὰ τοῦ Πανουργιᾶ καὶ Δυοσουνιώτου τὴν Ρουτάνην, ἀνο-
γει ἐκεῖ διὰ τοῦ ξίφους του τάφον βαθὺν εἰς τὸν ἀπειλοῦν-
τα αὐτὴν Μπαΐραμ Πασσᾶ.

Ἄφοῦ δὲ ἡγωνίσθη μετὰ τοῦ Τζαβέλα καὶ Πανουργιᾶ καὶ
εἰς τὴν ἐν Ἀμπλιανῃ μάχην, ἐπανῆλθεν εἰς Πελοπόννησον
ἵτις ἤρχισεν ἦδη νὰ σπαράττηται ὑπὸ τοῦ ἐμφυλίου πο-
λέμου.

Διαταχθεὶς παρὰ τῆς Κυθερώσεως, τῆς ὁποίας τὰς ἀρ-
χὰς συνεμερίζετο, καὶ τῆς ὁποίας ψυχὴ ἦτον ὁ Κωλέττης, νὰ
καταδιώξῃ καὶ συλλάβῃ τὸν Ἀνδρέαν Λόντον, Ἀναστάσιον
Λόντον καὶ Ἀνδρέαν Ζαήμην, ὑπήκοούσεν· δὲν ἔξετέλεσεν ὅ-
μως ἦν μέρει τὴν διαταγὴν, ὁ ὄντος εὐγενῆς Μελετό-

πουλος· διέτι ἀπίλλαξε μὲν τὴν Κυθέρηντιν ἐκ τῶν ἴσχυρῶν τούτων ἀντιπάλων της, δὲν ἥθελησε δόμως νὰ παραδώσῃ καὶ τούτους εἰς χεῖρας αὐτῆς, ἀλλὰ κλείσας τὸν ἔνα ὄφθαλμὸν, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ καταφύγωσιν ἐπὶ τινα χρήνον, ὡς εἰς ἅσυλον, εἰς τὴν νῆσον Κάλαμον.

Ἄλλα καὶ κατὰ τῶν ὑπηρετούντων τὴν Κυθέρηντιν· Ρουμελιωτικῶν στρατευμάτων, ἀντετάχθη τότε δοὺς εἰς αὐτὰ νὰ ἐννοήσωσιν δτι δὲν εἰσῆλθον εἰς τὴν Πελοπόννησον ὡς κατακτηταί, ἀλλ' ὅτι ἀπλῶς ἦσαν δργανα Κυθερήσιοις πεπόλιτισμένης, ἥτις οὐδὲν ἄλλο ἐπιθυμεῖ, ἢ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν, θειωρήσῃ δὲ τοὺς παρεκτραπέντας ἐκ τῆς ὁδοῦ τοῦ καθίκοντος, συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

Ἐνεκα τῶν σπουδαίων ἐκδουλεύσεών του τούτων, δ πρότινος προσβιβασθεὶς εἰς τὸν βαθὺδὸν τοῦ στρατηγοῦ Μελετοπούλου, ἔλαβε παρὰ τῆς Βουλῆς τὸ ἔξτις εὐχαριστήριο γράμμα.

«Τῷ στρατηγῷ Δημητρίῳ Μελετοπούλῳ· λαμπρῶς καὶ εὐκλεῶς ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς εὐνομίας ἀγωνισαμένῳ, ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων χάριτας μεγάλας δυολογεῖ».

Μετά τὴν ἀπόβασιν τοῦ Ἱεράρχη, καὶ τὸν ὡς ἐκ τούτου χορηγηθεῖσαν γενικὴν ἀμνηστείαν, δ Μελετόπουλος ἐτέθη καὶ πάλιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κελοκοτρώνη, μὲ τὸ διποῖον ἔξιδίων συνετήρει πάντοτε σῶμα.

Τρέχει ὅπου ἤκουετο ὅτι εὑρίσκεται ὁ ἔγχθρος· κτυπᾶται εἰς τὰ Βέρβενα· μάχεται ὡς Λέων εἰς τὸ Λεοντάρι καὶ εἰς τοὺς Πετσάκους· παρευρίσκεται εἰς τὴν κατὰ τὴν Βέργαν μάχην κατακαίεται εἰς τὸ Ἀλμυρὸν καὶ κινδυνεύει εἰς τὰ Τσετσελής «ἐπέδειξε δὲ, (λέγει συγγραφεὺς Γάλλος) ἡρωϊκὴν ἀνδρείαν

δείχνουν ἀνδρείαν ὡστε οὗτοι ὅπως ἀπαλλαχθῶσιν διώκτου τόσον λυστάδους, ἥνχγκάσθησκν νὰ τὸν ἀνχγνωρίσωσιν ἀρματωλὸν τῆς Βουδούντζης.

Καταστενοχωρηθεὶς ὅμως ὑπὸ τοῦ πανούργου καὶ αἰμοβόρου Ἀλῆ Παστᾶ τῶν Ἰωαννίνων ὅστις πανταχοῦ εἶχε στήσῃ παγίδας κατ' αὐτοῦ, ἥνχγκάσθη νὰ μεταβῇ εἰς Ἐπάνησον. Ἀλλὰ δὲν ἥδυνήθη νὰ ζήσῃ ἐνταῦθα ἐπὶ πολύ· ἔπειτα λοιπὸν εἰς τὴν πατρίδα ἥνάγκασε, τὸν ἄγριον Σατράπην τῶν Ἰωαννίνων, διὰ τῆς ἀδαμάστου ἀνδρείας του νὰ τῷ παραχωρήσῃ καὶ πάλιν τὴν ὁπλαρχηγίαν (ἀρματωλίκι) τῆς Βουδούντζης, εἰς τὴν δοποίαν, μετά τινα χρόνου, προσετέθησαν καὶ ἄλλα δύο ἀρματωλίκια τὸ τοῦ Ζατουνίου καὶ ἐκεῖνα τῶν Σχλώνων. Ἐγκαντίον δὲ τῶν ῥαδιούργιῶν καὶ ἀπαιτήσεων ἴσχυρῶν τινων Ὁθωμανῶν, προσετέθη εἰς τὰ τρία ταῦτα ἀρματωλίκια καὶ τέταρτον, τὸ τῆς Ἐλατείας.

Τότε δὲ ὅπως ἐπαρκῇ εἰς τὰ καθήκοντα τὰ δοποῖα τῷ ἀνατέθησαν παρέλαβε συνεπείκουρον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Γεώργιον.

Μυσταγωγηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1820 εἰς τὴν Ἑταιρίαν τῶν Φιλικῶν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Σακελίωνος ἥρχισε, ἔκτοτε νὰ παρασκευάζηται καὶ νὰ περιμένῃ. Ἀλλὰ δὲν ἥνχγκάσθη νὰ περιμένῃ ἐπὶ πολύ· ἡ διακαῶς ποθουμένη ἔναρξις τῆς πάλης δὲν ἔχειράδυνε. Τὴν ἐν Σαλώνοις κατατροφὴν τῶν Τούρκων, ἐπηκελούθησεν ἡ ἐν Βουδούντζῃ καθ' ἥς ἐπέπεπτε φοβερὸς μετὰ τριακοσίων πεντήκοντα ἀνδρείων λησμονήσας ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του ὃς ἐκ τούτου ἐ-

κινδύνευεν ἡ κεφαλὴ τοῦ, ὡς ὁμήρου ὑπὸ τῶν Τούρκων κρατουμένου υἱοῦ του, τοῦ ἀποίου ἡ μετ' οὐ πολὺ ἀπαλλαγὴ (ἀντηλλάγη αὗτος μετὰ τοῦ ἐν Ἀρμέσῃ αἰχμαλωτισθέντος Ὁσμάν Μπέγη) κατέστησεν αὐτὸν ἀχαλίνωτον. Ἐσπευσε κατόπιν εἰς βούθειαν τοῦ Κοντογλάνη, μετὰ τούτου δὲ, τοῦ Πανουργιάκ καὶ Διάκου, κατέκλεισαν τοὺς Τούρκους ἐν Ὑπάτῃ. Ἀντεστάθη δὲ κρατερῶς καὶ κατὰ τοῦ Ὄμηρος Βρυώνη εἰς Δέμα.

"Οτε ὁ Μπαϊζάμ. Πασσᾶς ἄγων 22 χιλιάδας, ἥτοι μάζετο νὰ εἰσελλῆῃ διὰ τῶν Θερμοπυλῶν, ἤναγκασε τοὺς Ἕλληνας νὰ τὸ συλλογισθῶσι. Συνεκρότησαν οὗτοι ἀμέσως συμβούλιον ἐνῷ ἀπεφασίσθη ν' ἀκολουθήσωσι τὴν γνώμην τοῦ Δυσθουνιώτου, πεπεισμένου ὅτι οἱ ἔχθροι θὰ διέλθωσι τὴν διὰ τῶν Βασιλικῶν δημοσίων ἁδὸν, καὶ κατέλαθον τὰς ὑποίας ἐκεῖνος ὑπέδειξε θέσεις.

"Αμα ἐγγάσθη, λέγει ὁ ιστορικὸς Παπαφρυγόπουλος, ὅτι ὁ Βεῦρὰν πασσᾶς ἔφθασεν εἰς Λαμίαν, 1600 περίπου Ἕλληνες, ὑπὸ τὸν Δυσθουνιώτην τὸν Πανουργιάκ καὶ τὸν Γούραν ἀναπληροῦντα τὸν Ὁδυσέα, ὃστις δὲν πρέφθασεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, κατέλαθον τὴν Λεοφόρον τῶν Βασιλικῶν δι' ἣς εὐλόγως προσιάγοισεν ἐν Δυσθουνιώτης ὅτι ἔμελλεν νὰ διέλθῃ ὁ Βεῦρὰν πασᾶς. Τῷοντι τῇ 26 Αὐγούστου ἐκίνησεν ὁ πασᾶς οὗτος ἐκ Πλατανιᾶς, καὶ πλησιάσας μετὰ δυνάμεως τετραπλασίας καὶ πυροβόλων, ἐπεγείροτε νὰ διελάσῃ ἐκ παντὸς τρόπου. Άλλ' ἐνταῦθι συνεκροτήθη μέχι τῶν μῆλλων ἀξιομνησούντων μαχῶν τῆς ἐπαναστάσεως καθ' ἑαυτήν τε καὶ διὰ τὰ ἀποτελέσματα τὰ ὅποια παρήγαγεν.

Πειραιαύδης ἐπετέθη ὁ Βεῦρὸν πασσᾶς, ἀλλὰ πειρατώδεστερον ἀντέστησαν οἱ ἡμέτεροι, ἀριστεύσαντες τὴν ἡμέραν ἔκεινην ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους τοῦ Γούρα. Μετὰ πολύωρον δὲ σύγκρουσιν, ἐτράπησαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐπέστρεψαν κακῶς ἔχοντες εἰς Πλατανιάν. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἀπέβαλον 700 φυνευθέντας, ἐν οἷς ἦνα πασᾶν, καὶ πολλοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς, 18 σημαῖας, 800 πολεμηστηρίους ἵππους· τοισῦτος δὲ ὑπῆρξεν ὁ τρόμος αὐτῶν, ὥστε τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Βεῦρὸν πασσᾶς ἀπῆλθεν εἰς Λαμίαν, καταλιπὼν εἰς Πλατανιάν πᾶσαν σχεδὸν αὐτοῦ τὴν συσκευὴν, καὶ κόψας τὴν γέφυραν τοῦ Σπερχειοῦ, οὐδὲ ἡκούσθη ἔκτοτε, οὐδὲ γνωστὸν εἶναι τί ἀπέγεινεν».

Οὕτω δὲ ἐκεδίθη ἡ ἔνδεξις αὗτη μάχη, καὶ στρατὸς δοστις ἡπείλει πρὸ μικροῦ τὴν Ἑλλάδα, ἐν μέρει μὲν ἐσφάγη, ἐν μέρει δὲ διεσκορπίσθη καὶ κατέστη δλως ἀνεπίφοβος.

«Ἡ φθορὰ τῶν ἐγχειρῶν, λέγει ὁ Λίνιαν, (ἀκριβέστερος ἐν τῇ ἀφηγήσει τῆς μάχης ταύτης τοῦ Παπαρηγοπούλου, ὡς δυνηθεὶς νὰ σπουδάσῃ ἐπιτοπίως τὰ πράγματα) ὑπῆρξε σημαντικωτάτη, τέσσαρες περίπου χιλιάδες ἐφονεύθησαν εἰς τὸν τόπον τῆς μάχης· τοὺς δὲ λοιποὺς κατεδίωξαν ἕως τὸ ἐσπέρχε. "Ολοι δὲ οἱ διασωθέντες κατέφυγον εἰς τὴν Λαμίαν. Ἀλλὰ τὸ σημαντικώτερον ἀποτέλεσμα τῆς ἔνδεξου ταύτης μάχης δὲν ἦτο τοῦτο. "Οτε δὲ Ὁμέρο Βριώνης ἔμαθε τὴν καταστροφὴν τοῦ Μπαϊράμ Πασσᾶ, ἀπελπισθεὶς πλέον τοῦ νὰ λάβῃ ταχεῖαν βοήθειαν, καὶ μὴ ἔγων καὶ τροφὴς ἡ ναγκάσθη νὰ φύγῃ καὶ αὐτός εἰς Λαμίαν, καὶ νὰ μείνῃ ὅλη ἡ ἐντὸς τῶν Θερμοπυλῶν Στερεά ἐλευθέρα».

«Οπως δὲ κατανοήσωμεν διότον κρίσμας ἦτο τότε ἡ θέ-

σις τῆς Ἑλλάδος, πρὸν τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα θριαμβεύσωσε κατὰ τῶν ὁρθῶν τοῦ Μπαχράμ. Πασᾶς καὶ ὁ ποίαν ὑπῆρεσίαν προσέφερεν δὲ Διοδουνιώτης εἰς τὴν πατοίδα χύτοῦ, μαντεύσας τὴν πορείαν τοῦ ἔχθροῦ, καὶ ἐπιμείνας νὰ καταληφθῶσιν αἱ περίτα Βασιλικὰ θέσεις, μεταφέρομεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἱστορικοῦ καὶ τὰ ἔξης. «Θεωροῦμεν τὴν μάχην ταύτην, λέγει οὗτος πολὺ δρόσος, ὡς μία τῶν σημαντικωτέρων· διότι ἡτο μάχη ἐκ τοῦ συστάδην δύο ἀντιπάλλων στρατοπέδων· διότι ἡ νίκη ὑπῆρξε βεβαία καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν ἔχθρῶν μαγίστη· διότι ἡ νίκη αὕτη ἡνάγκασε καὶ τὸν Ὁμέρο Βρυώνην νὰ ἀποσυρθῇ ἀπρακτος, καὶ νὰ λάβωσιν εὔτυχη ἔκβασιν τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον Ἑλληνικὰ ἐπιχειρήματα· οἶον ἡ ἄλλωσις τῆς Τριπόλεως κτλ. κτλ. διότι τελευταῖον τὸ στράτευμα τοῦ Μπαχράμ Πασᾶ συνίστατο ἀπὸ Κονιαρέους, Κακλαμάνους, Ντελίδας, καὶ ἄλλους μὲ διαφόρους ὅπλισμούς ἀσυνειθίστους· καὶ ἐφαίνετο τρόπον τινὰ ἡ πρώτη δύναμις τὴν δποίαν δὲ Σουλτάνος διεύθυνε κατὰ τῆς Ἑλλάδος· διότι ἡ δύναμις τοῦ Ὁμέρο Βρυώνη ἐσύγκειτο ἀπὸ Ἀλβανούς ἔχοντας τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν τὸν αὐτὸν ὅπλισμὸν καὶ τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἥθη καὶ ἔθιμα μὲ τοὺς Ἑλληνας. Ἀπὸ τὴν μάχην ταύτην συνέλαβον οἱ Ἑλληνες τὴν ἴδεαν, διότι δὲν πρέπει νὰ τρομάζωσι τὰς διαφόρους ἐνδυμασίας, καὶ ὀνομασίας τοῦ Τουρκικῶν στρατευμάτων· ἐλαβον δὲ καιρὸν νὰ προετοιμασθῶσιν καὶ εἰς νέους ἀγῶνας».

‘Αλλ’ ἡ λαμπρὰ αὕτη μάχη ἦτον ἡ τελευταῖα διὰ τὸν Διοδουνιώτην. Κεκρυκῶς, γέρων πλέον καὶ ἀσθενής, ἡναγκάσθη ν’ ἀναθέσῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὑπ’ αὐτὸν στρατιωτικοῦ σώματος εἰς τὸν υἱόν του Γεώργιον. Δὲν ἦδυνγήθη νὰ ἀναθέσῃ

νὰ κτυπήσητε τὸν ἔχθρον, ἀν δοκιμάσῃ νὰ εῦγη ἀπὸ τὰ κάστρα. "Οστις δὲ ἀπὸ ἑσᾶς πράξει τὸ ἐναντίον τῆς παραγγελίας ταύτης, ἡμεῖς δὲν θέλομεν κρίνει τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ θέλει κρίνει αὐτὸν τὸ ὑψηλὸν κριτήριον τοῦ βασιλέως μας, καὶ θελει δώσει ἐκεῖ λογαριασμὸν εἰς δσα κακῶς ἐφέρθη. Ουμοίως καὶ σεῖς, γενναῖοι σύντροφοι νὰ πολεμήσητε μὲ ἀνδρίαν τὸν ἔχθρὸν τῆς πόλεως μας, διὰ νὰ λάβητε παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως μας τὸν στέφανον τῆς τιμῆς καὶ δοξῆς. "Αν δὲ καὶ τις ἀπὸ ἑσᾶς ἐναντιωθῇ εἰς δσα παραγγέλλει ἢ πατρὶς, ἔχει νὰ δώσῃ λόγον εἰς τὸ ὑψηλὸν κριτήριον τοῦ βασιλέως μας.

"Γδρα, τῇ 26 Μαΐου 1821.

«Οἱ κάτοικοι τῆς αἵσου "Γδρας".

"Αμ' ἀνχλαδίων τὴν ἡγεμονίαν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων ἔχονται ἀναγκαῖον τὸν ἐκπλουν τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου κατὰ τῆς ἐν Συβότοις τουρκικῆς μοῖρας· συμφώνους δ' εἶχε πρὸς τοῦτο καὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἀλλων νήσων τοὺς ἀρχηγούς. «Περίστασις ὅμως ἄλλη ἀνέστειλεν, λέγει ιστορικός τις τὴν ἀπόφασιν ταύτην. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀπέβη ἐν τῇ "Γδρᾳ ὁ Νεόφυτος Βάμβας, δραπετεύσας ἐκ τῆς Χίου. Ἐνθουσιῶν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἐν γένει, καὶ ἴδιως ἐπιθυμῶν τὴν ἐλευθερίαν τῆς γενεθλίας πατρίδας αὐτοῦ, προέτεινεν οὗτος ὃς ἀναγκαιοτέραν τὴν ἐκπλευσιν τοῦ στόλου, ὑπὲρ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Χίου. Ἀνευ ἑτέρας πολιτικῆς σκέψεως, ἐθεωρεῖ ὁ Βάμβας τὴν ἐπανάστασιν αὐτῆς ὡς μόνον μέσον δυνάμενον σῶσαι, καθ' ἡ συνέβη καὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ ἀλλαχοῦ, τὸ σημαντικώτερον καὶ πλουσιώτερον μέρος τῶν

κατοίκων ταύτης ἀπό τε τῆς ἀγγόνης καὶ τῆς μαχαλός τοῦ δημίου. Συνήγορος τῆς προτάσεως τοῦ Βάμβα ἐγένετο δ' Ἰωάννης Κλάδος, ἐπιτυχῶν ἐν ταῖς παρατηρήσεσιν αὐτοῦ, δι' οὓς προείπομεν, ἔχαιρεν ὑπόληψιν ἀγαθὴν παρὰ τοῖς "Υδραιοῖς".

Ἐπον δὲ 21 Ἀπριλίου ὅτε δ στόλος τῶν Ὑδραιών καὶ Σπετσιωτῶν, ὑπὸ τὴν δδηγίαν τοῦ Τομπάζη ἀπέπλευσε, καὶ μετὰ διάμερον πλοῦν ἡγκυροβόλησεν ἐν τῷ λιμένι τῶν Ψαρῶν. τῇ 27 δὲ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς κατέπλευσεν εἰς τινα λιμένα τῆς Χίου, εἰς τοῦ Πασᾶ τὴν βρύσιν καλουμένου. Ἀμέσως δὲ τότε διηνύθυνεν ὁ Τομπάζης πρὸς τοὺς Χίους τὴν παρὰ τῶν κατοίκων τῆς "Υδρας" συνταχθεῖσαν προκήρυξιν, δι' οὓς προσεκαλοῦντο οὗτοι (οἱ Χίοι) νὰ δράξωσι τὰ ὄπλα κατὰ τῶν κοινῶν τῆς πατρίδος ἔχθρῶν, καὶ προσφέρωσιν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ γένους, πᾶσαν τὴν δυνατὴν αὐτῶν συνδρομήν.

Τὴν δὲ ἐπομένην ἡμέραν ἔδωκεν, ἐν τῇ "Υδραικῇ" ναυαρχίδι καὶ ἐνώπιον τῶν πλοιάρχων τῆς "Υδρας" ως προσωρινὸς ναύαρχος τῆς "Υδρας", τὸν ἔξιτην δρκον.

α' Ορκίζομαι εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν τὸν ὑπερασπιζόμενον τὸν δίκαιον, τὸν ἐκδίκουμενον τὸν κακὸν καὶ παραβάτην τῶν ἥθυκῶν τοῦ Εὐαγγελίου ἀρετῶν· δρκίζομαι εἰς τὸ Θεῖον καὶ τερέβηταν Εὐαγγέλιον· δρκίζομαι εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν τοῦ Γένους ἀνέγερσιν, παρόντων τῶν ἀξιοτίμων Καπεταναίων τῆς "Υδρας", νὰ φυλάξω ὅσα ἀκολουθοῦν.

ε.α.) Νὰ ἀναδεχθῶ τὴν προσωρινὴν ἀξίαν τοῦ Ναυάρχου

τοῦ ναυτικοῦ "Γδρας, ἔως οὗ νὰ τελειώσῃ ἡ ἐκστρατεία μας, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ πατρὶς μᾶς ἔστειλεν κατὰ τὴν κοινὴν ψῆφον τῶν συμπατριωτῶν μου Καπεταναίων, τὴν ὁποίαν ἀναδέχομαι προθύμως καὶ μὲ τὴν ἀναγκαῖαν φιλογένειαν.

αθ'.) Νὰ ἀκούω τὰς διαταγὰς τῆς βουλῆς τῆς "Τέρας
ὅπου ἥθελε τύχει νὰ μᾶς πέμψῃ.

αγ'.) Νὰ κινήσω τὸ γεντικὸν τῆς Ὑδρας κατὰ τοῦ βαρέου τυράννου τῆς Πατρίδος καὶ τῶν διπαδῶν του, χωρὶς νὰ βλάψω ἄλλον, ὅπου κριθῇ εὐλογὸν ἀπὸ τὸ κοινὸν συμβούλιον.

«δ'. Εἰς ἀναποκτήτους τόπους, οὐέχθρικὸν πλοῖον νὰ σε-
βωμαι τὴν διοικησίαν τῶν ἀθώων δμογενῶν μας, τῶν Εὐ-
ρωπαϊκῶν ὑπηκόων, καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, ὅταν παραδί-
δωσι τὰ ὅπλα χωρὶς πόλεμον.

αέ. Ἐπειδὴ τὸ ναυτικόν μας εἶναι ἐνωψένον μὲ τὰ πλοῖα
τῶν ἄλλων δύο Νησίων, νὰ συνεργῷ μετ' αὐτῶν εἰς τὸν κοι-
νὸν στόπον, κατὰ τὴν ἀπόφασιν, ἵτις θέλει γίνεται εἰς τὰ
πολεμικά μας συμβούλια κατὰ καιρούς.

«τ'.) Νὰ φέρω. Η νὰ στείλω εἰς "Υδραν τὸ μέρος τῶν λαφύρων, ὅπου δὲ παῖς ἀστόλος θίεται κάμη, διὰ νὰ μοιράξῃ ἡ πατρὶς κατὰ τοὺς διοικεθέντας νόμους.

«ζ.) "Αν δὲ παραβῶ τὸν ἄνω ἐκτεθέντα ὅρκον μου, καὶ
ρύττομαι ἀνάξιος τοῦ ἐμπιστευθέντος μοι ὑπουργήματος,
καὶ ὑπόχρεως, νὰ δώσω λόγον εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὴν πατρίδα
μου, καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀργηγοὺς τοῦ Γένους.

^αἘν τῷ Ἑλληνικῷ Στόλῳ τῇ 28 Ἀπριλίου 1821.

‘Ο Ναύαργος

«ΠΑΚΟΥΜΑΚΗΣ Ν. ΤΟΥΜΠΑΖΗΣ.»

Μετὰ τοῦτο ἐγένετο λαμπρὰ τελετὴ ἐν τῇ Ὑδραικῇ Ναυαρχίδι, ἐν ᾧ ἀπαντεῖς ὥρκειθησαν, νὰ μὴ θελήσωσιν ἄλλο, ή τάφον ἐντὸς τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης ἢ τὴν πατρίδα ἐλευθέραν.

Τὴν αὐτὴν δὲ ἐκείνην ἡμέραν συνέλαβον οἱ πλοίαργοι Πενότσους καὶ Σαχτούρης, παρὰ τὰς Ἀγνούσας, τουρκικόν τινα πάρωνα, φέροντα τὸν Μισίρ· μπλασῆ μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων καὶ τῶν ἀκολούθων του, καὶ διήρπασαν, τὰ δποῖα παρ' αὐτῷ εὑρέθησαν πολύτιμα πράγματα ὃν ἡ ἀξία ἡριθμεῖτο εἰς πολλὰ ἑκατομμύρια δραχμῶν, καὶ κατέσφαξαν αὐτὸν (πρᾶξις ἀπάνθρωπος) μὲ δόλους τοὺς πεζούς αὐτέν.

Ἐκ τούτοις ἀλλα τινὰ πλοῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐβύθισαν αὐτανδρον τῇ 1 Μαΐου, ἐν τῷ πορθμῷ τῆς Χίου Τουρκικὴν ἡμολίαν, τῇ δὲ 5 τοῦ ίδίου συνέλαβον δύο ἔτερα πλοῖα.

Ἄλλ' οἱ μὲν Χῖοι ἀσπλοι ὅντες καὶ δλως ἀπαρθίσκευοι, ἔκώφευον εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς παροτρύνσεις τοῦ Τουμπά ζῆτος δὲ μὴ θέλων νὰ περιμένῃ ἀσκόπως πλέον ἐκεῖ ἀπέπλευσεν εἰς τὰ ἴδια τῇ 7 Μαΐου.

Ολίγας ὅμως ἡμέραι μετὰ τὴν ἐπάνοδον, ἐξέπλευσε καὶ αὕτις πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, κατὰ τοῦ δποίου δὲν ἐδειλίασε ν' ἀντιταχθῆ ἐκ τοῦ συστάδην. Ἰδὼν δὲ ὅτι ἐν τῷ λιμένι τῆς Ἐρέτου ἐσωρυίσθη Τουρκικόν τι δικροτον, ἀπέστειλε κατ' αὐτοῦ πυρπολικὸν ὅπως τὸ κατακαύσῃ· ἀλλ' ἀφοῦ τοῦτο ἐκάπι ἐπὶ ματαίῳ, ἐπεμψε τὴν ἐπιοῦσαν κατ' αὐτοῦ ἔτερα δύο, ἐξ ὃν τὸ ἐν ἐβύθισθη ὑπὸ τοῦ δικρότου τὸ ἔτερον ὅμως διοικούμενον παρὰ τοῦ Ψα-

μέρους τῶν Τούρκων καταδιώξεις, τὰς ὅποίας προεκάλει ἡ πρὸς αὐτοὺς συχνάκις ἐκδηλουμένη περιφρόνησις του, καὶ σχηματίσας συμμορίαν ἐξ ἀνδρῶν ὡς αὐτὸς λεοντοκάρδων τοσοῦτον τρόμον ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε δὲ γενικὸς διοικητὴς τῆς Πελοποννήσου, δὲν ἦδυντίθη νὰ μὴ δώσῃ ἀκρόσιν εἰς τὰς περὶ ἀμνηστείας προτάσεις του, διαπραγματευθεὶς δὲ μετὰ τοῦ Τούρκου διοικητοῦ ὡς ἵσος πρὸς ἵσον, τὸν ἡνάγκασε νὰ χορηγήσῃ αὐτῷ τε καὶ τοῖς δπαδοῖς αὗτοῦ τὴν ὁποίαν ἐπεθύμει ἐπίσημον ἀμνηστείαν.

Αἱ ἀτιμοὶ ὅμως παγίδες τὰς ὁποίας ἔστενον κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἡνάγκασαν τὸν Ἀναγγνωσταρᾶν νὰ ἐκπατρισθῇ. Μεταβάτης δὲ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Γάλλων κατεχομένην τότε ‘Ἐπτάνητον, κατετάχθη εἰς τὴν στρατιωτικὴν αὐτῶν ὑπηρεσίαν’ ὀλίγον ὅμως ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὰς σημαίας τῆς τῶν Γάλλων δημοκρατίας, προτιμήσας νὰ καταταχθῇ ἐν τῷ ‘Ρωσσικῷ στρατῷ.

Μετὰ τριετοῦ ἐν τῷ στρατῷ τούτῳ ὑπηρεσίας, ἀπῆλθε μετὰ τοῦ ‘Πλία Χρυσοσπάθη, καὶ τινος Παναγιώτου Δημητρακοπούλου εἰς Πετρούπολιν, δπις διεκδικήσῃ τὰ καταπατούμενα, ὡς ἐφρόνει, δικαιώματά του, ὑπὸ τοῦ ἐν ‘Ἐπτανήσῳ ἀρχηγοῦ τῶν ‘Ρωσσικῶν στρατευμάτων’ διελθὼν δὲ διὰ τῆς Ὁδυσσοῦ ἐκκτηγήθη, μετὰ τῶν δύο ἄλλων, τῷ μυστήριᾳ τῆς Φιλικῆς ‘Ἐταιρίας ὑπὸ τοῦ Ἀναγγνωστοπούλου εἰς τὸν δποῖον. «ὁ Ἀναγγνωσταρᾶς, ὡς γράφει ἴστορικός τις, ἔδιδε τὴν πλέον ἐξαίρετον πίστιν καὶ τιμήν. “Ολοι δὲ συμφωνήσαντες νὰ ἀνταμωθῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ Σκουφᾶ καὶ Ἀναγγνωστοπούλου, ἀνεγχώρησαν πλήρεις εὐχαριστήσεως εἰς τὴν Ηετρούπολιν»,

Φθάσαντες εἰς Πετρούπολιν δ' Ἀναγνωσταρᾶς μετὰ τῶν ἄλλων δύο συναγωνιστῶν αὐτοῦ, καὶ κατωρθώσαντες διὰ τῆς προστασίας τοῦ Καποδιστρίου νὰ παρουσιασθῶτιν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον καὶ δικαιωθῶσι παρ' αὐτοῦ, ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν ώς διωκόμενοι, διότι ἐβιάζοντο νὰ καταβῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν δπως συνενοήθωτιν ἐκεῖ μετὰ τῶν περιμενόντων αὐτοὺς ἀρχηγῶν, καὶ ἀρχίσωσι νὰ ἔργαζωνται ὑπὲρ τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐπαναστάσεως.

Φθάσαντες δὲ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ ταυρικοῦ χρήτους καὶ ἐφοδιασθέντες ἀνευ ἀνακοιλῆς διὰ χρημάτων, καὶ δόηγιῶν ἀναχώρησαν πάραπτα, δὲ μὲν Ἀναγνωσταρᾶς διὰ τὴν Πελοπόννησον, δὲ δὲ Χρυσοσπάθης διὰ τὴν Μάνην.

Μεταβὰς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως δ' Ἀναγνωσταρᾶς εἰς γδραν, κατέλυσεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐκ Καλαθρύτων Νικηφόρου Παμπούκη διδασκάλου τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς τῆς νήσου. Παραλαβὼν δὲ τοῦτον εἰς τὴν Ἐταιρίαν καὶ σχετισθεὶς δι' αὐτοῦ μετὰ τῶν προκρίτων τῆς νήσου ἤρξατο νὰ κατηχῆσσοις ἐνόμιζε χρησίμους διὰ τὴν Ἐταιρίαν. «Γοῦ Ἀναγνωσταρᾶ, λέγει δὲ Φιλήμων ἐν τῷ περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας δοκιμώ αὐτοῦ, ἐστάθη παράδοξος ὁ τρόπος τὸν δόποιον ώς ἐπὶ τὸ πιλὸν μετεχειρίζετο πρὸς ἐκείνους, δόσους φίθελε νὰ κατηχήσῃ. Κιθαρίζων τὸ κοινῶς λεγόμενον Μπουζούκι, ἐτραγύφθει ἢ κανὲν τοῦ Ράγα, ἢ Κλέπτικον ἄσμα, καὶ οὕτω διεγείρων τὸν ἐνθουσιασμὸν, εὔχολυνε τὴν πιστὴν ἀποδοχὴν τῆς κατηχήσεως. Ἡτον ἅρα κατένα τρόπον ὁ Ορφεὺς τῶν Φιλικῶν».

«Αφοῦ ἐνέπλησε τὴν γδραν καὶ τὰς Σπέτσας συνομοτῶν, ἐσκέφθη δὲ ἵτο καιρὸς νὰ διαδοθῇ ἡ Ἐταιρία καὶ εἰς τὴν

Πελοπόννησον μὴ δυνάμενος ὅμως νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος ἔκει ὡς ἀποκεκρυγμένος ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας, ἀνέθετε τὴν δύσκολον ταύτην ἀποστολὴν εἰς τὸν Παμπούχην, οὗτος δὲ διέμεινεν ἐν "Ταρά, μέχρις οὐ πληροφορηθεὶς τὰς προόδους τῆς Ἐταιρίας, μετέβη καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὴν Πελοπόννησον, πλήρης πεποιθήσεως περὶ τῆς ἐπιτυχίας, διότι ἐν τῇ ταχείᾳ καὶ ἐπιτυχῇ διαδότει τοῦ μυστηρίου, δέβηλεπε τὸν δάκτυλον τῆς θείας προνοίας.

"Ἐξηκολούθει δὲ οὕτω ὁ Ἀθωνιώδεστερος καὶ ἐπιτηδειότερος οὗτος ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς ἐταιρίας νὰ ἐργάζηται ὑπὲρ αὐτῆς ἀόρνως καὶ τολμηρῶς μέχρι τῆς ἐνάρξεως τοῦ λγῶντος.

"Οτε δὲ ἀνεπετάσθη ἡ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως, περιττὸν νὰ εἴπωμεν μετὰ πόσης χαρᾶς ἐρρίφθη εἰς τὴν ἀνοιχθεῖσαν πάλην, ἀνὴρ ὅστις συνειθίστε νὰ τέρπηται ἐν τῇ κλαγγῇ τῶν ὄπλων. "Ελαχίστη μέρος εἰς τὴν ἐνδοξὸν μάχην, εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως καὶ ἡγωνίσθη ἐκθύμως κατὰ τοῦ Δράμαλη.

Γνωστὸν δτι μετὰ τὴν ἐν Κρεμύδῃ προκενηθεῖσαν τοῖς "Ελληντι ὑπὸ τοῦ Ἰδραχῆμ Πατατᾶ καταστροφὴν, ἀπεφάσισαν οὗτοι νὰ καταλάβωσι τὴν Σφακτηρίαν, ὅπως κωλύτωσιν ἐκεῖνεν τὸν Ἀφρικκὸν νὰ εἰπλεύσῃ εἰς τὸν λιμένα. "Αναθέτας τότε ὁ Ἀναγνωσταρᾶς εἰς ἄλλον τὸ δόπιον διεύθυνε ὑπουργεῖον τῶν πολεμικῶν, μετέβη εἰς τὴν Σφακτηρίαν, ἥτις ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ γίνῃ θέατρον σφαγῆς τρομερᾶς, καὶ ἐν ᾧ ἐπέπρωτο νὰ πέσῃ ἐνδόξως δι μέγας φιλέλλην Ἰταλὸς Σανταρόζας, ὁ ἀτρόμητος Τσαμαδός, ὁ ἡρως Σαχίνης αὐτὸς οὗτος δι Ἀναγνωσταρᾶς καὶ τόσα ἄλλα ἐνδόξα τῆς Ελλάδος τέκνα.

Όλίγον μετά τὴν πρώτην ἀπόβασιν τοῦ Ἰθρατῆμ πασσᾶ
ἰστορεῖ ὁ Παπαρηγόπουλος, εἰς τὴν Πελοπόννησον, περὶ τὰ
τέλη Ἀπριλίου 1825, ἐφρίφθησαν εἰς τὴν Σφακτηρίαν μετὰ
χιλίων περίπου ἀνδρῶν, ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ γέρων Ἀνα-
γνωσταρᾶς, ὁ Σταύρος Σαχίνης, ὁ Ἀναστάσιος Τσαμαδὸς,
ὁ Δημήτριος Σαχτούρης, καὶ ἐν τῷ διμαρτυρούμενον αὐ-
τῷ οὐδὲ δυνάμεως πεζικῆς καὶ ναυτικῆς 850 ἀνδρες ἔφο-
νεύθησαν, ἐν οἷς ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Σαχίνης, ὁ Τσαμαδὸς
καὶ εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων φιλελλήνων, ὁ περιώνυμος Πε-
δειμέντιος Κόρης Σανταρόζας· διακόσιοι ἡγμαλωτίσθησαν,
πεντακόσιοι διέφυγον ἐπὶ τῆς ἔηρᾶς, διὰ τοῦ πρὸς βορρᾶν
τῆς νήσου Πόρου· ὁ Δ. Σαχτούρης καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἐ-
σώθησαν, ὁ μὲν κολυμβῶν, ὁ δὲ ἐπὶ λέμνου, ἐνῷ κατέπι-
πτεν ἐπ' αὐτῶν βροχῇ πολεμίων σφαιρῶν, εἰς τὸν πάρωνα
τοῦ Τσαμαδοῦ, τὸν πολυθρύλητον ἐκεῖνον Ἀρην, ὅστις, καὶ-
τις γηρεύσας τοῦ ἥγεμόνος αὐτοῦ, κατώρθωσε νὰ διελάσῃ
ἀνὰ μέσον 34 σκαφῶν τοῦ Αἴγυπτιακοῦ στόλου, τῶν ἐποίων
ἥ διπλῆ καὶ τριπλῆ σειρὰ εἰς μάτην ἥγωνίσθη νὰ παρκω-
λύσῃ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ.

Τὸ ιοῦτον ἔλαβεν ἔνδοξον τέλος ὁ Ἀναγνωσταρᾶς.

Φοβερὸς ἄρματωλὸς ἐπὶ τῶν δρέων καὶ τρόμος τῶν τυ-
φαγνούντων τὴν πατρίδα τοῦ Τούρκων κατὰ τοὺς μαύρους;
τῆς δουλείας; γρόνους; ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίκης ἀ-
κούραστες, ἐνθουσιώδης, πλήρης πυρὸς ἱεροῦ, κατὰ τὰς πα-
ραμονὰς τοῦ ἀγῶνος· πρωταγωνιστὴς τῆς ἐπαναστάσεως
ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐκκρίσεως της, μέχρι τῆς ἡμέ-
ρας καθ' θν, ἀγδιάσσας νὲ ζῆ, μάρτυς τῶν θριάμβων τοῦ ἔξ
Ἀφρικῆς κατακτητοῦ, ἐπειεν ἐν Σφακτηρίᾳ πλήρης τραυ-

μάτων· τῇ ἀληθείᾳ ὀλίγους ἔσχε τοὺς ὅμιλους αὐτῷ ὁ γέρων οὗτος· *Άρις.*

ΕΜΑΝΟΥΗΛ ΞΑΝΘΟΣ.

Ἐν Πάτμῳ εῖδε τὸ φῶς ὁ Ἐμανούηλ Ξάνθος τῷ 1772. Νικόλαος Ξάνθος ὡνταζέτο ὁ πατὴρ αὐτοῦ, Δούκαινα δὲ ἡ μήτηρ.

Ἐν τῇ σχολῇ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ἐσπούδαζε μετ' ἐπιμελείας, δτε δυσχέρειαι οἰκογενειακῇ ἡνάγκασσαν τὸν ἀτυχῆ νεανίαν νὰ διακόψῃ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, καὶ νὰ ζητήσῃ πόρον ζωῆς παρά τινι ἐμπερικῷ οἶκῳ τῆς Τεργέστης, Δὲν ἔμεινεν ὅμως ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἢ μέχρι τοῦ 1810 ὅτε μετέβη εἰς Οδυσσόν πρὸς εὑρετινὰ καλλιτέρας τύχης.

Γνωριτθεὶς ἐν Οδυσσῷ μετὰ τοῦ Νικολάου Σκουρᾶ καὶ Λαζαρίου Τσακάλωφ, καὶ διαιλήσας αὐτοῖς, ἀνεν ἐπιφυλάζεως, ἦτοι φάνεται δυστυχῶς ὅτι δὲν ἐθεωρεῖτο πολὺ ἀναγκαῖα, ὑπό τινων τῶν ἀργηγῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς συστάξεως μυστικῆς Ἐταιρίας κατὰ τὸν τύπον τῆς τῶν ἐλευθέρων κτιστῶν, ἐν ᾧ νὰ εἰσαχθῶσιν τὰ εὐγενῆ καὶ ἀκμαῖα τοῦ γένους στοιχεῖα, εὑρεν ἐν αὐτοῖς δσην οὐδὲν νὰ φαντασθῇ καὶν ἥδύνατο, προθυμίαν καὶ τοῦτο διότι οὐδὲν ἄλλο ἐπεθύμει ὁ Ξάνθος, ἢ δ, τι κατεχυρίεις τοῦ νοὸς τοῦ Σκουρᾶ καὶ περὶ τοῦ ὅποίου καὶ συνεγεῖτο καὶ συνειργάζετο πρὸ τίνος μετὰ τοῦ μεγαλόφρωνος Τσακάλωφ.

**Αγνωστον ἀν προέβησαν τότε εἰς ἐργασίας, ἀν διετύπωσαν τὸν κανονισμὸν τῆς, δποίας τὴν σύστασιν συναποφά-*

σισαν ἑταιρίας, καὶ ἀν διέμεινον ἐπὶ πολὺν ἐν Ὁδυσσῷ· Γνωστὸν μόνον ὅτι, ὅτεπερ τὰ τέλη Μαρτίου τοῦ 1817 ἀφίχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Σκουφᾶς μετὰ τοῦ Τσακάλωφ, ὁ Ξάνθος διέτριβεν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κράτους, ἔργαζόμενος ὡς γραμματεὺς ἐν τῷ ἐμπορικῷ οἴκῳ τοῦ Λεμονῆ Παλαιολόγου.

‘Ο μετ’ ὀλίγον ἐπισυμβάς θάνατος τοῦ Σκουφᾶ κατέθλιψε μὲν τοὺς ἐν Κωνσταντινούπολει εὑρεθέντας ἀρχηγούς, ἀπεφασίσαντας ἡδη νὰ στήσωσιν ἐκεῖ τὸ κέντρον τῶν ἐνεργειῶν των, ἀλλ’ οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ἀπέτρεψεν αὐτοὺς νὰ χωρίσωσι πρὸς τὰ πρόσω.

Συσκεφθέντες λοιπὸν οἱ ἀρχηγοὶ Τσακάλωφ, Ξάνθος, Ἀναγνωστέπουλος καὶ ὁ Σέκερης, προστεθεὶς καὶ οὗτος εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχηγῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σκουφᾶ, ἀπεφάσισαν.

«Α’. Νὰ ἔξασφαλίσωσι τὴν Ἐταιρίαν, λέγει ἴστορικός τις, ἀπὸ τοὺς κινδύνους, ὃσους προέβαλλε ἡ διαγωγὴ τοῦ Γαλάτη περιμενομένου εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Β’. Νὰ κατορθώσωσιν, ὥστε νὰ πεισθῇ ὁ ἀφιγνώμων ἐπὶ Α. Γαζῆ, τοῦ δποίου ἡ ὑπόληψις ὑπέσχετο τὰς μεγαλειτέρας ὡφελείας εἰς τὸ μέρος ὃπου εὑρίσκετο.

Γ’. Νὰ εἰδοποιήσωσι τοὺς Καπετανέους τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Πελοποννήσου περὶ τῆς γενομένης πρὸς τὸν Σουλτάνον εἰδοποίησεως, ἐκ μέρους ἐνὸς ἀπὸ τοὺς πρέσβεις τῆς Κωνσταντινούπολεως. Καὶ

Δ’. Νὰ λάβωσιν ἐν μέτρον, διὰ τοῦ δποίου τὰ ἀπαγορευθῆ αὐτοκράτερος εἰς καθέγκ τούτων παντὸς εἰδούς κατάχροντις, ἢ

κίνημά τι γενόμενον ἴδιαιτέρως ἀπὸ μόνην τὴν θέλησιν ἐνὶς χωρὶς τῆς ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως καὶ τῶν τριῶν.

‘Ος πρὸς τὸ πρῶτον εἴπομεν ἐν τῷ βίῳ τοῦ Τσακάλωφ, ὅποιον ἡ Ἐταιρία διέτρεψε κίνδυνον ἐκ τῆς διαγωγῆς τοῦ Γαλάτη καὶ πόσον σκληρὰ, ἀλλὰ καὶ σωτήριος ἦτο ἡ κατ’ αὐτοῦ ἀπόφασις τῶν ἀρχηγῶν, καὶ ποῖος ἐξ αὐτῶν ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσίν της.

‘Αλλ’ ἦτο ἀνάγκη νὰ πραγματοποιηθῶσι καὶ τὰ περὶ Γαζῆς ἀποφάσισθέντα, διότι δὲν ἐπρόκειτο κυρίως περὶ τούτου, ἀλλὰ περὶ τῆς εὑρέσεως ἐνδεικτάτου ἀρχηγοῦ, καὶ ν’ ἀναθέσωσι τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἐταιρίας ἐπειδὴ δὲ ὡς τοιοὺς τοὺς ἔξιελέχθη παμψήρει ὁ Καποδίστριας, μόνος δὲ ὁ Γαζῆς ἐγνωρίζετο προσώπικῶς μετὰ τούτου ὁ Ξάνθος πρὸς δὴ ἀνετέθη ἡ διεξαγωγὴ τῆς σπουδαίας ταύτης ὑποθέσεως, ἐδένησε περὶν ἐπισκεφθῆ τὸν εἰς Πετρούπολιν ὑπουργὸν τοῦ αὐτοκράτορος, νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Πήλιον δρός ἐνθα διέμενεν ὁ Γαζῆς τότε καὶ τῷ ἀνακοινώσῃ τὸ περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Καποδίστρίου σχέδιών των, πείσῃ δὲ τοῦτον νὰ ἐνώσῃ τὰς προσπαθείας αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐπιτυγχίας τοῦ ἐν λόγῳ σχέδιον.

‘Αγνοεῖται τί ἀκριβῶς ὑπεσχέθη καὶ τί ἐνήργησεν ὁ Γαζῆς, ὅπως διευκολύνῃ τὴν πραγματοποίησιν τῆς δυσχεροῦς δισφῆς καὶ λεπτῆς ταύτης ἐντολῆς, εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ μεταβάντα εἰς τὸ Πήλιον δρός Ξάνθον, διστις ἀνεδέχθη νὰ φέρῃ ταύτην εἰς πέρας, ἐμπειρότερος τῶν ἀλλων ἀρχηγῶν περὶ τὰ τοιαῦτα.

‘Αναχωρήσας ἐκ τοῦ Πηλίου δρούς ὁ Ξάνθος ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μόσχαν· συνεγγοχθεὶς δὲ μετὰ

τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διαμενόντων μεγαλεμπόρων Κομιζέπούλου καὶ Νικολ. Πατσιμάζη ἀποτελούντων ἥδη μέρος τῆς Ἀρχῆς, ἀνεχώρησεν ἔκειθεν περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου τοῦ 1820 καὶ τῇ 14ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀφίχθη εἰς Πετρούπολιν, τὴν δὲ ἐπομένην ἡμέραν «παρουσιάζεται πρὸς τὸν Καποδίστριαν ὡς ἀφηγεῖται ιστορικός τις καὶ ἔκθετος προφορικῶς ὅλον τὸ σύστημα τῆς Ἐπαρίσιας, τοὺς Ὀργανιστὰς, τὸν πολλάπλασιασμὸν καὶ τὴν πρόοδόν της ἀλλ' ἀποβάλλεται. Ο Καποδίστριας, ἐνῷ ἐθεώρει πάντοτε παράκαρην τὴν ὑπαρξίαν της, δὲν ἦδυνατο καὶ ὡς ὑπουργὸς ξένης δυνάμεως νὰ ἀποδεχθῇ, τὴν δποίαν προεστήλειώταμεν πρόσκλησιν. Δὲν εἶναι ἔτι ἔξω τοῦ προκειμένου, ὃν παρατηρήσωμεν, διόσον συγκρίγησεν ἀκόμη εἰς τὴν ἀποδοκιμασίαν ταύτης ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κουμαρηνοῦ ἐκ μέρους τοῦ Π. Μαυρομιχάλη, καὶ πρὸ αὐτῆς ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Νέγρου. Ο Ξάνθος εὑρίσκεται ἥδη ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγαληπέρας ἀμυχανίας, ἀλλ' ἦτον ἀπολύτως ἀναγκαία ἡ παρουσίας ἐνὸς σημαντικοῦ ὑποκειμένου. Ἐγνώριζεν ἐκ μηδέμης τὴν Ὑψηλαντικὴν οἰκογένειαν καὶ ἔξαιρέτως τὸν διαπρέψαντα εἰς τὰ στρατιωτικὰ Ἀλέξανδρον. Παρουσιάζεται πρὸς τούτου ἐκρραζόμενος; τὰ περὶ τῆς ἀποστολῆς του. Ο Ὑψηλάντης δέγχεται εὐχαρίστως τὴν περὶ ἀρχηγίας πρότασιν, ὑπογρίφει τὴν μνημονευθεῖταν συνθήκην, ἀφιεροῦται ὅλως εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ηατρίδος του, καὶ ἀναγνωρίζεται (15 Ιουνίου 1820). ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ».

Παραδεχθεὶς δὲ ὁ Ξάνθος τὰς προτάσεις τοῦ Ὑψηλάντου, αἰτήσαντος νὰ μὴ ἀναμιγνύωνται εἰς τὸ ἔξης οἱ ἄλλοι ἀρχηγοί, ή δὲ οὗτος ἔθελε διατάξεις καὶ ὑπογράφας τὴν πρᾶ-

‘Ελληνικοῦ αἰσθήματος. ’Εγένετο γάρ δὲ τὸν ἀρχόδιον καὶ δύναμιν, καὶ μᾶλλον δὲ Ἀναγνωστόπουλος, τοῦ νὰ δειξωσι πρὸς τὸν Σέκερην, πόσον καὶ αὐτὸι ήξερον γὰρ ἐκτιμοῦν τὰ αἰσθήματά του».

Πλήρης ἀγίου ἐνθουσιασμοῦ, καὶ πεποιθώς εἰς τὸ αἷσιον τῆς ἐπιχειρίσεως ἥρξατο νὰ μεταδίδῃ τὸ δποῖον μετὰ συγκινήσεως ἐδέχθη μυστήριον· κατάγησε δὲ τὸν Σπυρίδωνα Μαύρην, τὸν Κουμπάρην καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐμπόρους, μεγαλεμπόρους καὶ πλοιάρχους. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Σκουφῆ συνκποφασίζουσιν δὲ Ἀναγνωστόπουλος καὶ Τσακάλωφ νὰ προσλάβωσιν ὡς συναρχηγὸν καὶ τὸν Σέκερην εἰς τὸν δποῖον ἀναγκίως ὥφειλον νὰ φωνερώσωσι καὶ τὴν ὁποίαν εἶχον ἀποκρύψει αὐτῷ ἀρχὴν τῆς Ἐταιρίας. «Προπαρασκευασμένος δὲ Ἀναγνωστόπουλος, λέγει δὲ ἴδιος ἴστορικὸς ἔξηγεται πρὸς τὸν Σέκερην. Αὐτὸς πειθεται, χωρὶς νὰ διληγοψυχήσῃ εἰς τὸ βάρος καὶ τὸν κίνδυνον τοῦ ἔργου, δεικνύων δὲ τὸν ὑπέρμετρον ἐνθουσιασμὸν, διὰ διὰ λόγων, ὡς ἄλλοι, ἀλλὰ διὰ γρηματικῶν θυσιῶν». Μετὰ δὲ τοῦτο ἔξελέχθη ταμίας τῆς Ἐταιρίας τῆς ὁποίας τὸ κενὸν ταμεῖον ἐπλήρωσε πάντοτε ἐκ τῶν τοῦ ἴδιου ταμείου γρημάτων. “Ἐκτοτε διάγοιαν, ζωὴν, πλούτη, ἀφιέρωσε πρὸς τὴν Ἐταιρίαν ἀντὶ δὲ νὰ περιορίζῃ τὰς ἐμπορικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρίσεις καὶ δοτοληψίας, δπως εὑρεθῇ κάτοχος μικροῦ τούλαχιστον μέρους τῆς ἀπείρου περιουσίας του, ἀμα τῇ ἐκκρήξει τοῦ δποίου παρεσκεύαζεν ἀγῶνος, ἐπραττεν δὲ τούναντίον, ἵνα μὴ δώσῃ ἀρρωμὴν ὑπονοιῶν, εἰς τὴν προσεκτικῶς ἐπιτηροῦσαν αὐτὸν Τουρκικὴν ἔξουσίαν, τὴν ὁποίαν μολοντοῦτο δὲ εὐφυὴς οὗτος ἀνήρ κοτέρθου νὰ διαθουκολῇ. “Απαξ μόνον ἐπέτυχεν αὕτη ν' ἀνακαλύψῃ ἵχνη

τινὰ τῆς συνομοσίας¹ συνελήφθη μάλιστα τότε καὶ ἐφύλα-
κτη ὁ Σέκερης² κατώρθωσεν ὅμως καὶ τὰ ἔχνη ταῦτα νὰ
ἐξαλείψῃ τῇ βοηθείᾳ τοῦ διεργηνέως τοῦ στόλου Νικολάου
Μαυρούζη, καὶ κατὰ τῶν προδοσάντων αὐτὸν, καὶ κατὰ συ-
νέπειαν τὴν Ἐταιρίαν, τὴν πατρίδα, νὰ στρέψῃ τὴν δργὴν
τῆς ἀμειλίκτου Τουρκικῆς ἐξουσίας. «Ο Π. Σέκερης λέγει
ἱστορικός τις, προδίδεται πρὸς τὸν Καπετάν Πασσᾶν ἀπό
τινας ἀντιζήλους τοῦ Μαυρομιγάλου Μανιάτας, ὡς συνα-
γροικούμενος μὲ τοῦτον διαβαλλόμενον ἐπὶ μυστικῇ συνα-
γροικήσει μὲ τοὺς Ψώσσους. Διεσώθη παραχθός τοις διὰ τῆς
χαρακτηριστικῆς ἐπιμονῆς του, τῆς εὔμενοῦς διαθέσεως τοῦ
Καπετάν Πασσᾶ ὡς πρὸς τὸν Μαυρομιγάλην, καὶ τὴς συν-
δρομῆς τῶν Ἐταιρίων, οἵ διοῖοι ἐξέλαθον τὸν κίνδυνον ὡς
ἴδιον».

«Αμα τῇ ἐκκρήσει τῆς ἐπαναστάσεως οὐδὲν ἄλλο ἦδυ-
νθη νὰ σώσῃ ἢ μόνην τὴν ζωὴν αὐτοῦ· κατώρθωσε δὲ μα-
ταιρισμένος νὰ ὁρθῇ εἰς πλοῖον καὶ νὰ διατωθῇ, γυμνὸς
σχεδὸν, εἰς Ὁδυτεὸν, ἔνθα μετ' ὀλίγον ἔρθατε καὶ ἡ σύν-
γος αὐτοῦ, λυτρωθεῖσα ὡς ἐκ θυμάκτος ἐκ τῶν χειρῶν τῶν
δημίων. Φυλάσσενος δὲ ὧν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἀγωνι-
σθῇ καὶ διὰ τῶν ὅπλων, ἔμεινεν ἐν Ὁδυτεῷ μέχρι τοῦ ἔ-
τους 1830· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ διαμένων ποικιλοτρόπως ἥραγ-
ζετο ὑπὲρ τῆς ἀγωνίζουμένης πατρίδος, καὶ τὴν ἀρωγὴν του
οὐδέποτε ἥρνθη εἰς τοὺς πάσχοντας καὶ ἐνδεεῖς.

Μετὰ τὸ 1830 ἥλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου, ὡς ἐκο-
λακεύετο νὰ πιστεύσῃ, ἥδυνατο, ἡ εὐεργετηθεῖσα παρ' αὐ-
τοῦ πατρίς, νὰ χορηγήσῃ ὀλίγον ἄρτον εἰς τὸ ἄλλοτε τρι-
σδέλαιον τοῦτο τέκνον της.

τού ἐν Βιέννη, καὶ μετὰ μεγαλειτέρας νὰ ζῇ ἀνέσεως, καὶ περισσότερον νὰ διαθέτῃ χρόνον πρὸς σπουδὴν, κατάθιθως καὶ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν νὰ ἐκμάθῃ, καὶ τὰς μελέτας του εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας νὰ συμπληρώσῃ καὶ δίτομον γραμματικὴν τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν νὰ μεταφράσῃ καὶ δημοσιεύσῃ· ἔτος δὲν παρήχετο χωρὶς νὰ ἔξελθῃ εἰς φῶς καὶ πόνημα τι τοῦ Γαζῆ, ἐξ ἐκείνων τὰ διπέται ἐπισπεῦν πάντοτε τὴν πρατικὴν τῶν σορῶν ἀνδρῶν.

Όλγον μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ συγγράμματος ἐκείνου, ἔξεδωκε γεωγραφίαν τῆς Ελλάδος καὶ πίνακα μὲ παλαιὰ καὶ νέα ὄνόματα. Μετὰ ἐν ἔτος πίνακα γεωγραφίκην τῆς Εύρωπης Ελληνιστί. Τὰ δύο ταῦτα ἔργα ἔξεδόθησαν ἐν Βιέννη. Ἐν Βενετίᾳ δὲ ὀλίγον βραδύτερον ἔξεδωκεν ἐπτάτομον Ελληνικὴν βιβλιοθήκην. Απὸ δὲ τοῦ ἔτους 1809 μέχρι τοῦ ἔτους 1816 ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τὸ ἐκ τριῶν τόμων λεξικὸν αὐτοῦ.

Ἐπιθυμήσας μετὰ τὰ ἔργα του ταῦτα ὁ Γαζῆς, νὰ συστήσῃ ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ πατρίδι αὖτοῦ, συνεννοήθη περὶ τούτου μετὰ τοῦ Διούκκα καὶ Κωνσταντᾶ, ἀλλ' ἀπέτυχεν ὅπως δὲ παρηγορήθῃ διὰ τὴν ἀποτυχίαν του, συνέστησεν ἐν Βιέννη τὸν Λόγιον Ερμῆν, δι' οὗ διέγει τὰ φῶτα ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἤναπτεν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡρέμα καὶ ἀνεπαισθήτως τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ ἄγιον, τὸ δόπιον ὀλίγα ἔτη βραδύτερον ἐμελλεις νὰ πυρπολήσῃ σύμπασαν τὴν Ἀνατολήν.

Παρχιτήθεις ὅμως ἀπὸ τοῦ νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Λογίου Ερμοῦ μετὰ τὸ ἔτος 1816, μετέση δι' ὑποθέσεώς του εἰς Οδυσσόν ἐκεῖ δὲ κατηχήθη ὅπό τοῦ

Σκουρᾶ καὶ Τσακάλωρ εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς 'Εταιρίας μετὰ τοῦτὸ παραπομένεις πάσης ἀλλοὶ ἀσχολίας ἀφιερώθη ὄλοψύχως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ὑψηλοῦ αὐτῆς σκοποῦ καὶ μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπως μεταδώσῃ τὰς ἀρχὰς τῆς 'Εταιρίας.

Μετὰ τοσαύτης δ' ἐνήργει περισκέψεως ὁ "Ανθίμος τὰ τῆς Φιλικῆς 'Εταιρίας, ὃστε «ὅλιγον μόνον (λέγει ὁ κατὰ πάντα ἀξιόπιστος καὶ σεβαστὸς καθηγητὴς Φίλιππος Ἰωάννου) πρὸ τῆς παγγενοῦς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, ὅτε ἡ Φιλικὴ 'Εταιρία, ἐλπίζουσα ἐκ τῆς ἀποστασίας τοῦ ἴσχυροῦ τῆς Ἡπείρου Σατράπου ὥφελειαν καὶ βοήθειαν, ἥργισεν ἄδη διὰ τῶν ἀποστόλων της νὰ προαλείφῃ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος τοὺς ἀθλητὰς καὶ νὰ ἐπισπεύδῃ τὸν μέγαν ἀγῶνα, ἀρεκοίρωσεν ὁ Γαζῆς εἰς τὸν γῆλον καὶ ὅμοστεγόρ του Κωνσταντίνη τάρτα τὰ σχέδια τῷρ ἔταιρων».

Ἐξ ἐγγράφου τιὸς συνταχθέντος ἐν Κωνσταντινουπόλεις καὶ φέροντος χρονολογίαν 22 Σεπτεμβρίου 1818, ὡς καὶ τὰς ὑπογραφὰς ΛΟΘΙΜΟΣ ΓΑΖΗΣ, ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΞΑΝΘΟΣ, ΑΘΑΝ. ΤΣΑΚΑΛΩΦ, ΠΑΝΑΓ. Α. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΑΓ. ΣΕΚΕΡΗΣ, ΝΙΚΟΛΑΟΣ Μ. ΠΑΤΖΙΜΑΣΗΣ, ΓΕΩΡΓ. ΛΕΒΕΝΤΗΣ καὶ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΟΜΙΖΟΠΟΤΑΛΟΣ, ἐξάγεται ὅτι ὁ Γαζῆς οὐ μόνον μετεῖγε τῆς Ἀρχῆς τῆς Φιλικῆς 'Εταιρίας, ἀλλ' ὅτι ἵτο καὶ ὁ ἀρχηγὸς, οὗτος εἶπεν, τῶν ἀρχηγῶν αὐτῆς.

Τοῦτο δὲ δύναται τις νὰ εἰκάσῃ οὐχὶ μόνον διότι τὸ ἐγγράφον τοῦτο φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Γαζῆ ὑπεράνω ὄλων τῶν ἄλλων, ἀλλ' ὡς καὶ ἐκ τῶν περικοσμούντων τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐπιζήλων προτερημάτων, οἷα ἡ θαυμαζομένη

του· δὲ παρευρέθη ὅμως εἰς τὴν ἐν Πέτρᾳ μάχην, ἵτις τόσον ὀλεθρία ἀπέβη εἰς τοὺς Ἑλληνας, διότι ἡ ἐισβολὴ τοῦ Δεξαμαλῆ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἤναγκασε τὸν πατέρα αὐτοῦ νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ ἐσπευμένως.

Λαθῶν δὲ τότε μέρος εἰς τὰς μετὰ τῶν ἐγχρῶν συναφθείσας πεισματώδεις μάχας, ἔδειξεν ὅτι δὲν προσεκλήθη εἰς μάτην.

Ἐπὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἐλαῖς μέρος ὡς ἣν ἐπόμενον κατὰ τῆς κυβερνήσεως, ἀφοῦ κατ' αὐτῆς εἶχε κηρυχθῆ καὶ δι πατήρ αὐτοῦ. Ἀποσταλεὶς δὲ παρὰ τούτου ἐπικουρὸς τοῦ ἐν Ναυπλίῳ ὑπὲ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων πολιορκούμενου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πάνου, ἐτέθη ἐπὶ κερκλῆς πεντακοσίων Γορτυνίων, καὶ ἐβίβδισε πρὸς συνάντησιν τῶν πολιορκητῶν.

Πολεμῶν ὅμως κατ' ἀδελφῶν δὲν ἥδυνατο νὰ δεῖξῃ δι νεαρὸς πολεμιστὴς τὴν ἀνδρείαν ἐκείνην ἃς πεῖραν πικρὰν συγνάκις ἐλάμβανον τοῦ Κορανίου οἱ διαδοῖ.

Ἔδίως πολεμῶν τὸν Ἰδρυκόνην διεκρίθη διὰ τὸ παράτολμον, ἀκούραστον, καὶ ἀκαταδάμαστον, τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ.

Οτε ἀποθίνεσθεὶς οὗτος ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου ἤρξατο συντρίβων τοὺς ἀποπειρωμένους ἀντίστασιν κατὰ τῶν λογχῶν αὐτοῦ, ἀπολυθεὶς τότε ὁ Κολοκοτρώνης ἐξ "Γδας ἐνθα ἐκρατεῖτο περιορισμένος ὑπὲ τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ὧνομισθεὶς ὑπ' αὐτῆς Γενικὸς ἀρχηγὸς προσεκάλει τοὺς πολεμιστὰς τῆς χερσονήσου ὅπως κινηθῶσι πρὸς σωτηρίαν τῆς τὰ λοισθια πνεούσης ἐπαναστάσεως" ἀμέσως πρῶτος δι Γενναῖος ἐκινήθη εἰς τὴν φωνὴν τοῦ πατρὸς, τὴν δὲ 18

Ματού αγων ὀκτακοσίους Τριπολίτας, ἀφικόνεται πρώτος εἰς τὸ Μακροπλάγι, ἐνθα συνέρρευσαν, τὸ παράδειγμά του μη μούμενοι, δὲ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου, καὶ δὲ Κανέλλος Δεληγιάννης, δὲ Δημήτριος Τσόκρης, δὲ Π. Γιατράκος, οἱ Ζαχαρόπουλοι, δὲ Βαρβιτσιώτης μετὰ τοῦ Παπατσιώνη Πλαπούτα, καὶ . . . δῆλοι ἐν γένει οἱ διασημότεροι ἑπλαρχῆγοι τῆς Πελοποννήσου.

Ἄλλ' ἐνῷ οἱ Ἑλληνες συνήρχοντο ἐνταῦθα, δὲ Ἰμβραήμης κινηθεὶς κατ' αὐτῶν, ἀνεφάνη αἴφνης τῇ 5 Ἰουνίου δλέγας ὥρας μακρὰν τῆς ἐν ἦ ἐστρατοπέδευον θέσεως δὲ δὲ Γενναῖος ἀντὶ νὰ περιμένῃ δπως οὗτος κινηθῆ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, πρῶτος ὡρμητὲ κατ' αὐτοῦ ἀμα δ' ἔφθασεν εἰς Τραμπάλαν πλησίον τοῦ Ἀκόβου κειμένην, συνεπλάκη μετὰ τῆς ἐμπροσθιφυλακῆς τῶν ἔχθοῶν, ἀπόρχασιν δ' ἔχων νὰ μὴ στρέψῃ αὐτοῖς τὰ νῶτα, διέταξε τοὺς ὑπ' αὐτὸν γενναιοτέρους, ν' ἀποκτείνωσιν ἐκείνους οἵτινες πρῶτοι θὰ ἐτρέποντο εἰς φυγὴν. Δύο συνεχεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας ἐμάχετο κατὰ τῶν τακτικῶν τοῦ Ἰμβραήμη ταγμάτων χωρὶς οὐδόλως νὰ μετακινηθῆ ὑπ' αὐτῶν δτε δὲ διετάχθη παρὰ τοῦ ἐν Ἀκόβῳ παραμένοντος πατρὸς ν' ἀποσυρθῆ, ὀκτακόσιοι Ἀραβῖες νεκροὶ, εἶχον ἀραιώσει τὰς τάξεις τῶν ἐξ Ἀφρικῆς φαλάγγων.

Ολίγας μετὰ τοῦτο ἡμέρας, ἦτοι τῇ 24 Ἰουνίου μαχήμενος ἐπὶ πέντε κατὰ συνέχειαν ὥρας εἰς Συλίμναν, θέσιν πλησίον τῆς Τριπόλεως κειμένην, κατὰ τῶν ἔχθρῶν ἐχόντων καὶ τηλεβόλα καὶ βομβίδας, τοσαύτην ἐπεδείξατε γενναιότητα, ὥστε ἤναγκασε τὸν Ἰμβραήμην νὰ τεθῇ δῆμος ἐπὶ κεραυλῆς τῶν εἰς μάτην ἐφορμώντων ταγμάτων

κείνης ἐπαναστάσεως καὶ τὸν διασκορπισμὸν τῶν, διὰ πολλοῦ Τουρκικοῦ αἷματος ἵκανοποιθέντων ἐπὶ τούτῳ, ἀριστολῶν, κατέφυγε μετ' ὀλίγων ὀπαδῶν καὶ πάλιν εἰς τὰ δέῃ, ἐξ ᾧ συγχάτερος ὁμοίως, συνεπλέκετο λυσσωδῶς μετὰ τῶν ἀμειλίκτων διωκτῶν αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὅτε ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην διορισθεὶς τοπάρχης τῶν Σερρῶν Ἰσμαήλ Φεγῆς, ἐπεφορτίσθη παρὰ τῆς Πύλης τὴν διοίκησιν τῆς Θεσσαλίας καὶ τὴν περιστολὴν τῶν κατὰ Ξηράκην καὶ θάλασσαν σπουδαίως ἀνησυγχούντων τοὺς Τούρκους πολυαριθμων ὄπαδῶν τοῦ Παπαθύμιου, ἀφοῦ τὸ πρῶτον διέταξε τὴν διὰ παντὸς μέσου ἔξοντωσιν τοῦ Φαρμάκη, πολλὰς ὑποσχεθεὶς ἀμοιβάς εἰς τὸν κομίσοντα τὴν κεφαλὴν του, ἵδην ἐπὶ τέλους ὅτι ἡ παράτασις τῆς πάλης μετ' ἀνδρὸς κατορθοῦντος νὰ διαφέγγῃ πάντοτε τοὺς ἀποδεκατίζομένους ἐγθρούς του, οὐδόλως συνέφερεν αὐτῷ, κατέφυγεν εἰς τὸ σύνηθες παρὰ τοῖς Τούρκοις στρατήγημα· τῷ προσέφερε τὴν ὄπλαρχηγίαν τῆς Καλαμαριᾶς.

Κατὰ ἔδειχθη μὲν τὴν ὄπλαρχηγίαν ταύτην δὲ Φαρμάκης, ἀλλ' οὐχὶ δι' ἄλλο ἢ ὄπως κατορθώνει, ἐκμεταλευόμενες τὴν ἐκ ταύτης ἴσγύν του, νὰ προστατεύῃ ἀποτελεσματικάτερον τοὺς καταδιωκομένους.

Τρόφοντι ἐγένετο ἔκτοτε ὁ Φαρμάκης τὸ ἀσυλον τῶν δεσμένων ἀσύλου. Ἐξερεθίσας δέκας ὄπως ἔνεκα τούτου τὸν πανίσχυρον τῆς Ηπείρου Σατράπην, τὸν Ἀλῆν, ἡγαγλάσθη νὰ ἐκπατρίσθῃ διπώς μὴ ἐμπέσῃ εἰς τὰς παγίδας, αἵτινες ἐπιτυδείως πάρεξενον είχον στηθῆ κατὰ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς. Κατέφυγε τότε εἰς Ὁδυσσόν. Σχετισθεὶς δὲ ἐνταῦθα μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, Παναγιώτου Ἀναγνωστοπούλου

Ιωάνν. Τσακάλωφ καὶ Ἐμπλανουὴλ Σκουφᾶ, κατετάχθη ἐν αὐτῇ, κατηγορήθεις ὑπὸ του τελευταίου τούτου.

Εἶχε μεταβῆναι εἰς Ῥωσσίαν τότε ὁ Φαρμάκης μετὰ τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ καὶ ἄλλων τινῶν καὶ δι' ὑποθέσεις σπουδαίων ἀφορώσας ἑαυτόν. ἀλλ' ἀφ' ἣς ἡμέρας ἐγένετο μέλος τῆς μεγαλεπιβόλου ἔκεινης Ἐταιρίας, δὲν ἥδυνατο νὰ ἔχῃ τὸν νῦν αὐτοῦ προσηλωμένον ἐν αὐταῖς. Πάραπλήσας δοθεν αὐτὰς εἰς τὴν τύχην, ἐγκατέλειψε τὴν χώραν ἔκεινην ἐν ἣ ὁ Κακοπαρισμὸς ἀποπνίγει ἐν τῇ γεννέσει αὐτῶν τοὺς εὔγενεστέρους τῆς καρδίας παλμοὺς, ἀποκτείνων δὲ καὶ ἀποκτείνοντα πνεῦμα, ἐπίεζεν ἀφορίτως τὰ γενναῖα καὶ δημοκρατικὰ στήθη τοῦ ἐλευθέρου τούτου τοῦ Ἀρεως καὶ τῶν ὅρέων τέκνου.

Καταβᾶς ἐξ Ὁδυσσοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐσκόπει νὰ παραμείνῃ ἐνταῦθα, ὅπως μετὰ τοῦ μεγαλοψύχου Παναγ. Σάκερη καὶ τῶν ὅμοιων αὐτῷ, ἐργασθῆ ἀποτελεσματικῶς τερούν ὑπὲρ τοῦ ὅσῳ ὑψηλοῦ καὶ ὡραίου, τόσῳ καὶ κινδυνώδους σκοποῦ. Τὸ ἀμέλην ὅμως, πλὴν καὶ ὑποπτον ὅμικα τῆς Τουρκικῆς ἔξουσίας, ἡγάγκασε τὸν Φαρμάκην νὰ μακρυνθῇ τῶν ὀδόντων τῆς Τίγριδος. Ἀπελθὼν δὲ τῆς Τουρκικῆς πρωτευούσης, περιηγήθη τὰς δούλας ἐπαρχίας, Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν καὶ Ἡπειρον, ἀπόστολος θερμὸς τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος· ἐθεᾶτο εἰς τὸν Ἀθωνά κ' ἐξαίρητος ἡ κούετο εἰς τὰς Σέρρας, ἐνῷ μετὰ βραχὺ ἀνεφάνετο εἰς τὰς Ιωάννινα, διασχίζων δὲ καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τὰς ταλαιπωρουμένας ταύτας ἐπαρχίας, ἐπλήρου ταύτας συνωμοτῶν. Καὶ ἐν μὲν τῷ Ἀθωνικάτηγροι μεταξὺ πολλῶν ἀλλων καὶ τὸν ἐκεῖ διαμένοντα τότε πατριάρχην Γρηγόρεων,

Ἐν ταῖς Σέρραις δὲ τὸν Ἐπίσκοπον Ἀρμαδερίου Ἰγνάτιον καὶ τὸν Ἀρχιερέα Χρύσανθον.

Μεταβήκεις κατόπιν εἰς τὰς Ἡγεμονίας, ἐνθα πολυπληθῆς δὲ Ἑλληνισμὸς ἀνεθερμένετο καὶ ἐξωρμάτο πρὸς τὴν ἑλευθερίαν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Δικαίου, Ὁλυμπίου, Περῆφαίνεο καὶ Ἀναγνιωτοπούλου, συνηργάζετο μετ' αὐτῶν μέχρι τῆς ἐκκρήτεως τῆς ἐπαναστάσεως.

“Οτε ἡ Ἀλεξ. Γ΄ψηλάντης, ἀνέλαβε τὴν ὑπερτάτην τῆς Ἐταιρίας διοίκησιν, δὲν ἦμέλης ν’ ἀντεπισέλη καὶ μετὰ τοῦ Φαρμάκη, τοῦ δποίου αἱ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν ἐπιστολαὶ ἔξοικόν τιμα οὖται τῆς ἀπλῆς καὶ γενναίας αὐτοῦ καρδίας, φέρουσιν ἀπαστιςτερούποιους τὰς δλίγας μὲν, ἀλλ’ ὀραίαν καὶ ὑψηλὴν ἐγχλειστούσας ἀπόφασιν, λέξεις ταύτας « . . . τώρα δὲν μένει ἄλλο νὰ σᾶς εἴπω, παχά νὰ σᾶς βεβαιώτω καὶ ἐγγεάφως τὴν γνώμην μου, ὅτι, δπόταν χριθῇ ἀρρέδιος δὲ καὶ δὲν νὰ μᾶς δοθῇ ἡ ἀποφασιστική σας προσταγὴ, ὑπόσχομαι νὰ τὴν ἐξακολουθήσω μὲ τὴν ὑστερινὴν ὁρνίδα τοῦ αἵματός μου, χωρὶς ποτὲ νὰ μὲ δειλιάτη καμιάτις ἀνθρώπινος περίστασις. . . »

‘Ανέτειλε τέλος ἡ ἥμέρα τῆς 26 Φεβρουαρίου τοῦ 1821, καθ’ ḥν δὲ μητροπολίτης Ἰασίου Βενιαμίν ηὔλογησε τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν καὶ τοὺς κυκλοῦντας αὐτὴν λογάδας, (δὲν εἶχον εἰσέτι συμμιχθῆ μετὰ τούτων οἱ μέλλοντες μετά τινας ἡμέρας ν’ ἀπιμάσωσι τὴν ἑαυτῶν πατρίδα ἀνανδροὶ καὶ προδόται) ἐν οἷς διεκρίνετο καὶ ὁ Ἰωάννης Φαρμάκης, ὅστις σπασμένος τὸ ξίφος ἐτάχθη ἐνθους εἰς τὰς πρώτας τάξεις τῶν ἐφορμώντων ἥδη κατὰ τῶν ἐγθῶν.

‘Αλλ’ ὁ Φαρμάκης, δὲ Γεώργιος Ὅλυμπιος, δὲ Ἀθανάσιος

Καρπενισιώτης καὶ τινες ἄλλοι, ἀλλ' ὀλίγιστοι ἥρωες, δλίγους ἡδύναντο νὰ εῦρωσι τοὺς μιμητὰς μεταξὺ τοῦ ἀνάδρου ἐκείνου συρφετοῦ ὅστις περιεκύκλου τὸν δυστυχῆ Τψηλάντην.

Ἔνωστὲ τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην. Ἡ προδόσις τῶν, οἰκτρὸν ἔνεκα τούτου τέλος, λαβόντων, Σάββα καὶ Βλαδιμερέσκου τοῦ Δοῦκα ἢ λειποταξία, καὶ ἢ, τὴν ἐν Δραγατσανίῳ καταστροφὴν προξενήσασα ἀπειθεῖα τοῦ Καραβίά αἱ καταγόνιοι σκευωρίαι καὶ σατανικαὶ ἐπιθεούλαι κατὰ τοῦ ἐπαναστατικοῦ τούτου κινήματος τῶν πρακτόρων τῆς Αὐτούριας μυστικῶν τε καὶ φανερῶν, ἐν οἷς διεκρίνετο ὁ μυστικὸς Οὐδρίσκης· οἱ κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν τέλος κεραυνοὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ αἱ ἐκ τούτου φοβεραὶ συνέπειαι· ὅλα ταῦτα ὅμοι χαῖ ἄλλα τὴν ἀποτυχίαν ἐπενεγκόντα τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, ἥναγκασαν τὸν μὲν Τψηλάντην ν' ἀπέλθῃ τῶν Ἡγεμονιῶν, τὸν δὲ Φαρμάκην νὰ καταλάβῃ τὴν Αρζεσίαν, ἔνθα μεταβὰς καὶ ὁ Ολύμπιος, ἐπεισεν αὐτὸν ὅπως ἐγκαταλείψωσι τὴν θέσιν ταύτην, καταλάβωσι δὲ ἄλλην δυγιρωτέρχιν ἐξ ἣς τελετρῷων τέρχονται ν' ἀντιτάξωσιν ἀντίστασιν.

Ἐμβρυθέστερον ὅμως κατόπιν σκερθέντες, ἀσκοπον δὲ καὶ ἀνωφελῆ θεωρήσαντες τὴν ἀντίστασιν, ἥτις καὶ μέχρι θενάτου παρατεινομένη ἡδύνατον ἦτο ν' ἀνχρλέζῃ τὴν ἀποσθεσθεῖσαν ἐπανάστασιν, ἀπεράσισαν ν' ἀπέλθωσι τῆς Βλαγήσ, ἀνοίγοντες δὲ δρόμον μὲ τὸ ξῖρος εἰς χεῖρας διὰ τῆς Μολδαύτκς καὶ Βεσσαραβίκς, καταβῶσιν ἐκεῖθεν δι' οἰουδίποτε μέσου εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ελλάδα.

Πρέστο λοιπὸν ἡ ἐκτέλεσις τοῦ τολμηροῦ τούτου σχεδίου· σταυροτήταντες, ὅμως μετὰ ὀλιγοήμερην ἐδοιπορίαν,

ἢν κατέστησαν ἐπίμοχθον οὐχὶ οἱ καθ' ὅδὸν ἀπαντώμενοι
ἔχθροι, τοὺς ὁποίους εὔκόλως διεσκόρπιζον ἢ οὐ πό τοὺς ὄνο-
ματούς τούτους πολεμάρχους ὑπερήφανος φύλαγξ, ἀλλ' ἡ
θωματικὴ κατάστασις τοῦ ἐκ τόσων ταλαιπωριῶν καὶ τοῦ
καντράν τρχυμάτων ἀσθενήσαντος Ὀλυμπίου, ἡναγκάσθη-
σαν νὰ διέλθωσιν Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον ἐπὶ τοῦ ὅρους τού-
του. Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου ἔξεκίνησαν ἐκεῖθεν
διὰ τὴν Βεσσαραβίαν. Ἀλλ' ἀμα φθάσαντες εἰς τὴν μονὰν
τοῦ Σέκου ἀπεκλείσθησαν ὑπὸ τοῦ Σελήνη βεγῆ καὶ τοῦ
Κουτσιούκ Ἀλῆ ἀγόντων ἔξακισχιλίους ἀνθραῖς.

Οἱ ἀγῶνες ἤρξατο τότε σφραδρὸς ἀμφοτέρωθεν. Οἱ Τοῦρκοι
τρομεροὶ συνήθιστοι ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν ὅρμῃ ἀπεκρύσθησαν
ἐπιτυχῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τοσοῦτον δὲ μετὰ δευ-
τέρων καὶ τρίτην ἔφεδον ἀπεθρόβιονθησαν, ὥστε ἐπωφε-
λεῖς προτάσεις ἀποτείναντες τοῖς Ἑλλησι, τάξαντες δὲ
καὶ τριήρειν ἀνακωχὴν, πικρεκάλουν αὐτοὺς ὅπως γίνωστι
δεκταὶ αἱ προτάσεις των, καὶ παύσῃ ἀνωφελής αἰματοχυσία.

Ἀλλ' ἡ μὲν ἀνακωχὴ ἤληξεν ἀνωφελῶς, δὲ δὲ ἀγῶνας ἤρ-
ξατο ἐκ δευτέρου λυσσωδέστερος ἐπὶ ἐννέα εἰσέτι ἡμέρας
ἔμεζεντο ὁ Ἀρης ἐνταῦθα, δτε νέαι προτάσεις, ἐκ μέρους
τῶν Τούρκων πάντοτε, κατέπανταν πρὸς δλίγον τὸ πῦρ.
Ἀλλ' ἀποτυχόντος καὶ πάλιν τοῦ συμβιβασμοῦ, ἐπανελή-
φθη ἡ ἀδροφονία, διαρκέσασα μέχρι τῆς 22 Σεπτεμβρίου
καθ' ἓν νέοι ὄροι πολὺ τῶν πρώτων καὶ τῶν δευτέρων ἐπω-
φελέστεροι, ἐκ μέρους τοῦ Παστᾶ τῆς Ἰμβραήλας, οὓς ἔκό-
μιστεν ὁ ὑπασπιστὴς αὐτοῦ, συνοδευμένος καὶ ὑπὸ τοῦ ἀθλίου
Οὐδρίσκη, ἐγγυηθέντος ἐν ὀνόματι τῆς κυβερνήσεώς του τὴν
πιστὴν ἐρχομένην τῆς συνθήκης, ἔρριψαν τὴν διαιρεσίαν με-

ταξὶ τῶν οὐδέποτε διαιρεθέντων δύο ἀρχηγῶν, Ὀλυμπίου καὶ Φαρμάκη, διστις μόνος δι' έαυτὸν καὶ τοὺς ὑφ' αὐτὸν ἐσυνθηκολόγησε μετὰ τῶν Τούρκων.

«Κυριώτερα μέρη τῆς συνθήκης, λέγει ιστορικός τις, ήσαν ἡ ἔνοπλος ἔξοδος τῶν περὶ τὸν Φαρμάκην καὶ ἡ ἐλευθέρα ἀπέλευσις αὐτῶν ἐκ τῆς Μολδοβλαχίας. Ἄλλ' ἐκ τούτων, ἐκκτὸν πεντήκοντα λογιζομένων, τριάκοντα τρεῖς δισπιστοῦντες ἐπὶ τῷ γχρακτῆρι τῶν Τούρκων καὶ ταῖς ἐγγυήσεσι τοῦ Οὐδρίσκη, ἐξέφυγον τὴν νύκτα τῆς 22 πρὸς τὴν 23 Σεπτεμβρίου, καὶ ἐκτὸς ἐνὸς μόνου διεσώθησαν εἰς τὴν Αὔστριακὴν δρική. Εἴθ' ἐπραττον τὸ αὐτὸν καὶ ὁ Φαρμάκης καὶ οἱ ἄλλοι, διπλας σώσωσι καὶ ἐχυτοὶς σωματικῶς, ἢρ' οὐ τρικῶς οὐκ ἐτόλμησαν, οὐδὲ ἡκαλοιθηταν τὴν ἀπόρχειν τοῦ Ὀλυμπίου διότι ἀμφι παραδοθέντες τῇ ἐπαύριον, 23 Σεπτεμβρίου, οἱ μὲν στρατιῶται ἐθανατώθησαν, οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ πεμφθέντες εἰς Σιλίστριαν ἐσφάγησαν, ὁ δὲ Φαρμάκης σιδηροδέσμιος ὀδηγηθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐβασινίσθη καὶ ἐκαρατομήθη».

Πολλάκις ἥκουντο λέγων, ἀρ' ἦς κατετάχθη εἰς τὴν Φιλικὴν «Εταιρίαν, «δὲν ὑπορέω πλεῖ, δὲν βλέπω τὴν ὥρα πότεν ἡ ἀνάψη ἡ φωτιὰ νὰ καῶ ἐκεῖ μέσα, γιὰ τὴν πίστη καὶ γιὰ τὴν πατρίδα». Καὶ ἀληθῶς ἀμφι ἥνταχθη ἡ πάλη, καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς, ἐδείκνυεν ὅτι τοῦτο καὶ μόνον ἐπόθει ὁ γηραιός πολεμιστὴς ὃτε συνεπλάκετο μετὰ τῶν Τούρκων. Ἄλλα τέ παθὼν ἐσυνθηκολόγησε μετ' αὐτῶν καθ' ᾧ ἀκριβῶς στιγμὴν θὰ ἡδύνατο νὰ πραγματωποιήσῃ τὸν ὑψηλὸν αὐτοῦ πόθεν; Νὰ πιστεύσωμεν ὅτι, ἡ τοὺς γέροντας γχρακτηρίζουσα φιλοζωΐα ἐσμικρίνησε τὴν ψυχὴν

·Π οὐκτρὰ αὕτη κατάστασι; δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὔτὸν νὰ μένῃ πλέον μακρὸν τῆς φιλοτάτης πατριόδος του. ·Εξήτησεν δηποτες ἀνατεθῆ αὐτῷ πρὸς επιστόλην ἡ διοίκησις τῆς νήσου.

·Αλλ' ἡ αἵτησίς του ἀπεξῆρθη, ὁ εὐνοῦν αὔτὸν Χουτεῖν Πατσᾶς κατ' αὐτόνα τρόπον ἐπείθετο ω' ἀπογωρισθῆ τῆς δεξιῆς αὔτου γειράς. ·Ο Γεώργιος δύοτες δύστις προέβη λεπεντί τὴν δρυνησιν του προστάτου του, οὐδέλως ἔξεπλάγη ἐπ' αὐτῇ. Δὲν ήτον οὗτος ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἀνθεύωπων ἑκαίνων, οἵτινες ἀπαρέπονται τῶν προθέσεών των ἐν τῷ πρώτῳ βήματι.

·Η οὐδέλως ὑπὸ τῶν κωλυμάτων μετουρένη ἐπιμονὴ, σπανίως ἢ οὐδέποτε ἀποτυγχάνει τοῦ ἐν δικαιοίᾳ ψυχῆς καὶ ίσχυρῆς ἀποφασισθέντος σκοποῦ. ·Ο δὲ Βαύλγαρης εἶχεν ἄδην ἀποφασίσει νὰ κυριεύῃ τὴν πατρίδα αὔτου, νὰ κτυπίσῃ ἀμειλίκτως τὴν μακινομένην ἐν αὐτῇ ἀναρρήτων, νὰ φυγαδεύσῃ ἐξ αὐτῆς τὴν κλοπὴν, τὸν δόνον, τὴν αὐτοδικίαν, τὴν αεργίαν καὶ τὴν συμφοράν· εἶχε τέλος ἀποφασίσει νὰ σώσῃ αὐτόν. Καὶ τὸ ἀπεράσιστον ἅπαξ καὶ ἀμετακλήτως. Κατὰ δὲ τῆς σιδηρᾶς θελήσεως του ὅρειλον ἀναγκαῖως νὰ συντριβῶσι τὰ προσκόμματα πάντα.

·Π οὐδὲν ἀνευ λόγου ποιήσατο θεία πρήνοις δὲν ἦντοσιν ἀσκόπως ἐν αὐτῷ, νοῦν ίσχυρὸν, θέλησιν ἀδέχαστον καὶ φλέγοντα πατριωτισμόν.

·Π διοίκησις λοιπὸν τῆς νήσου τῷ ἐδόθη παρὰ τῆς Πόλης, καὶ μάλιστα μετὰ πλήρους ἐλευθερίας ἐνεργείας· τὸ διπλωματικὸν διαφορίσθη Βέρης τῆς "Υδρας" τῷ ἐγγόργει δικαίωμα ζωῆς καὶ θενάτου ἐπὶ τῶν συμπολιτῶν αὔτοῦ.

Διὰ τοιαύτης φοιτερᾶς ἔξουσίας τεθωρακισμένος ὁ Γεώργιος Βαύλγαρης, καὶ συνοδευμένος ὑπὸ Τουρκικῶν δικρήτων

καὶ τριχρότων, ἀφίχθη εἰς Υδραν, ἐνθα οἱ μὲν φρόνιμοι καὶ φιλήσυχοι τῶν πολιτῶν ὑπεδέχθησαν μετὰ γυαρᾶς μὲν θισώς ἀλλ' οὐχὶ ἀμοίρου δυσπιστίας τινος, οἱ δὲ μαχαιροθγάλται μετ' ἀδιαφορίας μικρὸν ἀπεχούστης τῆς περιφρονήσεως.

·Δλλ' θλίγαι παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ἀπέδειξεν ὁ μικρόσω-
σωμος οὗτος τῆς νήσου Κυθερονήτης ὅτι οὗτο θηριοδαμαστής
ἐκ τῶν ἐπιτηθειστέρων.

·Η πρώτη πρᾶξις τοῦ Βούλγαρη ἀμ' ἀναλαβόντος τὴν ἔ-
ξουσίαν ήτο, νὰ κηρύξῃ ἀμυναστείαν τῶν παρελθόντων ἀδι-
κημάτων. Εἶτα δὲ συστήσπει πολιτοφυλάκιν ἐξ 120 ἀνδρῶν
καλῶς μισθοδοτουμένων, ἀπηγόρευσε τοὺς πυροβολισμοὺς, τὰς
διπλοφορίας καὶ τὰς νυκτερινὰς διασκεδάσεις, ἐξ ὧν τόσαι φό-
νοι καὶ τραυματισμοί. ·Αμείλικτος δὲ δύον καὶ δίκαιος δει-
χνύμενος κατὰ τῶν παρκενινόντων τὰς διατάξεις ταύτας
φίλων ἡ ἔχθρων, κατώρθωσε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν εἰς τὴν
κειμενίαν ἐκείνην τὴν δύοιαν ἡ ἀναρχία ἡπείρει ν' ἀποσυ-
θέσῃ.

·Αλλ' ἐνῷ ἡργάζετο ὅπως μεταβάλῃ τοὺς ἀτιθάσσους καὶ
ἀέρογους εἰς πολίτας εἰρηνικοὺς καὶ φιλοπόνους, πρὸς τοῦτο
δὲ δὲν ἐφείσθη οὐδὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τολμήσαντος νὰ πα-
ραβῇ τὰ διατεταγμένα προενήσει ἀφ' ἑτέρου καὶ περὶ τῶν
ἄλλων τῆς νήσου ἀναγκῶν.

Συγκαλέσας δὲ συνέλευσιν ἐξ ὅλων τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ,
καὶ συζητήσας μετ' αὐτῆς περὶ τοῦ ἀρμόζοντος πολιτεύμα-
τος, ἐξελέξατο εἰκοσχρεδεῖς συμβούλιον ὅπως συσκεπτόμενος
καὶ συνεννοούμενος μετ' αὐτοῦ ἐφαρμόζῃ τὰ ἀποφασισθέντα.

·Η ἔλλειψις ὑδάτων ἐπαυσεν οὖσα ἐπαισθητὴ ἐπὶ τῶν ἡ-
μερῶν αὐτοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιτοφυλάκων ἡλαττώθη κατὰ

τῶν ἀνδρείων διπλαρχηγῶν Παπανδρίων καὶ Μανίκα καὶ δὲ Πανουργιᾶς. Καὶ ἡ μὲν πόλις ἔκυριεύθη ὡς δὲ Τούρκοι ἐκλείσθησαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, τὴν δποίαν μετὰ δεκατέμερον πολιορκίαν παρέδοσαν εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

Δικ δὲ Οδυσσεὺς ἀνεφάνη ἐπὶ τῆς πολευμικῆς σκηνῆς, ἷ-
κολούθησεν δὲ Γοῦρας τὸν πρῶτον ἀργῆγὸν αὐτοῦ ἀφοῦ δὲ
κατεκερκυνοθόλησε μετ' αὐτοῦ τοὺς Τούρκους ἐν Γραβίᾳ, Θρά-
μῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἔχωρίσθη κατόπιν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐσχημά-
τισεν ἴδιον σῶμα ἐξ ὅλιγων λογάδων, μεθ' ὧν ἀνεφεύνετο
πάντοτε ἔκει ἔνθι τῇ μάχῃ δπως κερδηθῆ, ἀπήτει τὴν πα-
ρουσίαν ἀνδρῶν ῥιψοκινδύνων.

Ἐπολέμησε καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὴν ὑπὸ τοῦ Οὐρέα Βρυ-
ώνη σταλεῖσαν κατὰ τῶν Βλαχοχωρίων φάλαγγα· ἐκινδύ-
νεσεν, ἀποκλεισθεὶς ὑπὸ πολυκρίθμων Τούρκων, μετὰ τοῦ
Σκαλτσοδήμου καὶ Σαφάκα, ἐν τῷ πλησίον τῆς Ὑπάτειας
καιμένω χωρίῳ Καστανᾷ, ἀλλ' ἐσώθη πολλοὺς ἐξαφανίσας
ἔχθρούς.

Τεθὲ; μιχρὸν μετὰ τοῦτο ἐπὶ κερατῆς τῶν Ἀμφισσέων,
καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ Οδυσσέως, ἐξ οὗ πρό τινος εἶχεν ἀπο-
χωρίσθη, ἔδραψε μετ' αὐτοῦ πρὸς ἐπανάκτησιν τῆς Λεβαδείας·
τοποθετηθέντες δὲ οἱ δύο ἀρχηγοὶ ἐν τῇ Πέτρᾳ, δπως διακό-
ψωσι τὴν μεταξὺ Θηρῶν καὶ Λεβαδείας συγκοινωνίαν τῶν
ἔχθρῶν, συνεπλάκησαν ἐλεῖ μετὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐκ
Θηρῶν ἀναχωρήσαντες ἐνάδιζον πρὸς τὴν Λεβαδείαν, καὶ ἦ-
νάγκασαν αὐτοὺς νὰ διασκορπισθῶσι, φονεύσαντες δχι ὅλι-
γους.

Ἄξια δημώς ἴδιαιτέρας μνείας εἶνε τῇ μάχῃ τῶν Βασιλικῶν

ἥτις κατὰ μέργα μέρος ἐκερδίθη διὰ τῆς ἀνδρείας, τοῦ ἀτρομήτου πολεμάρχου.

Τρεῖς Πασσάδες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὡς ἵκανοῦ καὶ ἀνδρείου φημιζόμενου Βεύραν Πασσᾶ, ἥγούμενοι στιφῶν πολυάριθμων καὶ ἀγρίων, ἀφοῦ κατέθοισαν τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπανάστασιν, κατεπλημμύρησαν τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου τοῦ 1821, σκοποῦντες νὰ βαδίσωσι κατὰ τῆς Τριπόλεως, δῆτας ἐκ τοῦ κέντρου τούτου τῆς Πελοποννήσου κτυπήσωσι τὴν ἐπανάστασιν. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς ἐπιφόβου ταύτης δυνάμεως δὲν ἔμενεν ἀργὸς καὶ ὁ Τουρκικὸς στόλος, δστις ἐθεάθη τότε διευθυνόμενος πρὸς τὸν Καρινθιακὸν κόλπον.

Κινηθέντες τῇ 22 Αὐγούστου οἱ ἔχθροὶ ἐκ Δαμίας, καὶ διελθόντες τὰς Θερμοπύλας, κατεσκήνωσαν ἐν τινὶ πεδιάδι Πλατανᾶ καλουμένη, ὡρχν μόλις ἀπέχουσαν τῆς λεωφόρου τῶν Βασιλικῶν, διὰ τῆς δποίας διεννοοῦντο νὰ διέλθωσιν. Ἄλλα τὰ ἔνθεν καὶ ἔνθεν ταύτης καταλαβόντες οἱ "Ελληνες, εἰς 1500 ἀριθμούμενοι, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ ἐπιτρέψωσιν αὐτοῖς τὴν διάβασιν ἢ διὰ τῶν πτωμάτων των.

"Οπόσον θὰ ἐδεινοῦτο ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἀν μὴ κατερράνετο ἐνταῦθα ἢ φοβερὰ αὕτη δύναμις.

Χάρις δημος εἰς τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν τοῦ Δυοσούνιώτου, προΐδόντος τὰς κινήσεις τοῦ ἔχθροῦ καὶ μετ' ἐπιμονῆς ὑποστηρίζαντος τὴν κατάληψιν τῆς λεωφόρου τῶν Βασιλικῶν, καὶ εἰς τὴν ἀπαράμιλλον ἀνδρείαν τοῦ Γούρα, τοῦ δποίου τὸ παράδειγμα ἐμιμήθησαν, καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοί, ὁ στρατὸς οὗτος τοῦ Βεύραν Πασσᾶ σφαγεῖς, διασκορπισθεῖς, αἰγυμαλωτοίσι, ἐπλήρωσε τοὺς "Ελληνας δπλων, πολεμεφοδίων καὶ

ἐπιπών, πραγμάτων τόσῳ χρησίμων εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν ἔ-
ραν ἔκεινην.

«Ἐκ τῆς μάχης ταύτης, ἀφηγεῖται φιλαλήθης ἱστορικὸς,
ἀπώλεσεν δὲ Βεῦρὰν Πασσᾶς φονευθέντας μέχρι τῶν ἐπιτάχε-
σίων, ἐν οἷς συνηρθεύθησαν καὶ δὲ Μεμῆς Πασσᾶς καὶ δὲ οἱδὲ
τρῆς Βεῦρὰν Πασσᾶς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ
Μουχουδάρες Ἀγᾶς καὶ Σελιχτάρες Ἀγᾶς, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι
Βέγαι ἀγιάναι καὶ χιλίαρχοι. Οἱ δὲ Ἑλληνες, κύριοι τῆς μά-
χης, ἐζημιώθησαν περὶ τοὺς πεντήκοντα πεσόντας καὶ πλη-
γωθέντας, ἐζώγρισαν ὑπὲρ τοὺς ἔχατδν, καὶ ἐκράτησαν δεκα-
κτὸν σημαίας, ἐν αἷς ἦν καὶ ἡ λεγομένη «γιουροὺς βαχίρὲκ»
(ὅρμης ἢ ἐφόδου σημαία) δύο τυλεβόλα καὶ ὑπὲρ τοὺς ὅκτε-
κοσίους ἵππους τοῦ πολέμου, πλειστων ἀλλων ἀναιρεθέντων.
Ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Γούρα παρετηρίθη ἐξογκωθεῖσα ἐκ τῆς
πολλῆς χρήσεως τοῦ ἔιρους, τὸ δὲ ὄδωρ τοῦ ἥρεύματος κοιτ-
νοβαφὲς γενόμενον ἔνεκα τοῦ ῥεύματος ἐν αὐτῷ πολλοῦ αἴ-
ματος. Ἡ νίκη τῶν Βασιλικῶν μεγάλως ἐτίμητε ἀπὸ τοῦ
ἀνωτέρου μέχρι τοῦ κατωτέρου. «Ολους ἐνέπνεεν δὲ αὐτὸς
Ζῆλος καὶ ὅλων ἢ ἐπιθυμία περὶ τῆς ἡττας τοῦ ἔχθροῦ ὑπῆρ-
χε μία. Ἀλλ᾽ ἕδιως διεφημίσθη δὲ Γούρας, ὡς ἡ ψυχὴ γενό-
μενος τῆς μάχης καὶ ὡς θανατώσας αὐτοχειρὶ τὸν Μεμῆς
Πασσᾶν».

Κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον οὐδέτερος νὰ μείνῃ δὲ Γού-
ρας δὲν ἥδυνατο περιεπλάκη καὶ οὗτος ἐν αὐτῷ λαβὼν μέ-
ρος ὑπὲρ τῆς κυβερνήσεως. Διὸ δὲ δίγαιοι δὲ αὗται λέξεις τὰς
δύοιας ἔγραψε πρὸς τὴν κυβέρνησιν μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀδελ-
φοκτόνου πολέμου θεικύνουσι τὸν ἀξέστον μὲν πλὴν καὶ εὐθὺ¹
χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρὸς εἳς κυβέρνησις οὐδὲ τιμωρήσῃ τοὺς ἀπο-

ετάς, διότι ἄλλως θ' ἀποστατήσω καὶ ἐγὼ τὸ ἐπόμενον ἔτος».

Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῆς ἑσωτερικῆς διαμάχης διώρθωθη γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλλάδος. Συμπλακεῖς δὲ τότε μετὰ τοῦ κατὰ τῆς κυβερνήσεως κηρυγθέντος Ὀδυσσέως, καὶ μὴ κατορθώσας νὰ κατισχύσῃ τοῦ ἀντίπαλου του, ἔπεισεν αὐτὸν νὰ παραδοθῇ, ὑποσχεθεὶς ως ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως, οὐχὶ μόνον ἀμνηστείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλλάδος. Γιποσχεθεὶς δῆμως ἀντίθετα ἔκεινων τὰ ὅποια μικρὸν ὕστερον ἐξετέλεσε, καὶ ἀδεκάσας τὸν πρώτην ἀρχηγὸν καὶ εὐεργέτην του, ἔκινθν ἀπόνως ἐκτηλίδωσεν ως μὴ ὥφειλε.

Ως ἀρχηγὸς δὲ τῶν ὄπλων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλλάδος ἀντετάχθη κατὰ τῶν καταπλημμυρησάντων αὐτὴν Τουρκικῶν ὁρδῶν, μετὰ τῶν ἄλλων ὑπ' αὐτὸν ὄπλων ἀρχηγῶν, προθύμως ὑπεικόντων εἰς τὰς διαταγάς του, ἀλλ' οὐδὲν ἄξιον λόγος, ἡδυνάθη νὰ διαπράξῃ τῶν πάντων στερεύμενος. Ἀναγκαῖ οθεὶς δ' ἄλλως τε νὰ κλεισθῇ εἰς τὴν Ἀχρόπολιν δῆπως τὴν σώσῃ ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ στενῶς πολεοχιῶντος αὐτὴν Κιουταχῆ καὶ διανυκτερεύων κατὰ τὴν νύκτα τῆς ἐνδεκάτης. Οκτωβρίου μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὀλίγων πιστῶν, ἐκτὸς τῶν πρεπυλαίων τῆς Ἀχροπόλεως, τὸ μὲν δῆπως ἐμποδίσῃ λειποταξίαν στρατιωτῶν τινων, εὔκαιριαν ζητούντων πρὸς τοῦτο τὸ δὲ δῆπως ἐπιτηρεῖ καὶ τῶν ἐχθρῶν τὰ κινήματα, ἐπληγώθη δοστυχῶς εἰς τὸν κρόταφον ὑπὸ τῶν Τούρκων τυχαίως πυρεβολούντων, καὶ ἔπεισεν ἀπνους οὗτω δὲ ἡ Ἐλλὰς ἀπώλεσεν ἔνα τῶν λαμπροτέρων πολεμιστῶν.

λευθερώσεως τῆς πατρίδος· αὐτὴ καὶ μόνη ἀπερόφα ὅλην
αὐτοῦ τὴν διάνοιαν.

Ἡ διακαῶς πιθουμένη πάλη δὲν ἐδράδυνε ν' ἀνοιχθῆ.·
Ἐδραξε τότε τὰ δπλα δ νεαρὸς Χριστόδουλος μὲ τὸν ἄγιον
ἐκεῖνον ἐνθουσιασμὸν τὸν δποῖον οὔτε οἱ κίνδυνοι οὔτε τὰ
δεινοπαθήματα οὔτε αἱ ἐκ τούτου νόσοι ἡδυνήθησαν νὰ
μειώσωσιν.

Σχηματίσας σῶμα ἐξ ᾗδίων διέτρεχεν ἀπὸ ἀκρου εἰς ἀ-
κρον τὴν φλογιζομένην Ἑλλάδα, ἀναζητῶν τοὺς κινδύνους,
τὰς μάχας καὶ τὸν θάνατον, διτις τόσον ἀφθονος ἐξέρρεεν
ἐκ τῆς αἰχμῆς τοῦ ξίφους του.

Τὸ Ἀσπροπόταμεν, ἡ Καί αμπάκα, οὐδὲ Νεόχαστρον,
τὸ Μεσολόγγιον, εἶνε μάρτυρες τοῦ ἥρωιςμοῦ του. Κατὰ
τὴν ἔξαδον τῆς φρουρᾶς, ἐξελθὼν καὶ οὗτος ἐξ Μεσολογ-
γίου ἐπὶ κεφαλῆς τετρακοσίων, διῆλθε ξιφήρης ὡς λέων πα-
ρογυισμένος τὴν ἀβύσσου ἐκείνην τοῦ ἔχθρικοῦ πυρὸς σῶος!
καὶ ἀβλαβής!!!

Ἐκστρατεύσας ὀλίγον ὕστερον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἔλαβε
μέρος εἰς ὅλας τὰς ἐκεῖ συναφθείσας μάχας, καὶ ἡνδραγά-
θητεν εἰς ἐκείνην τῆς Ἀραχώβης. Κατὰ τὴν φοβερὴν δὲ ἐν
Φαλλήρῳ πανολεθρίαν ἦτις ἐβύθισεν εἰς ἀπελπισίαν τὴν
Ἑλλάδα καὶ ὠθησεν εἰς τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου τὴν ἐπανά-
τασιν ἐσώθη καὶ πάλιν ὡς ἐκ θαύματος ἵνα καὶ πάλιν τρεῖς
πρὸς ἀναζήτησιν νέων θριάμβων, ἐν Ναυπάκτῳ, ἐν Θήραις
καὶ τελευταίως ἐν Πέτρᾳ καθ' ἣν ἐδοξάσθησαν τὰ Ἑλλη-
νικὰ ὅπλα, καὶ ἐκλείσθη τὸ στάδιον τῶν ἀγώνων.

Τηνικέτητε τὴν πατρίδα του ἐπὶ Κυθέρνητου, καὶ ἐπὶ
Χρυσωργίας, πάρα τοῦ ὑποίου καὶ ἡγαπήθη, ὡς λέγεται, οὔτε

πολὺ οὕτε διλίγον. Ἐγένετο. δὲ ὑποστράτηγος καὶ ὑπασπιστῆς αὐτοῦ.

Κατὰ τὸ 1854 ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν ὁ Ὁθων τὴν ἀρχηγίαν τῆς κατὰ τὴν Θεσσαλίαν ἐκστρατείας, τὴν ἐποίαν δὲν ἥδυνθη νὰ μὴ δεχθῇ.

Καὶ ὅμως κατὰ τὸ ἀθλίως παραπενεκαθέν καὶ ἀθλιέστερον ἀπολῆξαν ἐκεῖνο κίνημα, ἔδειξεν ὁ Χατζηπέτρος διὰ τὴν γειρατείαν δὲν ἀπέμαθε νὰ κρατῇ τὴν σπάθην τοῦ στρατηγοῦ. Ἐν Λουτρῷ, ὅπου ἀληθὲς λουτρὸν αἴματος ἀπέδη τὴν συναφθεῖται μάχη, κατὰ τὴν πεδιάδα τῆς Καρδίτσας καὶ κατὰ τὰ μεγάλα Καλύβια ἀντεπάγθη κατὰ δεκαπλασίων, ἀλλ’ οὐδέποτε ἔδειξεν εἰς τοὺς ἐγχυροὺς τὰ νῶτα· ἐν δὲ τῇ Καλαχμπάκᾳ τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα ὑπὸ τὸν Χατζηπέτρον καὶ τὸν ἀνδρεῖον Λεωτσάκον ἔδρεψεν δάρυνας ἀμαράντους.

Εἰς γιλίους περίπου συνεπαργοῦντο οἱ οὔτες ἀνδρεῖοι οἱ ἀποφατίσαντες ἐκεῖ νὰ δέξανται τὴν πατρίδα· ἀπὸ πρώτας τῆς 9 Μαΐου ἀντέκρυνον ἀδιέξεσστοι τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐπιθέτεις δωδεκακισχιλίων περίπου Τρύπων· μετὰ τὴν δύσιν δὲ τοῦ Ἀπλίντη, σύραντες τὰ ἔπειρα, ὕμητραν ἀκράτητοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς αἰσχυνὴν φυγήν. Οἱ ἀνατείλας τὴν πρωῖτην "Ηλιος ἐξώτισε πεδιάδας πλήρεις σκηνῶν, ἀποσκευῶν ὅπλων, πτωμάτων καὶ ψυχοφραγούντων.

Μετὰ τὴν κατοχὴν τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Δυτικῶν δυνάμεων, ἐπαντλήσεν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἔζη ἡσύχως οὐδέπλως ἀναμιγθεὶς εἰς τὰ κατέρια τοῦ Ὁθωνος τεκταινόμενα ὑπὸ τῶν οὐδὲν ιερὸν καὶ ὅσιον ἐχόντων μητροκατόνων, οἷς ἐκτὸς

γ'. Τίς ή δύναμις τοῦ ἔθνους, καὶ ἀν ἐξικανῇ εἰς τὸν σκοπόν.

δ'. Τίνι τρόπῳ πρέπει νὰ γίνῃ ἡ ἀρχὴ τοῦ πράγματος καὶ πότε;

ε'. Ἐὰν συμφέρῃ ὅπως πανταχούθεν νὰ γίνῃ ἡ προσέδοή ἡ ἀλληλοδιαδόχως, καὶ πόθεν ἀρκτέων;

ζ'. Εἴ ποιοι εἰς δύναμίν τινα, συντρέχουσαν εἰς τὸ ἔργον, καὶ τίνι τρόπῳ θέλει γίνη ἡ συνδρομὴ, ἐὰν τοῦτο οὐ πέσχετο, καὶ εἰναι βάσιμος ἡ ὑπόσχεσις;

η'. Ξένης τινὸς δυνάμεως; ἀντιστάσης τί ποιητέον;

η'. Τίνες οἱ ὁδηγοῦντες εἰς τ' ἄλλα μέρη τὸ ἔργον τοῦτο;

θ'. Ἐὰν συμφέρῃ νὰ συνέλθωσιν εἰς τὸν κοινὸν τοῦτον ἀγῶνα οἱ εἰς διάρροιαν μέρη τῆς Εὐρώπης διεσκορπισμένοι ἐμογενεῖς, καὶ μάλιστα οἱ πεπαιδευμένοι;

ι'. Μὴ δυνάμενοι νὰ οἰκονομήσωμεν τὴν ἔξουσίαν τί ποιητέον;

ιά'. Ἐὰν πρὸ τοῦ ἔργου ἀνακαλύψῃ τοῦτο ἡ διοίκησις, ποίᾳ οἰκονομίᾳ πρέπει νὰ γίνῃ;

Τί ἀπήντησεν εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα ὁ Δικαῖος; Εἰς ἐπίλυσιν τῶν πλείστων, ἐὰν μὴ δλων, ἐκ τῶν ζητημάτων τούτων δὲν ἀπητοῦντο ἡ τὰ γνωστὰ ἐκεῖνα «τρία πράγματα»· «χρήματα» δηλονότι, «χρήματα καὶ πάλιν χρήματα»· ὁ δὲ πτωχὸς Ἀρχιμανδρίτης ἀντὶ τούτων δὲν ἦδύντο ἡ πῦρ μόνον, οὐχὶ τρεῖς, ἀλλὰ μυριάκις τρεῖς, ἀντλῶν αὐτὸν ἐκ τῆς καρδίας του, νὰ προσφέρῃ «πῦρ» καὶ ὡς ἀπάντησιν νὰ προσφέρῃ.

Αλλ' ὅπως συμπεράνωμεν, δποίᾳ ἐδόθη εἰς τὰς μνησθεῖσας ἐρωτήσεις ἀπάντησις ἀρκεῖ νὰ ῥίψωμεν τὸ βλέμμα ἐπὶ

τῆς, ἐξ ἐπιστολῆς συμβολικῆς ἣν ἔγγραφεν κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐποχὴν, ἐπομένης περικοπῆς.

«Δὲν ἡζεύρω διατί περιωρίσθης εἰς τὸν δράσοντά σου, καὶ δελφὶ Θεμεῖδής καὶ ἄλλο δὲν ἡζεύρεις πλέον παρὰ νὰ συμβουλεύῃς τὸν Δικαῖον νὰ μὴν δρῦσῃ κατὰ τὴν συνίθεσάν του, καὶ ἄλλα κοινωφέξαλα. Ο Δικαῖος, φίλε, ἔκριμεν ὡς ἐπροστάχθη τὰ δανείσματα ἔγειναν πρὸς τὰ σύνεφα ἀπὸ μέρος τῆς Εἰογῆς. Αὐτὰ βιαζόμενα ἐπολλαπλασιάσθησαν τί θέλεις ἢ εὔγενιά σου; νὰ μὴν ἀκουσθῇ μικρὸς καὶ δοῦπος; οἱ φρένιμοι πρότερον σκέπτονται ταῦτα, καὶ μετερούν ἀποφασίζουν, καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις μένουν σταθεροί...»

Κίποι, θυσίαι, συκοφαντίαι, υἱορεις, κίνδυνοι προφρανεῖς, ἀπόπειραι κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, περιοριμοὶ ἐν μοναστηρίοις κατ' αὐδὲν ἵσχυσαν νὰ μετριάσωσι τὸν ζῆλον τοῦ ἀδαμάστου τούτου ἀνδρός. Πρὸς τοὺς ἀποπειρωμέρους νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν προσεκτικώτερον, καὶ νὰ μετριάζωσι τὰς ἐνθέους ὅρμας του ἵνα μὴν πάθῃ καὶ ἡ ζωὴ του, κινδυνεύῃ δὲ καὶ ἡ ἐταιρία. «περὶ ἐμοῦ ἀπήντα ἀδιαφορῶ, οὐθελον δὲ ἀδιαφορήσῃ καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ἐταιρίας, ἀν μ' ἔπειθέ τις ὅτι θυσιαζομένη; καὶ ταύτης οὐθελεν ἐλευθερωθῆ ἢ πατρίς»

«Ἀμα τῇ ἐκκρήτῃ τοῦ ἀγῶνος οὐρπασσε τὰ δπλα, ἔρριψεν τὸ ἔνδυρα τοῦ μοναχοῦ, καὶ μετεσχηματίσθη εἰ, πολεμοῦστὴν ὅστις ἐτρέχειν ἀκράτητος δπου πῦρ καὶ καπνὸς καὶ ἄλλα λαγμοὶ καὶ θάνατος.

«Ἐκ τῶν στρατιωτικῶν ἀθλῶν αὐτοῦ δὲν θ' ἀφηγηθῶμεν ἢ τὴν κατὰ τοῦ Ἰμβραῆμ πάστα ἐκστρατείαν.

«Ἐξελθῶν τοῦ Ναυπλίου, ὀλίγας ἡμέρας πρὶν τῆς καταστροφῆς τοῦ Ναυαρίνου πρὸς στρατολογίαν, ἀπήντησε καθ'

Ολίγα μετά τοῦτο παρήλθον ἔτη καὶ ἀνεύθυνθή ἐπὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ προξενείου, τούτου, διότι διαταγθεῖς ὁ προϊστάμενος αὐτοῦ παρὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει προσέβεστ τῆς Ρωσίας Στοργανώῳ ν' ἀναλάζῃ προσωρινῶς τὸ ἐν Βουκούρεστιῷ γενικὸν προξενεῖον, εἰς οὐδένα τῶν ἀιωτέρων ὑπαλλήλων ἥδυνθη νὰ ἐμποστευθῇ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Ιασίῳ προξενείου. Οὐδεὶς δέον ὁ Λεβέντης ἐρχίνετο αὐτῷ ἀξίος τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν ὅρειλα πρὸς οὐραῖς νὰ ἐμποστευθῇ εἰς ἄλλον, διὰ τὰς πράξεις τοῦ ἐποίου αὐτὸς οὗτος ἦτον διεύθυνος.

Εὔτυχημα καὶ τοῦτο, διότι ἐκ τῆς θέσεως ταύτης προσεκτήσατο ὁ Δεβέντης κεράκια τοῦ καὶ ὄλικῆ, τῶν ἐποίων τόσον εὐγενῆ ἐγνώριζε νὰ ποιήται γρῆσιν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του.

Ἐξακολούθει διευθύνων τὸ κατὰ τὴν Μολδαύην γενικὸν τῆς Ρωσίας προξενεῖον, δέ, ὁ Νικόλαος Μαλάκης ἐκδιωγθεῖς παρὰ τῆς ἐν Ηστρουπόλει Κυβερνήσεως, ὡς ἀνήκων, «εἴς τινα Ἑλλήνων Ἐταιρίαν ἀνυπόμονον καὶ σφόδρα ὄργωσαν, διπως ἀποσείητη τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν» ἀρίζθη εἰς Ιάσιον ἔθνα τὸ προξενεῖον εἴγε λάθῃ διαταγὴν νὰ προσερευθῇ πρὸς αὐτὸν γενναίως καὶ φιλανθρώπως.

«Ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις, λέγει δὲ σημειώσασά τινα περὶ τοῦ Λεβέντη, εὐγενής αὐτοῦ θυγάτηρ Χαρίκλεια, κατέγητον ὁ Γαλάτης πολιλούς καὶ δὲ καὶ τὸν διευθύνοντα τὸ κατὰ τὴν Μολδαύην γενικὸν τῆς Ρωσίας προξενεῖον Γεώργιον Ασέντην, οὗτονος ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν καὶ διετέλει. Καθ' ὑπερβολὴν ἀσωτος ὅν, συνεχῶς περιέπιπτεν εἰς ἀξιοποίους καὶ ἐπιφέρους παρεκτροπάς, ὃ δὲ φιλογενῆς Λεβέντης ἀσίποτε

έφιλοτικάθη και ἐσπούδασεν, ἵνα προλάβῃ ἢ ἐπανορθώσῃ τὰς ἀδικευργίας και τὴν ἀπληστίαν του, δικτανήσας ἐν δλῷ πλείονα τῶν 4,000 ὅλλ. φιορινών χάριν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας, ἵς τὰ συμφέροντα ἔξετέθει και ἔζημιον ἐ Γαλάτης».

Μυθίστις ὁ Γεώργιος Λεβέντης τὸ τῆς Ἐταιρίας μυστήριον ἐπεδείωξε μετὰ πλείστης ὅσης προθύμιας και φιλοπάτριδος ἐνθουσιασμοῦ τὴν ταχεῖαν ἐκτέλεσίν του. Ὁ τῆς Ἐταιρίας σκοπὸς κατέστη ἔκτοτε τὸ κυριαδέστατον τῆς καρδίας του μέλημα, τὸ κέντρον και τὸ ὄρμητήριον πάσης ἐνεργείας του, τὸ ἀκρότατον τῶν εὐγενῶν πόθων του και τὸ γλυκεύτατον τοῦ βίου του χρυσοῦν ὄνειρον. Ἀφθονον σρνέρεεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὸ ἄργυρον και τὸ χρυσίον, ὅπερ αὐτὸς πάλιν γενναίως ἐβαπάνα ὑπὲρ τῆς τῶν Φιλικῶν Ἐταιρίας, τῆς ζωηποιηθείστης και πραγματεποιηθείσης διὰ τῆς δραστηριότητος και τῶν ἀνηκούστων θυσιῶν τοῦ Γ. Λεβέντη και τῶν ὀλίγων αὐτῷ ἀμοίων. Ἀλληλογραφίαν συνδέουσαν και ἐνθαρρύνουσαν τὰ μέλη πρὸς τὸν σκοπὸν, σχέδια τολμηράτατα, παρακεναὶ ὅπλων, πολεμοφοδίων και γενναίων ὄπλων, και ἀποστολαὶ τῶν ἱκανοτάτων, ἵνα ἐνεργήσωσιν εἰς διάφορα μέρη, ταῦτα πάντα ηὔδοκίμων διὰ τῆς δεξιότητος και τῆς ἀρειδοῦς τοῦ ἐνθέρμου πατριώτου δαπάνης.

Πρῶτος οὗτος, καθ' ἀιστορεῖται, συνέλαβε τῷ 1817 τὴν ἰδέαν περὶ τῆς προπαρασκευῆς πρὸς τὴν σύγχρονον μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπανάστασιν τῆς Σερβίας. Ἔζη τότε ἐν τῇ Βασαραβίᾳ δὲ Καρᾶ·Γεώργιος περίφημος ἀλλοτε στρατηγὸς τῶν Σέρβων, γνωστὸς δὲ διὰ τὰς ἴσχυρὰς σχέσεις και τὰ ἀδιαφειλογείκητα δικαιώματα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ηγεμονίας ταύτης.

Οίον εἶχεν ἔξαρσέτως πελώριον ἀνάστημα, τοιαύτην καὶ διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις καρδίαν. Μετὰ τοῦ Γεωργίου Νικολάου Ὀλυμπίου, γνωριζομένου παρὰ τοῦ Καρᾶ-Γιώργου ἀπὸ τῆς Σερβικῆς ἐπαναστάσεως, ἐσκέφθη δὲ Λεβέντης, εἰς ἀπεφάσιζεν οὗτος ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν Σερβίαν, ἀναλάβῃ δὲ διὰ τῆς ἐπιφύλαξ ἔχυτοῦ τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως τοῦ τόπου, καὶ συνδράψῃ οὗτος ἐν καιρῷ τὴν μελεταιμένην ἐπανάστασιν ἀρχομένην συγχρόνως ἀπό τε τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Σερβίας. Οὐ Ολύμπιος θεωρήσας δύνατὸν τὸ τοιοῦτον, ἀπῆλθε πέραν τοῦ Προύθου καὶ εὗρε πρόθυμον τὸν Καρᾶ-Γιώργην, ζητήσανπα μόνον μυστικότητα τοῦ πράγματος ὡς πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Μολδαΐας καὶ ἀσφάλειαν προσωπικὴν ὡς πρὸς τοὺς Αὐστριακοὺς μέγρι τῶν μεθορίων τῆς Σερβίας. Οὐ Λεβέντης, προσωρινῶς διευθύνων τότε τὸ ἐν Ἰασίῳ Ρωσσικὸν προξενεῖον, ὑπεσχέθη ἀμφότερα, καὶ μετά τινας ἡμέρας μεταβάντα διὰ τοῦ Προύθου τὸν Καρᾶ-Γιώργην παρέλαβεν ἀπελθὼν δὲ Ολύμπιος, καὶ ὥδηγησε νυκτὸς εἰς τὴν ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Κωνσταντίνου Ὅψηλάντου οἰκίαν κατὰ τὸν Γαλατᾶν, πλησίον τοῦ Ἰασίου κειμένην. Οὐ φυλάττων τὴν οἰκίαν κηπουρὸς, Βούλγαρος τὸ γένος, ὀρκίσθη ἥδη παραληφθεῖς ἐν τοῖς ἀδελφοποιητοῖς τῶν Φιλικῶν· οἱ δὲ τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἡγεμόνος ὑπάρχοντες ὥστε ἔδομοτέροντα Σέρβοι, εἰδοποιηθέντες προσηκόντως ἐπὶ τοῦ προκειμένου διὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Βέλκου, ἀδελφοῦ τοῦ γνωστοῦ Χαϊδούτ Βέλκου, τοσάύτην ἐτήρησαν ἔχειμοθιαν, ὥστε ἐν πλήρει ἡ τοπικὴ ἔξουσία ἔμεινεν ἀγνοίᾳ τοῦ πράγματος ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, καθ' ἃς ὁ Καρᾶ-Γιώργης διέτρεψε πλησίον τοῦ Ἰασίου.

Τρεῖς ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ ἔλαβε νυκτερινὰς συνεγ-

τεύξεις μετ' αὐτοῦ ὁ Αεβέντης. Καὶ κατὰ μὲν τὸν πρώτην, παρόντος καὶ τοῦ Ὄλυμπίου, κάτηγοσεν αὐτὸν ἐν τῷ Ἐταιρίᾳ δοκιμθέντα δι' ἑαυτὸν καὶ δι' ὅλην τὴν ἔκπομπην
νεὸν αἰενίκην ἔχθραν κατὰ τοῦ τυράννου, ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος δὲ τῆς Σερβίας καὶ ὅλων τῶν ὑπὸ τοὺς Τούρκους Χριστιανῶν, ἀνευ διαφορᾶς ἐθνικότητος καὶ δόγματος πᾶσαν αὐτοῦ τὴν συγδρομὴν πρὸς ἀπόσειςιν τοῦ τυρκανικοῦ λυγοῦ.

Κατὰ τὴν δευτέραν δὲ εἰσηγήσατο πρὸς τοῦτον τὰ ἀκόλουθα. «Δικ φθάσῃ εἰς Σερβίαν, νὰ λάθῃ εἰς χεῖρας τὴν ἔξουσίαν τοῦ τόπου, δυνάμει τῆς ἐπιρροῆς καὶ τῶν σχέσεων του. Ἡ Πόρτα θέλει ταραχὴθῆ φυσικῆς, καὶ θέλει θέρετος, διτοινοῦ οὐκέτι τοῦ εἶναι τοινοῦ. Μέσαν τοιαύτην περίστασιν εἶναι κακὸν νὰ δεχθῇς τὴν Ἡγεωνίαν, λαμβάνων πάντοτε προφυλακτικὰ μέτρα καὶ νὰ δεῖξῃς μάλιστα κάποιαν ἀρνητισμοῦ εἰς τὴν Ηδράτα. Πρῶται δὲ πράξεις εἶναι νὰ συστήσῃς σύριζες Σερβικὰ καὶ Ἑλληνικὰ, νὰ κάμης ἐργοστάτια καὶ νὰ γύνῃς κανόνια καὶ τουφέλια τὰ ὅποια νὰ γρηγορεύσουν ἐν κακῷ». Ο Καρῆ Γεώργιος δὲν ἐδίστασε νὰ υποσχεθῇ ὅλα ταῦτα.

Ἐν τῇ τρίτῃ συνεντεύξει ἐν ἡ ἐπανελήφθησαν ἐν ὅλοις τὰ ἥδη γνωστά, ἐφοδιάστας ὁ Λεβέντης τὸν στρατηγὸν, δι' ἀσθόνου χρυσοῦ καὶ Ψωσιγοῦ διαβατηρίου, λαβὼν δὲ καὶ τὰς δεούσας προφυλάξεις διπλῶς μὴ ἀποκαλυφθῆ ὑπὸ τῆς ἡγεμονίας τοῦ προταρακής ἀστυνομείας ὁ εὐαγγελως ὑπὸ τοῦ πελασίου ἀνα-

στήκυτός του ἀναγνωρίζομενος Καρῆ-Γλώρης, ἀπεχωρίσθη μετὰ συγκινήσεως τοῦ γενναιόφρωνος ἀλλ' ἀτυχοῦς τούτου ἄνδρος, διστις ἐπέπρωτο, πρὶν ἀρξεῖται τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀπὸ καινοῦ μετὰ τοῦ Λεβέντη μεγαλεπιβούλων σχεδίων, νὰ δολοφονηθῇ ὑπὸ τοῦ ετενοῦ αὐτοῦ φίλου καὶ ἀνάδοχου, τοῦ ἀπανθρώπου Βοτύχ, διπλαρχηγοῦ τῆς Σεμενδρίας ἐπαρχίας τῆς Σερβίας, εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἑποίου κατέφυγεν ὡς εἰς ἀσύλον. Οἱ ἀτιμως δολοφόνος δι' ἐνὸς κτυπήματος ἔβριψεν εἰς τὸν τέλεφον καὶ τὸν ἔνδοξον στρατηγὸν καὶ πρωτεργάτην τῆς αὐτονομίας καὶ δόξης τῆς Σερβίας, καὶ πληγὴν κακρίαν κατένεγκεν κατὰ τῆς δυστυχοῦς Ἀνατολῆς.

Τιδών οὕτω διὰ μιᾶς ἀνατρεπόμενα τὰ ἔχυτοῦ συέδια ἢ Λεβέντης, κατεθλίθη, ἥλλαξ δὲν ἀπεδειλίατεν· Ἐξηκολούθει δὲ νὰ ἐργάζηται ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἔκείνου ζῆτον· διστις καὶ ἐν ταῖς ἐπιτυχίσις, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἀσυχίσις μένει ἀποκρούειντος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἐληθῶς φιλελευθέρου ἄνδρος.

Η ἀξία τοῦ Λεβέντη ἀνεγνωρίσθη ἐπὶ τέλους καὶ ὑπὸ τῶν ζηλοτύπων ἀρχηγῶν τῆς Ἐταιρίας, οἵτινες ἀπεφάσισαν νὰ μυήσωσιν αὐτὸν εἰς τὸ μέγα τῆς Ἐταιρίας μυστήριον. Οτε δὲ ὁ Παναγιώτης Ἀναγνωστόπουλος μετέβη εἰς τὸ Βουκούριστιον παρέλασε τὸν Λεβέντην ὡς μάλος πᾶς ἀρχῆς.

Ολίγας μετὰ τούτο παρῆλθον ἡμέραι καὶ νέα προσέφερε ποσά (δια περίπου χιλιάδας τάλληρων) διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐταιρίας· ἀλλ' ἡ θυσία αὗτη δὲν ἦτον ἡ τελευταῖς, ὡς δὲν ἦτον οὔδε πρώτη. Οἱ ἀνὴρ οὕτως δὲν ἐπαύει δαπανῶν ἐν ὅσῳ εἶχε τι νὰ δαπανήσῃ. Οἱ ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Γερμανίας καὶ ἀλλαχοῦ σπουδασταὶ τοὺς ὑποίους ἐξ ἴδιων

συνετήρει· οἱ πολυπληθεῖς πένητες πρὸς τοὺς δποίους οὐδέποτε ἐδείχθη φειδωλὸς· αἱ ἀτομικαὶ τῶν συνεταίρων αἰτήσεις πρὸς τὰς δποίας ποτὲ δὲν ἔκώφευεν· ὅσα τῇ Ἐταιρίᾳ τοσάκις προσέφερε μεγάλα ποσά· ὅσα πρὸς ἀγορὰν βιβλίων καὶ συνδρομᾶς σχολείων ἐδαπάνησε· τόσαι τέλος καὶ τόσαι χρηματικαὶ θυσίαι δὲν εἶναι εὔκολον νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς ἓνα μόνον ἀριθμὸν.

Ἄλλὰ καὶ αἱ ὑπηρεσίαι ὅσας τῇ πατρίδι προσέφερεν, εὐφυῶς ἐκμεταλευόμενος ὑπὲρ τῆς Ἐταιρίας τὴν ἐπιζήσον τὴν δποίαν ἔχορήγει αὐτῷ ἡ ἐπιζήλος θέσις θν κατεῖχεν ἐν τῇ Ἀρωσικῇ ὑπηρεσίᾳ, δύσκολον εἶναι νὰ ἐκτιμηθῶσιν. Ὅποιαι θὰ ἦσαν αἱ συνέπειαι τῶν μετὰ τοῦ ὑπόπτου Ἀναγνωστοπούλου καὶ τῶν ἐν Μολδαύᾳ οὐχὶ ἀσήμων ἐταίρων διαπληκτισμῶν, ἀν μὴ ὁ Λεβέντης κατεσίγαζε τὴν ἐκ τούτου ἀπειλήσασαν νὰ συντρίψῃ τὴν Ἐταιρίαν τρικυμίαν;

Ποία θὰ ἦτο ἡ τύχη τοῦ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σίεκου ἀποθανατισθέντος Ὁλυμπίου, ἀν ἡ παρέμβασις τοῦ Λεβέντη, δὲν ἔργαζεν αὐτὸν ἐκ τῆς καταδιώξεως τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Καρατζᾶ;

Τί θὰ ἐγίνετο ὁ ἐπίστης ἥρωϊκῶς τελευτήσας εἰς Μανιάκι ἀρχιμανδρίτης Δικαῖος, (δ Παππαφλέσας) καὶ τὰ δπεῖκα μετ' αὐτοῦ ἔφερεν ἔγγραφα τῆς Ἐταιρίας, ὅτε συνελήφθη καὶ ἐκρυτίθη περιωρισμένος ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Σούτσου, ἐάν μὴ ἐσπειδεῖν ὁ Λεβέντης καὶ τὴν δποίαν δ ἡγεμ.ῶν διεννοεῖτο νὰ διατάξῃ σωματικὴν ἐπὶ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου ἔρευναν νὰ προλάβῃ, καὶ τὴν ἀπόλυτιν τούτου νὰ ἐπιτύχῃ;

Πληροφορηθεῖσα ἐν τούτοις τὰ περὶ τοῦ Λεβέντη ἡ Ἀρωσική κυβέρνησις, ἐψυχράνθη ὡς ἡν ἐπόμενον ἀγνοοῦμεν δὲ ἀν-

χιερέως, τῆς πόλεως ταύτης, προσκληθέντος παρὰ τοῦ Πατριάρχου εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἐπί δύο ἔτη διαμείνας ἐν Θεσσαλονίκῃ δὲν ἀθέλησε να γνωρίσῃ τὸ οὐτεὶς ἀνάπονος διότι καὶ ἐν τοῖς σχολείοις καὶ ἐν ταῖς συνεναστροφαῖς, καὶ ἐν πάσῃ ἔστω καὶ ἐξ ὀλίγων συναρροΐσει, ἐκήρυξε τολμηρῶς καὶ ἀρρένως τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐμόγθει δπως μορφώτη δικνοίκης, δπως ἡλεκτρίση καρδίας, ὑποσκάπτων οὐτω τὰς βάσεις, σαθρὰς ἄλλως τε, ἐφ' ὃν τὴν τυραννία στηρίζει τὸ μυστρὸν οἰκοδόμημά της, καὶ προπαρασκευάζων τὰ πνεύματα δπως ἀποδεχθῶσιν τὸ ὑπέρ ἐλευθερίας κήρυγμα, τοῦ μετά τινας ἐτη μέλλοντος λυτρωτοῦ· τῆς φιλικῆς δηλονότι ἐταιρίας.

Ἄλλὰ καὶ τὰς ἑαυτοῦ γνώσεις τοῦτας διὰ τῆς μελέτης, ἀντικείμενον τῆς ὁποίας ἦσαν αἱ γραφαὶ, τὰ διάφορα φιλοσοφικὰ συστήματα, καὶ τὰ μαθηματικά.

Μετὰ διετῆς ὡς εἶπομεν ἐν Θεσσαλονίκῃ διεμονήν, μεταξὺ τῷ 1809, τῇ προσκλήσει πολλῶν ἐκ τῶν ἐν Σμύρνῃ στημανόντων, εἰς τὴν πόλιν ταύτην, συνέστησε καὶ διωργάνωσε μετὰ τοῦ Κοῦμα σχολὴν ἐπικληθεῖσαν «φιλολογικὸν γυμνάσιον», ἐν τῷ ὅποιώ ἐδίδασκεν εὐδοκίμως τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν, καὶ τὰ ιερὰ μαθήματα.

Τοσαύτην δὲ ὑπόληψιν ἐνεκτίσατο τὸ καθίδρυμα τοῦτο, διὸ τῶν δύο τούτων σοφῶν ἀνδρῶν κοσμούμενον, ὡς καὶ τοῦ Στεφάνου Οἰκονόμου, αὐταδέλφου τοῦ βιογραφουμένου, ἐπεις προετέθη ὀλίγον βραδύτερην ὡς καθηγητὴς τῆς ἴστρικῆς καὶ τῶν φυτῶν ἐπιστημῶν, ώστε ἀνεγνωρίσθη τὸ δημόσιον καθίδρυμα μετὰ δύο ἐτη ἥπο τῆς συστάσεως του.

Ο φίλος οὗτος, ἢ ἀσθέτικα αὕτη τῶν μικρῶν ψυχῶν,

ἡνάγκασε τὸν κλεινὸν ἴδρυτὴν τῆς τόσον ὡραίους καρποὺς ἐν βραχὶ παραγαγούσῃ σχολῆς ταύτης, ν' ἀπέλθῃ εἰς Μιτυλήνην, ἐκεῖθεν δὲ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν «ώς καθολικὸς ἱεροκήρυξ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καὶ πασῶν τῶν δρθιδόξων τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους ἐκκλησιῶν».

Περιττὸν νὰ εἴπωμεν, ἂν καὶ πῶς, ἐξεπλήρουν τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ ταῦτα καθίκοντα ὁ Μέγας Οἰκονόμος.

Ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Τουρκικοῦ κράτους διατρίβων ἐμυσταγωγήθη καὶ εἰς τὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς 'Εταιρίας' νέαν δλως ῥώμην προσέλαβον ἔκτοτε οἱ ἀπ' ἄμβωνος λόγοι τοῦ θείου ῥήτορος καὶ πῦρ ἀσύνηθες ἐφλόγιζε τοὺς ἀχροωμένους αὐτόν.

'Δλλ' δτε ἄμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις καὶ ἐν Πελοποννήσῳ ἐπαναστάσεως ἥρχισεν ὁ δολοφόνος Ἰσλαμισμὸς νὰ κατακρεουργῇ, ἀθώους, ἀόπλους, γέροντας καὶ γυναῖκας, ὁ Οἰκονόμος ἐδραπέτευσεν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐζήτησε τὸ μὲν πρῶτον ἀσυλον εἰς τι πλοῖον, εἶτα δὲ ἐσώθη δι' αὐτοῦ εἰς Ὁδυσσόν.

Ἐν τῇ πόλει δὲ ταύτῃ τῷ ἐδόθη ἀφορμὴ, δτε μετ' ὀλίγον ἀφίχθη ἐκεῖ τὸ λείψανον τεῦ μεγαλομάρτυρος Πατριάρχου Γρηγορίου, ἐκρωνῶν τὸν ἐπιτάφιον, νὰ ῥίψῃ τοὺς φοβεροὺς τῆς ἀπαραμίλου ῥητορικῆς δεινότητος του κεραυνοὺς κατὰ τοῦ αἰμοσταγοῦς θρόνου τῶν Σουλτάνων καὶ ἐκτριγωδήσῃ μετὰ πάθους πολλοῦ, καὶ ὑψους ἀθανάτου τὰς συμφορὰς τοῦ κατακλιζομένου Ἐλληνισμοῦ.

'Υπερεπληρώθη τιμῶν κατὰ τὴν ἐν 'Ρωσσίᾳ διατρίβήν του· διότι καὶ σύνεδρος ἐξελέχθη παμψηρεὶ ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς ἐν Πετρούπολει ἐκκλησιαστικῆς ἀκαδημίας, καὶ συ-

νεταῖρος ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς γενικῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας, μᾶλις δὲ ἀντεπιστέλλον τῆς; ἐν Βερολίνῳ· καὶ παράσημα πολλὰ καὶ πολύτιμα ἐδέχθη (!) ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας, καὶ τοῦ φιλομούρου βασιλέως τῆς Πρωσίας· πρός δε καὶ ισόβιον σύνταξιν ὑπὸ τοῦ πρώτου δστις ἐπιθυμῶν νὰ καταδεχθῇ φιλετική τις συγγένεια ἐνυπάρχουσα μεταξὺ τῆς Σλαβωτικῆς καὶ τῆς Ελληνικῆς γλώσσης, εὗρεν ἐν τῷ Οἰκουμένῳ αἴσιον ἐκτελεστὴν τῆς ἐπιθυμίας του ταύτης.

Τῷντει φιλοπονήσας οὗτος, ἐξέδωκεν ἐπὶ τούτου τοῦ ἀντικειμένου ἔργον πολλοῦ λόγου αἴσιον, παρ' ἀπάντων τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης ἐπικροτηθέν.

Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ, λέγει ὁ Μιχαὴλ Σκινᾶς, ὅμοιάει ὁ Οἰκονόμος ως ἐκ τοῦ δέσμερκοῦς καὶ τοῦ εὐστόχου τῶν θεωρημάτων, περιοδευτὴ ἢ κατοπτευτὴ πρὸ μακρῶν γενεῶν αὐτόχρημα παραγενομένῳ εἰς τε τὴν περὶ τὰ ὑψηλὰ δροπέδια τῆς μεσομεράλου Ἀσίας συνοικίαν τοῦ Σλαβικοῦ καὶ Ελληνικοῦ, καὶ εἰς τὴν ἐκεῖθεν πανεθνῆ μετανάστευσιν καὶ μετανάστευσιν τῶν δύο ἱαπετείων ἔθνῶν πρὸς τὰ ἐσπεριώτερά μέρη ὁδευόντων· τοῦ μὲν Ελληνικοῦ (ἄλλο τότε φέροντος ὄνομα) πρὸς τὸν Πηνειόν, τὸν Σπερχειόν, τὸν Ἀχελῷον, τὸν Ἀλφίον καὶ τὸν Εὔρωταν, ὅθεν κατὰ πλάτος καὶ μῆκος πορρώτερον ἐξεχύθη· τοῦ δὲ Σλαβικοῦ, πρὸς τὸν Τάναιν καὶ Βόλγαν καὶ Βορυσθένην, ὅθεν ἐγένετο κύριον πολλῶν διαστάσεων· προϊόντων δὲ τῶν γρόνων, καὶ εἰς συνάντησιν ἥλθενεν τοῦ πάλαι συνοίκου καὶ συγγενῆ, καὶ τὸν ἐν Χερσούνι βασιλικὸν συνεώρτασε γάρον ἐπὶ τῶν θειαστηρίων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δισιώσεως, τῆς ἐν Χριστῷ Ορθόδοξου ἀγίας θησαυρίας.

Άλλ' αἱ τιμαὶ, τὰ πλούτη, ἡ δόξα, δὲν ἥδυναντο νὰ κρατῶσι μακράν τῆς φίλης· πατρίδος τὸν Οίκονόμον. Ἐπανῆλθε λοιπὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀπεκατέστη ἐν Ναυπλίῳ, εἶτα δὲ ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἔζησεν, ὑπὸ πάντων ἀγαπόμενος καὶ Θαυμαζόμενος, μέχρι τῆς ὁγδόνος Μαρτίου τοῦ 1857, ὅτε νοσήσας μετέβη γαλάνιος καὶ ίλαρὸς ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν.

Οἱ θησαυροὶ τῆς διανοίας αὐτοῦ τοὺς δποίους ἐγκατέλειψαν ήμιν εἶνε.

Ἡ Ρητορικὴ ἐκδοθεῖσα ἐν Βιέννη κατὰ τὸ 1814.

Ἡ μετὰ ἐν ἑτοῖς ἐν τῇ ἴδιᾳ πόλει ἐκδοθεῖσα Ἱερὰ Κατήχυσις.

Τὰ Γεωμετρικὰ ἐκδοθέντα ἐπίστης ἐν Βιέννη κατὰ τὸ 1817. Οἱ πληρᾶς καλλονῆς ἀπείρου, καὶ ρητορικῆς δεινότητος λόγοι τοὺς δποίους κατὰ καιροὺς ἀπήγγειλεν, δημοσιευθέντες ἐν Βερολίνῳ τὸ 1853.

Τὸ περὶ προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀριστούργημά του δεῖ οὖ. «κατερράπισε στιθαρῶς τὰς διακένους καὶ γελοίας ἀξιώσεις σοφῶν τινῶν ἀπογόνων πατέρων Βαρβάρων, σοφισθέντων μὲν ὑφ' Ἑλλήνων ποτὲ, ἀθετησάντων δὲ τοὺς διδασκάλους καὶ τολμώντων νομιθετεῖν ἔκφυλόν τινα καὶ μαρναστὸν τῆς Ἑλλάδος μούσειον ἀπαγγγελεῖν, ἄλλην παρ' ἣν παιδεῖς παρὰ πατέρων ἡμεῖς ἐκδεχόμενοι δι' αἰώνων ἀτμήτων ἡχοῦμενοι».

Τὸ ἐξ 800 περίπου εελίδων συγκείμενον πόνημα τοῦτο ἐδημοσιεύθη ἐν Πετρουπόλει, δαπάνῃ τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμάδων.

Ἐν Ἀθήναις δὲ ἐξεδωκε τὴν Τετράδιβλον, περὶ τῆς ἐρμη-

τε Ζαήνης καὶ Λόντος ἐπὶ κεφαλῆς δισχιλίων ἑπλοφόρων ἔκστρατεύσαντες κατὰ τῆς Γαστούνης, ἐσκόπουν ὅπως διὰ τῆς Βίας ἐπιβάλωσιν εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ πολιτικὴν τὴν δοπίαν ἀπεδοκίμαζε, καὶ τῆς δοπίας ἐκηρύχθη πολέμιος, ὡς θεωρῶν αὐτὴν ἐπιβλαβῆ πρὸς τὰ γενικὰ τῆς πατρίδος συμφέροντα.

Οὐθὲ δὲ μικρὸν μετὰ τοῦτο, τὰ ὑπὸ τὸν Γούρχην κυβερνητικὰ στρατεύματα ἐλεηλάτησαν καὶ κατέστρεψαν τὴν πατρικὴν περιουσίαν, ἥδυνατο νὰ μένῃ ὁ Χρύσανθος ἀπαθής· ἀλλ’ ἔδραξεν δργισμένος τὰ ὅπλα καὶ ἀντετάχθη κρατερῶς κατὰ τῶν Ρουμελιωτικῶν στρατευμάτων· τὰ ὅποια δὲν ἐμισθοδότει ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις δπως βανδαλίζωσιν.... Ἡναγκάσθη ὅμως νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, κλίνας δὲ τὸ οὔς καὶ εἰς τὴν φωνὴν τῆς φρονήσεως παρήτησε πᾶσαν ἀντίστασιν ἢν ἥδυνατο βεβαίως νὰ παρατείνῃ, καὶ παρέδωκεν ἔκυτὸν εἰς χεῖρας τῆς ὑπὸ τὸν Γεώργιον Κουντουριώτην τότε προεδρευομένης κυβερνήσεως, παρὰ τῆς δοπίας ἐπέκυρην εἰς γῆραν, ἔνθα ἐκρατήθη ἐπὶ τινας μῆνας περιωρισμένος.

Απολυθεὶς ἐκ τῆς νῆσου ταύτης μικρὸν πρὸ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ ἀποβάσεως τοῦ Ἰμβραχήμ, ἐνησχολήθη καὶ πάλιν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου Πατρῶν, ἀλλ’ ἀνευ δυστυχῶς οὐδενὸς ἀποτελέσματος, διέτι οἱ Τούρκοι πολλυπληθεῖς ὄντες καὶ ὑπὸ ἐμπείρων ἀρχηγῶν ὁδηγούμενοι, πολεμεφοδίων δὲ μὴ στερούμενοι καὶ εὑποροῦντες τροφῶν, συγγάς ἐποίουν ἐξόδους, τὰς δοπίας ἐξέτεινον καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς Γαστούνης, τῆς δοπίας τὰ μετά τῆς ἐπαργίας Πατρῶν γειτονεύοντα χωρία οὐχὶ ἀπαξ ἐλεηλάτηθησαν παρ’ αὐτῶν. Ἀλλ’ ὁ Χρύσανθος ἀμφισβητῶν αὐτοῖς εὐτόλμως τὴν λείαν καὶ συμπλεκόμενος λυσσωδῶς μετ’ αὐτῶν οὐχὶ ἀπαξ κατώρθωσε, σω-

Ζέμενος, ἐκ τοῦ πυρὸς αὐτῶν ὡς ἐκ Θαύματος, νὰ στρέψωσιν αὐτῷ οἱ ἔγχροι οὗτοι τὰ νῦντα καὶ νὰ τραπῶσι τὴν πρὸς τὰς Πάτρας ἀγουσαν δεκατισμένοι καὶ αἰματόφυροι. Τὴν 12 Ιουλίου, λέγει δὲ Τρικούπης, τετρακόσιῳ ἵππεις ἐπάτησαν αἴφνης τὰ Λεγένα. ὅπου ἐφόνευσαν καὶ ἡγυαλώτισαν πολλούς. ἐπιτεσόντιν δὲ διακοσίων Σουλιωτῶν ὑπὸ τὸν Κώσταν Μπότσαρην, καὶ διακοσίων ἐντοπίων ὑπὸ τὸν Χρύσανθον Σισίνην, ἀνεγώρησαν ἀπάγοντες τοὺς αἰγυμαλώτους τῶν.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου, φοβουμένη ἡ Κυβέρνησις μὴ καὶ ἡ στεγῶς ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ πολιορκοῦ μάνη ἀκρόπολις τῶν Αθηνῶν ὑποστῆ τὴν τύχην τῆς ἡρωϊκῆς πόλεως προτεκάλεσε καὶ τὸν Χρύσανθον νὰ τρέξῃ πρὸς βοήθειαν τῶν πολιορκούμενών. Οὗτος δὲ μεταβὰς εἰς τὴν Ανατολικὴν Ἑλλάδα, ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πρὸ τινος Διωρισθέντος Γενικοῦ ἀρχηγοῦ, Καρατσκάχη, τὰ πολεμικὰ τοῦ ὁποίου σχέδια ἐπεκρότει πάντοτε, καὶ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὁποίων οὐχὶ ἀπαξὲ ἐκινδύνευσεν.

Ἐπανελθὼν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγαλοφυροῦ στρατηγοῦ, καὶ τὴν ἐν Φαλήρῳ γνωστὴν συμφράν, ἐξ τῆς ἐσώθη ὡς ἐκ Θαύματος, εἰς νέους ἐρρίφθη ἀγῶνας, τοὺς δποίους φεῦ! δὲν ἐπέτεφε πλέον ἡ ἐπιτυχία· καὶ τὸ μὲν ἐν Γαστούνῃ Χλουμούτσιον (φρούριον) ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ὁποίου εἰς μάτην ἐκινδύνευσε ν' ἀπολέσῃ τὴν ζωὴν, περιπλήθε μετὰ κρατερῶν καὶ πολυχρόνιον ἀντίστασιν εἰς γεῖρας τοῦ Ἰθρακίου· δὲ προκατιστής τοῦ φρούριού τούτου, ὁ προσφιλὸς τοῦ Χρυσάνθου ἀδελφὸς, χάναγκασθεὶς νὰ παραδοθῇ εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νικητοῦ ἔμεινεν αἰγυμαλώτος παρ' αὐτῷ πρὸς τούτους δὲ ἤρξατο καὶ ἡ ὑποταγὴ Χο-

Γ. Βιβλίον τον από την περιφέρεια της Ελλάδος. 449

ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

νὰ κρατήσωσιν αὐτοὺς ἀποκεκλεισμένους ἐπὶ τοῦ ὅρους ἐ-
κείνου, ἡ φοβερὰ τῶν μάχαιρα τὰς διέρρηξε, δι’ ἀριόνου
ποτίσασα Τουρκικοῦ αἰματος τὰ ἐδάφη ἐκεῖνα. Ἐπειδὴν μετὰ
τοῦτο πτερωτοὶ πρὸς τὴν Σερβίαν.

Πολλαὶ δὲν παρῆλθον ἥμέραι ἀφ’ ὅτου οἱ περίφημοι οὐ-
τοὶ ἀρματωλοὶ ἐγκατέλειψαν μετὰ τῶν ὁπαδῶν αὐτῶν τὸ
ὑπερήφανον ὅρος, καὶ λαίλαψ τρομερὰ προσέβαλε τὸν ἐξα-
τὸν χιλιάδων συγκείμενον στρατὸν τοῦ Τοπάλ Πασσᾶ, ὑπὸ^{τοῦ}
τὴν μάχαιραν τοῦ ὄποιου ἀσπάζοντα ἔκειτο ἦδη ἡ δυστρ-
γῆς Σερβία.

Ἄμα πετάξαντες ἐκ τοῦ Ὀλύμπου οἱ ἀετοὶ ἐκεῖνοι εὔ-
ρεθησαν μετὰ μικρὸν εἰς τὴν Σερβίαν, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες
τὸν Γεωργάκην Ὀλύμπιον, ὅστις συνεννοθεὶς μετὰ τοῦ ὁ-
δηγοῦντος τοὺς Σέρβους εἰς τὴν πάλην, ἀτρομήτου Καρχ-
γεώργη καὶ σχεδιάσας μετ’ αὐτοῦ νυκτερινὴν ἐπίθεσιν, ὡρ-
μησεν ἄμα ἐσκύμανεν ἡ ὄρισθεῖσα ὥρα, μετὰ τῆς φάλαγγος
τῶν ἀθανάτων ἐκείνων ἀρματωλῶν, κατὰ τοῦ ἀναπαυομέ-
νου Τουρκικοῦ στρατοπέδου.

Τὸ αἰρογόδιον καὶ ἡ ὄρμὴ τῶν ἐπιτιθεμένων κατεπτόνταν
τοὺς ἀμερίμνως κοινωνένους Τούρκους, ἡ δὲ σφαγὴ καὶ ὁ
φόνος δὲν ἔπαυσαν ἡ δὲ οἱ Τούρκοι ἀποχωρίσαντες, ἐγκα-
τέλειψαν ἀπαν τοῦ πολέμου τὸ ὄλικὸν εἰς χεῖρας τῶν ἐ-
θρῶν τῶν. Καὶ ὁ γειτὼν τῶν Σέρβων Καρα-Γιώργης δὲν ἐ-
δείχθη κατώτερος τῶν Ελλήνων κατὰ τὴν ἀνδρείαν.

Συμπολεμῶν βεβαδύτερον ὁ Ὀλύμπιος μετὰ τῶν Ρώσων
τοὺς ἐγθρόνις τῆς πατρίδος του, τοσαύτην σύνεσιν καὶ στρα-
τιωτικὴν ἐμπειρίαν ἐπεδείξατο, ὡστὲ διωρέσθη παρὰ τοῦ
ἀύτοκητορος τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρου συνταγματάρχης

τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, καὶ ἀρχιστράτηγος τῶν Βλαχικῶν στρατευμάτων.

"Οτε δὲ τὸ δεύτερον ἐξερόχγη πόλεμος Ρωσοτουρκικὸς, ἦκι-
ώθη ἔνεκα τοῦ ἡρωϊσμοῦ αὐτοῦ, τοῦ παρασήμου τοῦ τάγματος
τῆς Ἀγίας Ἀννης, ὃς μαρτυρεῖ τὸ, ὃ φ' οὖ τοῦτο, ἐσυνο-
δεύθη ἐπόμενον δίπλωμα.

ΗΜΕΙΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΠΡΩΤΟΣ
ΥΜΠΕΡΑΤΟΡ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡ
ΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΡΩΣΙΩΝ.

Τῷ Κ. Ἀλέξανδρῳ συνταγματάρχῃ Γεωργίῳ Ν. Ὄλυμπίῳ.
Πρὸς ἀμοιβὴν τῆς ἐνζήλου ὑπηρεσίας ὑμῶν καὶ τῆς δια-
χέσεως, ἐπιδειχθείστης ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ 1811 κατὰ τῶν
Τούρκων καὶ ἴδιας ἐν τῇ μάχῃ τῆς ἐννάτης 86ρίου εἰς τὴν
θεᾶταν δύνην τοῦ Δουνάβεως περὶ τὸ Βιδίνι, διοικητής εὑ-
ρισκόμενοι μεταξὺ τῶν ἐθελοντῶν, πρῶτος ἐρρίφθητε εἰς τὸ
ἐχθρικὸν ἵππον καὶ ἐδηλώσατε τὴν σπανίαν ἀνδρείαν, τὸ
θάρρος καὶ τὸν ζῆλον, πανευμενέστατα ἀνηγορεύσαμεν ὑμᾶς
τῇ 12 Ἰανουαρίου 1812 ἱππότην τοῦ τάγματος τῆς Ἀγίας
Ἀννης τετάρτης τάξεως, τὸ δίπλωμα τοῦτο εἰς ἀπόδειξιν
ἐνετείλαμεν ἡμεῖς ὑπογράψαι· τῇ σφραγίδι δὲ τοῦ τάγμα-
τος ἐπικυρῶσαι καὶ τὰ σημεῖα τοῦ τάγματος ἀποστεῖλαι.

Τῇ 9 Φεβρουαρίου 1817.

Ἐξεδόθη εἰς τὸ γραφεῖον τῶν Ρωσικῶν Αὐτοκρατορ-
κῶν ταγμάτων.

Ἐν Πετρουπόλει 31 Ἰανουαρίου 1818.

Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Καγγελαρίου ὁ μυστικὸς ἐν ἐνεργείᾳ
σύμβουλος ἀ. τάξεως.

Μυθεῖς ἐκ τῶν πρώτων ἐ Γεωργάκης τὰ τῆς Φιλικῆς

Ἐταιρίας μυστήρια, ἡργάσθη μετὰ πολλῆς ζέσεως ὑπὲρ αὐτῆς κατηχήσας καὶ συμπαραλαβὼν ἐν αὐτῇ, μεταξὺ πολλῶν ἀλλων διακεκριμένων ἀνδρῶν καὶ τὸν Θεόδωρον Βλαδιμηρέσκον, ἄνδρα ἐπιφύτης καὶ ὑπολήψεως καὶ περὶ τὰ στρατιωτικὰ λίαν ἔμπειρον.

Ἄλλὴ καὶ μετὰ τοῦ Γεωργίου λεθάντη συνηργάσθη, ὅπως, ἥπερ τῇ ἐξεγέρσει τῆς Ἑλλάδος, κατορθωθῇ νὰ δράξῃ συγχρένως καὶ ἡ Σερβία τὰ ὅπλα κατὰ τῆς Τουρκίας, πρὸς τοῦτο δὲ ἦλθεν εἰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Καραγεώργη, ὁ στις δυστυχῶς ἀμφι μεταβάς εἰς τὴν Σερβίαν ἐθοιοργονίθη.

Τοῦτο ὅμως δὲν ἀπεθάρρυνε τὸν Ὀλύμπιον, ὃστις τὴν ἐπιτυχίαν, τοῦ ἀληθῶς σωτηρίου, διὰ τὸν ἀρξάμενον ἀγῶνα, σχεδίου του ἐπιδιώκων, συνῆψε σχέσεις μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σερβίας Μιλόσχη, διὰ δὲ τοῦ Γεωργίου Εὐαγγελίδη τὸν ὅποιον ἀπέστειλε παρ' αὐτῷ προσεπάθησεν ὅπως τὸν πείσῃ νὰ κηρυχθῇ κατὰ τῆς Τουρκίας.

Μέχρι ποίου δὲ σημείου προέβησαν αἱ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τούτων συννενοήσεις, αἵτινες βεβαίως θὰ κατέληγον εἰς ἐντελῆ ὄμοιωνίαν, ἀν μὴ, ἡ ταχύτερον τοῦ δροσθέντος γέρου ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις, ἀρχήρει τὸν ἀπαντούμενον πρὸς ώρίμαντιν αὐτῆς χρόνον, υπέτυχε ἡ ἐξῆς ἐπιστολὴ τοῦ Μιλόσχη.

“Πρὸς τὸν ἀγαπητὸν μοὶ φίλον Γεώργιον Ὀλύμπιον —

“Τὰ ὅσα μοὶ ωμίλησεν ὁ Γεώργιος Εὐαγγελίδης περὶ τῆς γνωστῆς ὑποθέσεως διὰ τὴν αὐθισγείαν σας, ὅταν ἀποφασίσοντε καὶ κάμετε ἐκεῖνο, ἐγὼ εἶμαι σύμφωνος εἰς κάθε τι. Τοῦτο νὰ τὸ ἔξεμέρετε βεβαίως, διτὶ εἰς κάθε χρείαν οἷλως σᾶς εὔρεθαι, καὶ ἔσεσθε ἀμέριμνος. Τὴν φαμίλικη σας ἐν θε-

λέσπετε νὰ τὴν στείλετε εἰς ἐμένα, σᾶς βεβαιῶ, δτὶ θέλει
ἔχει τὴν κάθε ἡσυχίαν της, ώς καὶ τὸ ίδιον μου ὀσπέτιον.
Σᾶς ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς καὶ μένω.

Ο φίλος σας

ΜΙΔΟΣΧΗΣ ΟΜΠΡΕΟΒΟΙΚ

Ἐπιτηρητής καὶ ἀρχιστράτηγος Σερβίας.

Τοιαῦται καὶ ἄλλαι αἱ πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάτεως ἔργασικι τοῦ Γεωργάκη ώς μέλους τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας.

Ἄλλ' ἔπειτε ν' ἀνοιχθῇ ἡ ὑπὲρ πατρίδος πάλη δπῶς ἀποστράψῃ ἐν αὐτῇ ὁ ἀληθῶς μέγας ἐν τῷ πατριωτισμῷ καὶ τῷ ἡρωϊσμῷ αὐτοῦ ἀνὴρ οὗτος. «Μὲν ἀκραν εὐχαρίστησιν καὶ σέβας—ἴγραφε πρὸς τὸν Υψηλάντην ἐκ Βουκουρεστίου τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1820, ὅτε οὗτος ώς ἀρχηγὸς τῆς Ἐταιρίας διώρισεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῶν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις δυνάμεων—ήκουσα καὶ ἐδέχθην τὰ ὅσα οἱ κύριοι Ξάνθος καὶ Περόπειρός μοὶ διηληταν. συμφώνως ἐκ μέρους τῆς ἐκλαυπρότητός σας. Τώρα δὲν μένει ἄλλο νὰ Σᾶς εἰπῶ, παρὰ νὰ Σᾶς βεβαιώσω καὶ ἐγγράφως τὴν γνώμην μου, ὅτι δπόταν κριθῇ ἀριστος ὁ καὶρός νὰ μῆς διοθῇ ἡ ἀσφαλιστική σας προσταγή, ὑπόσχομαι νὰ τὴν ἐξαλούθησω μὲ τὴν ὑστερινὴν φανίδα τοῦ αἰγατός μου, χωρὶς ποτὲ νὰ μὲ δειλιάσῃ καμιά ἀνθρώπινος περίστασις». Συικρόν παρῆλθε χρονικὸν διάστημα ἀφ' ὅτου ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγγράφη μέγρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐν ταῖς ἡγεμονίαις ἐπαναστάσεως, καὶ ἀπεδείγθη ἐν ἔργοις ὅτι ὁ Γεωργάκης γράφων ταύτην τότε, ἐδύθιζε τὸν κάλαμον ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ καρδίᾳ.

Δμητρίου Καζανός εἰς Δακίᾳ προεῖδεν ὁ ἐμπει-

ρος οὗτος πολεμηστής, τὸ ἀδοξῶν αὐτῆς τέρμα. Ἐπιζητῶν δὲ, δι' ἑαυτὸν τούλαχιστον, τελευτὴν ἐνδοξον, καὶ ἀηδιάσας ζωὴν θὶν διηῆγεν ἐν τῷ μέσῳ ἀνάνδρων, προδοτῶν, καὶ κενοδόξων, ἥγανάκτει καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ πυρὸς τὸ ὅποιον ἐφαίνετο εὐλαβούμενον τὸν ἡρωῖτρον του. "Οτε ἔμαθε τὸν κίνδυνον τὸν ὅποιον διέτρεχον οἱ ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν ἐν Δραγατσανίᾳ ἐστρατοπεδευμένων Τούρκων, τοὺς δόποίους ὡδήγησεν ἐκεῖ παρὰ τὴν ρητὴν διαταγὴν αὐτοῦ δ ἀνδρῶς καὶ κενοδόξις Καραβίας, ὥρμητε φιθερὸς ἐν μέσῳ τῶν ὑπὸ ἔξαπλασίας δυνάμεως κατακοπομένων ιερολοχιτῶν, καὶ ἔσωσε τὴν σημαίν τοῦ δυτῶς ἱεροῦ τούτου λοχου, καὶ δχι ὀλίγονος τῶν γενερῶν τούτων μαχητῶν ἐκ τῆς σφαγῆς ἔδειξε τότε πρὸς τὸν φιλόζωον ἐκεῖνον συρρετόν, ὑπὸ τοῦ ὅποιου περιεστύχετο ἡ σημαία τῆς ἐπαναγάσσεως, ὅτι ὁ μόνος πόθος αὐτοῦ, πόθος ἀληθῶς ὑψηλὸς, θῆτο νὰ ἀποθάνῃ μαχόμενος ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας.

"Ολίγιστος δὲ παρῆλθε γρένος ἀπὸ τῆς ἐν Δραγατσανίᾳ πανολεθρίας, καὶ ἡ πατρὶς ἔσχε τὴν ἐπιτυχίαν νὰ ἔδη τὸ ἐνδοξῶν τέκνον της θυῆσκον κατὰ τρόπον προτοτύπως ἡρωῖκὸν, ὡς ἀμέσως θέλομεν !δεῖ.

Συμπτώστεις ἀτυχεῖς, δειλία καὶ προδοσίαι, ἀπειρά, ἔλλειψις μέσων καὶ πειθαρχίας, κακὰ τόσα, ἐξ ὧν τόσαι πέπται καὶ καταστροφαί, ἥναγκασαν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐπαναστάσεως, Ἀλέξανδρον. Τψηλάντην νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς ἡγεμονίας. Ἐνῷ δὲ ὁ ὑπ' αὐτὸν στρατὸς προδοθεὶς, δειλιάσας, ἀποδεχατισθεὶς ὑπὸ τῶν μαχῶν καὶ τῶν ἀσθενειῶν, λυσσωδῶς δὲ ὑπὸ τῶν νικητῶν Τούρκων καταδιωκόμενος καὶ στερούμενος τῶν ἀπολύτως διὰ τὴν ζωὴν ἀναγκαίων,

διελύετο, καὶ ἔκαστος ἔγκειται ἀπολον καὶ κρύπτας· ἐνωπίος
ὁ Ὀλύμπιος μετὰ τοῦ ἀχωρίστου φίλου του Φαρμάκη ἐν τῇ
Ἀρκεσίᾳ, καὶ ἔκειθεν ἐπὶ φορέου χομιζόμενος (λύπαι καὶ τα-
λαιπωρίαι κατέβαλον σωματικῶς τὸν ἄλλως τε οὐχὶ εὑ-
ρωστον Γεωργάκην) μετέβη ἐν ἀρχῇ τοῦ Σεπτεμβρίου εἰς
τὸ μοναστήριον τοῦ Σιέκου, παρὰ τὰ δρυα τῆς Μολδαύας
κείμενον, κατέλαβεν αὐτὸ μετὰ τῶν ὀλίγων ὅπαδῶν του
—δὲν εἶχε πλείονας τῶν τριακοσίων πεντάκοντα—καὶ πε-
ριέμενεν ἔκει τοὺς πολυκαθίθημους ἐγχρυσὸς ἵνα δεῖξῃ αὐτοῖς
νέον εἶδος Ἑλληνικῆς τελευτῆς.

Δεκακισχίλιοι Ὀθωμανοὶ περιεκύκλωσαν μετά τινα ἡμέρας
τὴν μονὴν. Ἡ δὲ πάλη προειμυνήτεο φοβερά. «Ἄδελφοι—
λέγει εἰς τοὺς ὅπαδούς του, ὁ ἀθάνατος Ὀλύμπιος τότε ὅπως
προετοιμάσσει αὐτοὺς εἰς περιφρύνησιν καὶ τοῦ θαιάτου καὶ
τῆς ζωῆς· κατὰ τὴν κοίτην ταύτην ἔραν, μόνον ἔνδεξον
θάνατον πρέπει νὰ εὐχώμεθα· δὲν πιστεύω δὲ ὅτι θὰ εὑρ-
θῇ ἐξ ἡμῶν δειλός τις ὅστις θὰ λυπηθῇ τὴν ζωὴν του· ἀς
λάβωμεν ὡς παράδειγμα τοὺς ἀληθεῖς ἔκεινους ἀδελφούς
μας Ἑλληνας τοὺς ἐν Δραγατσανίῳ καὶ Σκουλένι πισόντας,
τῶν ὅποιων τὸ αἷμα ζητεῖ ἐκδίκησιν· ἐὰν ἀποθάνωσεν κα-
θὼς ἔκεινοι, θὰ ἔλθῃ κατὰ πάσαν πιθανότητα μία ἡμέρα
κατὰ τὴν ὅποιαν, ἡ πατρὶς θέλει συλλέξῃ τὰ ὅστα μας καὶ
μεταφέρει αὐτὰ ὅπως ἐνταφιάσῃ εἰς τὴν κλασικὴν γῆν τῶν
προγόνων μας».

Προσβολὴ κατὰ τῆς μονῆς ἐκ μέρους τῶν Τούρκων ἔρ-
ξατο ἀμέσως σφοδρά· ἔφοδοι ἐπὶ ἔφοδων ἀντεκρούοντο πάν-
τοτε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες καὶ τὰς περὶ παραδόσεως
ἴπανειλημένας προτάσσεις τῶν Τούρκων ἀπέξικτεν μετὰ πε-

φιρρονήσεως. Δεκαπέντε περίπου ἡμέρας καὶ νύκτας ἔζηκο-
λούθει ἡ τιτανούμχια αὔτη, διῆλθον δὲ ταύτας οἱ "Βλλη-
νες ἐν μέσῳ τῶν φλογῶν, τοῦ καπνοῦ, τῶν αἰμάτων καὶ τοῦ
ἀδιακόπου πυροβολισμοῦ, τῶν πάντων στερούμενοι.

'Αλλ' ἡ παντελὴς ἐλλειψίς τροφῶν καὶ ἡ σπάνις πολεμοφρ-
δίων, ἡνάγκασαν τὸν συμπολεμιστὴν τοῦ Ὀλυμπίου Φχριμά-
κην, υὰ κλίνῃ τὸ οὖς πρὸς τὰς εὐαρέστους ἀληθίας πρωτάσσεις
τῶν Τούρκων, ὅπως σώτη, ὃς ἐνόμιζεν, ἐκ θεῖκίου θανάτου
ἄγδρας χρονικεύσοντας ἐν τῷ μέλλοντι. Κλείσας δὲ συνθή-
κην μετὰ τῶν δολίων ἐγκρίων, ὑπὸ δρούς ἐντίμους, ὑπὲρ τῆς
ἀκριβοῦς ἐκπληρώσεως τῶν δποίων ἐγγυήθη ἐν δόμοις τῆς
Κυθερονήσεως τοῦ, ἀτιμός τις τῆς Αὔστριας ὑπάλληλος, Οὐ-
δρίσκης καλούμενος, καὶ κατὰ τοὺς ὄποίους ἐπετρέπετο τῷ
Φχριμάκη μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, υὰ ἔξελθη ἐνοπλος, καὶ ἀ-
πέλθη ἐλεύθερος καὶ ἀνενόγλυπτος ἐκ τῆς Μολδοβλαχίας πα-
ρέδωσεν τῇ 33 Σεπτέμβριον ἔχυτὸν μετὰ ἐκκτὸν εἰκοσιν ἀλ-
λῶν πολεμιστῶν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, οἵτινες ὅπως τιμῆ-
σισται ἐπαξίως τὴν, ἐν δόμοισι τῆς Αὔστριας δοθεῖσαν ἐγγύη-
σιν, τοὺς μὲν στρατιώτας κατέσραξαν ἀμέσως, τοὺς δὲ ἀ-
ξιωματικοὺς, ἀποστείλαντες εἰς Σιλιστρίαν, κατεκρεούργη-
σαν ἔκει, τὸν δὲ εὐπατητὸν Φχριμάκην ἀπήγαγον σιδηροδέ-
μιον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνθα δέλπισθεις ἐρρίφη
πρὸς θέαν εἰς τὰς ἁδοὺς τοῦ Γαλατᾶ.

'Αλλ' ἀφῶμεν τὸν ὑπὸ τοῦ "Ἄρεως χειροχροτηθέντα πολ-
λάκις ὑπερτίφανον ἀλλοτε πολεμιστὴν, κινοῦντα, ἐν τῇ μεγα-
λειτέρᾳ συνεισάγει τῆς Τουρκικῆς πρωτευούσης, τὸν οἰκτον, τὴν
ἀγανάκτησιν καὶ τὴν φρίκην τῶν θεωρένων, καὶ ἀς ἐπανέλ-
θωμέν εἰς τὸν ἀθάνατον Ὀλύμπιον ὅστις ἀποφασίσας ἐκ τῆς

μονῆς τοῦ Σιέκου νὰ μεταβῇ εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἐδώκε καὶ τελευταῖον φοίβερὸν μάθημα εἰς τοὺς τυράννους τοῦ γένους τοῦ.

Εὑρίσκετο κεκλιτιμένος ἐν τῷ κωδικονοστατίῳ τοῦ ναοῦ ὅπου εἶχεν ἀναβιβάσει καὶ στην τῷ ἀπέμειν πυρίτιδα μετὰ ἔνδειξη ἄλλων, ἀφιερωθέντων μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἐνδοξότερον τῶν Θευτῶν ἡρώων, ὅτε τὰ πλήθη τῶν βαρβάρων μετὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Φαρμάκη, εἰπόρμπεσαν ἐν τῷ μοναστηρίῳ. Πρὸν δὲ ἐπιτεθῆσαι κατὰ τοῦ κωδικονοστατίου, ἐπρήτεινον τῷ Γεωργάκῃ νὰ παραδοθῇ ὑπὸ ὅρους ἐπωρετεῖς. Οὗτος δῆμος μὴ καταδεγχθεὶς οὐδὲ καὶ νὰ περιφρονήσῃ τὰς προτάσεις αὐτῶν, διότι οὐδὲ τῆς περιφρονήσεως τοιούτου ἡρώου ἡξίζειν καὶ αὐται καὶ οἱ προσάλλοντες αὐτὰς βάρβαροι, ἡτοι μάζετο νὰ δόσῃ ἀπάντησιν φοίβεράν, ἥτις ἐμελλε ν' ἀντηγήσῃ ἰσχυροῖς εἰς τὰ τετραπέσατα τῆς Ἀγατολῆς καὶ νὰ συγχινήσῃ καὶ κλονίσῃ ἰσχυρότερον σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμόν.

Ἡ μανία τῶν ἀργυρῶν Τούρκων, μετὰ τὴν εὗτας ἀπόρρηψιν τῶν περὶ παραδόσεως ἐπωρετῶν πρωτάσεών των, δὲν εἶχε πλέον ὅρια. Αἰσχυνόμενοι διέτι ΕΝΔΕΚΑ μόνον ἄνδρες κατέβριψαν τὸν ἀπαγολῶσι τὰς φάλαγγάς των καὶ κρατῶσιν αὐτὰς ἀκινήτους. ἐπὶ τοσοῦτον, ὥρμησαν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἐλπίζοντες νὰ συλλάβωσιν (οἱ μωροί) ζῶντα τὸν Γεωργάκην. Πολλοὶ ἀναβαίνονται ἢδη τὸ κωδικονοστάτιον καὶ ἀπειροὶ συνωθοῦνται περὶ αὐτὸ δάλλαλαζοντες.

Τοιχύτην δῆμος καὶ ὁ Ὀλύμπιος ἐπεζήτει δῆμος τελευτῆς περίστασιν. Ν' ἀποθάνει «γιὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν πατερίδα» ὡς πρὸ χρόνων ὥρκίσθη ἐν τῇ ἑταῖρίᾳ ταρταρώνων, διότι τὸ δυνατὸν περισσοτέρους ἔχθρους, ἥτο τὸ δινειρόν του. Ηλίαρης

ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΣ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΩΤΗΣ

469

"Διγνωστον πότε, ποῦ καὶ ὑπὸ ποίων ἐγνωθῆ δ' Ἀθανάσιος Καρπενησιώτης.

"Ἔτο δὲ λοιποῖς ὅπως πορίζηται διὰ τοῦ ἐπαγγέλματος του τὰ μέσα τοῦ ζῆν, διήρχετο διαφόρους πόλεις τῆς Τουρκίας, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀπεκατεστάθη εἰς Ἰάσιον, ἐνθα ἐπὶ τινας χρόνον ἔζησκε τὴν τέχνην του ταύτην τὴν δποίαν κατόπιν, ἐγκατέλειψεν δπως γένηται ἐνοικιαστής κτημάτων.

"Εμυήθη καὶ οὗτος τὸ μυστήριον τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας καὶ ἐδείχθη ἄξιος αὐτῆς, πολλοὺς ἄλλους δμοίους αὐτῷ κατηγίσας.

"Αμα δὲ ἥρξατο ἐν Δακίᾳ ἡ μέλλουσα τόσον ἀθλίως νὰ καταλήξῃ πάλι, δ' Ὅψηλάντης παρέλαβε μετ' αὐτοῦ τὸν Ἀθανάσιον Καρπενησιώτην.

"Ηναγκάσθη ὅμιος νὰ χωρισθῇ τοῦ ἀξίου τούτου συντρόφου του, καὶ ν' ἀποστείλλῃ τοῦτον εἰς Γαλάτες ἐνθα ἐβασιλευεν ἡ ἀναρχία καὶ ἡ σύγχυσις. Ἡ θέσις τῶν πραγμάτων ἐν τῇ πόλει ταύτη ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἀπήτει τὴν παρουσίαν ἀνδρὸς νοινεχούς τολμηροῦ καὶ δραστηρίου, τοιοῦτος δ' ὁμολογούμενως ἦτον δ' Ἀθανάσιος Καρπενησιώτης, δοτις ὀλίγον μετὰ τὴν ἐκεῖ ἀφίξεν του, κατώρθωσε νὰ συλλέξῃ, διοργανώσῃ καὶ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς ἐν Γαλάτες ἀποτεθαρρυμένους ὀλίγους ἄνδρας, τὸ αἰσθημα τοῦ καθάκοντος καὶ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπας, καὶ οὕτω δχυρωθεὶς προχείρως μετὰ τούτων ἐπὶ τριῶν κατερβιπωμένων ὀχυρωμάτων, ἥδυνθη ν' ἀποχρούσῃ ἐπανειλημένως στρατὸν πολυάρθιμον.

“Πέσαν μία δράξ, μόλις διεκόσιοι, οἱ ἀποφασίσαντες μετὰ τοῦ Δευτοκάρδου τούτου ἀνδρὸς ν' ἀντισταθῶσιν” μετ' αὐτῶν ἦσαν ὁ ἀπεθανὼν ἐνταῦθα ἡρωῖκῶς Πελοποννήσιος Κοτῆρας, ὁ Ζαχύνθιος Σπῦρος Δαλόστρος, οἱ δύο ἀδελφοὶ Κεφαλληνες Ἡλίας καὶ Τρύφων Μαγκαλάρη, καὶ ἄλλοι τῶν ἀποίων τὰ διηγματα ἀπεθανάτισσεν οὐκ ἴστορία.

Τόσοις δὲ γοι ν' ἀποφασίσωσι νὰ πολεμήσωσι κατὰ τοσούτων στιφῶν, θὰ ἦσαν μωροὶ ἐὰν μὴ ἦσαν ἡρῷες.

“Ετο ή 7 Μαΐου ὅτε ἐπτακισχίλιοι Οθωμανοί, οἱ πλειστοὶ ἱππεῖς καὶ μετὰ πυροβόλου, ὥρμησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Μετὰ πάλην λυσιώδη ἀποσύρθέντες οἱ ἐν τοῖς δύο δικυρώμασιν λαβόντες θέσιν συνεκεντρώθησαν ἀπαντες εἰς τὸ τρίτον τὸ παρά τοῦ Καρπενισιώτου κατεχόμενον προσκληθέντες δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων νὰ παραδοθῶσιν, οὐδεμίαν ἀπάντησιν κατεδέχθησαν νὰ δώσωσιν; Η μᾶλλον ἀπήντησαν διὰ τοῦ πυρὸς τῶν πυρεβόλων αὔτῶν.

“Πρήξε τότε πάλη φοβερὰ ἐκατὸν πεντήκοντα μόλις, ἐντὸς μικροῦ διχυρώματος περικυλωμένοι ὑπὸ χιλιάδων μάχονται ἐπὶ δέκα τέσσαρας ὥρας καὶ μένουν δρθοί!!! Σὲν ἔκτοπίζονται!!!

Μαίνονται τότε καὶ δρυμῆτιν οἱ Τούρκοι ἐκ δευτέρου κατ' αὐτῶν, βέβαιοι ὅντες ὅτι θὰ τοὺς διεσκόρπισσον, ἀλλ' ἀποκρυπτήσαντες, δίπτονται ἐκ νέου κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὡς τυφλοί, ὡς δὲ οὐθὲλον νὰ κατατρέψουν τὸ σύμπαν μάτην ὅμως, πίστουν νεκροὶ δὲ εἰς ἐπὶ τοῦ ἄλλου. “Οτε δὲ ἡ νῦν ἐπήλθε καταθράψαντες τὸ ἐξ ἀνθρώπων ἔκεινο τεῦχος, ἐσώθησαν ξιρίροις ἐπὶ τίνος χέρτονήσου τοῦ Προύτου.

“Ο ἡρωϊσμὸς τοῦ Καρπενισιώτου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τῶν

δύνατο οὐδεμίαν ν' ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν. Ἡ τοι μάλιστος οὗτος νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῆς, ὅτε εἰδὲ λέμβον ἐν ἥ ἐπέβαινε· Ρωμαϊκὸς ἀξιωματικὸς ταχέως ἐπὶ τῶν ὑδάτων πετῶσαν καὶ διευθυνομένην πρὸς τὴν ὁκτήν.

Μετά τινας δὲ στιγμὰς παρθένας εἰς τὴν ζηρὰν δὲ ἐν τῇ λέμβῳ ἀξιωματικὸς, παρέστη ἐνώπιον τοῦ Ἀλῆ, ἀνευ δὲ περιφάσεων, ἀλλὰ καθαρῶς καὶ ἀποτόμως τῷ ἡπειρίῃ πόλεμον ἐκ μέρους τῆς Ρωσίας, ἀν μὴ παρητείτο τῆς προχρυστοποιήσεως τῶν κατὰ τῆς νήσου ὀλευθέρων σκοπῶν του. Βεβαιώσας δὲ αὐτὸν ὅτι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, στόλος Γωζικῶν, ἔτοιμον ἔχει ἥδη ν' ἀποβιβάσῃ κατ' αὐτοῦ στρατὸν πολυάριθμον, ἦνάγκατε τὸν τρομάξαντα Σατράπην νὰ κατασθέσῃ δι' ἄλλου ἄλλων λαὸν αἴματος, τὴν καταβιβράσανταν αὐτὸν φλόγα. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦτος ἥτο δὲ Βλαστόπουλος ὅσις διὰ τοῦ εὐφυοῦς τούτου στρατηγίκυτος ἔτισε λαὸν διάκληρον ἐκ τῆς σφραγῆς καὶ τῆς αἰγυμαλωτίας, καὶ ὅστις ἐπανελθὼν μικρὸν μετὰ τοῦτο εἰς Ρωσίαν, ἡμοίφθη γενναίως διὰ τὴν πρᾶξιν του ταύτην παρὰ τῆς Ρωσικῆς Κυβερνήσεως καὶ διὰ προβιβλούμον· ἐγένετο τότε ἀντισυνταγματάρχης.

Ἄλλοι ἐν Ρωσίᾳ δὲν παρέμεινεν ἢ μικρὸν, διέτε διαρρισθεῖς ἐ Κίμης Όρης τοποτηρητῆς τοῦ Αὐτοκράτορος κατὰ τὴν Ἐπτάγησον, παρέλαβε μεθ' ἑκυτοῦ τὸν Βλαστόπουλον ώς ὑποπιστήν του.

Ἄφοῦ δὲ ὑπηρέτησεν ώς τοιωῦτος ἐπί τινα χρόνον, διερχεθῇ κατόπιν, ἥτοι κατὰ τὸ ἔτος 1816, Γενικὸς πρόξενος τῆς Τωσίας ἐν Πελοποννήσῳ, ἐνθα κατηγήθεις βρεχότερον διὰ τοῦ ἀτυχοῦς Ἀριστείδου Παπᾶ, κατετάχθη δὲ μετριόφρων οὗτος ἐντρ, ως ἀπλοῦν μέλος εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐπιφύλακα, τοὺς

σκοπούς τῆς ὁποίας μετὰ σπανίας συνέσεως καὶ προθυμίας ὑπηρέτησε, πολλὰ προσενεγκῶν ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν αὐτῆς, καὶ πλεῖστα θυσιάσας ποσὰ ὄπως διατεθάσῃ τὰς περὶ προετοιμα-
ζομένης ἔξεγέρσεως ὑπονοίας τῶν Τούρκων τῶν ἐποίων ἐνεκά-
του τὰς περὶ δανείων ἀπευθυνομένας αὐτῷ αἰτήσεις
οὐδέποτε ἀπέρριπτεν.

"Οτε δὲ οἱ Τούρκοι ἤξεντο ἔξαγροι μενοι κατὰ τῶν Ἑλ-
λήνων, προσεπάθουν δὲ παντοιοτρόπως ὅπως δι' ἐναργεστέρωι
τεκμηρίων ἐνισχύσωσι τὰς ὄποιας εἶχον συλλάβει ὑπονοίας,
εκεποῦντες μετὰ τοῦτο νὰ προβῶσιν εἰς ἐκτάκτους κατὰ
τῶν χριστιανῶν βιαιότητας· ὁ Βλασσόπουλος, δοτις ὡς ἐκ
τῆς θέσεως του εὐχερέστερον παντὸς ἄλλου ἥδυνατο νὰ δολ-
ιδοκοπήσῃ τὰς διαθέσεις τῶν βαρβάρων, κατώρθωσε νὰ πολ-
λαπλασιάσῃ τότε τὰ πρὸς αὐτοὺς δάνοια ἀτινα τοῖς ἔχο-
ργοις ἀνευ ἐγγυήσεως καὶ ἐπὶ τῇ ἀπλῇ αἰτήσει των.

"Αλλ' ὁ μὲν Βλασσόπουλος ἐγνώριζεν ὅτι ταῦτα θυσιάζον-
ται ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Οἱ Τούρκοι δύνας πῶς ἥδυνατο νὰ
πιστεύσωσιν ὅτι οἱ "Ἑλλήνες προκήρυκαζον ἐπανάστασιν ἀφοῦ
οἱ προεξάρχοντες αὐτῶν πολλαπλασιάζουν τὰς μετὰ τούτων
δοσοληψίας των; .

Κατὰ τὴν ἡμέραν δύνας καθ' ἣν ἔξερράγη ἐν Πάτραις ἡ ἐπα-
νάστασις, ὡς λυσσῶντες ὥρμηταν οἱ ἔξαπατηθέντες Τούρκοι
μὲ γυμνὰς τὰς μαχαίρας κατὰ τῆς οἰκίας ἐν ἣ κατώκει ὁ
Βλασσόπουλος, διαρρήξαντες δὲ τὰς θύρας αὐτῆς καὶ ἀναβάν-
τες πτερωτοὶ τὰς βαθυίδης ἤξεντο καταπλημμυροῦντες τὰ
δωμάτια ἀναζητοῦντες αὐτὸν ὅπως τὸν κατακρεούργησωσιν.

"Αλλ' ὁ προνοητικὸς Βλασσόπουλος πολλὰς πρὸ τούτου ὥρας
εἶχεν ἐγκαταλείψει τὴν κατοικίαν αὐτοῦ καὶ καταρρύγει εἰς

νοήσαν εἰς τὸν Πανουργιῶν τὰς θύρας τῆς ἐν ἡ ἐμαραίνετο φυλακῆς.

Περὶ τὰ τέλη Ὁκτωβρίου ἐπανῆλθεν εἰς Ἀμφισσαν, ἀ- μέσως δὲ τότε τῷ παρεχωρήθη ἐκ δευτέρου τὸ ἀρματωλίκι τῆς ἐπαρχίας. Εὐτύχηται διότι ἡ μετά τινας μῆνας ἐκρα- γεῖσα ἐν Πελοποννήσῳ ἐπανάστασις, εὗρεν τὸν Πανουργιῶν ἐν καταστάσει πάνυ εὐχερίστῳ, ὃς ἔχοντα οὐ μόνον τὴν θέλησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἔξεγειρῃ τὴν Παρνα- σίδα.

Ἐν τῇ μονῇ τοῦ προφήτου Ἡλίου, πλησίον τῆς Ἀμφίσ- σης κειμένης, εὑρίσκετο ὁ Πανουργιῶν διε ἐπληροφορήθη τὴν ἔξεγερσιν τῆς Ἀχαΐας. Προσκαλέσας δὲ ἀμέσως τοὺς προῦ- χοντας καὶ προετώτας τῆς ἐπαρχίας, κατέδεξεν αὐτοῖς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ κινηθῶσιν ἄγεν ἀναβολῆς. Ἀνασκευά- σας δὲ ἐπιτυχῶς τὰ ὑπὲρ τῆς ἀναβολῆς τοῦ κινήματος ἐπι- γειρίματά τινων ἐξ αὐτῶν, καταπολεμήσας τοὺς δισταγ- μοὺς ἄλλων, ἀπαντας δὲ ἐνθαρρύνας, διὰ τῆς ἀπλῆς μὲν καὶ ἀπερίττου, ἀλλ’ ἐκ φλεγομένης καρδίας ἔξελθούσης δι- μιλίας αὐτοῦ, καὶ συνορχισθεὶς μετ’ αὐτῶν, ὑψώσε πρῶτος ἐν τῇ Ἀγατολικῇ Ἐλλάδι τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

Τρέχουσι τότε οἱ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Πανουργιῶν διε- τελοῦντες Μανίκας, Παπανδριᾶς, Γούρκς καὶ λοιποί, οἱ μὲν πρὸς τὰ Βραχογάρια, οἱ δὲ εἰς τὸν ἄγιον Γεώργιον, καὶ ἄλ- λοι ἀλλαχοῦ. ἔθερύνουσι τοὺς λχοὺς, ἔξορμῶσιν αὐτοὺς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, τοὺς ὑπλίζουσι καὶ τοὺς συγκεντροῦσι.

Συγενωθέντες δὲ ὅλοι ὑπὸ τῇ 26 Μαρτίου ἔξωθεν τῆς Ἀμφίσσης, φρυγάνων τῇ πρώτᾳ τῆς ἐπιούσιας ὑπὸ τὰς δια- ταγὰς τοῦ Πανουργιῶν κατὰ τῆς πόλεως ταύτης.

Μετὰ τετράωρου προσθιολὴν, λέγει ὁ Γερίνος, πανταχό-
θεν γενομένην ἐκυριεύθη ἡ πόλις· οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐξεράζει
τὸν Αλβανὸν τινῶν παραδίθέντων, ἐκλείσθησαν ἐν τῇ ἀκροπό-
λει. Αὕτη ἐστερεῖτο καὶ δεξαμενῶν καὶ πηγαίου ἡ φρεατίου
ὑδάτος. Ἄμα δὲ γενομένων τῶν Ἑλλήνων κυρίων τῆς ἔξω
πηγῆς, οὐδεὶς εἰς τοὺς Τούρκους ἔμενε πλέον ἀπαλλαγῆς
τρέπος. Τῇ 8 Ἀπριλίου ἐξώρμησαν ἀπελπιστικοὶ οὗτοι, ἵνα
καταλάβωσι τὴν θέσιν τοῦ ὄδατος· ἀπέτυχον δικια-
τριῶν φονευθέντων, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀρχηγὸς Χάῖτας. Τελευ-
ταῖον δὲ ὑπείκοντες ὑπὸ τὴν ἀκαταμάχητον ἀνάγκαν τῆς
δειψης, σὶ Βέγιδες καταβάντες εἰς τὸν Πανουργιῶν, ἤρωτοι
«Ποιὸς εἶται ὁ ἀφέτης σας γὰρ προσκυνήσωμεν; Νὲ, ἔγω
γατὸς ἀφέτης σας, καὶ ἐμέτρα θὰ προσκυνήσητε, ἀπεκρίθη
ὁ Πανουργιᾶς. Ἀγει δὲ λόγων περαιτέρω ἐξῆλθον ἀπαντες
τῆς Ἀκροπόλεως τῇ 10 Ἀπριλίου, παραδίσαντες προηγου-
μένως τὰ ἐπίλα. Η πολυορχία διέκρισε δεκατρεῖς ἡμέρας.

Μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Ἀμφίσσου ἐσπευ-
σαν ὁ Πανουργιᾶς· μετὰ πεντακοσίων ὅπλοφόρων ὡς ἐπί-
κουρος τοῦ Δυσθονιώτου πολιορκοῦντος, τὸ φρούριον τῆς
Βουδονίτης. «Οτε δὲ μετ’ ὀλίγας ἡμέρας ὥρητοσεν ὁ Ὁμέρ
Βαριώνης μετὰ μεγάλων δυνάμεων κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐλ-
λάδος, οὐδόλως πτονθεὶς ὁ Πανουργιᾶς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν
ἐγχθρῶν, ἀντετάχθη μετὰ τοῦ Διάκου καὶ Δυσθονιώτου κατ’
αὐτῶν, καταλαβίντων τούτων μὲν τὴν γέφυραν τοῦ Γορ-
γοποτάμου, καὶ ἐκείνην τοῦ Σπεργιοῦ, τοῦ δὲ Πανουργιᾶ,
τὰ γωρία Μινοσταρῆ Μπεγῆ καὶ Χαλκομάτα, διπα-
ράξεις τὴν πόλιν τὴν Ἀμφίσσαν πορείαν τοῦ Ὁμέρ Βαριώνη.
Καὶ εἴπει μὲν ἀληθὲς δτι ἐστερήθη ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν ἐν

ταῖς θέσεις ταύταις συγχρητίσαν λυσσώδη μάγην ἐνὸς τῶν λαμπροτέρων ἡρώων αὐτῆς, ἐθρήνητε τὸν Ἀθανάσιον Διάκονον, οἱ δὲ Πανουργιᾶς καὶ Δυοσονιώτης δὲν ἔδουνθίσταν νὰ διατηρήσωσι τὰς θέσεις των ἀπέναντι τῶν πολυπληθῶν φαλάγγων τὰς ὅποιας ὠδήγησε κατ' αὐτῶν δὲ ἐμπειρίας περὶ τὰ στρατιωτικὰ Ὁμέρο Βριώνης, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθὲς δτι καὶ εὗτος διὰ πολλοῦ ἐπλήρωσεν αἴματος τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν του.

Μετὰ μικρὸν ἐπολέμησε καὶ εἰς Καστράκινα κατόπιν ἔξεστράτευσε μετὰ τοῦ Ὄδυσσεως ὑπὲρ τῆς ὑπὸ τῶν ἐγχρῦσην ἀπειλουμένης Δεβαδείας. Κατὰ δὲ τὸν Αὔγουστον τοῦ πρώτου τῆς ἐπαναστάσεως ἔτους ἥγωνίσθη ἐκθύψως εἰς τὰ Βασιλικὰ, ἐνθα τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα ἦραντο θρίαμβον, ἀπαλλάξαντα ἐκ πολλῶν περιπετειῶν τὴν ἐπανάστασιν, ἣτις νέαν ἔλαβεν ἔκτοτε ρώμην.

Ἐπὶ δὲ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη, λαθὸν μέρος εἰς τὸ ὑπὸ τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος συγκρατηθὲν στρατιωτικὸν συμβούλιον, συνετάχθη τῇ γνώμῃ τοῦ Ὄδυσσεως ὅστις ἀντιταχθεὶς κατὰ τῶν ἵσχυροιζομένων ἔτι πρέπει νὰ παρακαλήσωσι τὴν εἰς τὴν Πελεπόννυσσον εἰσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ, «μᾶς ἔστειλεν, εἶπεν, δὲ Σουλιάνος πρόκοντα γιλιάδες σφακτὰ, ἀν τὰ ἐμβάσωμεν εἰς τὴν μάνδραν καὶ φράξωμεν τὴν πορείαν, θὰ χαλάσουν δὲ λίγον βελάζοντα τὸ γιοζούρι τῶν ἀρχόντων μας εἰς τὴν Κόρινθον ἀλλὰ θὰ ξεπνίσουν τὰ ἀδέλφια μας οἱ Μαραΐται καὶ ἀς κάμπουν καλλικέ μὲ αὐτούς. Ἀν δὲν θελήσουν νὰ λάβουν τὸν κόπον νὰ τοὺς σκοτέσσον εἰς δύο μῆνας! θὰ τοὺς ξεπαστρέψουν ἡ πεῖνα καὶ αἱ θέρμαι». «Εἶναι ἀληθεῖα, προσέθετεν εἰς ταῦ-

τα δ Πανουργιζης, αἱ θέρμαναι, ἡ πεῖνα καὶ ὁ Σουλτάνος εἶναι οἱ πιστότεροι μας σύμμαχοι εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον μὲ τὴν Τουρκίαν· ἀλλ' ἐγὼ ἡξέρω καὶ ἔνα ἄλλο, τὴν φωτιὰν καὶ τὸ τσεκοῦρι, καὶ πηγαίνω μπρὸς νὰ τὸν εῦρω.

Τῷρντι ἡ ἐπικρατηθεῖσα καὶ παρὰ τῶν ἄλλων δπλαρχηγῶν ἴδεα τὴν δποίαν ἀμέσως ἥξατο πραγματοποιῶν ὁ Πανουργιζης «μὲ τὸ τσεκοῦρι καὶ μὲ τὴ φωτιὰ» ἐδείνωσεν ὅχι διλίγον τὴν θέσιν τοῦ ὑπὸ τὸν Δράμαλη στρατοῦ, δστις ἀντὶ νὰ εὔρῃ ὡς ἄλπιζεν ἐν τοῖς κατὰ τὴν διαβίστην του χωρίοις καὶ οἰκίας καὶ τροφὲς καὶ ποίμνια, ἀπήντησεν ἐρημίαν καὶ τέφραν. Μικρὸν πρὸ τῆς διαβάσεως τῶν ἔχθρῶν εἶχε παραδώσει ὁ Πανουργιζης εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σιδηρὸν οἰκίας καὶ διτὶ ἄλλο δυσμεταχόσμιστον, τὰ δὲ ζῶα τὰ ποίμνια καὶ ἄλλα διέταξε καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς μέρη ἀπρόσιτα.

Συνεγωθεὶς μετὰ τοῦτο μὲ τὸν Όδυσσέκ, ἔκλεισε τὰ στενὰ δι' ὃν ἥδην κατονάθη τροφὲς καὶ ἐπικουρίας ἡ ἀκολύτως; εἰσβαλοῦσα εἰς τὴν Πελοπόννησον στρατιᾶς διακόψατες δ' οὕτω τὴν συγκοινωνίαν τοῦ πεινῶντος ἔχθροῦ, οἱ ἔμπειροι στρατηγοὶ, συνετέλεσαν ὅχι μικρὸν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Δράμαλη.

Ἄλλα καὶ κατὰ τὸν Ιούλιον τοῦ 1824 ἡ γνώμη τοῦ γέροντος Πανουργιζη ἀποδεκτὴ γενομένη καὶ παρὰ τῶν ἄλλων δπλαρχηγῶν, ἀπέβη τοῖς Τσύρκοις δλεθρία. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καὶ ἡ ἐπαρχία τῆς Ἀμφίστης καὶ αἱ γειτονεύουσαι ταύτη χώραι ἦπειλοῦντο σπουδαίως ὑπὸ τοῦ Ἀμπάζ Πασσᾶ, ἐστις ἡγούμενος αἴμοχαροῦς στρατιᾶς ὥρμησεν, ἐκ Λαμίας κατὰ τῶν χωρῶν τούτων. Ἀλλ' εἰς τὴν "Ἀμπλιάνην" τὴν δποίαν οἱ "Ελληνες κατέλαβον κατ' ἐπίμονον θητα-

Παρότι τούτω δίστιγθεντι καθηγητῇ ἐν τῇ σχολῇ τῆς νήσου ἔξηκολούθει νὰ διδάσκηται ὁ φιλομαθὴς Βάμβας.

"Οτε δὲ ὁ Κωνσταντῖνος Χαντσερῆς διερμηνεὺς τοῦ Καπετᾶν Πασᾶ ἐλθὼν εἰς Χίον μετὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, παρέλαβε τὸν Πρώτον εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς διδάσκαλον τῶν τέκνων του, συμπαρέλαβεν οὗτος καὶ τὸν Βάμβαν, παρὰ τοῦ ἑποίου κατ' οὐδένα τρόπον ζήθειε ν' ἀποχωρισθῇ ὡς βοηθόν. «Η περίστασις αὕτη ἐφάνη εἰς ἐμὲ, διηγεῖται ὁ ἴδιος, λίαν εὔτυχὴς διέτι οὐλπιζόν ἐν δλίγῳ χρόνῳ ν' ἀποχτήσω ίκανὰ χρήματα διὰ νὰ μεταβῶ εἰς τὴν Εύρωπην, καὶ ή ἐλπίς μου προέβη μέχρι βεβαιότητος διὰ τὸν μετ' ὀλίγος μῆνας προβιβασμὸν τοῦ Χαντζερῆ εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας· ἀλλὰ τόσον ἀπατηλὴ ἀπέβη ἐκείνη ἡ δοκοῦσα εὔτυχὴς περίστασι! καὶ πόσας ἐπιβουλὰς καὶ ῥαδιούργικς τεκταίνονται τὰ ἀνδράπεδα τῆς τύχης διὰ νὰ εἰσχωρήσωτιν εἰς τὰς αὐλὰς αὐτῆς! ὁ ἡγεμὼν ἀντεγώρησεν εὐθὺς διὰ τὸν τότε πόλεμον τοῦ Σουλτάνου πρὸς τὸν ἀποστάτην Πασσαΐνογλουν, ἀφίσας τὴν Δύμναν νὰ ἐλθῃ κατόπιν, συμπαγῆσιολούθησε καὶ ὁ Πρώτος. Ἐγὼ δὲ ἐμενὸν διὰ νὰ ἀναγωρήσω μετὰ τῆς Δόμνας· ἀλλος τις δῆμος διὰ μεσιτειῶν, ἀπούση; τῆς; Δόμνας καὶ τῶν μαθητῶν μου, ηρπασε τὴν θέσιν μου· τότε εἰσῆλθον εἰς τὸν εἶκον τοῦ Χατμάνου Γεώργιον Μαυροκορδάτου, ἀνδρὸς ἀξιοτίμου διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἀλλὰ μετὰ τρεῖς περίπου μῆνας, ἀποβληθέντος τοῦ ἄλλος μετεκλήθην εἰς τὴν θέσιν μου, καὶ δοὺς πίστιν μᾶλλον εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Πρώτου, ἀποβλέπων δὲ πάντοτε καὶ εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Εὐρώπης, κατέλειπον, μετὰ λύπης τὴν ἀξιοσέβαστον οἰκογένειαν τοῦ Μαυροκορδάτου, καὶ ἀπῆλθον εἰς

Βαυκουρέστιον. Μόλις δὲ παρῆλθεν ἐν ἔτος, καὶ πέμψας δὲ Σουλτάνος καπιστὴν, ἔσφραξε τὸν ἡγεμόνα ὃς γράψαντα πέδες τὴν Πύλην ψευδῆς κατηγορίας κατὰ τοῦ Χουσεῖν Πασσᾶ ἀρχιστρατήγου ἐν τῷ εἰρημένῳ πολέμῳ· εἰς τοιαύτην φρε-
κώδη καὶ αἰτροφήν κατήντησεν ἐκείνη ἡ λαμπρὰ σκηνὴ, καὶ
ἔγω δὲ ἐλπίζων ταχὺν ποέμενον, ἐπανῆλθον εἰς τὴν Κον-
σταντινούπολιν, στερούμενος καὶ τῶν εἰς τὴν ἐπιστροφὴν
ἀναγκαίων.

Ἄλλ' ὁ ἐπιμένων νικῆς ἀνακοινώσας ἐργασία καὶ οἰκονομία
αὐτηρὸς, ἔχορήγησαν τῷ Βάμβα μέρος τῶν διὰ τὰς ἐν Εύ-
ρωπῃ σπουδάς του ἀναγκαιούντων. Δύο μένον χιλιάδας γρο-
σίων ἐμπειρισθήσεται τὸ βαλάντιον αὐτοῦ ὅτε ἐναντίον τῶν συμ-
βουλῶν φίλων τοῦ τινων, ἀνεγόρει διὰ Παρισσίους. Δίκαιον
εἶχεν δέ, ἐνάρετος οὗτος νέος νὰ κωφείσῃ εἰς τὰς συμβουλὰς
τῶν οἰκείων· διότι φίλεργος ὁν, δλιγαρχής, ἀπηλεγένεος
νεκυνιῶν ματαιοτήτων, πετοιθός; δέ ὡς ἐκ τούτου εἰς ἴατὸν,
καὶ, διερε ταῦτα, εἰς τὴν θείαν ἀριογὴν, οἵτις ἐγκαταλείπει
μόνον τοὺς ἐγκαταλείποντας ἑκυτοὺς, οἵτοι τοὺς φυγοπόντους
ἀκολάστους καὶ κακοήθεις, ἐπίστειν ἀδιστάχτως ὅτι οἵθελεν
ἐπὶ τέλους κατορθώσει νὲ κατισχύσῃ τῶν ἐκ τῆς πενίας
ἐμ. ποδίων. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἀμ. ἀφιχθεὶς εἰς Παρισσίους
κατώρθωσε νὰ εῦρῃ μαθητάς τινας πρὸς αἷς διδάσκων τὴν
Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀπελάμβανε μικράν τινα παρ' αὐτῶν
ἀμοιβὴν, βραδύτερον δὲ συστισθεὶς μετά τινων ἀλλων δια-
κεκριμένων Ἑλλήνων, καὶ κερδίσας ὃς ἦν ἐπόμενον τὴν ὑπό-
ληψιν αὐτῶν, συνεστήθη παρὰ ὑπὸ τούτων, παρὰ τῷ Κο-
ραῆ, παρὰ τοῦ δποίου ἥγαπτήν ὃς οἵτις.

Ἐπὶ ἐπτὰ ἔτη συνέζων καὶ συνηργάζοντο τὰ δύο διακε-

χριμένα ταῦτα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τέκνα, ὅτε δὲ καθήκουντα ἄλλα ἡνάγκησαν τὸν Βάκχον νὰ χωρίσθῃ τοῦ πεφιληγένου αὐτοῦ πρωτάτου, διδαστάλου καὶ πατρὸς, δὲν ἦδυνήθη νὰ πράξῃ τοῦτο ἀνευ λυγμῶν.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα ἀνεδέγθη τὴν Σιεζούνσιν τῆς σχολῆς τῆς αἵτου. Ἐμεινε δὲ ἐν τῇ πατρίδι μέχρι τῆς καταστροφῆς αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅτε ἐσώζη ὡς ἐκ θαύματος.

Διεφυγὼν παραδόξως τοὺς ἀγρίους σφραγεῖς, μετέβη διὰ πλοίου Τρίπολεων εἰς Ὑδραν, ἐξ ἧς ἤκαλεύθησε τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην, ὅτε οὗτος θιέτη ἐκεῖθεν.

Καὶ μέχρι μὲν τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη οὐδὲ στιγμὴν ἀπειπάσθη αὐτοῦ ὁ Βάκχος. Καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως συνεκκουγίθη μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ εἰς τῆς κατὰ τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Λακωνίαν ἐκτραπείας τὸν ἥκιλούθησε· δὲν ἔπειχωρίσθη δὲ τοῦ ἀργυροῦ του οὐδίστε ἀσθενῆς καὶ καταβεβλημένος διὰ πᾶν ἀλλοίκανδρος Βάκυνθος ἢ διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων, ἐπύρετο μόλις διὰ τῶν ποδῶν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ φρυγίου τῆς Κορίνθου καὶ εἰς ἔκσινην τοῦ Ναυπλίου συνεκινδύνευσε μετ' αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Δράμαλη εὑρίσκετο εἰς Ναύπλιον· κανῷ δὲ οἱ βουλευταί, διηγεῖται ὃ ἐδίνοντο, ἐκάθηντο μετὰ τοῦ προέδρου Ὑψηλάντη συμβουλευόμενοι περὶ τῶν πραγμάτων, ἥγγέλθη ὅτι ὁ Δράμαλης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Κόρινθον διὰ τοῦ ἰσθμοῦ μετὰ τριάκοντα χιλιάδων πεζῶν ὅμοι καὶ ἵππεων. Τότε εἰσελθὼν εἶπον πρὸς τὸν Πρόεδρον, τί καθεσταὶ; προσμένεις νὰ ἔλθωσιν οἱ ἔγθροι νὰ σὲ συλλάβωσι μετὰ τῶν βουλευτῶν· ὡς πρόβατα ἐπὶ σφραγήν συγγεχλεισμένα

ἔξειθε καὶ ἐγώ χρατῶν τὸν σταυρὸν προπορεύομαι χηρύτεων, δοτις εἶγαι χριστιανὸς καὶ πιστὸς Ἐλληνος, ἃς ἀκολούθῳ ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθην.

*Δλλ' ὁ Τψηλάντης δὲν ἦνός ει τὸν Βάμβαν· ὡς φχίνεται δὲ, οὐδὲ ὁ Βάμβας τὸν Τψηλάντην, ἔξοῦ ἀπεχωρίσθη τότε ὅπως ἀναζητήσῃ ἄσυλον διὰ τὰς δύο ἀδυνάτους ἀδελφάς του, ἐξ ᾧν ἡ πρεσβυτέρα ἔνεκα τῶν κακουχιῶν καὶ θλίψεων ἐτελεύτησεν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1823 εὑρίσκομεν τὸν Βάμβαν ἐν Κεφαλληνίᾳ διευθυντὴν Λυκείου, ἐνῷ οὐκ ὀλίγοις συνέρρεον μαθηταί. Μετὰ πενταστῆ δὲ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ διαμονὴν μετέβη εἰς Κέρκυραν τὸν Ἀκαδημίαν τῆς δοποίας προσεκλήθη νὰ κοσμήσῃ ὡς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας.

*Οτε ἀπεφασίσθη ἡ σύστασις τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου προσεκλήθη ἐν Ἀθήναις καὶ διωρίσθη ταχτικὸς καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας, ἐδίδασκε δὲ ἐν αὐτῷ, μέχρι τοῦ ἔτους 1855 διεσθενήσας ἀπεβίωσεν τὴν ἐννάτην Ιανουαρίου τοῦ ἔτους τούτου.

Πολλὰ συγγράμματα ἔκληροδότησεν εἰς τὸ ἔθνος ἥ ἔξογος παιδεία καὶ φιλοπονία τοῦ Βάμβα. Ταῦτα δὲ εἶναι:

*Η. Ρητορικὴ, ήτις ἔξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Παρισίοις τὸ 1813, ἐν Ἀθήναις δὲ τὸ 1841.

Στοιχεῖα τῆς φιλοσοφικῆς ηθικῆς, ἔκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ τὸ 1818, ἀνατυπωθέντα δὲ ἐν Ἀθήναις τὸ 1843.

Τεχνολογικὸν, τυπωθὲν ἐν Χίῳ τὸ 1820, ἀνατυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ τὸ 1825 καὶ ἐν Ἀθήναις τὸ 1846.

*Συνταχτικὸν τῆς ἀρχαίας Ἐλληνικῆς γλάσσης διεσό-

θέσιν διὰ τὴν πρυσσεχῆ γενικὴν μάχην. Τὴν ἴδεαν ταύτην ἀπέκρουσεν ὁ Κυριακούλης παρατηρῶν, ὅτι οὐδόλως συμφέρει ἡ ἐκ νέου τοποθέτησις τῶν Ἑλλήνων ἔκει, ὅπου ἔντονος καὶ θητίσαν πρὸ δόλίγου· ὁ Ἡλίας ἐξ ἐναντίας παρεδέχθη ταύτην ὡς τὴν ἀρίστην· ἀπὸ λόγου δ' εἰς λόγον προεχώρησαν θεῖος καὶ ἀδελφιδοῦς μέχρι διενάζεως φυρτικῆς, καὶ ὁ Ἡλίας ἄκοντος τοῦ Κυριακούλη μετέβη εἰς τὸ Βαλτέτσιον, ὅπου ἦρχετο εὐθὺς τῆς ἀνεγέρσεως ἐνὸς δι' ἑαυτὸν προμαχῶνας. Κατόπιν δὲ τούτου ἐπανῆλθεν ἔκει καὶ ὁ Κυριακούλης, ὡς μὴ ἔγκαταλεψιπάνων μόνον τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ, δι' οὓς ἀλλοτε θέλομεν εἰπεῖ λόγους· καὶ οὕτω παραδεχθέντος κοινῶς τοῦ σχεδίου τοῦ Κολοκοτρόνη, συνεκεντρώθησαν εὐθὺς μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Πέτροβας, Κεφάλας, Παπατσώνης, Νικήτας, Φλέσσας (ἀδελφὸς τοῦ Δικαίου) Ἰωάννης Μαυρομιχάλης . . .

‘Η ἴδεα τοῦ Κολοκοτρώνη μεθ' οὖ συνετάχθη καὶ ὁ Ἡλίας, ὑποστηρίξας αὐτὴν μετὰ τόσου ζηλοῦ, ὑπῆρξε σωτήριος διὰ τὴν ψυχοφρογοῦσαν ἐπανάστασιν. Γνωστὰ τὰ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Βαλτετσίου, γνωστὰ ἐπίστης τὰ ἐκ ταύτης λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Η ἐπανάστασις ἥδυνθη ἔχτοτε ν' ἀτενίσῃ ἀφόβως τὸ μέλλον.

Τέσσερας μεγάλης ταύτης καὶ περιωνύμου μάχης ἀφηγεῖται ἐδίος πάντα μα ὑπῆρξεν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ἦρως ὁ Ἡλίας Μαυρομιχάλης. Ἐν γένει τὸ καθῆκον ἐκευτῶν ἐξεπλήρωσαν ὅλοι μὲν οἱ κλεισθέντες ὡς ἄλλοι ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος μάρτυρες, ὅλοι δὲ οἱ ἔξιωθεν βοηθήσαντες, ὡς ἄνδρες πατριωτισμοῦ καὶ τιμῆς. Βεβαίως οὔτε οἱ πρῶτοι ἐνίκων ἀγενοῦσιν δευτέρων, οὔτε οἱ ἔσω γούδοκιμων ἀγενοῦσιν

Εξω διαφέρει δῆμος ὁ ἀποφασιστικὸς κίνδυνος, ἐνῷ ἐργάζοθεν οἱ κλεισθέντες, καθότι ἐν περιπτώσει ἀποτυγίας, οὐδεμίᾳ αὐτοῖς σωτηρίας ὑπελείπετο ἐλπίς, δτε οὐθὲν ἔχει ἐμπροσθεν μὲν τὸ πεδίον καὶ τὸν Κεχαγιῶν Βεγῆν, πλαγίως δὲ τὸν Ρουμπῆν καὶ ὅπισθεν τὸ ἵππικὸν, ἐνῷ οἱ ἔξι οἵσχον καὶ τὰ νῶτα ἐλεύθερα καὶ τὰ δρῦν καταρρύγον ἐν ἀνάγκῃ.

Αλλ' ἐνῷ η Πελοπόννυτος κατώρθωσε καὶ τοὺς ἐπωτερικοὺς αὐτῆς ἔχθροὺς νὰ κατατριπώτῃ καὶ κατὰ θάλασσαν νὰ ἀσφαλισθῇ διὰ τοῦ ἡρωΐσμου τῶν Ἅρραίων, Σπετσιωτῶν καὶ Ψαριανῶν, κατάσυντριψάντων τὸν ἐπίφοβον τοῦ Καρᾶ Ἀλῆ στόλον· η Βοιωτία ἐδημούτο ὑπὸ τοῦ Μεγάλητοῦ Πατεᾶ, ὅστις ἐφάνετο σκοπῶν μετὰ τὴν τελείαν κατατροφὴν τῆς ἐπαρχίας ταύτης, νὰ βρεθίσῃ καὶ κατὰ τῆς Πελοποννήσου.

Τὴν ἀνάγκην ταύτην κατιδὼν ὁ Πλίας Μαυρομιγάλης, πρῶτος ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα περὶ τὰς ἀρχὰς Ιουνίου, δτε δὲ ἀφίγυθη εἰς Στεβενίκουν, ὑπελέγθησαν αὐτὸν μετ' ἀλαλαγμῶν γαρῆς· ὃ ἴδιος δὲ Ὁδυσσεὺς συνέδευσεν αὐτὸν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Σούρπην, χωρίον καίμενον πλησίον τῆς Λεβαδείας, ἐνθα εἶγεν συγκεντρωθῆ μὲ τὰ μέλλοντα νὰ δρυτήσωσι κατὰ τῶν πολιορκούντων τὴν Λεβαδείαν ἐχθρῶν.

Συσκεφθέντες ἐνταῦθα οἱ Ἑλληνες ἀρχηγοί, ἀπεράσισαν νὰ προσθέλλωσι διὰ νυκτὸς τοὺς Τούρκους καὶ ἐκδιώξωσι τούτους τῆς πόλεως. Η πρόθεσίς των δῆμος αὖτη ἀπέτυχεν· διότι τὸ σῶμα τοῦ ὄποιου ἦγετο ὁ Γούρας ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς ἐξέλαθεν ὡς Τουρκικὴν τὴν Ἐλληνικὴν ἐμπροσθοφελακὴν καθ' οὓς ἐπυροβοληθεσαν. Ἐφεξε τὴν ἀ-

ταξίχν, τὴν ἀποτυχίαν καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ ἐν Σούρπῃ στρατοπέδου.

Μετὰ τὸ ἀτυχὲς τοῦτο συμβάν σὶ συνενωθέντες εἰς Κριε-
κοῦκι Ἡλίας Μαυρομιχάλης καὶ Ὁδυσσεὺς, ἀπεφάσισαν νὰ
τοποθετηθῶσιν ἐν τῷ ὑπὸ τὴν Ἀράγωβαν στενῷ τοῦ Ζε-
μενοῦ. Συγκροτήσαντες δὲ ἐνταῦθα στρατόπεδον εἶδον ἀ-
γαλλόμενοι συρρέοντας ἐνταῦθα καὶ τὸν Κυρικκούλην Μαυ-
ρομιχάλην καὶ τὸν Κοντοσόπουλον καὶ τὸν Μίλιον Κατσι-
κογιάννην καὶ ἄλλους.

Πρὸν δὲ ἡ ἀπέλθη ἀπὸ Κρεκοῦκι δὲ Μαυρομιχάλης ἔπειρε
καὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀπεσταλμένου δὲ ὃν παρήγγελκεν
αὐτοῖς ὅποις πέμψωσιν αὐτῷ ἐπικουρίας, ἀλλ’ ἀντὶ τούτων
ἔλαβε παρ’ αὐτῶν τὴν ἔξην ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν παρα-
θέττομεν ἐνταῦθα ὅπως γένηται γνωστὸν καὶ ἐκ τούτου
τινα ὑπόληψιν ἔχαιρε παρὰ τῷ Ἐλληνισμῷ ὃ νεκρὸς οὐ-
τος θέως.

«Γενναῖς Σπαρτιάτε!

«Δι’ ἐπιστολῆς σας σήμερον πληρωρογρηθέντες τὴν ἔξοδόν
σας, ἐχάρημεν γαϊὸν ἀπερίγραπτον. Ἡ φήμη αὕτη ἀπονε-
κρώνει ἥδη τοὺς τυράννους, ἢ δὲ δύναμις σας μᾶς βεβαιώνει
τὸν ἀρανισμόν των. «Ἄσ αἰσθανθῶσι λοιπὸν καὶ πίλην αἱ
Θερμοπύλαι τὰς δυνάμεις τῆς Σπάρτης, καὶ τὸ αἷμα τῶν
τυράννων ἂς γίνη θυσία ὑπὸ τὰς σκιὰς τοῦ Αεωνίδος καὶ τῶν
ἄλλων συστρατιωτῶν σου. Πατρίς φωνάζει ἥδη. «έκδικη-
σιν! «Ἐλλήνες, ἔκδικησιν Σπαρτιάται!» Εἰς τὴν φωνὴν αὐ-
τῆς ἡ Σπάρτη δεικνύει ἵκανότητα, φυλάξετε τὰ δυλια της
ἀπὸ τοὺς ἀπανθρώπους τυράννους. «Αλλ’ ἡ δύστηνος ἀτ-
τικὴ ἐκράτει τόσους γρόνους ἀντὶ δυλων ἀροτρῶν καὶ αἴ-

νην. Αύτὰ τὴν ἐταπείνωσαν πολύ. Μόλις ἔξυπνησεν· ἡ ἀμάθεια ὅμως πρὸς τὰ δπλα... καὶ τί λέγομεν; ... ἡ ἔλλειψις τῶν δπλων δπισθεδρομεῖαι τὴν προθυμίαν μας εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ οἴκου καθάποντας. Τοῦτο βεβαιούμενος, Κύριε, λάβετε οίκτον εἰς τὴν ψυχήν σας, θεωροῦντες τὴν ἀπευκταίαν κατάστασιν τοῦ πολυχρονίου ζυγοῦ μας. Εἰς τὴν ζήτησιν τῶν ἀδελφῶν Λειβαδίτων ἐστείλαμεν πρὸς ἡμερῶν μερικούς στρατιώτας καὶ σήμερον ἄλλους, θέλομεν πασχίσει καὶ τώρα νὰ στείλωμεν, δισούς ἡμ. ποροῦμεν. "Αν ἡμεῖς ἀδύνατοι νὰ σᾶς εὐχαριστήσωμεν, δυνατὸν δμως τὸ ἔθνος νὰ σᾶς πλέξῃ στέφανον δόξας.

Μιμούμενοι τότε οἱ ἀπόγονοι τὰ ἔργα τῶν προγόνων των, θέλουσι μίαν ἡμέραν στήσην εἰς τὴν λαμπτὸν πόλιν τοῦ Ηερικλέους τὸν ἐπάξιον ἀνδριάντα σας».

«Ἐξ Ἀθηνῶν τῇ 6 Ιουνίου 1821».

Κληθεὶς βραδύτερον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὡς ἀργηγὸς αὐτῶν, μετέβη μετὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Κυριακούλη εἰς Ἀθήνας, τῶν δποίων ἡ Ἀκρόπολις ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχομένη, ἐπολιορκεῖτο στενῶς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Ἄλλ' ὁ Ἡλίας ἰδὼν ὅτι ἡ ἐξ ἐφάδου ἀλωσίς τῆς Ἀκρόπολεως δὲν ἔτον εὐχερής, καὶ ὅτι δλίγον ἑδομάδων στενὴ πολιορκία θὰ ἡνάγκαζε τοὺς Τούρκους νὰ παραδοθῶσιν, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ μένῃ ἀργὸς οὐδὲ κἄν ἐπ' ὀλίγον, ἐξεστρατευσε περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 1822 εἰς Καρυστον, ἐνθα τῇ 12 Ἰανουαρίου μετὰ λυσσώδη συμπλοκὴν μεθ' ἧν διεκρίθη καὶ πάλιν δ ἀπαράμιλος ἱρωϊκὸς τοῦ ἐπειναῦτος διατρυπηθεὶς ὑπὸ βροχῆς σφαιρῶν καθ' ἣν στιγ-

Γκολφῖνον, τὸν Γεώργιον καὶ τὸν Παναγιωτάκην, τὸν ἔξαδελφὸν Ἀναγνώστην καὶ τὸν ἀδελφὸν Κωνσταντίνον.

Καὶ ὁ μὲν ἀδελφὸς Κωνσταντίνος πρὶν ἀκουσθῆ τὸ ἐγερτήριον σάλπισμα, ἥργαζετο ὑπὲρ τῆς προπαρασκευῆς τοῦ ἀγῶνος, μυηθεὶς τὰ περὶ τῆς Φιλικῆς Βασιλίας ὑπὸ τοῦ Παγκάλου.

"Οτε δὲ ἤργισε νὰ βροντᾶ τὸ πυροβόλιον, δὸ φλογερὸς Κωνσταντίνος μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἰωάννου καὶ Ἀνδρέου, εὑρέθη εἰς τὰς πρώτας τάξεις τῶν ἀνδρῶν ἀφοῦ συνιέθεξεν εἰς τοὺς ἀγώνας πρὸς ἄλωσιν τῶν ἐν Καλαβύταις Τουρκικῶν πύργων, ὥρμησε κατόπιν εἰς Τριπόταμα κατὰ τῶν Δαλαΐων μετὰ τοῦτο ἔλαχε μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ πορευθῇ εἰς Λεβίδι, ἐνθα δλίγοι ἀτρόμητοι ὑπὸ τὸν ἐνταῦθα πεσόντα ἥρωα Στριφόδηπολα ἐκκίοντο ἐκ τοῦ πυρὸς πολυαριθμοῦ στρατοῦ ἀλλὰ δὲν ὑπεχώρουν, ἔστειλεν ἐκεῖ τὸν υἱὸν του Ἰωάννην μετὰ τῶν τριῶν ἔξαδελφῶν, συστήτας αὐτοῖς τὸ τῆς Σπαρτιάτιδος «ἢ τὰν ἡ ἐπιτάγμα».

"Ετρεχε πανταχοῦ ἀλλ' ἐκ τῆς Τριπόλεως δὲν μετεκίνθη, ἢ ἀφοῦ τὴν εἶδεν ἐκπορθουμένην. Ἡγωνίσθη εἰς τὸ Ναύπλιον, εἰς τὰς Πάτρας, καὶ ἔλαχε μέρος ὡς πληρεξούσιος τῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ Λαστρεῖ θνητούνελεύσεων. Ἡράτο δὲ δυστυχῶς καὶ οὗτος τὰ ὅπλα κατὰ τῆς Κυρενίσεως, παρὰ τῆς δούλιας ἐκηρύχθη ἀντάρτης καὶ κατεδιώγθη. ἀλλ' ἀμνηστευθεὶς μετὰ τὴν ἀπόθασιν τοῦ Ἰμβρατίμη εἰς Πελοπόννησον, διωρίσθη τότε ἀρχηγὸς τῶν ὅπλων τῆς Ἡλείας, ἐδικαίωσε δὲ τὸν διορισμόν του, πολεμῶν ἐκθύμως τὸν ἐπίφροδον ἔχθρον.

Δυστυχῶς δὲν ἔζησεν ὅπως θίη στεφανουμένους τοὺς ἀγῶνας τους ἀφήσειν αὐτὸν ἐκ τῆς πατρίδος ἢ πολλοὺς τότε θεριζειν τυφειδῆς πυρετός.

Ο ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ ἀμα τῇ ἐνάρξει τῆς κατὰ τῶν Τούρκων πάλης, ἐρρίζθη παράφορος ἐν αὐτῇ, καὶ ἀφοῦ μετὰ τῶν ἄλλων κατετρόπωσε τοὺς ἐν Καλαθρύτοις Τούρκους, διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς ἐπαργύριας τῆς Ἀχροκορίνθου, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ως ἔξης ἐπισήμου ἐγγράφου.

Φιλογενέστατε Καπετάν Αναγνώστη Πετιμεζᾶ!

Σὲ διορίζομεν ἀρχηγὸν εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Κάστρου τῆς Κορίνθου νὰ προστάτης καὶ νὰ κυβερνᾷς τὸ στράτευμα εὐτάκτως καὶ δικαίως καθὼς εἶναι χρέος ἐνὸς ἀρχηγοῦ, ἐὰν κανεὶς ἀπὸ τοὺς καπεταναίους καὶ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας σεοῦ δεῖῃ ἀπειθεῖν καὶ ἀνυποταξίαν, ἔχεις τὸν ἔξουσίαν νὰ τὸν κρίνῃς καὶ νὰ τὸν παιδεύῃς κατὰ τὸ σφάλμα του. Εἶσαι εἰς χρέος γὰρ μᾶς εἰδοποιῆς δι' ὃσα εἶναι χρεία νὰ ἡξερῷμεν περὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως τοῦ στρατεύματος καὶ τῆς πολιορκίας.

Ἐν Αργει τὴν 22 Νοεμβρίου 1821.

(Τ.Σ.) ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΥΨΑΛΑΝΤΗΣ

Πληρεζούσιος τοῦ Γενικοῦ Εφόρου.

Μεταβόλεις εἰς Κόρινθον τότε ἐπετάχηνε διὰ τῆς παρουσίας του τὴν πτῶσιν τοῦ ὀχυροῦ ἐκείνου φρουρίου. 'Αλλ' ὅτι ἴδιας ἐθεωρήθη κατύρθωμα εἶναι ἡ τάρησις καὶ θρησκευτικὴ ἐκπλήρωσις τῶν ὅρων τοὺς διοίσους ἐμπεριεῖχεν ἡ περί παθαδόσεως συνθήκη.

Δὲν ἔζησεν δυστυχῶς οὐα δρέψη καὶ ἄλλας δάρνας ἀπό

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ.

Ο Νικηφόρος Παμπούκης, ἐγεννήθη ὑπὸ γονέων εὐσεβῶν καὶ ἐναρέτων, τοῦ Ηλιάγου καὶ τῆς Καλομοίρος, κατὰ τὸ ἔτος 1784 ἐν τῇ κωμοπόλει Χαλκιάνων τοῦ δήμου Νωνάχραδος τῆς ἐπαρχίας Καλαθρύτων. Ἐν δὲ τῷ ἀγίῳ βαπτίσματε ὠνομάσθη Νικόλαος.

Διδαχθεὶς τὰ κοινά γράμματα ἐν τῷ σχολείῳ τῆς ἐν ἡ ἐγεννήθη κωμοπόλεως, εἰσῆλθε πρὸς ἀνωτέρους ἐκπαιδευσιν ἐν τῇ σχολῇ ἀλλας πλησιχώρου κωμοπόλεως, τῆς Ἀγίας Βαρβάρας, ἐξ ἣς μετὰ παρέλευσιν τετραετίας ἀπῆλθεν ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τὰς ἀγκάλας καταθλιβέντων ἐπὶ τούτῳ γονέων, εἰς τὸν Ἀθωνα, ἐν ᾧ ἡ ὑπέρχουσα σχολὴ, ἅρθρων ὡς ἐνόμιζεν, ὑπέσχετο πνευματικὴν τροφὴν πρὸς τὴν ἀπλητικὴν μαρφώσεως καὶ μαθήσεως καρδίαν τε καὶ διάνοιάν του.

Ταχέως δὲ ἐγκατέλειψε τὸ "Αγιον" Ὁρος ὁ φιλομαθὴς νέος καὶ μετέβη εἰς τὰς Κυδωνίας, τῶν ὅποιων ἡ ὑπακούμενος σχολὴ προεκάλει τὴν συρρόονταν ἀπανταγοῦ τῆς Ἀνατολῆς φιλοραθῶν.

Μετὰ ἑξατετραῖς δὲ ἐν τῇ σχολῇ ταῦτη σπουδάς τὰς διποίας διέκινες κατανικῶν διέκ τῶν ὄντων ἐκέπτητο ἀρετῶν, τὰ ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων ἐμπόδια, δοὺς τὰς ἀπολυτηρίους αὐτοῦ ἑξετάσεις, ἀνεδείγμη τύμφεις τῆς παιδείας παρὰ τῶν τιμώντων αὐτὸν διδασκάλων καὶ ὡνομάση Νικηφόρος.

Συστηθεὶς μικρὸν μετὰ τοῦτο παρὰ τῶν διδασκάλων τῆς ἐν Κυδωνίαις σχολῆς, εἰς τοὺς Ὑδρούντας ζητοῦντας καὶ σορόν, καὶ καλὸν, καὶ ἐνάρετον διδάσκαλον, ἀπῆλθεν εἰς Ὑδρούντας τοῦ οἰκουμενικοῦ τοπίου δὲν ἦδοντες ἡ δέος μάνην

ἔτη νὰ διδάξῃ (ἐπὸ δὲ ἡ Σεπτεμβρίου 1810 μέχρι δὲ τοῦ αὐτοῦ 1812) διότι ὑπῆρχεν ἐν τῇ σχολῇ τῇ; "Γέρας λέγει ἔτερος βιογράφος του καὶ γέρων τις διδάσκαλος Παρθένιος, ἀγαθὸς μὲν ἀνθρώπος κατὰ τ' ἄλλα, ἀλλ' ὅπαδὸς τῆς ἀρχαίας μεθόδου, γνώτεων, ἔξεων καὶ προλήψεων. Λαδυνατῶν δὲ νὰ νοήσῃ τὰς νέας θεωρίας, καὶ νὰ βαδίσῃ κατὰ τὴν νέαν μέθοδον ἐπολέμει αὐτάς.

"Αφέσας λοιπὸν τὴν "Γέραν, καὶ προσκληθεὶς μετέβη εἰς Πόρον, ἐξ οὗ, ἀφοῦ ἐσχολάργυρον ἐπὶ ἦν ἔτος (ἐπὸ τῆς δὲ Σεπτεμβρίου 1812 μέχρι τῆς δὲ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς 1813), ἀλλεπάλληλοι καὶ ἐπίμονοι προσκλήσεις, ἡγάγκασαν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Ἀργος.

Σχολαρχής δὲ ἐπὶ δύο συνεχῆ ἔτη τῆς ἐν τῇ πόλει ταύτη σχολῆς κατέθριψεν νὰ δραγανόσῃ καὶ διερήξυθεισῃ οὕτως αὐτὴν, ὥστε τὴν κατέστητο μίαν ἐν τῶν ἐλίγων αἴτιος; διεκρίνοντο ἐντὸς τῆς Ἀγατολῆ.

"Αλλ' αἱ προσκλήσεις τῶν Γέραιων, συναδεύσμεναι καὶ μὲ τὴν προσφορὰν πλουσίας ἀμυνήτες, ἀπέσπασαν τὸν Ν. Παρπούκην ἐξ Ἀργους.

Καὶ ἐπείσθη μὲν νὰ διδάξῃ καὶ πάλιν ἐν "Γέρᾳ" ἴδιωτες καὶ οὐχὶ δημοσίως. Τῷ τρισερέθῳ δὲ τότε αὐθορμήτως ὑπὸ τοῦ φιλομούρου τῆς Γέρας Γεωργίου Βούλγαρη, μέρος τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ἐνῷ ἀπὸ τῆς δὲ Νοεμβρίου 1815 μέχρι τῆς δὲ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς 1819, ἤτοι ἐπὶ τέσσαρα συνεχῆ ἔτη, ἐδίδασκε τοὺς υἱοὺς τῶν προκρίτων, ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ὁπειών ἀγνωστον ἀν τὴν πόλιν/θη νὰ ἐνσταλάξῃ τὰ δρόμων ἐνεφορεῖτο ὑπὲρ εὐχαργελικῆς πολιτείας δημοκρατικὴ αὐτοῦ αἰσθήματα, ἐφοῦ δὲ πλεῖστοι ἐκ τῶν μα-

Θητῶν τούτων, τοῦ ἀγαθοῦ Παμπούκη, ἐδείχθησαν ἄμφα ἡ-
λικιωθέντες, ἀληθεῖς αἵτινα πατέρων τῶν.

Ἐδίδασκεν. ἐν "Τὸν τὰ πρὸς Θεὸν τὴν πατρίδα καὶ τὴν
ἔλευθερίαν καθήκοντα, ὅτε κατηχθεῖς ἐνταῦθα παρὰ τοῦ
Ἀναγνωσταρᾶ" (Ἀναγνώστου Παπᾶ Γεωργίου) ἀποστόλου-
τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας «ἐνέλαβε τὴν ἀποστολὴν τῆς Πελο-
ποννήσου, διότι ὁ κατηχητὴς αὐτοῦ δὲν ἦδύνατο νὰ πράξῃ
τοῦτο ως ὑποπτος παρὰ τοῖς Τούρκοις.

Εἶχον κατηχθεῖ παρὰ τοῦ Ν. Παμπούκη καὶ πρόκριτοι,
ως ὁ Σωτήριος Χαραλάμπης, Σωτήριος Θεοχαρόπουλος, Ἰωάν-
νης Περούκας, Παναγιώτης Ζαφειρόπουλος, μεγαλέμποροι ὁ
Παναγιώτης Ἀρβάλης, Παναγιώτης Ταμιγκτσῆς, Κληρικοί
τέλος Ἡγούμενοι, Ἐπίσκοποι καὶ Ἀρχιεπίσκοποι πλεῖστοι
δεινοί, ὅτε ἡ Τουρκικὴ διοίκησις ἀνακαλύψασα τὰ ὑπ' αὐτοῦ
διενεργούμενα ἐζήτησε νὰ λάβῃ αὕτὸν εἰς χεῖρας αὐτῆς.
Ἄλλοι Τύρρανοι πρὸς οὓς κατέφυγε τότε, ἀντὶ νὰ παρα-
δότωσιν αὐτὸν πρὸς τὸν αἰμοχαρῆ Πασσᾶν τῆς Πελοποννή-
σου, ἀπέστειλαν τὸν Παμπούκην μετὰ τοῦ νεωτέρου ἀδελ-
φοῦ αὗτοῦ Χαραλάμπους εἰς Ηίσαν τῆς Ἰταλίας, ἐξ ἣς μετὰ
δεκακοπτάμηνον οὐχὶ ἀκαρπον διαριθήνη ἀπῆλθεν τῇ ἀ. Μαΐου
1821 εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὅπως συμμετάσχῃ τῶν πόνων
τῶν ταλαιπωριῶν καὶ τῶν κινδύνων ὃν ἡπειλοῦντο οἱ
ἐπαναστατήσαντες κατὰ τῶν τυράννων τῶν κάτοικοι αὐτῆς.

"Ἄμ' ἀποθάς εἰς τὴν πεφιλημένην αὔτῷ "Τύρρανη", ἐξ ἣς
βιαιώσας ἀπεσπάσθη ως ἴδομεν, συνηντήθη μετὰ τοῦ, ως
π. ἡγεμονούσιου τοῦ Γερικοῦ ἐπιτρόπου τῆς Ἀρχῆς Ἀλεξάν-
δρου, Γψηλάντου, ἐλθόντος εἰς Ἑλλάδα ἀδελφοῦ αὗτοῦ Δη-
μητρίου Γψηλάντου, τεθεὶς δ' ἀμέσως ἕτοτε ὑπὸ τὰς δια-

ταγάς αὐτοῦ, ἔτρεγεν ἐνθευς ὅπου ἡ κλαγγὴ τῶν ὄπλων ἐκάλει τοὺς ἀτρομήτους· ἐνῷ δ' ἀφ' ἐνὸς ἡτένιζεν ἀφίσθως; τὸν θάνατον ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς πατρίδος αἰματώδεις ἀγῶνι, καὶ προσέφερεν ὅτι ἀπέμεινεν αὐτῷ ἐκ τῶν συνετῶν οἰκονομιῶν του, χρηματικὴν πιστὸν, εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος, μετεμόρφων ἀφ' ἐτέρου διὰ τῆς φλογερᾶς εὐγλωττίκης του εἰς παντόλμων· Ἀχιλλεῖς τοὺς πρὸ τινος περιδεεῖς τοῦ δεσποτισμοῦ ὑπηρέτας. Οὗτος δὲ ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1822, ὃς τὸ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν ἐπίσημον ἐγγραφὸν μαρτυρεῖ καθ' ἀπασαν τὴν Πελοπόννησον ἵνα διδάξῃ πρὸς τοῖς ἀλλοις, Τίς ἐστιν ὁ ἀληθῆς πατριωτισμὸς, καὶ ἡ ἀληθῆς ἐλευθερία διὰ τὴν ὁποῖαν ἥγανται (οἱ Πελοποννήσιοι) κερδυτεύοντες καὶ προσφέροντες θυσιαρέαυτούς; Ἐπιστης καὶ διὰ τοῦ ἀπὸ ἀ Κοινίου τοῦ 1825 καὶ ὑπ' ἀριθ. 1834 ἐπισήμου ἐγγράχου τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου ἀπεστάλη εἰς τὸ κατὰ τὴν Μεσσηνίαν Γερικὸν Ἐ.Ι.Ιητρικὸν στρατύπεδον ἵρα κηρύζῃ πρὸς τὸ ἐκεῖσε στρατόπεδον τὰ πρὸς τὴν πατρίδα ἴερὰ χρέη ἐκάστου, καὶ ῥὰ ἐρεθίσῃ τὰ πτεύματα τῷρ 'Ε.Ι.Ιητρω, ἵρα τρέξωσι μετὰ προθυμίας, πατριωτισμοῦ καὶ ζήλου κατὰ τῷρ ἐχθρῶν.

Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ πολέμου, ἀφοῦ παρέμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Πόρῳ, τῶν πάντων στερούμενος, ὁ τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος θυσιάζας Παυμπόνκης, προσεκλήθη ὅπως σχολαρχεῖσθαι εἰς τὴν ἐν Ἀκράτῃ (ὃς ἔδραν χειμεσσινήν) καὶ Ράχειζα (ὃς ἔδραν ἐαρινήν) συστηθεῖσαν ὑπό τινος φιλομούτου· Ανδρούτσου Σπανοῦ καλούμενου σύρλην, τὴν ὄπειν ἀμέριγγεις καὶ ὀργάνωσεν ὡς πρὸς τὰ τῆς

διδασκαλίας καὶ κέντρου, πρὸς δὲ ἀνέρρεον πάντες οἱ παιδεῖας διψῶντες, κατέστησεν αὐτὴν ἐν βραχύ. Ἐπηγέθη δὲ διὰ τοῦτο καὶ ὑπὸ τοῦ πρὸς τοὺς ἐπαίνους φειδωλοῦ Κυβερνήτου τοῦ ὅπερος δὲ ὑπευργός, δὲ ἐπὶ τῆς παιδείας, ἔγραψε τότε τῷ Παμπούκῃ ως ἔξης.

«Βεβαιῶν διὰ τῶν ἔργων τὴν ἐν λόγοις διδασκαλίαν, ἔλευσας εἰς ἑαυτὸν τὴν εὔγοιαν τοῦ Σ. Κυβερνήτου, καὶ τὴν τιμὴν καὶ ὑπόληψιν τῶν εὐαίσθητων πολιτῶν. Ἐνέπνευσας τὸν πόθον τῆς παιδείας καὶ ἀνθρωπισμοῦ εἰς τοὺς συμπολίτας σου, φέρων ως ἄλλος προμηθεὺς, τὸ ζωαγόνον αὐτῆς πῦρ εἰς τοὺς κρημνώδεις τύπους τῆς 'Ράχωβας' κατέῳδωσας νὰ συστήσῃ διδακτικὰ καταστήματα... Περὶ τούτων ἀπάντων πληροφορηθεῖσα ἡ Α. Ἐξοχότης ἐκ τῶν ἀναφορῶν τοῦ Διοικητοῦ τῆς 'Επαρχίας ταύτης, ἔσπευσε ν' ἀποδείξῃ πόσον εὐαρεστεῖται ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις σου, κλπ.»

· 'Αλλ' ἡ εὐδία δὲν διέκρησεν ἐπὶ πολύ. Καὶ δὲ μὲν 'Άνδροῦτσος Σπανὸς ἐδολοφονήθη, ἡ δὲ ἐν 'Ράχωβᾳ οἰκοδομὴ τῆς σχολῆς ἐπυρπολίθη. 'Αναγκασθεὶς δὲ τότε καὶ δινηγεύων νὰ δολοφονηθῇ Παμπούκης ν' ἀπέλθη τῆς 'Ράχωβας, κατέστησε τὸν 'Ακράταν διαρκῆ ἔδραν τοῦ σχολείου, παφάρτημά τι δὲ τῆς πατρικῆς οἰκίας διδακτήριον. Χρήματα δύως διὰ τὴν συντήρησιν τῆς σχολῆς δὲν ἐδίδοντο ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν κληρονόμων, τοῦ Σπανοῦ. Ο δὲ δυστυχὴς καὶ ὑπὸ τῶν στερήσεων ταλαιπωρούμενος Παμπούκης πολυετῆ δικαιούμενος νὰ λάθη παρ' αὐτῶν διδακτρα, καὶ μὴ λαμβάνων οὐδὲ δοσολὸν ἦναγκάσθη νὰ προστρέξῃ εἰς τὰ δικαστήρια. 'Αλλ' οὗτος μὲν ἀπέθανε πρὸ τριακονταεπταετίας, ἡ δὲ δίκη ὑφίσταται εἰσέτι (!!) μεταξὺ τῶν κληρονόμων.

Ο κατά τὴν 24 Νοεμβρίου μετὰ βραχυτάτην διθένειαι συμβάσης θάνατος τοῦ Παρπούκη συνεκίνησε καὶ κατέθλιψε πάντας. Ἐπὶ δὲ τοῦ τάφου τοῦ μεγάλου πατριώτου καὶ ὑψηλοῦ τῆς ἐλευθερίας κήρυκος, ἀφθονα ἔρρευσαν δάκρυα.

ΤΕΛΟΣ.

